

Betrekken bij
PS-vergadering van
21 april 2021

Transcript (woordelijk verslag)

**van de vergadering van de
Statencommissie Omgevingsbeleid**

gehouden op 7 april 2021

Transcript

Vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid

Woensdag 7 april 2021

Locatie: digitale vergaderomgeving van het Drents parlement

Aanwezig:

de heer G. Serlie (voorzitter)
de heer M.A.M. Berends (PvdA)
de heer E. Bos (GroenLinks)
de heer J.F. Bos (Forum voor Democratie)
de heer R.A.A. Bosch (PvdA)
de heer R.W. Camies (JA21)
mevrouw L. van Dijken-te Velde (ChristenUnie)
de heer F.P. Duut (JA21)
mevrouw A.M. Kleine Deters (D66)
de heer T.A. Koopmans (PVV)
de heer E.E.A.A. van Liempd (GroenLinks)
de heer R. Mäkel-van Luttikhuisen (SP)
de heer J.J. Moes (VVD)
de heer W.L.H. Moinat (SP)
de heer K. Neutel (CDA)
mevrouw S.J. Peeks (Partij voor de Dieren)
de heer H.J. Pragt (D66)
de heer R.R. Pruisscher (ChristenUnie)
de heer J.G.M. Schomaker (PvdA)
mevrouw E. Slagt-Tichelman (GroenLinks)
mevrouw E.C. Vedder-Monaster (CDA)
de heer S.J. Vegter (CDA)
de heer H.H. Veldsema (ChristenUnie)
de heer A. Vorenkamp (PVV)
de heer H. van de Weg (SP)
de heer J.R. Wiersema (Sterk Lokaal)
mevrouw B. Zouine (D66)
mevrouw R.R.M. Zuiker (Partij voor de Dieren)
mevrouw F. Zwaan-Alberts (VVD)
de heer P.A. Zwiers (PvdA)

Voorts aanwezig de leden van GS:

de heer C. Bijl (PvdA)
de heer H. Brink (VVD)
de heer H.G. Jumelet (CDA)
de heer J.N. Kuipers (GroenLinks)
de heer T. Stelpstra (ChristenUnie)

Afwezig:

de heer J.W. Drukker (JA21)
de heer A.K. Schoenmaker (Sterk Lokaal), wordt
vervangen door de heer Steenbergen.
de heer J. Smits (VVD), wordt vervangen door
mevrouw Udinga en mevrouw Meeuwissen

mevrouw R. Veenstra, statenadviseur

1. Opening

De voorzitter: Welkom allemaal bij deze digitale vergadering van de Statencommissie Omgevingsbeleid. Even kijken, wij hebben afmeldingen ontvangen van de heer Smits. De vervanger zal worden op het ene agendapunt mevrouw Udinga en op het andere agendapunt mevrouw Meeuwissen. De heer Schoenmaker zal vervangen worden door de heer Steenbergen. De heer Drukker is afwezig. En een aantal mensen, waaronder mevrouw Van Dijken heeft aangegeven iets later binnen te komen. De heer Zwiers heeft aangegeven tussentijds te vertrekken, maar ook weer terug te komen. En zo hebben we een hele variatie van binnenkomende en weer vertrekkende commissieleden. Het quorum is aanwezig, dus we kunnen in ieder geval starten. Ik vraag iedereen om in ieder geval nu de camera en het geluid uit te doen, tenzij u iets wilt zeggen. Nu is iedereen bij mij uit beeld. En pas op het moment dat er een agendapunt komt waar u woordvoerder bent en u ook daadwerkelijk iets wilt gaan zeggen, doet u de camera aan. Zodra ik u het woord geef, doet u ook de microfoon weer aan.

2. Vaststelling van de agenda

De voorzitter: Dan komen we bij de Vaststelling van de agenda. Ik vraag of iemand daar een aanvulling op heeft of iets wil wijzigen of een andere volgorde noodzakelijk acht. Ik zie geen camera's aangaan. Ik zie en ik hoor ook van niemand protest, dus dan neem ik aan dat deze agenda hiermee kan worden vastgesteld.

3. Mededelingen

De voorzitter: en komen we bij Agendapunt 3, de Mededelingen, die er niet zijn en nu ook niet meer alsnog komen.

4. Besluitenlijst van de vergadering van 17 februari 2021 en de lijst van toezeggingen

De voorzitter: En komen we bij Agendapunt 4 en dat is de Besluitenlijst van de vorige vergadering, van 17 februari en de Lijst van toezeggingen. Ik kijk eventjes of daar mensen iets over willen zeggen. Ook niet het geval, dus daarmee is deze ook vastgesteld.

5. Ingekomen stukken

De voorzitter: En dan komen wij bij Agendapunt 5, de Ingekomen stukken. En dat is wel een bijzonderheid. Dat is wel een bijzonderheid in die zin, ik heb dat gisteravond allemaal zitten te bestuderen en mijn conclusie was dat er maar liefst 18 woordvoerders zijn die iets willen zeggen, vragen over de Lijst van ingekomen stukken. Wij hebben in ons Reglement van orde vastgesteld dat je een enkelvoudige vraag mag stellen om daarmee te voorkomen dat een ingekomen stuk een agendapunt wordt. Dat is de oorsprong van de behandeling van de Lijst van ingekomen stukken. Maar daar is een beetje, ik zou bijna willen zeggen, een soort van wildgroei in ontstaan, waardoor we nu op 18 woordvoerders komen, die in 60% van de gevallen ook meervoudige vragen gaan stellen. Ons presidium heeft bepaald dat ik voor de Ingekomen stukken een tijd heb van 10 minuten, maar als ik dit ga uitrekenen dan kom ik zeker anderhalf uur en dat is wel veel. Dus het is nu een beetje laat om dat allemaal te gaan veranderen, maar ik wil er wel bij aangeven dat bij de volgende vergadering we daar wat strakker de hand aan gaan houden. U kunt dan een enkelvoudige vraag indienen en als u een meervoudige vraag indient, dan gaat die automatisch het schriftelijk proces in. Dan krijgt u gewoon een schriftelijk antwoord. Tenzij

u aangeeft dat u het wel wil behandelen als een apart agendapunt en dan gaat hij dus weer naar het presidium met onderbouwing en dat soort zaken. Voor vandaag gaan wij ons hier proberen doorheen te worstelen, waarbij ik ook niet iedereen het woord zal geven om de vraag alsnog te stellen. De vragen zijn overigens ook gewoon gepubliceerd en ook te zien voor de hele wereld op de website. En als ik het helemaal kort kan samenvatten, dan doe ik dat liever, want dan kunnen we daarmee enigszins tijd winnen. Dan komen we bij de vragen aan sich. Bij ingekomen stuk A.1 heeft de fractie van GroenLinks een meervoudige vraag. Die wordt beantwoord als het goed is door gedeputeerde Stelpstra. Dus die mag zijn camera alvast aan zetten. De fractie van GroenLinks vraagt bij de Actualisatie Luchtkwaliteitsplan 2020 en Schone Lucht Akkoord, de brief van 16 februari 2021: Gesteld wordt dat vanuit de aanbevelingen uit het rapport onder andere luchtkwaliteitsdoelen meegenomen worden in het mobiliteitsbeleid en andere beleidsvelden. Over welke beleidsvelden gaat dit dan en hoe worden deze doelen gemonitord? Komen hier beleidsindicatoren voor? Dus ik geef het woord... Ik geef het woord aan de heer Stelpstra. Ik hoor...

Gedeputeerde Stelpstra: Die ga ik met uw welnemen schriftelijk beantwoorden.

De voorzitter: Goed, dat is dan duidelijk. Dan gaan we naar de ... Mijnheer Vorenkamp, wilt u iets?

De heer Vorenkamp: Ja voorzitter, wij hebben nog een nagekomen vraag, waarvoor ik uw clementie vraag ook over het stuk A.9. Mag ik daar zo meteen een vraag over stellen?

De voorzitter: Ja, maar u moet eventjes op uw beurt wachten, want ik ben netjes met mijn volgorde bezig en ik heb nu net A.1 gehad. Wij komen nu bij agendapunt ingekomen stuk A.7. Dat is de Addendum Kaderbrief 2022 van de RUD Drenthe, waarin mevrouw Zwaan vraagt om hem ook op te nemen op de lijst van ingekomen stukken van de commissie FCBE. Die vraag hoeven we verder niet aan de orde te hebben, want de brief staat inmiddels op de Lijst van ingekomen stukken van FCBE van 14 april aanstaande. Daarmee is de vraag ook afgewikkeld. Dan komen we bij ingekomen stuk A.11, oh nee, A.9 van de heer Vorenkamp. Mijnheer Vorenkamp stel uw vraag.

De heer Vorenkamp: Dank u voorzitter. Ja, over die fietstunnel, die eventuele fietstunnel bij het kanaal, tussen Vries en Tynaarlo. Kan er ook iets meegedeeld worden over de verkeersintensiteit qua fietsers op deze route, dus tussen Assen en Groningen. Dank u.

De voorzitter: Gedeputeerde Bijl heeft zijn camera al aangezet, dus die mag hem ook gaan beantwoorden.

Gedeputeerde Bijl: Voorzitter, dat kan ik niet spontaan, dus dat zullen we schriftelijk doen.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan wij door naar ingekomen stuk A.11 en dat is een vraag over de Eikenprocessierups, van de zijde van de Partij voor de Dieren. Daar wordt de vraag gesteld of GS het met ons eens is dat bestrijding van de eikenprocessierups door menskracht met de huidige aanpak steeds duurder zal worden en geen lange termijnoplossing is en dat dus beter gekozen kan worden voor bestrijding door natuurlijke vijanden zoals de sluipwesp. Ik kijk even naar gedeputeerde Bijl.

Gedeputeerde Bijl: Voorzitter, we zullen voorlopig nog een combinatie zien van bestrijding door menskracht en andere middelen, natuurlijke middelen. Als zich nieuwe initiatieven of mogelijkheden aandienen, zoals de sluipwesp, dan zullen we dat serieus onderzoeken. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we naar ingekomen stuk A.12 de Implementatie Omgevingswet, brief van gedeputeerde Brink. De fractie van GroenLinks stelt de volgende vraag: In het stuk A.12 staat in de tabel dat de bevoegdheid tot onteigening bij PS komt in plaats van de Kroon. De fractie vraagt: wat wil dit zeggen? Zou het college dit verder kunnen toelichten? Ik geef het woord aan gedeputeerde Brink.

Gedeputeerde Brink: Dank u wel voorzitter, ik zal het kort houden. Het klopt dat de bevoegdheid van de Kroon er tussen uitgaat en die bevoegdheid om die onteigeningsbeschikking te nemen, komt te liggen bij het verantwoordelijke bestuursorgaan. Dat kan dus zijn een gemeente. Het kan dus ook een waterschap zijn als het een waterschapsproject is. Is het een provinciaal project, denk aan bijvoorbeeld het kan bij een weg zijn voor een onteigening, dan ligt die bevoegdheid bij PS en wij sturen het daarna naar de bestuursrechter ter bekrachtiging. Ik kan ook nog zeggen, om heel kort te zijn, onteigening, ik kijk op mijn informatiepunt bij de leefomgeving, daar kun je het ook nog terugvinden, maar het klopt dus dat Provinciale Staten die bevoegdheid krijgen voor provinciale projecten. Dank.

De voorzitter: Dank u wel. Had mevrouw Slagt daar iets mee gewild? Oh, die steekt een duim op, prima. Dan gaan we naar ingekomen stuk A.15 van de fractie van D66, Uitvoering Regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden. En daar zit een hele rij vragen bij. Die ga ik nu allemaal niet opnoemen. Ik ga direct naar gedeputeerde Jumelet, want die heeft als het goed is hetzelfde rijtje van vragen en kan misschien daar ook wel een antwoord op formuleren op een dusdanige wijze dat daarmee ook de vraag duidelijk wordt.

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter, er wordt gevraagd hoeveel veehouderijen zich gemeld hebben om in aanmerking te komen. Er hebben zich inmiddels 42 belangstellenden gemeld. Is bekend hoeveel veehouderijen in Drenthe voor deze regeling in aanmerking komen? Dat is nog niet bekend, omdat nog langs een ranking moet worden gekeken welke daarvoor in aanmerking komen. Weet wel, er is € 12,5 miljoen beschikbaar en de inschatting is, dat wij zo'n beetje 4 bedrijven daarmee zouden kunnen kopen. Dus daarmee is er een beperkte mogelijkheid om in de eerste trans ook te kunnen voldoen aan waar deze regeling voor bedoeld is. De regeling is op basis van vrijwilligheid en dat betekent ook dat bedrijven niet-actief worden benaderd door de provincie. Er zijn op dit moment dus 42 aanmeldingen door boerderijen, door agrarische bedrijven op dit moment.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Kleine Deters doet haar camera uit, dus die is daarmee tevredenheid. We gaan naar A.17, de Advies m.e.r.- beoordelingsnotitie Westerveld, afschrift van een brief van 23 maart 2021 aan de minister van Economische Zaken. Ook vragen van de fractie van D66: Waarom is er niet expliciet gevraagd naar de uitkomsten van de evaluatie 'Effecten de gaswinning' en waarom is er niet gewezen op de schadeafhandeling. Dat zullen vragen zijn voor gedeputeerde Stelpstra.

Gedeputeerde Stelpstra: Ja, dit gaat specifiek over de m.e.r. en daar richten wij ons op. En op zich, dit is nou een hele procedure, er komt nog heel veel achteraan, er komt nog een heel verhaal over het winningsplan achteraan, waar al die zaken nog weer aan de orde komen, hebben we bewust gezegd dat we vinden dat we rekening moeten houden met de zorg van bewoners in het gebied. Maar de echte inhoudelijke vragen over schadeafhandeling en dat soort dingen, dat komt allemaal nog in een later stadium.

De voorzitter: Oké, dank u wel. Dan mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, kort. Toch even een vraag daarop. De schadeafhandeling, dat kan ik nog begrijpen. Maar had u niet de uitkomst van de evaluatie willen afwachten voordat er een m.e.r. gestart zou zijn?

De voorzitter: Gedeputeerde Stelpstra.

Gedeputeerde Stelpstra: Wij starten die m.e.r. niet, dus dan ben ik afhankelijk van de initiatiefnemer. Dus dan kunnen wij moeilijk iets afwachten.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we naar ingekomen stuk A.22, de Nota klimaatadaptatie en uitwerking. Dat is ook een vraag van de fractie van D66. Wordt dit geagendeerd door GS? Zo nee, waarom niet? En vindt GS dit onvoldoende belangrijk? D66 wil graag agendering. Gedeputeerde Kuipers.

Gedeputeerde Kuipers: Voorzitter, over het eerste punt. Wij vinden dit absoluut belangrijk, klimaatadaptatie. Daarom hebben we ook deze nota opgesteld. We hebben vorige week deze Nota ook nog uitgebreid toegelicht aan de Staten in een presentatie. Maar de aard van deze Nota is, dat er geen besluitvorming door de Staten is vereist. Daarom is het ook een brief en is het geen Statenstuk. Maar vervolgens is het aan de Staten om dit al dan niet te agenderen. Ik ga daar graag met u over in gesprek als u zegt, u wilt graag agendering. Dan kunnen we dat in de volgende commissie daar natuurlijk over hebben. Dit zegt dus niets over het belang van het onderwerp of wij het agenderen. Niet voor niets heeft u diverse vragen ook vandaag bij de ingekomen stukken. Van klimaatadaptatie geldt dat absoluut, maar dit is een informerende brief wat ons betreft. Maar we kunnen het er altijd over hebben.

De voorzitter: Dank u wel gedeputeerde Kuipers en ik wijs mevrouw Kleine Deters erop dat een verzoek voor agendering aanstaande donderdag de griffie moet hebben bereikt. Gaan we naar ingekomen stuk A.23, Procedure omgevingsverordening, de brief...

Mevrouw Kleine Deters: Aanstaande donderdag, is dat morgen voorzitter?

De voorzitter: Ja, dat is morgen. Vrijdag voor 12.00 uur hoor ik net hier naast mij. Het presidium is aanstaande maandag. Dan gaan we naar ingekomen stuk A.23, Procedure omgevingsverordening. Vraag van de Partij voor de Dieren. Kunnen de Concept omgevingsverordeningen naar PS worden gestuurd, waarbij het duidelijk is wat er gewijzigd wordt? En ik voeg daar als voorzitter dan maar aan toe en waarom heeft u dat nou niet in één keer direct gedaan meneer de gedeputeerde. En dat is gedeputeerde Brink.

Gedeputeerde Brink: Dan kan ik heel kort zijn voorzitter, omdat we dat niet gedaan hebben, omdat die plannen straks ter inzage liggen. Het gaat om heel veel, nou ja, toch wel een aantal papieren. Dan kun je het technisch gezien al doen, maar de ruimtelijke plannen liggen op Ruimtelijkeplannen.nl vanaf 14 april ter inzage. In de toelichting is exact beschreven wat de wijzigingen zijn ten opzichte van de oude verordening. Dus vanaf 14 april kan iedereen dat zien op Ruimtelijkeplannen.nl en dan lijkt mij toesturen niet zo zinvol meer. Dank.

De voorzitter: Dank u wel gedeputeerde Brink. Ik kijk even of mevrouw Zuiker daarop reageert, dat is niet het geval, dus dan zal ze daarmee tevreden zijn. We gaan naar... Ik zie de heer Johnny Bos binnenkomen van Forum voor Democratie, waarvan ik ga vragen of hij even zijn camera wil uitzetten. Mijnheer Bos, zou u zo vriendelijk willen zijn beeld en geluid even uit te zetten? Anders kunnen wij wereldwijd uw telefoongesprekken volgen. Fijn, dank u wel. We gaan naar ingekomen stuk B.9, Afschrift brief van Meten=Weten van 9 maart 2021 aan gedeputeerde Jumelet over de 'Pilot bestrijdingsmiddelen'. Daar zijn maar liefst vier fracties die daar heel veel vragen over gesteld hebben. Die ga ik allemaal niet opnoemen, want die heeft de gedeputeerde Jumelet waarschijnlijk ook allemaal op papier staan, voor zich. Dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de Partij voor de Dieren, GroenLinks en D66. Ik geef het woord aan de heer Jumelet.

Gedeputeerde Jumelet: Dank u wel voorzitter. De brief is bekend. Ik duid er ook nog op, dat is net gepasseerd, dat in de A-stukken ook een brief was van het college aan het Meten=Weten, een afschrift is nu ook aan u toegestuurd. Ik denk dat een deel van het antwoord al is gegeven, namelijk in de genoemde brief, ik meen dat dat A.23 is. We hebben in ieder geval met elkaar al een hele lange tijd de pilot voor ogen die door het ministerie is beoogd te worden uitgevoerd in onze provincie. In het bijzonder rondom de lelieteelt, ook in Westerveld. We hebben met een heel aantal partijen inmiddels gesproken en dat betekent ook dat Meten=Weten in een voorstadium, waar we ook met elkaar eens even hebben gekeken, wat gaat er nu gebeuren? Het ministerie heeft ons gevraagd als provincie regie te voeren. Dat heeft ertoe geleid dat wij met de KAVB, met waterschappen, gemeenten en wat andere partijen hebben gesproken, om ook een invulling te geven aan de genoemde pilot. Het duurt wel lang. Ik kan u ook zeggen dat dat wat ons betreft veel te lang duurt, maar er is wel ook afstemming tussen de KAVB, de Koninklijke Algemene Vereniging voor Bloembollencultuur, en anderen, een ministerie, die ook met elkaar het erover eens moeten gaan worden over de inzet van middelen. Dat heeft er in ieder geval toe geleid dat op 12 februari 2021 ik een bericht kreeg dat er witte rook zou zijn. Dat heeft er toch nog weer toe geleid dat er vervolgens gesprekken hebben plaatsgevonden, vooral ook over de technische uitvoering van de pilot. Dat alles maakt dat er nu inmiddels een aanvraag is ingediend. Die wordt op dit moment door het ministerie en de provincie getoetst, om vervolgens een definitieve aanvraag te kunnen ontvangen om ook de subsidie te kunnen verlenen. Dat betekent dat we, en dat staat ook in de brief waar we aan de heer Christijn van Meten=Weten aangeven, dat de pilot bestaat in aanvraag uit drie onderdelen. Kennis ontwikkelen die leidt tot een fundamentele verduurzaming van de lelieteelt, zoals weerbare rassen en gezonde bodem. Het tweede punt: komen tot het gebruik van een gewasbeschermingsmiddelenpakket met een zo laag mogelijke milieubelasting. En de derde is bevordering van de dialoog tussen telers en omwonenden, zodat een open gesprek ontstaat met wederzijdse kennisdeling en begrip voor elkaars situatie. En u ziet ook in het vervolg van de brief, dat het derde punt ook leidt tot de dialoog met inwoners, en tevens over die pilot en vervolgens ook leidt tot een dialoog tussen tegenstanders en omwonenden over de bollenteelt in algemene zin. De input is in ieder geval geleverd door de genoemde partijen. En met inwoners wordt uiteindelijk dialoog aangegaan. Ik weet dat natuurlijk Meten=Weten een aantal inwoners is, maar er zijn meer inwoners. We hebben met elkaar afgesproken, dat we ze ook zullen betrekken op het moment dat de pilot duidelijk is. Wij voeren regie en daarom heb ik ook aangegeven in de brief, dat zo gauw er goedkeuring is van het ministerie van LNV op onze aanvraag, ook een uitnodiging zal uitgaan om met bewoners te spreken, dus ook met de mensen van Meten=Weten. Voorzitter, dat is de stand van zaken en ik verwijs dus met deze ook naar de ingekomen brief die onder de A-stukken stond.

De voorzitter: Dank u wel. Ik zie een vinger van mevrouw Kleine Deters en een vinger van mevrouw Zuiker, en die van de heer Bos. Dus er komt een rijtje vervolgvragen. Mevrouw Kleine Deters, gaat uw gang.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, wat betreft D66 de belangrijkste vraag: waarom wil de gedeputeerde Meten=Weten niet betrekken bij de opdrachtformulering van de pilots. U wilt ze achteraf met de bollenkwekers in gesprek... Die gesprekken zijn al 5 jaar gevoerd en mislukt. U hebt de dames Buitenkamp en Kool gevraagd om een rapport. Die geven ook het advies: betrek ze tijdig erbij. En toch doet u het niet. Ik begrijp dat met Meten=Weten niet, waarom u dat niet wilt. Daar wil ik graag antwoord op.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we eerst naar mevrouw Zuiker, Partij voor de Dieren. Wij hebben precies hetzelfde punt als mevrouw Kleine Deters aangeeft. Meten=Weten wordt buiten alles gehouden, uit de invulling van de pilot in ieder geval. En wij snappen dat ook niet.

De voorzitter: Dank u wel, dan kijk ik naar de heer Bosch van de Partij van Arbeid.

De heer Bosch: Wij sluiten ons ook aan bij de woorden van mevrouw Kleine Deters. En het sleutelwoord ligt eigenlijk in de beantwoording door de gedeputeerde: 'uiteindelijk' komt het gesprek met de burgers. We willen daar toch nog wat meer informatie over. Ik wil me toch graag even beraden over of we dit allemaal toch niet willen agenderen.

De voorzitter: Dank u wel. Dan kijk ik even naar mevrouw Slagt.

Mevrouw Slagt: Ik sluit me daar deels bij aan, want het betreft meer participanten. Meten=Weten is één partij. Dus ik vind het wel fijn dat er met de inwoners straks ook het gesprek aangegaan wordt, maar ook de mensen die niet roepen en toeteren, die willen ook participatie in dit pilotgesprek, die willen ook dialoog. Dus ik pleit ook voor de stille groep mensen.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik nu tenslotte naar gedeputeerde Jumelet, anders gaan we er een agenda-punt van maken namelijk. Gaat uw gang.

Gedeputeerde Jumelet: Wat mevrouw Slagt net precies aangeeft waar het over gaat: we proberen zo breed mogelijk mensen te betrekken. De pilot is in ieder geval allereerst aan de orde wat betreft het ministerie. om met telers en met waterschappen en gemeenten in gesprek te gaan. Die ook vorm te geven en dat gebeurt op dit moment. Ik heb zelf al aangegeven, ons spoor was al een tijd geleden om met inwoners in gesprek te gaan. We hebben die handschoen opgepakt. Ook met de gemeente Westerveld gekeken hoe kunnen we dat het beste doen. Het ministerie vraagt gewoon technisch van: Wat gaat er nou in die pilot gebeuren? Daar kunnen wij ook subsidie op geven. Daar is aan toegevoegd een dialoog met inwoners, maar wel in die volgorde. En vervolgens hebben wij in onze provincie nadrukkelijk ook gesproken met Meten=Weten. Dat contact is er. Er worden ook brieven heen en weer geschreven en we hebben contact met elkaar. De bedoeling is in ieder geval naar aanleiding van de pilot, ook na afloop van de gesprekken om te kijken van, hoe gaan we dat vorm geven. Daar hebben we ook met elkaar kennis van gegeven. De brief die we terug hebben gestuurd is naar aanleiding van een brief. Ik hou er niet zo van om continu brieven naar elkaar te sturen, maar het is wel zoals het gaat. Onze inzet is in ieder geval om inwoners zo breed mogelijk, zoals mevrouw Slagt dat aangeeft, te betrekken. En dat zal zo snel mogelijk gebeuren als duidelijk is hoe de pilot er uitziet. En die gaat inderdaad ook over de onderwerpen die ik net heb genoemd. En ik denk dat het wat betreft de dialoog van belang is elkaar ook daarin te kennen, maar het zal eerst moeten gaan over het onderwerp en daarna vervolgens kun je het ook over 'hoe ga je daarmee om' verder praten. Voorzitter, zo is het op dit moment. Ik ga ervan uit dat de pilot zo snel mogelijk in uitvoering wordt gebracht.

De voorzitter: Dank u wel gedeputeerde. Tegen de andere mensen zeg ik, als u het wilt agenderen, dan is vrijdag 12.00 uur de grens waarop dat kan worden aangemeld bij het presidium. Dan komen we bij ingekomen stuk B.14. Vragen van de kant van de fractie van de ChristenUnie en van de Partij voor de Dieren. Ik geef daarbij het woord aan gedeputeerde Stelpstra, met het verzoek om ook eventjes en passant de vraag mee te nemen.

Gedeputeerde Stelpstra: De vraag is of wij bij het ABP er op aan willen dringen dat wij niet meer in fossiele brandstoffen, of bedrijven die daarmee bezig zijn, willen investeren. We hebben morgen een overleg tussen alle wethouders, of alle gedeputeerden P&O en de bestuurlijke onderhandelingsdelegatie voor het nieuwe CAO met het ABP. Daar zullen wij het hier over hebben. Het ABP heeft al eerder aangegeven een omschakeling te willen maken naar een minder fossiele industrie. Daar gaan we morgen het gesprek met ze verder over aan, om ook van hun kant te horen hoe ze er nu in staan. Dat is dus voor ons aanleiding om nu nog geen brief te sturen. Ik ben erg benieuwd hoe dat gaat. U mag ervan overtuigd zijn dat ik er van mijn kant op zal aandringen, dat met name de Europese Centrale Bank, maar ook de Nederlandsche Bank hebben aangegeven, dat investeren in

de groene economie waarschijnlijk succesvoller is dan in de fossiele industrie. Maar tegelijkertijd staat ABP ook voor de taak om voor onze ambtenaren het hoogste rendement te halen. Dus morgen gaan we daarover verder met ze in gesprek.

De voorzitter: Dank u wel. Ik zie een vraag van mevrouw Zuiker, Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker: Ik heb een vraag voor de gedeputeerde. Kunt u dan een verslag van dat gesprek aan ons doen toekomen, zodat we weten in hoeverre er beweging zit bij het ABP.

Gedeputeerde Stelpstra: Ik zal u mijn beeld van het gesprek delen, want ik weet niet of ik dat verslag mag delen, maar mijn beeld van het gesprek zal ik met u delen.

De voorzitter: Dan gaan we naar ingekomen stuk B.20, een brief van de Stichting De Woudreus van 24 maart 2021, over het N2000-gebied Dwingelderveld. Een vraag van de kant van de Partij voor de Dieren. Wat betekent in handen gesteld van GS? Gaan GS de vragen in deze brief beantwoorden, dus gaan GS uitzoeken of er voor de recente kap en werkzaamheden in het Dwingelderveld ontheffingen zijn verleend, dan wel of er correct is gewerkt conform de gedragscodes? Ik geef het woord aan gedeputeerde Stelpstra.

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter... ..

De voorzitter: Nee, gedeputeerde Jumelet begrijp ik.

Gedeputeerde Jumelet: De bedoeling is dat het in handen wordt gegeven, dat betekent dat er een reactie wordt gegeven op de brief die door GS is ontvangen. De reactie wordt op dit moment voorbereid. Er worden in de brieven ongeveer een twintigtal vragen gesteld en u kunt zich voorstellen dat dat enige tijd vraagt, maar we zullen die vragen beantwoorden.

De voorzitter: Dank u wel. Dan komen we bij B.27, maar dat is dan een ingekomen stuk dat de heer Vorenkamp nog aan de orde wilde stellen.

De heer Vorenkamp: Dank u voorzitter. Ik wil graag B.27 van Farmers Defence Force, die gisteren is binnengekomen, agenderen of te verzoeken om te agenderen. Dit vinden wij een zeer interessante brief en daar willen we iets meer over zeggen, vragen stellen, dan alleen in een zijdelingse behandeling kan bij de aanpak stikstof, die zo meteen aan de orde komt.

De voorzitter: Oké, dan zien wij dat verzoek voor agendering graag weer verschijnen voor vrijdag 12.00 uur. Dank u wel. Dank u. Komen we bij de ingekomen stukken bij de voorhangprocedures. Voorhangprocedure C.1, het voornemen om € 950.000 subsidie te verlenen aan de gemeente Borger-Odoorn, voor de maatregelen aan de gemeentelijke infrastructuur, welke ten gevolge van de duurzaam veilige inrichting aan de N34 dienen te worden uitgevoerd. Niemand heeft daar een op of aanmerking over. Dus dan gaat het voornemen omgezet worden in een daad. Komen we bij voorhangprocedure C.2, een voornemen om € 188.200 subsidie te verlenen aan de NMF-Drenthe voor het Programma Lokale Energie Drenthe, de PLED. Daar zijn geen vragen of opmerkingen... wel een opmerking binnengekomen van de zijde van de Partij van de Arbeid. Ik geef het woord aan de heer Zwiers.

De heer Zwiers: Voorzitter, dank u wel. We hebben daar over geen bedenkingen rondom de subsidiering NMF-Drenthe, maar toch willen we het stuk graag agenderen en dat gaat eigenlijk om hoe we omgaan met witte gebieden, waar geen lokale energie-initiatieven ontstaan. En daarvoor zullen wij een onderbouwing aanleveren en dat zullen wij voor vrijdag 12.00 uur doen. Dank u wel.

De voorzitter: Dan kijk ik even naar de heer Koopmans van de PVV, die zijn camera aangezet heeft.

De heer Koopmans: Ja, hij zou graag even wat willen reageren. Wij hebben wat bedenkingen eigenlijk bij dit verhaal. We vinden het vreemd dat de Natuur en Milieufederatie subsidie voor dit onderwerp aanvraagt, want het is geen bijdrage aan de diversiteit in het milieu. En het tweede: Het heeft een samenloop met een ander punt van de agenda, waar ook al een hoeveelheid geld beschikbaar is voor de ontwikkeling van energiecoöperaties. Dus daar hebben we wat vragen over. Maar het wordt al geagendeerd, dus we gaan de discussie volgen.

De voorzitter: Oké, dank u wel. Dan kijk ik voor de zekerheid even of de gedeputeerde Stelpstra hier iets op te zeggen heeft. Maar dat is niet het geval denk ik.

Gedeputeerde Stelpstra: Nee, ik hoor dat er voor het grootste deel geen bedenkingen zijn.

De voorzitter: Nee klopt. Dan gaan we naar voorhangprocedure C.3, het voornemen van GS om € 843.000 subsidie te verlenen aan een Green Planet Wheel Estate BV, voor het stimuleren van het gebruik van waterstof in de mobiliteit. Daar heeft de fractie van GroenLinks een vraag over. Ik geef het woord aan wie van GroenLinks? De bedenking is ineens van tafel of toch niet.

Mevrouw Slagt: De bedenking is niet van tafel. Ik voor het woord namens Ewoud. De bedenking is: de GroenLinks- fractie vindt dat de uitgangspunten ten aanzien van de studie van de waterstofeconomie en de inzet van de waterstofdruk lovenswaardig is en is blij met deze ontwikkeling. Wij zijn echter kritisch tegenover de stimulering van waterstofauto's en zullen hier met de behandeling van het Statenstuk dat vandaag aan de orde komt, uitgebreider op ingaan. We hopen dat de provinciale gezamenlijk ook tot de stap komt aangaande het toepassingsbereik van groene waterstof, omdat het beter ingezet kan worden bij industriële projecten, wat ons betreft. Dat wilden we graag even aangeven.

De voorzitter: Dank u wel. Ik kijk even of de heer Koopmans zijn camera nog aan heeft omdat hij iets wil zeggen. Ja. De heer Koopmans PVV, gaat uw gang.

De heer Koopmans: Wat dat betreft sluiten we ons hier wel bij aan. Ook hebben wij bedenkingen bij de subsidiering van in dit geval auto's, maar er ligt nog een heel ander plan. Dat komt, wat Elke al zei, ook nog op de agenda. Dus ja, we zijn benieuwd hoe dat vanmiddag loopt en zo niet, dan komen we er nog wel even op terug.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Koopmans. Dan kijk ik even naar gedeputeerde Stelpstra.

Gedeputeerde Stelpstra: Dat ligt wat lastig. Het stuk ligt nu voor een subsidiering voor een bedenking. Ik hoor van mijnheer Koopmans dat hij er moeite mee heeft. Daar neem ik dan kennis van. Mevrouw Slagt wil er graag een discussie over, niet echt een bedenking. Het past in het totale plaatje waar we mee bezig zijn, rondom ook de hele Heaven aanpak die we hebben gehad en daar zitten ook alle modaliteiten in. Uiteindelijk zal het zich over een aantal jaren wel gaan bewijzen wat het wel en niet is, maar op dit moment zette we op alles in om die waterstofeconomie een boost te geven. Ik hoor verder van anderen geen bedenkingen. Van mevrouw Slagt is meer een discussie dan een bedenking.

De voorzitter: Dank u wel gedeputeerde Stelpstra. Dan hebben we hiermee de Lijst met ingekomen stukken afgewikkeld, vastgesteld. Alle andere stukken worden vastgesteld conform wat aangegeven is op de agenda.

6. Rondvraag

De voorzitter: Dan gaan wij door naar Agendapunt 6, de Rondvraag, maar die is er niet.

7. Evaluatie Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (brief van 1 december 2020), incl. onderbouwing Statenfractie Partij voor de Dieren

De voorzitter: Dus kunnen we al vrij snel door naar Agendapunt 7, de Evaluatie van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, de brief van 1 december 2020, die aan de orde is gesteld door de fractie van de Partij voor de Dieren. Dat betekent dat ik mevrouw Zuiker van de Partij voor de Dieren als eerste het woord ga geven en dat daarna de andere fracties het woord kunnen voeren gedurende maximaal 3 minuten en zo verder. Dus iedereen die daarover het woord wil gaan voeren, mag zijn camera aanzetten. Mevrouw Zuiker van de Partij voor de Dieren mag camera en geluid aanzetten en zij mag dit agendapunt aftrappen.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel voorzitter. We hebben de Evaluatie van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, DAW, op de agenda geplaatst, omdat wij ons zorgen maken over de effectiviteit van het DAW. Twintig jaar geleden hebben we op Europees niveau afgesproken dat de lidstaten uiterlijk in 2015 zouden voldoen aan een aantal eisen voor water, Kaderrichtlijn Water, de KRW. En als dat niet lukte, dan konden we in 2015 nog een uitzondering worden gemaakt, zodat uitstel mogelijk was tot 2021. Lukte dat niet, dan is uitstel tot 2027 mogelijk. Voor ons ligt de uitdaging wat betreft de waterkwaliteit voor een groot deel bij meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. Dus daarom zijn wij een paar jaar geleden begonnen met het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en dat werd uitgevoerd door LTO-Nederland. Achter dat Deltaplan zaten een aantal bewuste politieke en ideologische keuzes. Ik zal er een paar noemen: de uitvoering werd in handen gesteld van de LTO, dat is de belangenorganisatie voor gangbare landbouwers en tuinbouwers. Het Rijk koos er ook bewust voor geen regels te maken, maar vertrouwde op vrijwillige gedragsverandering en vrijwillig te nemen maatregelen. De oorzaken van de kwaliteit, zoals bijvoorbeeld het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen werd op zichzelf niet aangepakt, en we gingen ook bewust niet de doelstellingen monitoren. Maar de Partij voor de Dieren denkt dat we ook andere keuzes hadden kunnen maken. We hadden ook kunnen streven naar een landbouw zonder gewasbeschermingsmiddelen, dus meer biologische landbouw. We hadden ook kunnen inzetten op afbouw van de bio-industrie, waardoor we ook veel minder mest zouden produceren en dus minder meststoffen in het water zouden hebben. Maar die wegen zijn we niet ingeslagen en daarom hebben we nu een punt dat we nu hebben geëvalueerd. Wat heeft het ons opgeleverd, nadat wij in 4 jaar tijd € 7,4 miljoen hebben uitgegeven? In de evaluatie kunnen we lezen, dat de DAW-maatregelen een bijdrage kunnen leveren aan de KRW-doelen, als er veel meer landbouwers zouden meedoen. We weten niet wat die effecten zijn, want dat monitoren we niet. We weten wel dat het heeft bijgedragen aan bewustwording bij agrariërs en dat het DAW financieel effectief is, omdat het meeste geld bij de boeren terecht komt. En dat een financiële bijdrage van de provincie noodzakelijk blijft, omdat het Rijk geen maatregelen verplicht stelt. En de allerbelangrijkste conclusie is dat we KRW 2021 niet gaan halen. Wij noemen dit een teleurstellend resultaat. En wij verwachten nu dat GS gaan bijsturen, om de KRW-doelen wel te gaan halen. Wij willen weten van andere fracties hoe zij denken over de effectiviteit van het DAW. Tot zover voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel mevrouw Zuiker. In beeld heb ik de heer Duut, de heer Vorenkamp, de heer Kuipers, mevrouw Zwaan, mevrouw Slagt, mevrouw Kleine Deters, de heer Bosch, de heer Veldsema en de heer

Wiersema. Iedereen die niet genoemd is, maar wel in beeld had moeten zijn, moet even geluid maken en ik ga het rondje fracties langs. Ik begin bij de heer Bosch van de Partij van de Arbeid.

De heer Bosch: Dank u wel voorzitter. de PvdA-fractie deelt de zorg van de Partij van de Dieren over de duurzame beschikbaarheid van voldoende schoon water in Drenthe. Water is en blijft van levensbelang voor al het leven op aarde, mens, dier en natuur. De PvdA wil de Partij voor de Dieren ook bedanken voor het agenderen van die onderwerpen. Al meerdere malen heeft de Partij van de Arbeid het waterbeheer en de waterkwaliteit in relatie tot agrarische activiteiten aan de orde gebracht. Ingaan op de vraag van de Partij voor de Dieren aan de overige fracties: In de Evaluatie van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer in Drenthe 1 december 2020 wordt al aangegeven dat de effecten nog niet te bepalen zijn. Inderdaad, er wordt niet altijd zo effectief gemonitord, maar ook omdat veel huidige maatregelen pas vele jaren later effect gaan hebben, bijvoorbeeld op de kwaliteit van het grondwater. Over de deelname aan het project kan de fractie duidelijk zijn. Die kan duidelijk beter, maar het is en blijft gebaseerd inderdaad op vrijwilligheid en dus ook de animo onder agrariërs. De PvdA denkt inderdaad dat de gestelde doelen ambitieuzer en ook concreter kunnen, maar wil ook reëel blijven. Om draagvlak te houden en deelname aan en daarmee de uiteindelijke slagingskans van het project te vergroten, moet er ruimte blijven om stap voor stap transitie naar duurzaam agrarisch waterbeheer te verwezenlijken. Uitgaande van de informatie op projectwebsites moet de Partij van de Arbeid wel constateren dat er nog steeds relatief veel projecten zijn in Drenthe die gericht zijn op advisering en bewustwording. Ongetwijfeld belangrijk, maar wellicht dat er minder subsidiegelden naar adviesbureaus gaan en dat er meer geld wordt besteed aan projecten met de voeten in de klei of het Drentse zand, concrete aanpassingen en daarmee meetbare stappen worden gerealiseerd. Voor wat betreft de vraag of we het noodzakelijk achten om de DAW-afspraken en de subsidieverstreking te herzien, wil de Partij van de Arbeid de Partij voor de Dieren graag een wedervraag stellen. Zijn er door u voorbeelden van effectieve projecten binnen Drenthe aan te wijzen die buiten de boot zijn gevallen bij een subsidieaanvraag. En als die er zijn, dan hoort de Partij van de Arbeid dat uiteraard graag. En tenslotte voorzitter. Al eerder heeft de Partij van de Arbeid aangegeven te staan voor een integrale benadering van verbetering van de waterkwaliteit en -kwantiteit. Dit vraagt om een brede aanpak van ons systeem. En we wijzen opnieuw op het belang van de verbondenheid van landbouw met de directe omgeving. Het produceren en consumeren van lokaal voedsel, gebaseerd op de natuurlijke mogelijkheden die de omgeving biedt, zou een uitgangspunt moeten zijn. Naast de belangen van de agrarische sector, schoon en voldoende water, moet ook oog blijven voor de belangen van de inwoner en de natuur. Tot zover voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Bosch. Gaan we door naar de heer Veldsema van de ChristenUnie.

De heer Veldsema: Dank u. We danken de Partij voor de Dieren voor het stellen van de vragen, want dat bood ons ook direct de mogelijkheid om weer contact op te nemen met de diverse waterschappers. Daar heb ik ook de info vandaan, dus op de vragen van, waar baseert u dat op, is onder andere van info van collega's die we gesproken hebben. In hoeverre dragen de projecten bij? Er zijn best wel mooie resultaten bereikt, zoals bijvoorbeeld de wasplaats in Wapse en die heeft geleid tot een lagere uitspoeling. Het succes van bloemrijke akkerranden en het enthousiasme onder de deelnemers en het belang dat de waterschappen stellen in samenwerken. En dat is eigenlijk voor hen ook gewoon het uitgangspunt. Of we nou tevreden zijn, of het beter kan? Nee, we zijn niet tevreden. Het blijft ook blijkens info van onder andere de WDOD, dat het te veel bij pilots blijft, die niet overgenomen worden door de sector. Zoals de wasplaats bijvoorbeeld, die wordt dan gesubsidieerd, maar dat krijgt dan vervolgens geen direct vervolg. Wat dat betreft kan de trekker van de DAW er wel een tandje bijdoen, een citaat van een van de bestuurders. Meer aandacht voor erfafspoeiing en verder terugdringen van gewasbeschermingsmiddelen is daarbij echt wel een aandachtspunt. Er is bewust gekozen om geen scherper resultaat of een meer specifieke inspanningsverplichting bij de subsidieverlening te beschrijven, exclusief, omdat de regeling een uitnodigend karakter heeft. Maar tegelijkertijd is het perspectief zorgelijk. Nou, er

kan dus wel een tandje bij en we horen graag van de gedeputeerde of we in dit tempo de doelen in 2027 wel gaan halen en hoe hij dan een eventuele versnelling kan brengen in het project. Of een herijking noodzakelijk is, ja een beetje afhankelijk van de reactie van de gedeputeerde, dan zouden we daar over na kunnen denken. En waar liggen onze voornaamste zorgen? Zeg maar de vijfde vraag die mevrouw Zuiker indient. Onze voornaamste zorg is: het vasthouden van bodemwater. Denk aan bijvoorbeeld het Project Landbouw op Peil, dat ook binnen de waterschappen uitgevoerd wordt, het stuwen in sloten zodat je het water langer vasthoudt. Nog belangrijker, het verhogen van de organische stofconcentratie in de bodem, zodat je veel meer water vasthoudt tegen droge periodes. En daarna komt dan als belangrijkste zorg de snelheid waarmee terugdringen van gewasbeschermingsmiddelen uitgerold kan worden. We zitten nog weer te wachten op een pilot en dan moet het geëvalueerd en dan pas kan het toegepast. We hebben zorgen over de snelheid waarmee dit uitgerold wordt. En daarmee denken we u goed beantwoord te hebben wat u gevraagd heeft en ik zie u knikken. Dank u.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Veldsema. Dan gaan we naar de heer Duut van JA21 en daarna mevrouw Zwaan van de VVD.

De heer Duut: Dank u wel voorzitter. Ook wij onderschrijven wel het initiatief van de Partij voor de Dieren om dit onderwerp te agenderen, want als je er zo in de eerste instantie naar kijkt, dan lijken de resultaten die zijn behaald toch wel karig. Anderzijds is het programma nog maar kortgeleden gestart en stelt de provincie dat eerst in dit jaar 20% van de problemen zijn opgelost en 100% in 2027. Maar toch, als de gedeputeerde kan bevestigen dat deze doelstelling op koers ligt, dan kunnen wij daar wel mee leven. Het is wel dat andere punt en dat is volgens de Partij voor de Dieren het geringe aantal deelnemers. Wij tellen 378 deelnemers verdeeld over 32 projecten. De vraag is dan dus aan de gedeputeerde: Hoe verhouden deze cijfers zich tot de doelstellingen? Of anders gezegd: Hoe kwalificeert u deze cijfers? Tot zover voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, dan gaat het woord nu naar mevrouw Zwaan van de VVD en daarna mevrouw Slagt van GroenLinks.

Mevrouw Zwaan: Dank u wel voorzitter. Voor ons ligt de Evaluatie van het DAW, het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, geagendeerd door de PVV, eh Partij voor de Dieren, excuus, met als motivatie daarbij dat het Deltaplan niet effectief genoeg zou zijn. Voorzitter, staat u mij toe, ik weet niet of ik het helemaal binnen de tijd ga halen, maar ik hecht er wel waarde aan om mijn bijdrage volledig te kunnen doen. In het programma Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, het DAW, werken boeren en tuinders samen met waterschappen aan schonere en voldoende water en een betere bodem. Het programma is gestart in 2013 en loopt tot 2027. Het doel is duidelijk daarin: samen werken aan de wateropgave waar Nederland voor staat en dan met de nadruk op de eerste twee woorden: samen werken. Water is van cruciaal belang voor agrarische bedrijfsvoering. Teveel water is niet goed, maar te weinig ook niet. Het water moet bovendien ook van goede kwaliteit zijn om gewassen en landbouwdieren gezond te houden. Agrarische ondernemers hebben daar zelf ook invloed op. Met de juiste aanpak kunnen ze ook de biodiversiteit en de ecologie op en om het eigen bedrijf verbeteren. De kwaliteit van de bodem is daar ook nauw mee verbonden. Vanuit het DAW-programma's stimuleren en faciliteren we agrarische ondernemers om die uitdagingen op het gebied van water en bodem effectief aan te gaan. Hierbij werken we samen met deskundigen van waterschappen, provincies, het Rijk, terreinbeherende organisaties, agrarische natuurverenigingen en drinkwaterbedrijven. Klimaatverandering heeft ook invloed op de waterkwantiteit. De weerpatronen worden extremer. Periode van wateroverlast en langdurige droogte komen vaker voor en dit raakt de agrarische sector direct. Vanuit het DAW-programma stimuleren we daarom ook die samenwerking met waterschappen, aan het bieden van oplossingen om de droogte te lijf te gaan en extreme wateroverlast te voorkomen en te benutten voor perioden van droogte. Boeren en tuinders dragen zo bij aan het terugdringen

van wateroverlast en werken tegelijkertijd aan een sterkere landbouwsector. In de Europese Kaderrichtlijn Water, het KRW, staan afspraken die ervoor moeten zorgen dat uiterlijk in 2027 het water in alle Europese landen voldoende schoon en gezond is. Een betere waterkwaliteit is ook voor boeren en tuinders van groot belang. Dit draagt bij aan een hogere opbrengst en een betere bedrijfsvoering. Vanuit de DAW-programma is al een groot aantal boeren actief met activiteiten en investeringen die bijdragen aan schoner water. Bijvoorbeeld, het is al genoemd, door het terugdringen van erfafspoeling. Water en bodem kun je niet los van elkaar zien. Het gebruik van de bodem heeft veel invloed op waterkwaliteit en op waterkwantiteit. En daarom is de bodem een belangrijk item in de samenwerking tussen boeren en waterschappen. Voor de boer is de bodem zijn belangrijkste productiefactor en voor het waterschap zijn waterkwaliteit en -kwantiteit en de waterhuishouding bepalende onderwerpen. Daarom werken vanuit het DAW-programma ook een groot aantal boeren aan verbetering van bodemkwaliteit. Voorzitter, ik heb de projectleider van het DAW-Oost-Nederland, waar Waterschap Vechtstromen onder valt, gevraagd naar zijn bevindingen. Dus ook een onderzoekje gedaan, net als de heer Veldsema van de ChristenUnie, en in algemene zin kunnen we...

De voorzitter: Mevrouw Zwaan gaat u afronden?

Mevrouw Zwaan: Ja, dan wil ik toch nog even dit stukje van de projectleider melden en dan zal ik de rest in tweede termijn doen. In algemene zin kunnen we concluderen, dat er in Zuid-Drenthe via een aantal DAW-koepelprojecten een paar honderd agrariërs actief aan de gang zijn om de waterhuishouding te verbeteren. Dit doen ze door betere benutting van nutriënten, het verbeteren van bodemconditie, verminderen van verliezen van gewasbeschermingsmiddelen et cetera. Deze activiteiten worden voor een deel betaald vanuit die subsidie, maar ik denk dat de Partij voor de Dieren vergeet, dat dit voor een groot deel ook door de agrariër zelf wordt betaald. De getroffen maatregelen staan allemaal op de BOOT-lijst. Dit is een landelijk gebruikte lijst met maatregelen, waarvan experts aangeven dat het effectieve maatregelen zijn.

De voorzitter: Mevrouw Zwaan, uw tijd is voorbij. Ik ga u afbreken, want u bent ver over de tijd heen. Bovendien is er geen tweede termijn, dus dat andere gedeelte zult u ook op een andere manier moeten kenbaar maken.

Mevrouw Zwaan: Oké. Prima, dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Ik ga naar mevrouw Slagt van GroenLinks.

Mevrouw Slagt: Voorzitter, GroenLinks heeft kennisgenomen van de Rapportage Effectiviteit Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, DAW, zoals al eerder gezegd. Het programmadoel heeft als doel de water- en bodemkwaliteit en waterbeschikbaarheid te verbeteren en wateroverlast te verminderen. Wij staan achter het principe van positief stimuleren en het principe van in samenwerking met de agrarische ondernemers. Helemaal omdat het hier om een transitiefase gaat. In de transitiefase is het starten met acties en huidige acties verder uitbreiden heel belangrijk. En in welk tempo? Wat ons betreft in een hoog tempo. Door middel van de transitiefase willen we toe naar een blijvende implementatie van de maatregelen, dus een structureel effect. In de Rapportage Effectiviteit DAW is beschreven dat er nóg meer actie nodig is. Het rapport vermeldt: zet de subsidie wijs in. Wij lichten er graag drie punten uit. 1. Zorg voor beklijving van de resultaten. Met andere woorden: zorg dat de effecten van de projecten voortduren op lange termijn. Het bereiken van een structureel effect vindt GroenLinks een belangrijk punt. Dit is ook te merken waar wij pleiten bij andere dossiers, zoals bijvoorbeeld het Programma Duurzame melkveehouderij. Het bereiken van een structureel effect kan bijvoorbeeld door: lange termijn voorwaarden te stellen, eenmalige beloning achteraf over meerdere jaren, of door verplichtstelling. Het rapport raadt aan om de maatregelen vast te leggen in bijvoorbeeld pachtcontracten, certificaten of door eisen

die de afnemers stellen. Dan het 2e punt. Het rapport vermeldt verder: zet de subsidie wijs in. De subsidie afhankelijkheid van de maatregelen is daarbij ook genoemd. Een bijdrage kan een steun in de rug zijn om maatregelen sneller te nemen. Als de kosten van de investering echter snel terug te verdienen zijn, is de subsidie op dit punt meestal niet nodig. Het 3e punt tot slot, vermeldt het rapport: pak de problematiek integraal aan, zoals de PvdA ook al zei. Wat dat betreft zijn we positief gestemd, dat in een Nota Klimaat- adaptatie op pagina 8 en 9 de landbouw ook genoemd is. De GroenLinks-fractie had in deze nota graag ook de fasering en budgettering beschreven gezien, zoals de provincie Utrecht in haar integrale Programma Klimaatadaptatie heeft gedaan. GroenLinks vindt een integrale aanpak, waarbij faseringen en budgettering voor de huidige bestuursperiode en op de langere termijn inzichtelijk wordt gemaakt belangrijk. Kortom GroenLinks is van mening dat de aanbevelingen uit het Rapport Effectiviteit van DAW integraal geïmplementeerd dienen te worden in provinciaal water- en landbouwbeleid. Wat zou het mooi zijn als ook de waterschappen deze zaken kunnen bespreken met de betrokken gemeenten, met name als het gaat over bijdragen aan een structureel effect. Het rapport geeft immers zelf al oplossingsrichtingen aan.

De voorzitter: Dank u wel. Ik zie een interruptie van de kant van mevrouw Zuiker, Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker: Ja, ik heb een vraag aan mevrouw Slagt van GroenLinks. U wilt graag structureel effecten, ik denk dat iedereen dat wil, maar het blijkt wel zo, dat als je de subsidie stopt, bijvoorbeeld voor die zones langs de akkers, dat dan die zones er niet meer komen. Dus hoe wilt u dan structurele effecten bereiken?

Mevrouw Slagt: Dat heb ik in mijn bijdrage genoemd en dat zal ik dan graag willen herhalen. Dat structurele effect is bijvoorbeeld door lange termijn voorwaarden te stellen, hoe lang je de maatregel toepast. Of eenmalige beloning over meerdere jaren vast te stellen dat je de maatregelen toepast, dus niet voor één jaar, maar voor meerdere jaren. Of door verplichtstelling of in pachtcontracten te verwerken, certificaten of eisen die de afnemers stellen. Dus dat zijn eigenlijk de suggesties die we zouden geven, waarvan sommigen al in het DAW-rapport zelf als suggestie worden aangedragen.

De voorzitter: Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: Wat u de structurele effecten noemt, is toch wel afhankelijk van een subsidierelatie. En wat ik toch ook wel van u hoor, is verplichtstelling. Dus u wilt toch wel regels hierover hebben. En dat vind ik fijn om te horen.

Mevrouw Slagt: Ja, want ik denk inderdaad, structurele effecten rekenen we ook pachtcontracten en dat is niet subsidie afhankelijk over het algemeen of andere zaken. Dus dat zouden de punten zijn die zelf in het DAW-rapport genoemd zijn.

De voorzitter: Ik zag nog de hand van mevrouw Zwaan, die een interruptie wilde plegen op mevrouw Slagt.

Mevrouw Zwaan: Nou niet zozeer op mevrouw Slagt, maar wel op het antwoord van mevrouw Zuiker, dat het subsidie gerelateerd moet zijn voor bloemrijke akkerranden. Daarbij vergeet u, dat de boer wel een hypotheek heeft liggen op zijn land. Dus op het moment dat de bloemrijke akkerranden ingezaaid moeten gaan worden, betekent dat wel dat daar geen gewas staat. Dus dat zal wel gecompenseerd moeten worden.

De voorzitter: Mevrouw Zuiker, Partij voor de Dieren, gaat uw gang.

Mevrouw Zuiker: Ik snap niet hoe u kunt denken dat wij vergeten dat iemand een hypotheek heeft op land. Dat vind ik een beetje een rare veronderstelling. En ten tweede, het punt is en wat u dus ook maakt, is dat zodra je die subsidie moet stoppen, het ophoudt, dus dan heb je geen structureel effect. En dat is het punt wat wij maken.

De voorzitter: Dank u wel. Wij gaan door met de bijdrage van de heer Vorenkamp van de PVV en daarna mevrouw Kleine Deters van D66.

De heer Vorenkamp: Dank u voorzitter. Interessante vraag, maar goed om dit onderwerp nader onder de loep te nemen. In informerende bijeenkomsten zijn we in verleden voorgelicht over de stand van zaken inzake de Drentse waterkwaliteit. Ik ga direct de vraag van de Partij voor de Dieren beantwoorden en kom daar dan op terug. Deze DAW-projecten dragen zeker bij tot een verbetering van de waterkwaliteit. We hebben uit de informatiebijeenkomst gezien, dat de gemeente waterkwaliteit-uitkomsten geen optelsom zijn van de gemeten parameters als stikstof en fosfaat, maar dat het een bepaling is qua minima. Dat wil zeggen, de gemeente kwaliteitsverbetering is geen optelsom van verbeteringen, maar de meest minimale kwaliteitsverbetering van één van de gemeente-parameters. De werkelijke kwaliteitsverbetering is groter dan door ons als uitkomst voorgelaten eindwaarde van de kwaliteit. Wij hebben meegekregen dat de waterkwaliteit in Drentse agrarische gebieden wel behoorlijk verbeterd is. Er wordt steeds minder gebruikgemaakt van meststoffen en bestrijdingsmiddelen. Dat laatste wordt ook voorgeschreven en er is regelgeving over. De concentraties zijn echter wel afhankelijk van de mate van verdamping. Dus droogte of natheid. In hoeverre dit de uitkomsten nauwkeurig maakt... Misschien dat de gedeputeerde daar ook wat over wil zeggen. Over de doelen. De doelen zijn op zich goed, maar u kunt wel vragen of de totale uitkomst van de kwaliteit niet beter op basis van een soort gemiddelde van de gemeente-parameters dienen te worden bepaald. Want stel dat één parameter tegengit en niet verbetert, maar de andere wel, dan is het qua formele einduitkomst de conclusie: Er is geen verbetering. Dat klopt toch eigenlijk niet? Zien GS dat ook zo? Is het perspectief zorgelijk? Wij denken van niet, maar het kan altijd beter. Voor herijking zien wij dan ook niet direct aanduiding. Voorzitter, waar wij niet achter staan, is de klimaatpaniek, die in de aanleiding van de DAW-doelstellingen op pagina 5 wordt genoemd. De klimaatveranderingen gaan uiterst langzaam en zijn eigenlijk alleen meetbaar op orde van eeuwbasis. We dienen naar adaptatie te streven. Dat wil zeggen: zien wat er gebeurt en ons daarna richten. Niet op basis van extremen toekomstige extrapolaties nu al paniekmaatregelen treffen. Als laatste. De laatste regel van het stuk lijkt ons enigszins bevreemdend. Dat de DAW-subsidies goed besteed zijn, omdat ze direct ten goede komen aan agrarische bedrijven. Dat is natuurlijk niet per definitie prima, maar wel een voorwaarde om ervoor te zorgen dat er daadwerkelijk wat gebeurt. De PvdA heeft ook al in die richting gehint. Anders gezegd, geld dat naar consultants- en onderzoeksbureaus gaat, kan niet besteed worden aan concrete verbetering. Voorzitter, tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Kleine Deters van D66 en daarna de heer Van der Weg van de SP.

De heer Bosch: Voorzitter.

De voorzitter: Ik hoor ook mijnheer Bosch, Partij van de Arbeid, die heeft een vraag aan de heer Vorenkamp.

De heer Bosch: Ja, ik ben blij dat de PVV ons op het laatste punt steunt. Ik heb ook nog wel even een vraag naar aanleiding van de opmerking van de heer Vorenkamp over de klimaatysterie en dat we moeten reageren op de zaken die we zien in het systeem op dit moment. Ik weet niet of de heer Vorenkamp de afgelopen dagen buiten is geweest of naar buiten heeft gekeken, maar de late voorjaren, droge zomers, dat zijn toch duidelijk effecten. En de extremen nemen toe, die ook invloed hebben op de hoeveelheid water in het voorjaar dat afgevoerd moet worden en ook op de droogte in de landbouw. Dus ik zou toch wel graag willen weten hoe de heer

Vorenkamp aankijkt tegen de afgelopen drie jaar droogte en de nattige voorjaren. Want het heeft effect op het agrarisch bedrijf, dat kan de heer Vorenkamp toch niet ontkennen.

De voorzitter: De heer Vorenkamp, gaat uw gang.

De heer Vorenkamp: Dank u voorzitter. Het is zeker zo, dat als je in de statistieken kijkt, dat het klimaat langzamerhand een klein beetje wijzigt. Dus dat er in sommige gebieden wat vernatting optreedt gemiddeld, ja prima. Dat er af en toe wat droogte is. Maar ik kan u verzekeren, in het verleden hebben wij, ik loop al iets langer mee dan u, in het verleden hebben wij dus ook hitteperiodes meegemaakt, behoorlijke hitteperiodes. We hebben zomers meegemaakt waarin het bijna geen dag droog was, ook in de vakantie. Dat staat mij bijzonder bij. We hebben extreme kou gehad in het verleden. We hebben ook hittegolven gehad. Winters waarin bijvoorbeeld geen sneeuw gevallen is, ook in de zestiger jaren wel, maar ook hele sterke strenge koude periodes. Kortom, geen paniek, we moeten geen paniek maken. We hebben daar een heleboel maatregelen genomen. Ik denk dat een heleboel maatregelen die we nemen prima zijn, ook die stuwen en zo. Allemaal uitstekend om ervoor te zorgen dat die concentraties niet te hoog oplopen en dat de zaak niet verdroogt, dat vind ik prima. Maar we moeten niet in paniek raken. De aarde raakt niet in een status van oververhitting. Daar is geen sprake van. In de 19e eeuw werd al voorspeld dat in het jaar 2000 de waterspiegel met 15 meter gestegen zal zijn qua zeespiegel. Daar is niets van terechtgekomen. Maar dat waren wel mensen die met hun bootje verhuisden naar Enschede vanuit Amsterdam, vanwege die vermelde toekomstige zeespiegelstijging, want dan zou Amsterdam onder water komen te liggen. Dat is dus paniek, dat hebben we niet nodig. Is dit voldoende?

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Vorenkamp en daarmee is denk ik voldoende gezegd, want we gaan ook een beetje van het agenda-onderwerp af. Ik kom bij de heer Van de Weg, nee, mevrouw Kleine Deters van D66 zou eerst komen. Gaat uw gang.

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel voorzitter. Ook D66 heeft al diverse keren het waterbeheer geagendeerd. De laatste keer was nog geen vier maanden geleden met het Uitvoeringsprogramma Grondwaterbescherming. En ook daar hebben wij onze grote zorgen kenbaar gemaakt. Daar lag ook het Rapport van Royal Haskoning verwoord, waar al in werd vermeld, dat de waterkwaliteit van het oppervlaktewater met betrekking tot de ecologie verontrustend was. D66 heeft toen ook gevraagd naar concrete doelen en concrete acties. De gedeputeerde heeft in zijn beantwoording toen aangegeven, dat hij niet voornemens was de doelen en acties te concretiseren en het beleid wilde hij niet bijstellen. In het begin van deze Statenperiode hebben wij deze gedeputeerde ook gevraagd naar aanscherping van de subsidievoorwaarden bij projecten uit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, als het gaat om het terugdringen van gewasbeschermingsmiddelen. Voorzitter, eigenlijk begrijpen wij niet waarom de gedeputeerde dit niet heeft gedaan en ook nu niet voornemens is dit alsnog te gaan doen. Dus naar de collega van de Partij voor de Dieren die dit punt geagendeerd heeft, kan ik slechts zeggen: D66 deelt uw zorgen. En mogelijk hadden wij met u de hoop dat de gedeputeerde van GroenLinks een hoge prioriteit zal geven aan de bescherming van ons oppervlaktewater, maar ook het grondwater en ook het drinkwater, ook al is het een investering waarbij het rendement op lange termijn zichtbaar is. We moeten nu onze verantwoordelijkheid nemen. En deze gedeputeerde had vanuit zijn portefeuille een bijdrage kunnen leveren aan het terugdringen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen vanuit die verantwoordelijkheid voor de Kaderrichtlijn Water, om de doelen zoals door meerderen gerefereerd, te halen. Kortom, ja Partij voor de Dieren, we delen uw zorgen en wij zijn ook teleurgesteld dat de gedeputeerde van GroenLinks dit niet oppakt. Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel mevrouw Kleine Deters. Dan gaan we naar de heer Van der Weg van de SP en daarna de heer Wiersema van Sterk Lokaal.

Mevrouw Vedder: Voorzitter.

De voorzitter: Ik hoor mevrouw Vedder, maar ik zie haar nog niet.

Mevrouw Vedder: Ik ben er wel. Ik sta misschien op uw tweede scherm. Ziet u mij nu?

De voorzitter: Zelfs niet op het derde. Ja, ik zie u nu.

Mevrouw Vedder: Ik wou graag een interruptie als dat mag voorzitter, bij D66.

De voorzitter: Ja dat mag.

Mevrouw Vedder: Voorzitter, ik hoorde D66 een oproep doen om de monitoring van effecten van maatregelen te verscherpen. Graag zou ik van de fractie van D66 willen horen welke ideeën zij daar dan voor hebben, wetende dat een uitgebreid meetnetwerk dat ervoor nodig is om effecten van individuele projecten te kunnen meten, ontbreekt. En verder hoor ik ook dat de fractie van D66 begint over de ecologische waterkwaliteit en daarna begint over gewasbeschermingsmiddelen. Dat zijn twee verschillende onderwerpen en met name in de monitoring is dat wel een belangrijk punt. Dus daar zou ik graag meer over willen horen.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel voorzitter. Ik zou mevrouw Vedder willen adviseren om het rapport van Royal Haskoning dat 4 maanden geleden voorlag, om dat nog een keer te lezen. Waar letterlijk dit citaat in staat, dat heeft een directe relatie. En ik heb het niet gehad over het monitoren. Daar heb ik het 4 maanden geleden wel over gehad en ik vind ook dat de Drents Overijsselse Delta meerdere meetpunten moet aanleggen. Daar zijn we het over eens, dus dat is heel fijn als de Drents Overijsselse Delta dat oppakt. Dus daar ligt dan ook een taak voor de gedeputeerde om dat met ze te bespreken. Wat ik aangaf in mijn bijdrage, is het aanscherpen van de subsidievoorwaarden, waar ik met de gedeputeerde in het begin van deze Statenperiode over gesproken heb, om daar een actiever beleid op te voeren, om daar maatregelen aan te scherpen. Wij geven veel geld, gemeenschapsgeld, uit aan de projecten, zoals in de vraagstelling van de Partij voor de Dieren gesteld is. En wij zouden willen dat daarin ook gewoon scherpere eisen gesteld worden. Dat is iets heel anders dan monitoren mevrouw Vedder.

De voorzitter: Mevrouw Vedder, gaat uw gang.

Mevrouw Vedder: Voorzitter, wat moet ik me dan voorstellen bij scherpere eisen bij die... Kan de fractie dat nog wat verder toelichten? Want die eisen, zijn al heel helder. En er wordt een inspanningsverplichting gemonitord, dus dan kom je volgens mij al heel snel uit op een evaluatie van effectiviteit van maatregelen, maar blijkbaar heeft de D66-fractie daar andere ideeën bij.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters, gaat uw gang.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, ik vind het ontzettend fijn om daarover verder te spreken met mevrouw Vedder, want dan gaat het over project afspoelen, bijvoorbeeld Wapse wat genoemd wordt en dan gaat het over de locaties en op de erven zelf. D66 zou graag verder willen spreken over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op de akkers bijvoorbeeld. Dat is daar geen onderdeel van. Dus dit zijn hele mooie vraagstukken en

daarin heeft D66 zeker ideeën om dat wel degelijk aan te scherpen en het zou mooi zijn als we daar met het CDA uitkomen en dat we dan de aanvullende subsidie-eisen kunnen stellen als provincie.

De voorzitter: Maar dat is dan wel een ander agendapunt, begrijp ik.

Mevrouw Kleine Deters: correct

De voorzitter: En daar wijs ik mevrouw Vedder ook nog even op. Wij zijn bezig met het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Gaat uw gang nog eventjes.

Mevrouw Vedder: Ik kan hier dus echt geen touw aan vast knopen. Een van de projecten in het DAW is bijvoorbeeld zo'n spuitplaats om erfafspoeling te voorkomen. En dan begint vervolgens de D66-fractie over het aanscherpen van subsidie-eisen, dat we dan ook over gewasbeschermings- middelen- gebruik op akkers gesproken moet worden. Dan zijn we echt appels met peren aan het vergelijken. Dus mijn vraag is wat dat betreft, vind ik, absoluut nog niet beantwoord. Maar goed, daar komen we dan misschien een andere keer over te spreken.

Mevrouw Kleine Deters: Maar misschien voorzitter kunt u zich daar ook wel iets bij voorstellen, dat alleen niet de gewasbeschermingsmiddelen op de erven, dat er geen schotten de grond in staan, waardoor het water niet verder afspoelt en dus ook het gebruik op de akkers wel degelijk van invloed is op onze waterhuishouding.

De voorzitter: Goed. Ik geef mevrouw Zwaan nog de gelegenheid om alsnog de interruptie te doen, of is dat inmiddels niet meer nodig? Wel nodig. Mevrouw Zwaan, gaat uw gang.

Mevrouw Zwaan: Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Interruptie op mevrouw Kleine Deters neem ik aan?

Mevrouw Zwaan: Ja, inderdaad. En ik zou hierin inderdaad mevrouw Vedder van het CDA wel bij willen vallen, want kijk, je kunt maatregelen treffen en monitoren en effecten meten, maar sommigen hebben ook pas effect op lange termijn, bijvoorbeeld als je het hebt over bodemaatregelen. Wat ik ook wel begrepen heb, is dat bijvoorbeeld de grondwaterkwaliteit diep in de grond soms een na-ijl effect kan hebben van zo'n 10 jaar. Dus dan denk ik van: Je kan niet maar denken: we nemen maatregelen en binnen een jaar is alles meetbaar en zichtbaar. Afzonderlijke effectmeting, zoals mevrouw Vedder ook inderdaad aangeeft, is soms helemaal niet mogelijk, omdat er ook plaatsen zijn waar veel brongebieden samenkomen. Dus dan... Het is veel complexer dan mevrouw Kleine Deters doet geloven. En ja, we kunnen nog wel meer regels gaan opleggen en effectiviteiten willen meten, maar we zullen er hier wel samen mee aan de slag moeten. En ik ben het helemaal met mevrouw Vedder eens, dat de onderwerpen die mevrouw Kleine Deters nu aansnijdt, twee hele verschillende zijn.

De voorzitter: Mevrouw Zwaan komt u nog tot een vraag of...?

Mevrouw Zwaan: De vraag aan mevrouw Kleine Deters is of zij dat verschil ook ziet? Want het effect op erfafspoeling bij een spoelplaats van een van een veldspuit is iets heel anders dan het terugdringen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op akkers. Of zij dat ook zo ziet?

De voorzitter: Ik stel voor dat we nu overgaan tot de laatste reactie van mevrouw Kleine Deters. Gaat uw gang.

Mevrouw Kleine Deters: Ja voorzitter, die kan volgens mij ook erg kort zijn. Ik hoop dat zowel de VVD als het CDA ook begrijpen, dat de effecten op het water, en of dat nu op het erf is of op het land, maar dat de effecten op het water hetzelfde kunnen zijn. Dank u wel.

De voorzitter: Wij gaan door naar de heer Van de Weg van de SP en daarna de heer Wiersema van Sterk Lokaal.

De heer Van de Weg: Dank u wel voorzitter. Nou, na al deze politieke statements naar aanleiding van alleen maar een ingekomen stuk, willen wij eigenlijk alleen maar ingaan op de vragen die door de SP zijn gesteld. En vraag 1 was inderdaad van: in hoeverre dragen de DAW-projecten volgens u bij tot het verbeteren van de waterkwaliteit et cetera. Dan zeggen wij van, wat daar ook in het stuk van Gedeputeerde Staten staat, geen voorstellen voor monitoring van de doelstellingen zijn opgenomen. Er bestaat geen algemeen geaccepteerd beoordelingskader. Oké. Vraag 2: Nee, zie onze reactie op het vorige punt. Vraag 3: Absoluut zorgelijk, dat we absoluut niet weten waar we staan. Dus het antwoord op de vraag van de Partij voor de Dieren. En vraag 4: Herijking afspraken is niet primair, maar concrete doelen en monitoring. Ons antwoord op die vraag. En op vraag 5: Dat er veel te weinig zicht is op wat het effect is van de getroffen maatregelen en de subsidiëring met een optimale structuur en et cetera. Dat is onze reactie. Tot zover.

De voorzitter: Mooi, dank u wel. Lekker kort. Dan gaan we naar de heer Wiersema van Sterk Lokaal.

De heer Wiersema: Voorzitter, de Partij voor de Dieren vraagt onze mening over de voortgang met betrekking tot doelen en de voortgang Agrarisch Waterbeheer Drenthe. De vraag van het halfvolle of het halflege glas dringt zich op. Er zijn wel degelijk stappen in de goede richting gezet, maar zijn deze voldoende? Er zijn projecten, deelnemers en budget, maar leiden deze ook tot het gewenste, of anders gesteld, noodzakelijke doelen, nu al en op termijn. En de vraag is ook: Hoe hoog leg je de lat? Er zijn tal van projecten en maatregelen gestart met een hoopgevend aantal deelnemers. Dit is op zich positief. Het halfvolle glas. De vraag is of dit binnen de gestelde termijn voldoende oplevert. De zorg hierover is terecht, laat het rapport zien, het halflege glas zullen we dan maar zeggen. Wat dan nu? Naar onze mening zijn we de goede weg ingeslagen. We werken aan verbetering van het waterbeheer, maar het kan en moet beter en het tempo mag omhoog. Samen met onze partners aan de slag om de maatregelen te bezien, de werkwijze, samenwerking en budgetten zo nodig aan te passen om alsnog de gestelde doelen te behalen. Een uitdaging voor GS om projecten te herijken en de partners te betrekken, te stimuleren om gezamenlijk de doelen scherper te stellen en aan het werk om ze alsnog te gaan halen. Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Dank u mijnheer Wiersema. Dan geef ik ten slotte het woord aan mevrouw Vedder van het CDA.

Mevrouw Vedder: Dank u wel voorzitter, de hekkensluis. Ik hoor in de reden van de Partij voor de Dieren voor de agendering van het DAW een aantal bezwaren of dingen waar men niet tevreden over is. En het eerste is misschien wel het vrijwillige karakter van de DAW. Wat ik wel even belangrijk vind om hier te schetsen, is dat er een heleboel landelijke generieke wetgeving is, die uitspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen voorkomt. Daar hoeft u de mestkalender maar op na te slaan of de spuitdoppen wetgeving bij de akkerbouwers, maar dat men tot de conclusie is gekomen: Als je gebiedsspecifieke eigen doelen wilt gaan halen, dan moet je dus ook lokaal extra inspanningen verrichten. En dan kom je dus op specifieke wetgeving uit, waar je die subsidie voor wilt verlenen. En dan kom je al heel snel in de problemen met ongeoorloofde staatssteun, als je dat verplicht stelt. Want dan kom je daar gewoon ontzettend mee in de knoop. Dus dat vrijwillige karakter is eigenlijk gewoon heel vanzelfsprekend, zeker als je weet dat een groot deel van de DAW-gelden een overheveling is van pijler 1 en dus in feite gewoon inkomenssteun. Wat normaal naar het boerenerf zou gaan, wordt nu

besteedt, € 20 miljoen per jaar, aan het halen van die doelen. En die overheveling is gedaan onder de toezegging of die gelden besteed zouden blijven worden aan de DAW. En dan is het dus ook belangrijk om je als betrouwbare partner in de politiek te gedragen en dat vol te blijven houden. Ik zie een handje, maar ik hoor de voorzitter niet.

De voorzitter: Ik zie dat handje namelijk niet. Dus...

Mevrouw Vedder: Voorzitter...

De voorzitter: Ah, ik zie nu de heer Van de Weg van de SP. Een interruptie, gaat uw gang.

De heer Van de Weg: Mevrouw Vedder heeft het over de doelen. Hoe concreet zijn die doelen? Dat was voor mij..., maar ik praat niet voor de Partij voor de Dieren. Hoe concreet zijn die doelen?

Mevrouw Vedder: Wat een fantastisch mooi bruggetje naar mijn 2e punt, zal ik hem direct erbij pakken. Die doelen, die BOOT-lijst, die is hartstikke concreet. En dat was het tweede bezwaar: De resultaten ervan zijn wel lastig te monitoren. Daar geef ik de Partij voor de Dieren onmiddellijk gelijk in, omdat wij het landelijk dekende fijnmazige meetnetwerk dat we daarvoor nodig zouden hebben, gewoon niet hebben. En dan is de conclusie dat er maar tot een lijst van 30 maatregelen is gekomen, de zogeheten aangevulde BOOT-lijst, die door onderzoekers van de WUR, maar ook experts van de waterschappen is aangemerkt, als meest effectief. En dat zijn hele praktische maatregelen, hele praktische doelen, die worden ingezet in de gebieden waar waterschappen dat nodig achten. Dus dan kom je weer op dat gebiedsspecifieke punt. Ik hoor ook een bezwaar bij de Partij voor de Dieren dat LTO hierbij betrokken is. Maar dan wil ik de Partij voor de Dieren wel even in herinnering brengen dat dat op uitnodiging is van het ministerie. En als een ministerie zo'n uitnodiging doet aan een sector, van jongens pak dit probleem nou op en de sector doet dat vervolgens, dan vind ik het eigenlijk niet zo chique om die sector daar vervolgens op af te rekenen. Ik zou dan eerder juist zeggen: Juich het toe en wat jammer...

De voorzitter: Ik zie de hand van mevrouw Zuiker. Gaat uw gang.

Mevrouw Zuiker: De hele sector is niet de LTO alleen. Er zitten veel boeren bij de LTO, maar niet de hele sector. Ook biologische boeren, daar zitten er maar een paar bij de LTO. Je hebt allerlei andere organisaties. Dus u doet nu net alsof de hele sector is betrokken, maar dat is niet het geval. En dat is het punt wat wij maken.

De voorzitter: Mevrouw Vedder.

Mevrouw Vedder: Dan heeft u mijn laatste zin niet goed gehoord. Ik heb gezegd: Wat jammer dat dat dan niet breder is. Maar dan moet u dat bezwaar bij het ministerie neerleggen, maar niet bij de sector zelf. Overigens is Biohuis een onderdeel van LTO, maar goed dat even terzijde. De volgende is de laatste en daar ga ik de Partij voor de Dieren ongetwijfeld op vinden, is het deelnameniveau. Ja, dat kan omhoog, dat moet ook omhoog. En wat er heel belangrijk voor is: Wat we in het veld horen is, dat de instap laagdrempeliger en eenvoudiger moet worden. Want dat is voor heel veel projecten een reden geweest waar wel intrinsieke motivatie in het veld was, maar waar projecten gewoon mislukten op puur bureaucratische rompslomp. En het tweede is, en dat vind ik echt het allerbelangrijkste, dat wil ik hier echt benadrukken, is dat we een betrouwbare partner moeten zijn. Het DAW-project moet een betrouwbare partner zijn om die intrinsieke motivatie in het veld aan te wakkeren, om die investeringsbereidheid aan te wakkeren, want 60% wordt opgehoest door de sector. En dan is het dus belangrijk dat je niet tijdens de wedstrijd de doelpalen gaat verzetten. Wij hebben...

De voorzitter: Mevrouw Vedder, gaat u ook afronden.

Mevrouw Vedder: Dat was mijn laatste zin, dus dat zou mijn oproep zijn. Wees nou voorzichtig met die herijking, maar omarm de DAW-impuls die hier ook aankomt, waar ze al heel ver mee zijn, waar de gebiedsanalyses water al afgerond zijn en die nu worden omgezet in uitvoeringsprogramma's. Omarm die dan. Geef daar een extra impuls aan als Staten, maar ga niet in een wedstrijd halverwege de doelpalen verschuiven en dan hopen dat je betere resultaten gaat genereren, want dat gaat gewoon niet gebeuren.

De voorzitter: Dank u wel mevrouw Vedder. Ik constateer dat vanuit Forum voor Democratie er waarschijnlijk geen bijdrage is en als dat zo blijft, dan kunnen we door naar gedeputeerde Kuipers.

De heer Vorenkamp: Voorzitter, voorzitter. Ik ben vergeten te zeggen dat wij onze bijdrage gecoördineerd hebben met Forum voor Democratie. Sorry.

De voorzitter: Oh, oké. Dan nemen we daar kennis van. Dan gaan we naar gedeputeerde Kuipers. Ik zie hem nog niet.

Gedeputeerde Kuipers: Voorzitter, ben ik in beeld?

De voorzitter: Ja, u bent in beeld.

Gedeputeerde Kuipers: Fijn, dank u wel. Ik zal even de vraagstelling van de Partij voor de Dieren bij langslopen. Mocht ik dan nog tijd hebben, dan heb ik een aantal andere opmerkingen gehoord in deze vergadering. De eerste vraag is: Dragen die DAW-projecten nu eigenlijk wel voldoende bij en waar baseert het college zich op? Wij baseren ons, dat hebben we ook in de brief aangehaald op die rapportages van het PWO, de meest recente nationale analyse waterkwaliteit 2020. De belangrijkste conclusies: Met de huidige maatregelen zal de waterkwaliteit de komende jaren verbeteren, maar dat is nog niet genoeg om alle doelen van de KRW te halen. Dat geldt ook voor de doelen waar de waterschappen voor verantwoordelijk zijn en dat geldt voor het oppervlaktewater, daar is DAW het meest op gericht. De tweede conclusie die daarin staat: DAW kan een aanzienlijke bijdrage leveren aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Dat ziet u ook terug in de grafiekjes die wij in onze brief hebben toegevoegd. Maar dat vergt wel een relatief grote deelname vanuit de sector. Dat is vandaag ook aantal keer aan bod gekomen. Voorzitter, wat ons betreft is dat voldoende om onze bijdrage aan DAW ook voort te zetten. Nog één ding wat goed is om te weten bij die modellen: Het wordt modelmatig doorberekend, maar niet alle maatregelen die agrariërs treffen, passen ook in dat model, omdat er nog kennislacunes zijn over de effecten van die maatregelen. Het gaat dan bijvoorbeeld om die bodemaatregelen die we treffen, om uit- en afspoeling te voorkomen. Dus op dit moment zijn we her en der in het land, ook in Drenthe samen met het waterschap aan de slag, om te meten wat nou precies dat soort maatregelen als effect hebben, zodat die ook kunnen worden meegenomen in de modelberekeningen voor de KRW. En dat zou dan nog een extra bijdrage kunnen leveren. Dingen die nu al gebeuren, maar die we nog niet terugzien in modellen. Dat is de volgende vraag, die op voortborduurde: Bent u bereid een herijking van die DAW-afpraak te doen. Allereerst is het goed om nog een keer te benadrukken: Het is een initiatief vanuit de landbouwsector, op basis van afspraken tussen het Rijk, de Unie van Waterschappen en het IPO. Mevrouw Vedder zei het al, er is direct landbouwgeld, landbouwmiddelen zijn overgeheveld van pilot 1 naar pilot 2, om klimaatmaatregelen en het Deltaprogramma Zoetwater te financieren. Dus de DAW moet u ook altijd zien als onderdeel van de totaalpakketten. Die tabel ziet u ook in onze brief. Dit jaar heeft de minister nog € 20 miljoen overgeheveld voor die maatregelen. De cofinanciering en de bijdrage aan de DAW-maatregelen zijn ook een voorwaarde om dat zo te doen. Als het gaat om herijking, zal het altijd op hetzelfde niveau moeten gebeuren als waar wij die afspraken hebben gemaakt. Er

wordt nu ook gekeken van wat gaan we doen in de nieuwe periode van het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Dat is meteen ook weer de nieuwe planperiode voor het DAW. Maar de inzet daarbij zal zijn: de samenwerking met de waterbeheerders wordt voortgezet, door de sector, de ministeries, maar we moeten er op koersen dat meer agrarische ondernemers aansluiten. Op dit moment wordt binnen DAW ook al gewerkt aan gebiedsdocumenten voor de agrarische wateropgave. Enerzijds moet het gebieds- specifiek in beeld gebracht, wat is nou de opgave in onze waterkwaliteit, aan de andere kant wordt daarbij in beeld gebracht, wat zijn nou de meest effectieve maatregelen, per teelt gericht op de KRW opgaven en de waterkwantiteit voor de periode tot 2027. Dit alles om zo veel mogelijk scherpte te krijgen in welke maatregelen worden getroffen. Maar wat een aandachtspunt zal blijven, want dat is de structuur van de KRW.

De voorzitter: Gedeputeerde Kuipers, u bent de laatste minuut zal ik maar zeggen, niet meer verstaanbaar en uw beeld is ook bevroren, dus er zit een hapering in de internetverbinding.

Gedeputeerde Kuipers: Oké voorzitter. Ben ik verstaanbaar? Nu hoor ik u wel weer, dus u mag het proberen om de laatste zin nog een keer opnieuw te doen. De laatste zin. Dat is interessant om even na te gaan wat mijn laatste precies was. Wat ik ging aangeven, is dat een aandachtspunt in ieder geval zal blijven, want dat is de filosofie achter de DAW. Het gaat om een inspanningsverplichting, het gaat om vrijwillige deelname en het moet gaan om bovenwettelijke maatregelen. De laatste vraag nog. Welke overige maatregelen treft de provincie nou als het gaat om waterkwaliteit? Naast de specifieke KRW-projecten, projecten die we doen voor de nota 'Duurzame gewasbescherming' hebben we in het 'Programma Toekomstgerichte Landbouw' diverse projecten daaronder hangen, die een positieve bijdrage zullen leveren voor waterkwaliteit. Ik noem een paar voorbeelden: onder boeren met mais chemievrij mais, groenbemesters in de akkerbouw, bodemgezondheid Noord-Nederland, de hele 'Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw', duurzame veehouderij Drenthe en de 'Agenda Boer, Burger, Biodiversiteit'. Daar wordt u ook regelmatig door collega Jumelet voorzien van voortgangsrapportages. Vanuit de waterportefeuille, het kwam net al aan bod, het 'Uitvoeringsprogramma grondwaterbescherming Drenthe 2020-2025'. U bent er eind 2020 over geïnformeerd. Mevrouw Kleine Deters haalde al een paar keer het rapport van Royal Haskoning aan. Dat rapport is het uitvoeringsprogramma, wat het college heeft onderstreept. Dus wat daarin staat, dat zullen wij ook uitvoeren. Daarnaast hebben nog het 'Uitvoeringsprogramma oppervlaktewinning het Drentse Aa'. Daar zit ook een DAW-bijdrage aan voor de vermindering van erfspoeling. Dat zal in 2022 worden geëvalueerd, daar zult u over worden geïnformeerd.

De voorzitter: Gedeputeerde Kuipers, ik ga u even onderbreken, omdat er een interruptie is van mevrouw Zwaan, VVD.

Mevrouw Zwaan: Dank u wel voorzitter. Ik zou de gedeputeerde ook graag willen vragen hoe we als provincie in de wedstrijd zitten als het gaat om humane medicijnresten in ons oppervlaktewater. Want ook daar lees ik of hoor ik eigenlijk in deze stukken nergens iets over. Maar dat gaat ook over 190 ton per jaar en ik zou graag van de gedeputeerde willen horen of dat ook meegenomen wordt in deze Kaderrichtlijn.

Gedeputeerde Kuipers: Ja, absoluut voorzitter. Dat treft u ook in het... Nu gaat mijn verbinding niet goed, of wel? Ja? Voorzitter?

De voorzitter: Ik hoor u nog.

Gedeputeerde Kuipers: Voorzitter, nee absoluut, en dat ziet u ook in de bijlage van dit stuk. En ik nu even in op de DAW- maatregelen, maar het gaat om een integrale benadering, ook tussen medicijnresten, de industrie en agrarische sector. We hebben daar ook projecten op lopen en dit zijn ook een beetje de omgevingseffecten. De

waterschappen doen erg veel om hun zuiveringen ook te verbeteren en wat direct effect heeft op de waterkwaliteit voor de KRW. Maar dat maakt het wel eens ingewikkeld als u het heeft over monitoring, wat zijn nou precies de effecten van DAW, om in beeld te brengen. Omdat misschien tegelijkertijd een waterschap zijn zuivering op orde brengt. We zijn daar ook bij betrokken vanuit een convenant als het gaat om medicijnresten, dus dat is zeker iets wat ook een rol speelt. Het gaat niet alleen maar over de agrarische sector.

De voorzitter: Ik zie een interruptie van de heer Veldsema, ChristenUnie.

De heer Veldsema: Ja dank u. U noemt een hele rij met maatregelen, daar heb ik ook lijstjes van gekregen, maar volgens mij is de cruciale vraag gedeputeerde Kuipers: Hoe krijgt u nou in de volgende periode een groter aantal deelnemers? Want daar zit volgens mij de crux.

Gedeputeerde Kuipers: Voorzitter, ik was in mijn beantwoording bij welke maatregel kunnen wij naast DAW nog treffen, dat was de derde vraag die mij gesteld was. Hoe krijgen wij een hoger aantal deelnemers? Kijk, dan kom ik even bij het punt van scherpere eisen, dat in het debat vandaag ook al is aangekondigd. Het Rijk gaat over de regels als het gaat om meststoffenbeleid en als het gaat om de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen, en mevrouw Vedder haalde dat ook al aan. Op dit moment is het vanuit het Rijk niet aan de orde om verplichting op te leggen over alles wat op dit moment bovenwettelijk is. Je zou je kunnen afvragen of we een aantal van de maatregelen dat nu binnen DAW valt, niet een soort best beschikbare techniek zou kunnen zijn, omdat ze zich bewezen ook door veel deelname van agrarisch geld terugverdienen. Want het is niet aan de orde, dus het blijft bij een subsidiebijdrage. Het is een beetje het verhaal van de wortel en de stok, waarbij de stok steeds voor ons uit wordt geschoven, maar dat zijn kabinetsbeslissingen. Ik denk in ieder geval dat deze maatregelen wel effect hebben. Er is een expertbeoordeling, die staat in het besluit over teelt. En ik denk dat de belangrijkste aanbeveling uit deze evaluatie, maar ook uit de nationale wateranalyse is: We moeten met zijn allen zorgen voor die hogere deelname. Daar heeft de sector zelf al iets in te doen, maar dat zal betekenen dat wij voorlopig blijven subsidiëren, op deze manier blijven participeren in het DAW. De laagdrempeligheid daarvan is absoluut van belang. Dat zullen we ook moeten voortzetten.

De voorzitter: Er komt nog een interruptie van de kant van de heer Vorenkamp van de PVV.

De heer Vorenkamp: Dank u wel voorzitter. Ik denk, we hebben het over verbetering van de deelname, zou minder bureaucratie ook mogelijk zijn? Want dat heb ik zonet gehoord voorzitter, of ik hoorde de heer Kuipers hier niet op ingaan.

Gedeputeerde Kuipers: Maar voorzitter, dat is ook een beetje de spagaat die ik ook proef in uw commissie, aan de ene kant wordt gepleit voor extra eisen als het gaat om de subsidieverlening, aan de andere kant gaat het om laagdrempeligheid. En daarmee ook zo simpel mogelijk de agrariërs ontlasten. We geven deze subsidies overigens ook aan LTO, maar ook aan de AND, die vervolgens weer de subsidie door beschikken aan de individuele agrariër. Dat is al een stuk ontzorging waar wij voor zorgen. Ik denk dat de belangrijkste aanbeveling is, we moeten zorgen voor een hogere deelname. Er staat niet op termijn een verplichting in het vooruitzicht, dat de laagdrempeligheid voorop moet staan als wij die deelname willen garanderen.

De voorzitter: Dan komt er een interruptie van mevrouw Vedder van het CDA, daarna ook nog van mevrouw Kleine Deters van D66. Ik wijs u er wel op dat we giga uit de tijd lopen. Als u dat wil, is het allemaal geen probleem, maar anders moet u zich enigszins beheersen. Mevrouw Vedder CDA, gaat uw gang.

Mevrouw Vedder: Dank u wel voorzitter. Wat betreft het aanjagen van het aantal deelnemers, we zien dat Zuidwest-Drenthe een moeilijke start heeft gekend. Ook dat ze ver achterlopen ten opzichte van Noord- en Oost-Drenthe. Dat WDOD er lang over heeft gedaan om zo'n koepelaanvraag te doen. Het lijkt nu wel een beetje bij te trekken, maar mijn boerenverstand zegt dan, daar ligt er dus nog een flink potentieel. Ziet de gedeputeerde daar wellicht ook kansen, hoe wij daar een rol in zouden kunnen spelen? Ook bijvoorbeeld wetende dat die DAW-impuls uitvoeringsprogramma's er aankomen. Daar ben ik nog wel even benieuwd naar.

Gedeputeerde Kuipers: Voorzitter, de totstandkoming van de regeling heeft iets langer geduurd dan andere de gebieden. Dat ziet u ook terug in het kaartje. Ik heb inmiddels een kaartje voor me waar je inderdaad ziet, dat er van die regeling, nu die openstaat, gebruik wordt gemaakt. Het blijft zaak om die grote groep agrariërs, die zegt wel maatregelen te willen treffen en daar ook in wil investeren, om die zover te krijgen dat ze daar daadwerkelijk toe overgegaan. Die laagdrempeligheid, het ontzorgen, de maatregelen- makelaars die daarvoor worden ingezet, zijn daarvoor van belang. Waarbij ik graag zou zien dat er op enig moment een stok achter de deur komt. En het zou enorm helpen als het Rijk zou zeggen: De maatregelen die bewezen effectief zijn en die ook binnen afzienbare tijd terug te verdienen zijn, dus die ook eigenlijk alleen een investering vergen die zich terugverdient, dan zou je dat op termijn kunnen beschouwen als best beschikbare techniek. Dat zou enorm helpen om mensen ook daadwerkelijk te verleiden die investering te doen. Dat hebben we ook in onze brief aangegeven, dat zou enorm helpen als het Rijk die stap zou zetten. Maar dat is niet aan ons.

De voorzitter: Dan is er nog een interruptie van mevrouw Kleine Deters van D66.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, heel kort. Ik ga de discussie niet aan met mijnheer Kuipers over de vrijwilligheid, maar u kunt ze toch ook inzetten of richten om ze maximaal te verleiden om werkelijk iedereen erbij te betrekken. Er is wel een groot verschil tussen wacht maar af en we zien wel, of hoe actief je daar zelf in bent. Dat ik op zijn minst al een tussenweg gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuipers: Voorzitter, wij zetten hier samen met de waterschappen op in. Maar ik denk dat we door de manier waarop wij deze subsidie verlenen en ook telkens in de voorhangprocedure met u bij langs komt, we geven de subsidie, en dat zeg ik nogmaals, niet aan de individuele agrariër. Die vraagt niet bij ons aan. Wij geven de subsidies aan hetzij LTO, maar ook de AND heeft in een van de aanvragen meegelopen, die vervolgens ook daar mensen op inzet, die helpt om die aanvraag te doen en die ook mensen kan laten zien wat er gebeurt. Er wordt ingezet op kennisdeling, want niets helpt zo goed als het laten zien op het bedrijf welke maatregel werkt, ook de ervaringen daarmee eerlijk van een andere ondernemer te horen, om zelf die stap te gaan zetten om te gaan investeren. Dus ik zou niet weten hoe wij nog sterker zelf ook kunnen inzetten op onder de aandacht brengen. Men is hiermee bekend. Zoals u in de rapportages ook leest, is een zeer grote groep bereid om te gaan investeren. Ik hoop dat ze dat ook komende tijd gaan doen, dat die kaart nog verder inkleurt. Het is slechts een zeer beperkte groep die daar nog überhaupt geen interesse in heeft getoond. Ik denk dat dat hele goede vooruitzichten biedt en we moeten zorgen dat we mensen echt prikkelen om daadwerkelijk die investering te gaan doen.

De voorzitter: Ik zie nog een vinger van mevrouw Slagt van GroenLinks.

Mevrouw Slagt: Een laatste vraag misschien. Want ik begrijp dat de aanbevelingen van het rapport DAW toch geïmplementeerd gaan worden of dat daar aandacht voor is. Ik vroeg me dan ook af, of er echt werk gemaakt wordt om alle aanbevelingen zo veel mogelijk te implementeren en je daar zo veel mogelijk voor in te zetten.

Gedeputeerde Kuipers: U bedoelt de evaluatie zoals die gedaan is als bijlage van onze brief en de aanbeveling die daarin staat?

Mevrouw Slagt: Ja inderdaad.

Gedeputeerde Kuipers: Die zullen we ook betrekken bij de nieuwe DAW-periode, maar er zijn wel een aantal dingen die met elkaar op gespannen voet staan. En ik haal de eerste aanbeveling van de hoogte van het aantal deelnemers, dat volgt ook uit de nationale wateranalyse, ik denk dat dat de belangrijkste aanbeveling is voor wat wij in onze invloedssfeer hebben, dat we het integraal moeten aanpakken. Ik heb u net, ik was dus midden in mijn

De voorzitter: Nee, nee, nee, nee, meneer Kuipers u bent weer, althans uw verbinding is weggevallen, niet u.

Gedeputeerde Kuipers: Ja, voorzitter.

De voorzitter: Als u even achterover leunt, even rustig ademhaalt en dan weer opnieuw begint.

Gedeputeerde Kuipers: Voorzitter, ik hoop dat u nog verstond dat de eerste aanbeveling, dat blijkt ook uit nationale analyse waterkwaliteit, verhoog het aantal deelnemers, dat staat voorop wat ons betreft, om die bijdrage te kunnen leveren. Dat is ook gezien het vrijwillige karakter, dat heeft onze prioriteit. Een aantal andere dingen. Zet subsidie wijs in, daar heb ik al iets over gezegd. Je kan iets best beschouwen als een best beschikbare techniek, maar dat moet dan wel uiteindelijk in regels worden vervat. Want als wij nu stoppen met het subsidiëren van dat soort maatregelen, dan verwacht ik eerder een lagere deelname dan een hogere deelname. Dus dat is de balans waarop we staan. Dit rapport is in onze opdracht ook opgesteld om u inzicht te bieden, maar dit nemen wij natuurlijk allemaal ter harte als het gaat om verdere uitwerking. Maar we zitten wel in de kaders zoals die voor DAW gelden, de afspraken die daar onder liggen, ook op landelijk niveau. Dus daar bewegen wij binnen. Dank u wel. Voorzitter.

De voorzitter: Bent u aan het einde van uw betoog?

Gedeputeerde Kuipers: Ik had nog twee zinnen voorzitter. Oké, dan raakt u die nu even aan. Ik noemde nog dat het Uitvoerings- programma Oppervlaktewinning Drentsche Aa, waar ook de DAW- subsidie een bijdrage aan levert, vanuit vermindering erfafspoeling volgt volgend jaar een evaluatie. We zullen u daar over informeren. Tot slot. Het Provinciaal Waterprogramma wordt op dit moment opgesteld voor de periode 2022-2027. Dat is de concrete uitwerking van het Provinciaal waterbeleid en dat is een verplicht programma onder de Omgevingswet. Wij zullen u daar in juni over informeren en dat zal ter inzage liggen en in het najaar van 2021 ter besluitvorming aan de Staten worden voorgelegd. Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel gedeputeerde Kuipers. Gaan we tenslotte naar mevrouw Zuiker van de Partij voor de Dieren, die haar conclusie mag trekken uit dit agendapunt en als laatste het woord krijgt.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel. Ik vind het fijn dat er zoveel debat is geweest over dit probleem en het blijkt dus dat het bij veel mensen leeft en ik denk ook dat het vaker op de agenda moet komen van de Staten, punten als verdroging en gewasbeschermingsmiddelen. Wat ik jammer vind, is dat GS toch wel op dezelfde weg wil doorgaan en niet een aantal doelpaaltjes wil bijzetten. Goed, ik moet het kort houden. Het is teleurstellend, want de gedeputeerde zegt: Ik denk dat de maatregelen effect hebben. Hij verwijst ook heel veel naar het Rijk en

niet naar onze eigen verantwoordelijkheid hierin. Dat is mijn conclusie en we komen hier uiteraard weer eens op terug.

De voorzitter: Dank u wel mevrouw Zuiker. Dan is daarmee dit agendapunt afgehandeld. Het is 10.38 uur. Wij gaan schorsen tot kwart voor elf, dus 10.45 uur en dan gaan wij door met Agendapunt 8, de Bossenstrategie en de inspraakreactie van de heer Gorter. Tot straks.

8. Bossenstrategie, incl. onderbouwing Statenfractie Partij voor de Dieren.

De voorzitter: Goed, wij gaan door, want het is inmiddels 10.45 uur. Aan de orde is agendapunt 8, de Bossenstrategie, een brief van het college van GS van 8 december 2020, die geagendeerd is op verzoek van de fractie van de Partij voor de Dieren. En daar hebben wij een inspreker op, de heer Gorter, die zal spreken namens Natuurmonumenten. Hij krijgt zo meteen als eerste het woord en daarna kunnen eventueel nog vragen aan hem gesteld worden door de commissieleden. Commissieleden die hierover het woord willen voeren, wil ik graag in beeld hebben. Het geluid mag nog even uitblijven. Ik zie in ieder geval nu de heer Vorenkamp, Berends, mevrouw Vedder, mevrouw Zuiker en de heer Wiersema. Verder zie ik geen mensen, dus dan moeten die nog even geluid maken als ze in beeld willen komen. Ik zie gedeputeerde Jumelet, ik zie Van Liempd, ik zie Van de Weg.

Mevrouw Van Dijken: Voorzitter, ik zou ook graag in beeld komen.

De voorzitter: Ik zie mevrouw Van Dijken. We hebben de meesten wel wat te pakken, denk ik ongeveer.

De heer Moes: Present.

De voorzitter: De heer Moes, VVD.

De heer Moes: Voorzitter.

De voorzitter: Goed, ik ga het woord geven aan de heer Gorter. U heeft 5 minuten de tijd om uw mening kenbaar te maken aan deze commissie en daarna worden er eventueel aan u vragen gesteld. Aan u het woord, gaat uw gang. Oh, u bent nog niet verstaanbaar, want, even kijken... Nu bent u verstaanbaar.

De heer Gorter (inspreker): Dank u wel voorzitter. Ik ben Jan Gorter, provinciaal bestuurder bij Natuurmonumenten voor Drenthe. Een paar aandachtspunten voor uw discussie over bosbeheer en de bossenstrategie. En dat is mooi op tijd, want we moeten er in Drenthe nog mee beginnen. Mijnerzijds een positief verhaal, want bos is 'hot'. Het helpt bij CO2, het is mooi, het is goed voor de natuur en het stoffeert ons landschap. En vooral, mensen houden van bomen. Vandaar nu ook een Bossenstrategie van het Rijk en nu ook van de provincie, met plannen voor meer bos, naast ook discussies over bosbeheer. Eigenlijk is het heel simpel in de bossenstrategie: bestaand bos moet goed beheerd worden en er moet vooral ook behoorlijk wat bos bijkomen en bomen bijkomen. Ik vraag om te beginnen uw aandacht voor het laatste, want in mijn ogen is dat de belangrijkste meerwaarde van de bossenstrategie: Plannen voor meer bos. Het is de bedoeling volgens de Rijksbossenstrategie dat er in Drenthe 3700 ha extra bos bijkomt. En dat is eigenlijk een antwoord, zo zie ik het, op een brede maatschappelijke roep waarbij ook heel veel andere organisaties plannen maken voor extra bos. Denkt u alleen al aan het 'Deltaplan Biodiversiteit', aan het recent gepubliceerde 'Aanvalsplan Landschap', dit is de notie van het ministerie van LNV dat agroforestry ook voor boeren een bedrijfsmatige poot kán zijn onder een extensiverende landbouw. En beide laatste opties passen dan weer precies in het kader van het stikstofbeleid, waar wij

rond Natura 2000-kernen overgangsgebieden tot ontwikkeling zullen zien komen, waar hoe dan ook geëxtensiverd moet worden en waar ook Programma natuur en stikstof-gelden voor ingezet kunnen worden. Er komt een GLB-vergroening aan. Wij zien waterschappen en gemeentes met plannen voor nieuwe bosjes. We zien boeren met landgoedontwikkelingsplannen. We zien steden vergroenen ter voorkoming van hittestress. En we zien particuliere initiatieven, zoals de campagne 'Plan Boom' van de Natuur en milieufederatie Drenthe, Drents Landschap en Landschapsbeheer Drenthe, met de ambitie om 1 miljoen bomen te planten. En netto zien we dan vooral een zinvolle koppeling tot stand komen tussen landbouw extensivering en herstel van bosjes en landschapselementen in agrarisch gebied. En dan misschien wel vooral rond de Natura 2000-gebieden. Landschapsbeheer Drenthe ziet mogelijkheden voor meer lokaal streekbeheer en worteling in de gebieden. Kortom veel enthousiasme. Hoe meer landschapselementen op boerenland mogelijk te maken, moeten wij nog wel nieuwe regelingen en instrumenten uitwerken. U kunt daarbij denken aan waardedalingsregelingen, waar in diverse provincies mee wordt geëxperimenteerd, en vergoedingen in het kader van de vergroening. Dat is nodig om het ook echt een verdienmodel te laten zijn, of op zijn minst de opbrengstderving te compenseren voor agrarische bedrijven. En ook daar zoeken wij naar. Tot slot. Ook binnen het Nationaal Natuurnetwerk zoeken wij ruimte voor meer bos, maar die ruimte is op gronden van het Drents Landschap, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten samen beperkt tot zo'n 700 ha. Want daar gaat het vaak al om waardevolle cultuurlandschappen of landgoederen, waar het landschapsherstel eigenlijk al klaar is en je geen historische akkercomplexen of landgoed- percelen dicht wilt planten, of waar andere natuurtypen al voor zijn afgesproken. We gaan bij wijze van spreken niet landgoed Rheebruggen, of het beekdallandschap Drentsche Aa dicht planten. Dus we hebben het over een flinke opgave om ruimte te vinden voor 3000 ha extra bos, nog buiten het Natuurnetwerk. Daarbij is ook een belangrijk aandachtspunt de financiële dekking. Want, zeg ik samen met de provincie, die is in de Rijksvoorstellen nog onvoldoende meegeleverd. Des te belangrijker om werk te maken van verstandige meekoppelingskeuzes en aan te sluiten bij eerdergenoemde initiatieven en ander beleid. De provincie Fryslân heeft een verdienstelijke verkenning laten doen naar dit soort perspectieven door bureau LAOS Landschapsarchitecten. Misschien is dat ook een idee voor Drenthe. Dat over nieuw bos. Dan is er nog het bestaande bos. En ik zag in de Statenstukken dat er veel discussie gaat over houtoogst versus afblijven van bomen. Als natuurbeheerder heeft Natuurmonumenten daar heel veel ervaring mee, meer dan 100 jaar. Er is nu veel emotie over het bosbeheer en bomenkap en je ziet dat die discussie vaak wordt bepaald door extreme opvattingen. Dat het beste is voor het bos om helemaal niets te doen, dat er geen boom gekapt mag worden, of om juist heel veel hout te oogsten en ook in de bouw te gebruiken, want dat is goed voor de CO2-opslag en voor het huishoudboekje. Ik denk dat de meeste bosbeheerders hierbij het midden zoeken, het midden tussen recreatief aantrekkelijk, houtoogst, biodiversiteit en elke beheerder legt daarbij zijn eigen accenten. Daar zal de bosstrategie niet zo heel veel aan veranderen. Bij Natuurmonumenten vinden we natuurlijke processen en biodiversiteit belangrijk, dus wij kappen relatief heel weinig, eigenlijk alleen op plekken waar het bos sneller van een saai houtoogsbos omgevormd kan worden naar een gevarieerder natuurlijker bos. En wij kappen eerlijkheidshalve ook in enkele gebieden meer om bos om te vormen naar de zeldzaam geworden typisch Drentse ecosystemen, zoals heide bijvoorbeeld, conform afspraken met de provincie in het Natura Beheerplan. Maar wat dat betreft is de kapdiscussie niet aan ons voorbijgegaan. Vorig jaar hebben we een time-out genomen om met onze achterban, onder andere via een ledenraadpleging en gesprekken in het veld, hierover te spreken. En vooral die vorm van gesprekken in het veld beviel ons goed. Want dan krijg je een echt gesprek in plaats van geschreeuw en uitwisseling van standpunten. Een uitkomst was, dat wij sinds vorig jaar duidelijk terughoudender te werk gaan met grotere kap. Onze remedie is eigenlijk simpel in het bosbeheer: Blijf weg van extremen, betracht terughoudendheid bij het kappen van bomen, zeker bij grotere oppervlaktes en communiceer daar goed over en het liefst in het veld. Kortom, mijn aandachtspunten voor u: Maak werk van nieuw bos: klimaatbosjes, landschapselementen ter verfraaiing van Drenthe. Koppel mee met initiatieven en beleid en werk aan

de financiering daarvan. En voor het bosbeheer: blijf weg van extreme opvattingen die voor alle bossen moeten gelden, maar wees terughoudend met kappen en communiceer goed. We hebben het afgelopen jaar best veel geleerd op dat front. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Gorter en dan gaan we over tot het stellen van vragen. En ik zag als eerste de hand van mevrouw Vedder van het CDA, gaat uw gang.

Mevrouw Vedder: Volgens mij was mevrouw Kleine Deters wat eerder, maar ik zal in het kader van efficiëntie maar gewoon mijn vraag stellen. Mijnheer Gorter, u geeft aan in de bossenstrategie, dat woord, ik had liever gezien dat het bomenstrategie zou heten, maar u had het gelukkig ook over landschapselementen en vergroening in steden en tegelijkertijd ook het benoemen van die opgaven van 3700 ha bos, waarvan 3000 ha buiten het Natuurnetwerk moet komen. Kunt u voor mijn beeld een beetje schetsen wat voor u nou een goede mix zou zijn op het gebied van hectares waar we dan aan moeten denken? Wat is echt bos-bos, of hoeveel hectares zouden er moeten worden besteed aan juist vergroening in steden, dat is lastig om in hectares uit te drukken, dat besef ik mij, en landschapselementen? Wat is de verhouding daarin ongeveer?

De heer Gorter (inspreker): Ik heb geen grand design voor Drenthe. Ik heb u geschetst dat ik heel veel enthousiasme zie. We hebben het over vrijwilligheid, dus dat betekent gebruikmaken van de initiatieven en de plannen die er zijn. En die zijn er best veel, ook bij boeren en zeker als er instrumenten bijkomen. Dus ik denk dat dat een aparte verkenning waard is, om eens te kijken waar willen gemeenten en waterschappen iets, waar willen boeren iets, waar kunnen we nog instrumenten toevoegen? Dat is een verkenning waard. Geen grand design, maar maak gebruik van al die energie op al die verschillende mogelijkheden.

De voorzitter: Mevrouw Zuiker, Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel. Ik neem ook qua efficiency maar het woord, ook al was mevrouw Kleine Deters eerder. Maar goed. Bedankt voor uw bijdrage mijnheer Gorter. U bevestigt wat wij dus ook al willen bepleiten, namelijk dat dit een onderwerp is wat ontzettend leeft en dat zal ik zo meteen in mijn bijdrage nog vertellen. Maar nu heb ik een vraag aan u. U zegt: In het NNN kunnen wij niet al die bossen kwijt. Dat is wel wat de gedeputeerde al aan de Staten heeft laten weten, dat die eigenlijk alleen maar in het NNN wil werken als het gaat over bossenstrategie. Dus ik begrijp dat u dat heel anders ziet. Dus u denkt dat u het ook belangrijk vindt, dat wij als Staten daar een belangrijk, een ruim debat over hebben voor die tijd, voordat er een concept komt.

De heer Gorter (inspreker): Dat klopt, want dat gaan wij niet doen. Wij gaan niet het NNN dicht planten, dat is echt in strijd met de landschapswaarden in de gebieden die we hebben. We hebben wel gezocht. We komen in totaal tot 700 ha, dus dat is ook niet niks. Maar de grootste winst voor Drenthe ziet in het mee koppelen met al die andere initiatieven en dus inderdaad bos buiten het NNN. Dat klopt.

De voorzitter: Dan ga ik naar mevrouw Kleine Deters van D66.

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel voorzitter. Wij hebben begrepen van de gedeputeerde dat hij in 2021 tot de Bossenstrategie komt, die ons voorgelegd zou worden. Ik veronderstel dat de gedeputeerde daar alle actoren van te voren bij betreft. Bent u al betrokken bij de bossenstrategie en hebt u uw inbreng al kunnen leveren. Of bent u, als de gedeputeerde dat nog niet opgestart heeft, bent u bereid daarvoor uw bijdrage te leveren?

De heer Gorter (inspreker): Is dat een vraag aan mij?

De voorzitter: Jazeker, dat is een vraag aan u.

De heer Gorter (inspreker): Wij zijn natuurlijk betrokken, of wij worden betrokken via de CLG. We hebben de verkenning op onze eigen gronden binnen het NNN nu gedaan en we denken graag mee over het vervolg. Van daar dat ik hier ook een verhaal kom houden over hoe wij dat zien. Een van de mogelijkheden, misschien in antwoord op Eline Vedder, is dat wij wel extra mogelijkheden zien gekoppeld aan het stikstofbeleid, want we zullen daar zien dat er mogelijk hier en daar bedrijven en gronden worden opgekocht. En ik stel mij voor dat het niet de bedoeling is om daar het boeren onmogelijk te maken, maar om daar de boeren van de toekomst te helpen installeren. Dus die gronden die worden herverdeeld onder de andere boeren en dan kun je mooi mee koppelen met ook wat herstel van landschap, hier en daar een bosje, maar ook extensievere landbouw. En ik zie daar, in die overgangsgebieden om Natura 2000, zie ik heel veel perspectief om voortgang te boeken ook met dit beleid.

Mevrouw Kleine Deters: Ik wil mijn vraag even concretiseren. Mijnheer Gorter, begrijp ik uit uw beantwoording dat u nog niet betrokken bent bij de totstandkoming van een concept Bossenstrategie provincie Drenthe.

De heer Gorter (inspreker): Nou, dat kan ook niet, ik help Henk Jumelet even hier, die is er ook nog niet. Dus daar kunnen we verder nog niet bij betrokken zijn.

De voorzitter: Ik ga door naar de heer Vorenkamp, PVV.

De heer Vorenkamp: Dank u voorzitter. Mijnheer Gorter, u stelde aan het begin: Bos moet goed beheerd worden. En dan kan ik me voorstellen dat je op een gegeven moment een natuurlijk bos hebt, want u bent tenslotte van Natuurmonumenten, maar dat daar nog groepjes Douglasspar bijvoorbeeld in staan. Nou, dan kan ik me voorstellen dat u zegt: Dat is een exoot, die gaan vervuilen voor inheemse soorten. Maar geldt die term van goed beheer ook voor het normale, inheemse gemengde bos in Drenthe. En dan heb ik het niet over het onderhouden van de paden, maar dan heb ik het over het gevaarlijke woord 'K', kappen van bomen.

De voorzitter: Mijnheer Gorter.

De heer Gorter (inspreker): Wij kappen dus heel weinig. En wij kappen alleen kleinschalig, om biodiversiteit te helpen. Bijvoorbeeld in bosranden of in hele saaie stukken productiebos, waar we er eigenlijk steeds minder van hebben. Dus in een gebied als Berkenheuvel doen we bijna helemaal niks meer. En verder halen wij dood hout langs paden weg, de zogenaamde boomcontrole moeten we doen. En soms vallen daar ook slachtoffers bij, omdat bomen aan het eind van hun Latijn zijn en je die takken op je hoofd kan krijgen. Dus dat soort dingen doen wij. Maar voor de rest horen wij bij de beheerders die relatief heel weinig kappen. Dank u wel.

De heer Vorenkamp: Als ik mag voorzitter. Dus u streeft ernaar om het natuurlijke inheemse bos zich te laten ontwikkelen naar het eindstadium.

De heer Gorter (inspreker): Ja, behalve bij bijzondere bosdoeltypen op landgoederen, als er sprake is van een ontwerp met bijzondere bossen, dan willen we die in stand houden. Maar in het algemeen streven wij naar natuurlijk bos met zo min mogelijk of helemaal niet ingrijpen.

De voorzitter: Goed, dank u wel. Dan kijk ik even rond. Zijn er nog andere vragen aan de heer Gorter? Ik zie de heer Moes nog. Zijn er nog anderen? Niet meer? Dan heeft mijnheer Moes de laatste vraag aan de heer Gorter. Gaat uw gang.

De heer Moes: Als eerste de opmerking, de heer Gorter gaat wel heel makkelijk voorbij aan dat er dan 3000 ha aangekocht moet worden buiten het NNN-netwerk en dat is allemaal landbouwgrond. Terwijl hij zelf aangeeft, van we hebben zelf maar heel weinig ruimte. We willen landgoederen houden en we willen de heide houden. U zou zelf meer kunnen kijken om nog meer van uw eigen grondgebied AI in te kunnen planten. Maar mijn vraag gaat eigenlijk over, u zegt: wij willen zo weinig mogelijk kappen. Nu kennen we allemaal de discussie in Nederland: we moeten heel veel huizen bouwen, we willen circulair bouwen. Dus als we 1 miljoen huizen willen bouwen in Nederland, de komende jaren, dan zal er heel veel hout voor nodig zijn. Dus bent u het met mij eens, dat we dan ook veel meer het hout, dat we de bomen die groeien in Nederland en die we kappen, die ook echt in moeten zetten voor de circulaire woningbouw?

De voorzitter: De heer Gorter.

De heer Gorter (inspreker): Het hout dat wij kappen, moeten we zo hoogwaardig mogelijk gebruiken, dus voor woningbouw. Ja, ik kan er niks anders van maken. Bij Natuurmonumenten is houtoogst bijvangst en daarvoor geldt, dat het zo hoogwaardig mogelijk gebruikt moet worden, dus voor woningbouw. Er zijn andere beheerders die een ander accent leggen, dus ik ben het daarmee eens. Maar onze hoofddoelstelling en daarom werk ik bij Natuurmonumenten, blijft natuurbeheer. En ik ga daar niet gemakkelijk aan voorbij, dat het op agrarische grond moet gebeuren. En daarom spreek ik u eigenlijk ook toe, omdat ik mij bewust ben dat het een grote opgave is. Ik heb ook aangegeven dat niet alles aangekocht hoeft te worden, want het gaat ook over gewoon houtwallen op boerenland waarbij boeren gewoon eigenaar blijven. Het gaat ook over bomen in de stad, waar je ook geen grond voor aan hoeft te kopen. Dus ik ben mij bewust dat het grote opgave is. En nogmaals. Wij hebben een zoektocht gedaan binnen het NNN en hier kwamen we op uit.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Gorter. Daarmee zijn de vragen gesteld. Ik dank u voor uw inspraak bijdrage en voor het beantwoorden van de vragen. U mag natuurlijk ook gerust blijven kijken hoe dit verder gaat aflopen. Het agendapunt wordt verder, omdat het geïndiceerd is door de Partij voor de Dieren, ingeluid door mevrouw Zuiker en die krijgt daarvoor, uit mijn hoofd gezegd, 3 minuten de tijd. En daarna mogen de fractiewoordvoerders daar ook 3 minuten aan besteden. Mevrouw Zuiker, gaat uw gang.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel. De Partij voor de Dieren heeft de brief van GS over de Bossenstrategie op de agenda van de commissie gezet en ook de brief van boscoloog de heer Arnolds hierover. Want wij zijn nagegaan wat het plan van aanpak is van GS om te komen tot provinciale bossenstrategie. En de planning is dat er een voorontwerp wordt gemaakt, dat is na de zomer klaar, dan komt er een zienswijzeprocedure en dan eind 2021 wordt het onderwerp voor het eerst officieel in de Staten besproken. En gezien ook dit debat, wat we nu al een beetje horen, lijkt ons dat te laat. Wij vragen dus ons af of we dat als Provinciale Staten niet beter kunnen oppakken door op een vroeg moment inwoners en deskundigen bij deze plannen te betrekken. En daar hebben wij de volgende reden voor: De aanleiding voor de Bossenstrategie is juist maatschappelijke onrust over houtkap en ontbossing. En in Drenthe hebben we de laatste paar jaar ook veel houtkap gezien, ook in Natura 2000-gebieden. En de plannen die nu in de nationale Bossenstrategie staan, die zijn toch best wel controversieel te noemen, namelijk een verhoogde houtproductie uit de natuur en de combinatie van windmolens in natuur en het uitgeven van CO₂-certificaten. Dus dit is niet zomaar een onderwerp, maar een onderwerp wat sterk leeft bij veel inwoners, want bomen zijn van ons allemaal. En wij zijn ook vast niet de enige fractie die zeer regelmatig berichten krijgt van inwoners, die zich zorgen maken hoe er in Drenthe met de natuur in het

algemeen, maar ook met de bomen wordt omgegaan. Partijen als Forum in de oude samenstelling en PVV, die hebben ook al aandacht gevraagd voor bomenkap via schriftelijke vragen en het agenderen in de commissie. En wij zien al met al goede redenen om als PS in een vroeg stadium, dus voordat we een voorontwerp maken, burgers de kans te geven zich te uiten over dit onderwerp. En dan stellen wij ons voor, als je uitgaat van een bob-systeem, dus beeldvorming- opinievorming- besluitvorming, dat wij het onderdeel beeldvorming een prominentere plaats geven. En daarom willen wij graag een beeldvormende commissievergadering voorstellen, liefst voor de zomer, met als onderwerp de toekomst van de bossen in Drenthe. En dan willen wij ook dat we als Staten actief inwoners en deskundigen en stakeholders actief oproepen om in te spreken. Graag horen we van de andere partijen hoe zij hiertegen aankijken.

De voorzitter: Dank u wel mevrouw Zuiker. En ik ga u allen in verband met de tijd wel oproepen om te trachten zo dicht mogelijk bij de twee vragen die de Partij voor de Dieren stelt te blijven, als het gaat om uw bijdrage bij dit agendapunt. En ik begin, even kijken, met de fractie van Sterk Lokaal. De heer Wiersema, gaat uw gang.

De heer Wiersema: Dank u wel voorzitter. Ik zou willen beginnen met de woorden van 'Het bos is van ons allemaal'. Niet van de provincie, niet van Natuurmonumenten, Commissie Landelijk Gebied, de bosgroepen als Staatsbosbeheer. Bossen zijn van levensbelang voor haar bewoners, om CO2 te binden en als uitloop- en recreatiegebied. Heel veel inwoners maken gebruik van de bossen om te wandelen, te fietsen en te recreëren. Ik hoor iemand? Ik ga maar door. Het bos is 'hot', zoals de heer Gorter ook al aangaf. Onder andere ook om deze reden moeten bossen ook beheerd worden. Dat beheer kan heel divers, omdat bos vele functies kent. Nietsdoen is zelfs een alternatief. Een keuze kan het ook zijn en levert een rustgebied op voor haar bewoners. Of dit een goede keuze is, daar kun je vraagtekens bij plaatsen. Het enige gebied, de Oostvaardersplassen, is in dit te kleine land niet direct een succes. Bos kan ook wat opleveren. Met andere woorden: bosbouw en een steeds belangrijkere functie recreatie, want dat is ook een waarde. In ons land en de Nederlandse schaal hebben we te maken met het maakbare en benutbare bos. De vraag hoe we hiermee omgaan is uiterst relevant. Het is verleidelijk onze visie hierop te geven, ik merk ook dat veel collega's daar al een voorschot op nemen, maar echter vraagt de Partij voor de Dieren, dit nu niet. De oproep is: Betrek onze inwoners en alle andere belanghebbenden door vooraf hun mening te laten geven over de totstandkoming van de Bossenstrategie, inclusief alle relevante vragen daarbij. Meer, minder kappen enzovoort. Zorg voor een transparant proces, vragen zij en streef naar draagvlak. Dit vorm krijgen middels een beeldvormende commissievergadering of anderszins, dat is wat ons betreft nader te bepalen. Met andere woorden voorzitter, we ondersteunen van harte deze oproep.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Wiersema. Dan gaan wij door naar de heer Vorenkamp van de PVV en misschien ook wel namens Forum voor Democratie. Ik weet het niet.

De heer Vorenkamp: Dat laatste dat klopt inderdaad voorzitter.

De voorzitter: Dat klopt, oké. Geldt dat vanaf nu voor altijd?

De heer Vorenkamp: Ik denk dat het een interessante stellingname is van de heer Arnolds, namelijk dat bossen zoveel mogelijk met rust gelaten moeten worden. Laat de natuur de natuur. De bossen in het Natuurnetwerk Nederland dienen wat ons betreft en in het belang van onze inwoners zich vrij en op natuurlijke wijze te kunnen ontwikkelen. Ons, en met ons vele inwoners, is de kaalslag die we op allerlei plaatsen zien in de Drentse natuurgebieden een doorn in het oog. Ook bijvoorbeeld op het Dwingelderveld, waar recent hele lariksbossen tegen de vlakke zijn gegaan, prachtige grote bomen die ook ondergroei toelaten, maar ze waren blijkbaar niet meer welkom. Of op het Drouwenerzand, waar een groot perceel recent vlak werd kaal gekapt. Wij maken bezwaar tegen al die natuurarchitecten, die zich hier blijkbaar uitleven en hun boterham hiermee veilig willen

stellen. De mooiste natuur ontstaat, als die op lange termijn rustig zijn gang kan gaan en niet door voortdurende ingrepen te plannen. Dat zijn wij eens met de heer Arnolds. Ook qua biodiversiteit is allang bekend, dat het eindstadium van zich natuurlijk ontwikkelend bos de hoogste biodiversiteit oplevert. Dus als je bos gaat aanleggen moet je dat niet alleen maar doen voor vastlegging van kooldioxide, maar vooral voor het bereiken van een zich natuurlijk ontwikkelend bos. En wat het domste is wat je kunt doen, is bestaande bossen in het NNN, in het Natuurnetwerk Nederland vlak kappen, zodat alle ontwikkelingen weer opnieuw moeten beginnen. Dat zijn rampzalige acties. GS, waarom staat u dat gepruts en verprutsen van onze natuur toe, door die bosarchitecten, landschapsarchitecten, respectievelijk natuurarchitecten? Voorzitter, al deze gebieden moeten vrij toegankelijk zijn en blijven voor bezoekers. Ze zijn niet in de eerste plaats bedoeld als speeltuin voor boswachters en ecologen. En dus, ja voorzitter, laten we maar eens de inwoners van Drenthe die hierover wat te zeggen hebben, ons informeren over hun kijk hierop. Prima idee. We zijn benieuwd.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Vorenkamp. Dan gaan we naar mevrouw Van Dijken van de ChristenUnie en daarna mevrouw Vedder, CDA.

Mevrouw Van Dijken: Voorzitter, de Partij voor de Dieren heeft het onderwerp bossenstrategie op de agenda van deze Statencommissie gezet en heeft bij de onderbouwing twee vragen geformuleerd. In onze bijdrage ga ik in op deze twee vragen. Denk je aan natuur, dan denk je aan bossen en bomen. Bosgebieden zijn niet voor niets voor 85% de Nederlanders de meest aansprekende natuur in ons land. Bovendien zijn bomen een bron van opgeslagen CO2 en daarmee belangrijk voor het beperken van klimaatverandering. Bos en bomen zijn een bijzonder en waardevol onderdeel van onze leefomgeving, waar we zuinig op moeten zijn. Dat lijkt in tegenspraak met het kappen van bomen in onze natuurgebieden. Voortdurende concurrentie tussen bomen, struiken andere planten, om licht en ruimte kan leiden dat bomen of boomsoorten verdwijnen. Kappen is niet nodig om bos gevarieerd en toekomstbestendig te houden. Een gevarieerd bos is minder kwetsbaar. Soms moet delen van het bos wijken voor andere waardevolle natuur, om meer leefruimte voor bedreigde dieren- en plantensoorten te creëren die afhankelijk zijn van open landschappen. Het gaat uiteindelijk om de beste natuur op de beste plek. Van de stormen in 1973 heeft Staatsbosbeheer geleerd, dat omwaaien van bomen, het laten liggen van snoeiafval en het gericht kappen een nieuwe dynamiek en biodiversiteit heeft toegevoegd aan de bossen. De ChristenUnie vindt het belangrijk dat er zorgvuldige regels zijn die de natuur beschermen. De belangen van de natuur afwegen tegen andere belangen en die samenhang creëren met de verduurzaming van de economie en het tegengaan van klimaatverandering. Een vraag aan de Partij voor de Dieren: Bent u van mening dat in ons land onderhoud van bossen nodig is om deze in stand te houden? Voor een gezond bos voor alle inwoners van Drenthe en van ons land is kappen nodig. Staatsbosbeheer heeft een herplantingsverplichting en we hebben van hen ook begrepen dat zij gericht te werk gaan, zelfs wanneer er zwaardere machines moeten worden ingezet. En dan een antwoord op uw tweede vraag. Voorzitter, wanneer de Partij voor de Dieren met goede argumenten komt voor een beeldvormende bijeenkomst, willen wij erover nadenken om deze te gaan organiseren. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel, dan gaan we naar mevrouw Vedder van het CDA, daarna de heer Moes van de VVD.

Mevrouw Vedder: Dank voorzitter. De CDA-fractie draagt het onderwerp Bossenstrategie een warm hart toe, al hadden we liever gezien dat het bomenstrategie zou heten, want wij hebben een minstens net zo warm hart voor landschapselementen en vergroeningen in stedelijk gebied. En wij kijken er dan ook naar uit om ons daar met enthousiasme tegenaan te bemoeien. En net als voor alle andere onderwerpen die op de agenda's van deze Staten staan, zijn zo'n beetje alle Drentse inwoners hierin belanghebbend en is hun inbreng dus belangrijk en waardevol. Dat vinden we niet alleen bij de Bossenstrategie, maar dat vinden wij eigenlijk bij alle andere onderwerpen ook. Daar hebben we ook veel instrumenten voor. En of voor die dialoog, die we dus belangrijk

vinden, een speciale, nieuwe, beeldvormende commissievergadering zou moeten zijn, daar hebben we onze vraagtekens bij, want we hebben immers al heel veel instrumenten om in de samenleving onze rol als volksvertegenwoordiger te vervullen. Maar in die zin zijn we ook benieuwd naar het antwoord van de gedeputeerde. Wij zien nog niet zo goed het onderscheid tussen waarom op dit onderwerp nou een speciale, nieuwe beeldvormende commissievergadering en op al die vele andere belangrijke onderwerpen dan niet. Daar zijn wij op dit moment nog niet genoeg van overtuigd. Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Dan gaan we naar de heer Moes van de VVD en daarna de heer Van Liempd van GroenLinks.

De heer Moes: Dank u wel voorzitter. Natuurlijk, de VVD is ook trots op de bossen in Drenthe, want 13,2% van ons oppervlak in Drenthe is bos. De een zal het niet veel vinden, maar ter vergelijking: 3,2% van Friesland is bos en 3,1% van Groningen is bos. Dus wij hebben in onze provincie 10% meer bos als onze buurprovincies. We staan hiermee al in de top-5 van Nederland. Maar om hier 3000 ha landbouwgrond, zoals de heer Gorter al opperde, nog weer vol te gaan bouwen met bos, zal nog zeer zeker onderzocht moeten worden, wat dit gaat betekenen voor verdroging, want elke boom neemt ook veel water. En de CO₂-opname voorzitter, een hectare bieten zorgt ook voor CO₂-opname en dat doen niet alleen bomen. Dan nog even naar, ik zal het heel kort houden vanwege de tijd, ik sluit me aan bij mevrouw Vedder. We zien op dit moment niet de noodzaak om zelf weer een discussie hierover te beginnen, maar als GS met een voorstel komen, dan zullen wij ons daarbij aansluiten. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Moes, dan gaan we naar de heer Van Liempd van GroenLinks en daarna de heer Duut van JA21.

De heer Van Liempd: Dank u wel voorzitter. Allereerst dank aan de heer Gorter voor zijn inbreng. Een reactie naar ons hart. Voorzitter, om maar meteen met de door de Partij voor de Dieren gestelde vragen te beginnen: GroenLinks vindt een zorgvuldige totstandkoming van de Drentse bossenstrategie van groot belang. Wie kan daar nu op tegen zijn? Ook de suggestie om in een commissievergadering hierover met elkaar te spreken, is natuurlijk prima. Dank dus aan de Partij voor de Dieren om nu al de kans te hebben om het college wat mee te geven voor het opstellen van de Drentse bossenstrategie. Overigens met Eline Vedder zijn wij het zeer eens, dat ook voor houtwallen en solitaire bomen aandacht zou moeten zijn. GroenLinks is van mening dat de bossenstrategie meer behelst dan houtoogst in alle bossen en dat doet een landelijke strategie natuurlijk ook al. Wel is GroenLinks van mening dat er meer en beter rekening gehouden zou moeten worden met de biodiversiteitswaarde van natuurlijke bossen. Echt natuurlijk ontwikkeld bos vindt je niet veel. Ook is duidelijk dat het areaal van bos en het aantal bomen moet toenemen. We brengen immers veel CO₂ in de atmosfeer en ergens moeten we die koolstof vastleggen. Bos is de ideale koolstofvastlegger, een klimaatbos. Tegelijk moet er ook aandacht zijn voor verantwoord oogsten. We blijven hout nodig hebben voor bouw en meubelen bijvoorbeeld. Daarom hoopt en verwacht GroenLinks dat het college met het opstellen van de Drentse Bosstrategie aandacht heeft voor de biodiversiteit en ook voor de vele verschillende functies en gebruikers die verschillende bossen kunnen hebben. Er zal volgens GroenLinks gezocht moet worden voor een grotere bosareaal ook bij het NNN. Hier beveelt GroenLinks aan om een combinatie te zoeken met de klimaatopgave maar ook de stikstofopgave die Drenthe heeft. Een duidelijke beheerparagraaf zou van grote waarde zijn. Ook zou er wat ons betreft aandacht moeten komen voor een geleidelijke overgang tussen bossen en met name landbouwgebied, ook dat komt de biodiversiteit ten goede. Als GroenLinks zijn wij uiteraard graag bereid onze inbreng te leveren voor de bosstrategie. Tot zover mijn inbreng voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Van Liempd. Dan gaan we naar de heer Duut van JA21.

De voorzitter: Dank u wel voorzitter. Aan de vooravond van een breed overleg tussen bouseigenaren, bosbeheerders, overheden, belangengroeperingen et cetera, vraagt de Partij voor de Dieren of het wel genoeg is. Ons antwoord is: Als dat overleg inderdaad dit jaar plaatsvindt, dan zouden we dat overleg eerst eens moeten afwachten. Ook wij zien wel dat je op verschillende manieren tegen het bos aan kunt kijken, maar wij wijzen erop dat volgens de plannen er in de komende jaren tot een miljoen bomen wordt bij geplant, naast allerlei andere programma's. Voorzitter, dan vraagt de partij nog om een beeldvormende commissievergadering. Wij zien dat liever niet gebeuren, maar zouden willen kiezen voor een gewone voorlichtingspresentatie. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Duut. Ik heb niet in beeld de fracties van Partij van de Arbeid, SP en D66. Ik kan me haast niet voorstellen dat deze alle drie niets willen zeggen.

Mevrouw Kleine Deters: Ik wil wel degelijk het woord. Voorzitter.

De voorzitter: Ja, daar zie ik de heer Berends van de Partij van de Arbeid. Komen er nog meer tevoorschijn?

Mevrouw Zuiker: Ik heb nog een interruptie voor mijnheer Duut.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters, maar ik zie haar nog niet. Ik heb mij wel gemeld. En bij de SP?

Mevrouw Kleine Deters: Jazeker. Voorzitter, ik zou graag het woord willen voeren.

De voorzitter: Ja, ja, ja. Ik heb u inmiddels in beeld. Dus dan gaan we nu eerst naar de heer Berends Partij van de Arbeid, daarna naar de heer Moinat van de SP en dan tenslotte mevrouw Kleine Deters van D66. De heer Berends, gaat uw gang.

De heer Berends: Oké, dank u voorzitter. Ook namens PvdA dank aan de heer Gorter voor zijn verhaal, een echte kenner. De Partij van de Arbeid juicht het toe dat dit agendapunt is geagendeerd, dat mag duidelijk zijn, door de Partij voor de Dieren. We geven echt onze welgemeende complimenten, want wie houdt er nu niet van bos en dat geldt zeker voor mij, dus ondergetekende. Zoals u wellicht weet uit mijn functies, die ik keurig heb opgegeven, ben ik ook voorzitter van het Arboretum in Assen, dat is maar liefst 22 ha. En bijna alle CdK's van de laatste jaren, wethouders, gedeputeerden, hebben ook wel een boom geplant. Ik nodig u dan ook van harte uit om eens een keer te komen kijken. Het is een belangrijk thema kortom. De Partij van de Arbeid is het met de Partij voor de Dieren eens dat de bossenstrategie zorgvuldig tot stand moet komen. Waarbij inderdaad moet worden gestreefd naar een optimale transparantie, ook over de kap en draagvlak uiteraard. We zijn nog niet zover dat er een speciale beeldvormende commissievergadering moet komen om insprekers te horen. Want wat lezen we in de nota die is bijgevoegd? Er staat op pagina 54, we gaan ervan uit dat GS van Drenthe zich daar ook aan willen houden, dat omwonenden, ik citeer: 'Moeten in een vroeg stadium worden betrokken bij de uitvoering van het beheer. Omwonenden, en dat zijn niet alleen bosexploitanten, maar ook bewoners en waterschappen niet te vergeten, moeten vooraf worden geïnformeerd en geraadpleegd. Vergelijk de Bosstraat in Ede. Er moet ruimte zijn voor experiment. Burgerinitiatieven voor ontwikkeling van het bos moeten mogelijk zijn'. Nou, met zo'n passage zou je zeggen word je toch op je wenken bediend en we verwachten dat GS daar ook rekening mee houden. Met andere woorden, effectiviteit is inderdaad kwaliteit maar acceptatie. We hebben gisteren gebeld met de vierde macht, zoals ze tegenwoordig heten, in Den Haag, en begrepen dat er een Drentse bossenstrategie komt medio september, die vervolgens ook...

De voorzitter: Mijnheer Berends, een ogenblikje, want ik zie een interruptie van de kant van mevrouw Zuiker, Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker: Ja, de heer Berends zegt dus, het moet in een vroeg stadium. En dat is precies wat wij ook zeggen. Een vroeg stadium, laat mensen hun mening geven hierover, want dit is iets wat enorm leeft. En daarom stellen wij dit als oplossing voor. Dus ik snap niet dat u dat aan de ene kant belangrijk vindt en aan de andere kant niet een beeldvormende commissievergadering wil houden.

De heer Berends: Ik wil even het antwoord ook afwachten van de gedeputeerde, want we willen het proces zoals het normaal dus is, we hebben er gisteren nog naar geïnformeerd, en de stukken worden dus ook vrijgegeven voor inspraak, dat willen we niet verstoren met een speciale beeldvormende vergadering. Wat betekent dat u eerst een constituerend beraad wil hebben om de input op te halen. Ik wil toch er even de gedeputeerde over horen. Vervolgens als laatste punt. Wij willen ook graag van GS weten, dus van de gedeputeerde, of er al contact is gelegd met de heer doctor E. Arnolds. Want het ligt toch voor de hand bij iemand die zo zoveel kennis van zaken heeft, ook al komen zijn kanttekeningen hier en daar wat tendentius over, hij doet zichzelf er eigenlijk tekort mee, want hij spreekt zelf in termen van marketingdruk en hij spreekt over geassisteerde migratie als volksverlakkerij en regelzucht, nou goed, lees daar maar doorheen, want we weten van hem dat bosreservaten zijn voorkeur hebben en dan zonder beheer. Maar dat lijkt ons een fraaie invalshoek voor een nader gesprek met de heer Arnolds en misschien heeft het al plaatsgevonden. En dan het laatste punt. Er wordt ook een appel gedaan voor experimenten en onderzoek, praktijkgericht onderzoek, leernetwerken. Kortom, je leest de Universiteit van het Noorden en Wageningen, we hebben daar onlangs nog over kunnen horen, misschien kan daar ook een link mee worden gelegd. Tot zover, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Berends. Dan gaan we naar de heer Moinat van de SP.

De heer Moinat: Dank u wel voorzitter. Collega Van de Weg zou deze bijdrage eigenlijk doen, maar die is plotseling weggeroepen, dus neem ik dat van hem over. Alle zijn voor hem dus. Voorzitter, in het deels rationele en het deels emotionele betoog van de Partij voor de Dieren ter inleiding op dit agendapunt kunnen wij ons goed vinden. Het kappen van volwassen bomen en ook volle bossen roept vaak emotie op. Ik verwijs nog weer eens naar Amelisweerd. Het kappen van bossen en bomen heeft uiteraard consequenties voor onder andere de biodiversiteit en de CO2-binding. In haar brief van 8 december 2020 geven GS aan, dat afgeleid van de nationale bossenstrategie een speciale uitwerking van deze strategie tot stand zal worden gebracht en dat verschillende belanghebbende partijen daarbij zullen worden betrokken. Inwoners worden niet als zodanig genoemd, maar wel belangengroeperingen. Is dat voor de Partij voor de Dieren onvoldoende waarborg en zo ja, waarom? En voorzitter, nog een vraag voor de Partij voor de Dieren. Deze ageert fel tegen kap en kaalslag, maar we willen steeds meer naar duurzame en natuurlijke bouwmaterialen voor bijvoorbeeld de woningbouw. En hout is daarin een belangrijk element. Ik ben mij bewust van het feit dat veel van dit hout op dit moment wordt geïmporteerd, maar zou het niet voor de hand liggend zijn dat we daarvoor primair hout uit eigen land gebruiken, waardoor in andere landen het hout niet gekapt hoeft te worden voor onze woningen. Om antwoord te geven op de vraag van de Partij voor de Dieren: Ja, als het Drentse bos tot stand komt onder supervisie van de Commissie Landelijk Gebied, is het belangrijk dat ook de burger daarbij wordt betrokken. Dat was het voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Moinat, dan gaan we tenslotte naar mevrouw Kleine Deters van D66.

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel voorzitter. Wij zijn het met de Partij voor de Dieren eens dat bomen belangrijk zijn voor de CO2-vastlegging en de vergroting van de biodiversiteit. Uit het Klimaatakkoord is een nationale bossenstrategie gepresenteerd. Maar wij hebben echter nog geen redenen om aan te nemen dat uw veronderstelling, dat er in Drenthe sprake is van een kaalslag van de bossen, juist is. Wij horen daarover graag de

visie van de gedeputeerde. Daarnaast hebben wij begrepen dat GS voornemens zijn om in 2021 met een provinciale bossenstrategie te komen, vandaar ook mijn vraag aan de heer Gorter. Als de gedeputeerde daar al mee bezig is, veronderstellen wij dat de belangengroepen al betrokken zijn bij een conceptnota. Nou, dat horen we graag van de gedeputeerde wat daar de stand van is en hoe die dat verder invulling wil geven. Om nu al te stellen om een extra commissievergadering... We hebben een aantal onderwerpen zoals bijvoorbeeld de klimaat- adaptatie en dergelijke gehad. Voor D66 zijn dat grotere onderwerpen om extra bijeenkomsten te beleggen dan specifiek over de bossenstrategie. Eerdere sprekers hebben dat ook aangegeven: Moet je nu hierover een extra commissievergadering hebben? Dan zijn er heel veel onderwerpen en dan zou D66 de voorkeur geven aan overkoepelende onderwerpen als klimaatadaptatie of anderszins. Maar wij wachten de beantwoording van de gedeputeerde graag even af, wat de stand is van de ontwikkeling van de concept-nota of beoogde nota. Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Ik zie nog wel een vraag van mevrouw Zuiker aan u.

Mevrouw Zuiker: Ja, ik wil graag van mevrouw Kleine Deters horen wie zij verstaat onder de belanghebbenden. Want u zegt: wij verwachten dat GS met belanghebbenden praten. Bedoelt u dan de Commissie Landelijk Gebied of ziet u dat breder?

Mevrouw Kleine Deters: Dat lijkt me vanzelfsprekend mevrouw Zuiker, dat het breder is dan alleen de Commissie Landelijk Gebied.

De voorzitter: Oké, helder. Dank u wel. Dan zijn wij gekomen aan het einde van de eerste termijn van de zijde van de commissie, de enige termijn trouwens, en komen we bij gedeputeerde Jumelet voor zijn beantwoording van de vraag die aan hem gesteld is en eventuele vragen die door commissieleden zijn gesteld. Gedeputeerde, gaat uw gang.

Gedeputeerde Jumelet: Dank u wel voorzitter. Het leeft in ieder geval, bomen, bos. Het is in ieder geval een thema waar veel reuring over is geweest de afgelopen tijd. Zeker na het verschijnen van de Landelijke Bossenstrategie zijn er heel wat artikelen verschenen in verschillende bladen, ook in de dagbladen. Waar ik aan de ene kant inderdaad zelf vind dat het een goed stuk is, maar ook heel veel commentaar is gekomen in de zin van: Eigenlijk is het op een aantal punten gewoon niet juist wat er staat. En de bijdrage van de heer Arnold was daarin denk ik ook in die richting één van. Het stelt in ieder geval ons met elkaar de vraag van: Hoe gaan wij met elkaar die vertaling maken vanuit het Landelijke Bossenstrategie verhaal naar het Drents verhaal. Ik denk dat het goed is om dat met elkaar goed te bespreken en te laten zien van het voornemen. Het heeft in ieder geval ertoe geleid dat we inmiddels onder onze COG-leden en ook onder andere een enquête is uitgezet, om allereerst op te halen naar aanleiding van ook artikelen en ideeën en zaken die spelen, hoe daar op dit moment naar wordt gekeken. Ik stel voor dat ik nu even de procedure schetst, die wij volgens mij ook al een keer aan u heel kort hebben geschetst bij een Stateninformatiebijeenkomst. Toen ging het over het programma 'Natuurlijk Platteland', maar het ging ook over het programma Natuur. Er was ook een klein stukje in opgenomen over de Bossenstrategie. U moet weten dat we met de COG-leden, dat is niet zozeer in een vergadering, maar ook los van elkaar, gesproken wordt over de Bossenstrategie. U kent misschien de Commissie Landelijk Gebied als een gremium waar een heel aantal partijen bij elkaar komen. En dan bedoel ik inderdaad de TBO's, de Terrein Beherende Organisaties, maar ook landbouw, ook de waterschappen, ook gemeenten, ook recreatietoerisme zijn daarin vertegenwoordigd. Ik heb in ieder geval voor ogen dat we met die partijen ook proberen zodanig op te trekken dat we tot één verhaal kunnen komen. Daarnaast hebben we de 12 gemeenten ook benaderd, want al die bomen en bossen zitten natuurlijk ook nog binnen de gemeentegrenzen op de een of andere manier. En u weet dat wij natuurlijk van groot belang vinden dat we ook als 13 overheden, 12 gemeenten en de provincie,

daarin samen optrekken. Dat alles zal leiden tot een concept- voorontwerp 'Drentse bomen- en bossenstrategie' wat ons betreft. En we zullen ook breder kijken dan alleen maar: Hoe gaan wij meer bos of hoe gaan wij het bos weer gezonder maken of herstellen? Bij een aantal bossen is dat ook aan de orde. We gaan natuurlijk ook kijken naar het aanpalende beleidsvelden, waar het betreft een klimaatopgave, waar het betreft ook stikstof, want dat punt is ook bij de heer Gorter, de inspreker, aan de orde geweest. Ik denk dat het terecht is om te kijken, kun je ook breder kijken dan alleen maar: Hoe gaan we om met bomen en bos. Want het is natuurlijk van belang dat ook in ogenschouw te nemen. Dus er komt een concept- voorontwerp is onze bedoeling, wat betreft de Drentse Bossenstrategie. Dan wordt deze direct na de zomer met alle input besproken in GS en vrijgegeven voor, en dat is onze bedoeling, een ontmoeting met de Staten, om met u in gesprek te gaan in september over: Hoe kijkt u aan tegen dat wat er op dat moment ligt? Dan zal dat voorontwerp worden vastgesteld door GS, om dan vervolgens ook de inspraak in te gaan en daar vragen wij een zienswijze op van iedereen die dat wil. Als het gaat om de zienswijzenprocedure is dat ook de bedoeling. Dat zal leiden tot een nota van beantwoording. En ook de Drentse Bosstrategie worden dan door GS vastgesteld na advies van het COG, want dan komen we weer mee terug bij de Commissie Landelijk Gebied. Vervolgens zal de Bossenstrategie worden besproken in een officiële Statencommissie en uiteindelijk vastgesteld door de Staten. Het is dus een vrij lang traject, waar we in zijn met elkaar. Dat is eigenlijk al begonnen, want dat was een van de vragen ook. Bent u al bijvoorbeeld met Natuurmonumenten in gesprek? Natuurlijk zijn we steeds in gesprek over dit onderwerp. Het is dezelfde presentatie die wij hebben gedaan, die u ook... bekend bij onze partners, zal ik maar zeggen. Dat zijn niet alleen de TBO's, maar ook de LTO of DAWK of andere, maar ook de mensen die de recreatie- en toerismesectoren vertegenwoordigen en gemeenten. We proberen in ieder geval te zorgen dat we met elkaar dat traject gaan lopen. Wat wel bijzonder is, is dat we een voorstel om een zienswijzenprocedure ook daarin hebben, zodat ook iedereen, ook deskundigen misschien wel van verschillend pluimage, zal ik maar zeggen, de gelegenheid krijgen om hun gedachten kenbaar te maken. Want ik denk dat het zo is, dat één inspreker nu heeft gezegd wat hij ervan vindt, maar ik stel me zo voor dat er nog veel meer meningen en gedachten zijn en daar kunnen we ons voordeel mee doen. Wat dat betreft ligt dat nu al allemaal op de weg en het is best wel ambitieus om aan het einde van dit jaar te komen tot een gedragen Bossenstrategie. Maar wie niet waagt niet wint, we zullen met elkaar dat willen doen, om een vertaling te maken vanuit die Landelijke Bossen- Bomenstrategie naar een Drentse invulling daarvan. Voorzitter, een aantal vragen zijn voorbij gekomen. Volgens mij heb ik ze op deze manier beantwoord. Het gaat volgens mij in dit debat over de procedure, het betrekken van, dat hebben wij op deze manier voor ogen en al eerder kenbaar gemaakt voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel gedeputeerde Jumelet. Dan zijn we daarmee aangekomen bij het slotwoord van de kant van mevrouw Zuiker, van de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel. Ik wil iedereen bedanken voor de inbreng. Wat ik een beetje proef, is dat er geen meerderheid is voor een beeldvormende commissievergadering en dat vind ik een de ene kant jammer, want het is duidelijk dat Commissie Landelijk Gebied en gemeenten worden betrokken bij het voorontwerp en verder niet. Dat vind ik jammer dus. En wat ik gewoon... Het is een onderwerp wat ontzettend leeft in het land bij heel veel mensen. Het is enorm, nou ja, zal ik maar zeggen, een mogelijk onderwerp dat tot veel maatschappelijke onrust kan gaan leiden in Drenthe. Dus daarom hebben wij dit op die manier voor willen stellen. Maar goed, als daar geen meerderheid voor is, dan leggen wij ons daar bij neer. Tot slot wil ik nog de opmerking maken dat JA21 een hele andere mening had toen ze nog Forum waren. Daar wou ik nog even als teleurstelling meegeven. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel mevrouw Zuiker.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, mag ik een vraag stellen?

De voorzitter: Nee, dat mag u niet meer, want mevrouw Zuiker heeft het slotwoord uitgesproken.

9. Koersdocument Drentse aanpak stikstof; Statenstuk 2021-994

De voorzitter: Wij gaan door naar agendapunt 9, het Koersdocument Drentse aanpak stikstof. En aangezien ik het zelf altijd een beetje ongelukkig vind om de eerste termijn te onderbreken vanwege een pauze, stel ik u als volgt voor: wij gaan eerst luisteren naar de beide sprekers en u krijgt ook de gelegenheid om vragen te stellen aan de beide sprekers. Als dat gebeurd is, schorsen we de vergadering voor een halfuur vanwege de lunch en daarna gaan wij door met de eerste termijn na de lunch. Ik ga kijken of aanwezig zijn inmiddels de heer Baptist en als dat zo is, mag hij zijn camera en het geluid aanzetten.

De heer Baptist (inspreker): Dat is gedaan.

De voorzitter: Mooi. En ik ga ook even kijken of aanwezig is de heer Pierik van LTO Noord, zelfde proces. Het geluid en beeld even aan.

De heer Pierik (inspreker): Ben ik te horen?

De voorzitter: En ik hoor ook nog veel meer geluiden op de achtergrond, maar dat gaat u nog even oplossen denk ik. Dan mag u mijnheer Pierik het geluid weer even uitzetten. Ik ga als eerste het woord voor 5 minuten geven aan de heer Baptist. Direct daarna geef ik het woord aan de heer Pierik en daarna is er gelegenheid voor de commissie om vragen te stellen aan beide personen. Dus nu is eerst het woord aan de heer Baptist voor zijn 5 minuten inspraak. Gaat uw gang.

De heer Baptist (inspreker): Goedemorgen geacht parlement. Ik ben Henk Baptist. Ik ben gepensioneerd eco-loog en nu vooral actief als natuurbeschermer. Mijn boodschap is dat de provincie expliciet verantwoordelijk is voor de intrinsieke waarde van de Drentse natuur en de correcte uitvoering van de juridische verplichtingen die voortkomen uit het Europese natuurbeleid zoals Habitatrichtlijn. Dat woord richtlijn klinkt wel leuk als een vorm van aanbeveling, maar dat is het niet. De Habitatrichtlijn is een direct werkende en helder geschreven wettelijk voorschrift, die door het Europese Hof van Justitie zijn getoetst en uitgelegd. Dit recht dient onverkort te worden toegepast. Het biedt geen ruimte voor een politieke uitleg. En wanneer dit wel gebeurt, vaak door onwil om die Habitatrichtlijn te volgen, slagen natuurbeschermers bij de bestuursrechter. De uitspraken verrassen de politiek keer op keer, zoals bijvoorbeeld bij het vallen van het PAS in mei 2019 en onlangs, op 11 maart 2021, waarbij de emissiearme stal sneuvelde. Bij het Koersdocument Drentse aanpak stikstof bemerk ik dat de provincie zijn Europese verantwoordelijkheid niet neemt en probeert deze wetten te ontduiken. In mijn brief aan dit parlement heb ik dit uitgebreid gemotiveerd. Als burger protesteer ik tegen dit beleid. Ik roep de provincie op het stikstofprobleem op te lossen uitgaande van het Europese recht. En ik ben altijd bereid om op vragen over dit onderwerp in te gaan.

Mevrouw Veenstra (statenadviseur): Dan geef ik nu het woord aan de heer Pierik.

De heer Pierik (inspreker): Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Ben ik te horen?

De voorzitter: Jazeker, wij horen u luid en duidelijk.

De heer Pierik (inspreker): Oké, hartstikke mooi. O, het is nu mijnheer de voorzitter. Sorry. Ik zag in een keer een dame en toen kreeg ik het woord.

De voorzitter: Zij had zojuist haar maidenspeech. Dus misschien dat we daar een beetje aandacht aan moeten besteden, maar goed. Dat was de allereerste keer dat zij het woord even moest nemen. De heer Pierik, ga uw gang.

De heer Pierik (inspreker): Dat heb ik nu ook. Hartelijk dank voor deze mogelijkheid om in te spreken. Ik ben Robert Pierik, bestuurslid van LTO Noord, regio Noord. In die rol zit ik hier dus ook. Dank voor de mogelijkheid. Voordat ik inga op het inhoudelijke deel van het Koersdocument, wil ik graag het gevoel van de agrarische sector in het algemeen even benoemen. Het is onrustig in de wereld. Dat kunnen we zo wel stellen. Zo is het ook op het boeren erf. De droogte van de afgelopen jaren heeft een behoorlijke impact gehad op de opbrengst van de gewassen. Dit vertaalt zich door naar de hele sector, zowel plantaardig als dierlijk. De rekening-courant is in veel gevallen ook behoorlijk onder nul komen te staan. Tegelijkertijd wordt de landbouw ook op alle manieren geframed. Is er wat aan de hand in de wereld, dan wordt met de vinger naar de landbouw gewezen. Dat we voor een grote uitdaging staan met z'n allen, dat is zeker. Dit vraagt om aanpassingen van de bedrijven naar een gewenste situatie. Daar zit het grootste deel van het probleem, de gewenste situatie die door allerlei partijen verschillend wordt geïnterpreteerd. Het geeft veel onduidelijkheid en onrust bij de agrariër. Daarnaast is de algehele houding, dat het liever gisteren dan vandaag is opgelost. Dat kan natuurlijk niet. Ieder bedrijf is uniek en staat in zijn eigen tijdspad van ontwikkelingen. De houding van diverse partijen is dan ook zo nadrukkelijk aanwezig dat de motivatie van de boeren om door te gaan zienderogen verdwijnt. Dit is een zorgelijke constatering, die verstrekende gevolgen kan hebben op de boerenerven. Daarnaast verliest de maatschappij zo ook mensen die verstand hebben van het buitengebied en die tegelijkertijd het buitengebied onderhouden, zodat inwoners van Drenthe en de recreatie en toerisme kunnen genieten van het Drentse platteland. Zoals ik net al aangaf zijn de financiële middelen bij veel bedrijven te laag om het bedrijf verder te verduurzamen. Je kunt tenslotte niet veel doen als je rood staat. Laat wel helder zijn, dat de wil er absoluut wel is: stikstof is een lastig element dat veel energie kost, chemisch, mechanisch en nu de regelgeving. Chemisch, voor als we denken aan het winnen van stikstof uit de lucht. Mechanisch, dan valt te denken aan de stallen die er nu zijn. De welbekende af codes lijsten stallen en de regelgeving waar we het vandaag over hebben. De eerste twee die ik noemde zijn voor veel boeren gesneden koek en uit te leggen. De laatste niet en dat geldt niet alleen voor de boer. Dit zorgt ook voor veel onrust wat betreft het behoud van je bedrijf en de vergunningverlening. Dat was het algemene deel. Nu ga ik even door over onze visie op het Koersdocument. Goed dat het document er ligt. Dat geeft iets inzicht hoe Drenthe in de wedstrijd zit en ook waar de scheiding ligt tussen verantwoordelijkheden die liggen bij het Rijk dan wel de provincie. Ook goed om te markeren dat de agrarische sector in Drenthe een belangrijke plek inneemt. Tweede punt: De onzekerheid voert de boventoon. Niet in de laatste plaats door recentelijke gerechtelijke uitspraken viert de onzekerheid over het stikstofdossier hoogtij. De betrouwbaarheid van het AERIUS-model als rekenmodel komt steeds verder onder vuur te staan. staat die discussie. Vergunningvrij kunnen bemesten en beweiden is nog niet geregeld en evenmin is duidelijk of nu weer kan of toch niet. Allemaal zaken die het vertrouwen in het stikstofbeleid en de overheid verder onder druk zetten. We stellen vast dat de situatie agrarische ondernemers dwingt om in alle opzichten een pas op de plaats te maken. Ook als het gaat om stappen voorwaarts, die voor het oplossen van het stikstofprobleem wellicht nodig zijn. Deze onzekerheid is daarmee mogelijk door te verwerken in het tempo waarmee je het gebiedsgerichte beleid verder kunt uitrollen. Het oplossen van de knelgevallen voorwaarden. Agrarische ondernemers in een onzekere juridische positie, PAS-melders en andere bedrijven zonder adequate stikstofvergunning, moeten zo spoedig mogelijk uit die positie worden geholpen. Wij begrijpen dat dit vooral een rijksverantwoordelijkheid is, maar stellen vast dat de druk op het Rijk nodig blijft. Al was het alleen maar omdat deze

groep ondernemers nu niet mee kan doen met het gebiedsgerichte beleid of in het treffen van bronmaatregelen. Kijkend naar de tabellen liggen er bij diverse Natura 2000-gebieden forse opgaven, die niet geheel ingevuld gaan worden door generiek beleid in bronmaatregelen. Het is wat ons betreft van belang om gedurende de rit steeds kritisch te kijken naar wat haalbaar en betaalbaar is. Met de inzichten van nu is LTO Noord van mening dat het blindstaren op een KDW onverstandig is. Het welbevinden van stukjes binnen Natura 2000-gebieden is niet alleen afhankelijk van stikstof en zeker niet van het onderscheiden van de theoretische KDW, de kritische depositiewaarde. LTO Noord is van mening dat met de agrarische sector rond Natura 2000-gebieden gekeken moet worden wat er met inachtneming van eerder realisme haalbaar is. Dit kan betekenen dat er in bepaalde gebieden de doelstellingen uit de wet niet gehaald gaan worden. Binnen dit gegeven moet voor dergelijke gebieden desondanks perspectief voor de agrarische sector bewerkstelligd worden. Natuurherstel. Op diverse plaatsen in dit document wordt er in relatie tot het zogenoemde programma natuur gesproken over natuurherstel. Bij de invulling van dit begrip hecht LTO Noord eraan om af te spreken dat maatregelen hiervoor zich in beginsel afspelen binnen de begrenzing van de Natura 2000-gebieden of de NNN. Daarboven moet duidelijk zijn, dat de blijvende landbouw de Natura 2000-gebieden gerespecteerd moeten worden als het gaat om bijvoorbeeld de hydrologische invloed van vernatting in natuurgebieden. In het document wordt gesproken over overgangszones. De ervaring leert dat vanuit het perspectief van agrarische ondernemers, dergelijke zones de gebieden zijn waar je niet wilt zitten. Het is dan ook niet gewenst dat er kaartbeelden met zones worden gemaakt of dergelijke gebieden uitgedrukt in kilometers wordt beschreven. Voor je het weet hebben we een discussie over bufferzones en daar hebben we op Drents niveau minder prettige ervaring mee. LTO Noord wil graag meedenken over hoe je met behulp van gebiedsprocessen en innovaties kijkt naar de mogelijkheden om stikstofinvloed vanuit de veehouderij en uit grond te beperken. Ons beeld is daarbij het uitgangspunt: dat agrarische grond haar bestemming en functie behoudt en dat de route naar een betere bescherming van Natura 2000-gebieden niet misbruikt gaat worden om de Natura 2000-gebieden of de NNN op Drents niveau uit te breiden tot boven de afspraken die daarover gemaakt zijn. Spreek met de desbetreffende eigenaar meerjarige contracten af, zodat deze hierin een verdienmodel ziet. Tot zover de bijdrage van LTO Noord. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Pierik. Ik ga aan de techniek hier in de zaal even vragen of de Statenzaalafbeelding kan worden verplaatst naar de heer Duut/ Stelpstra, zodat ik kan zien wie daar rechtsboven in het hoekje zit. Ja, dat dacht ik al dat dat mevrouw Zouine was. Nou zie ik mijnheer Vegter niet meer, dus dan mag hij iets lager. Nu zie ik mijnheer Moes nog wel. Ja, het is allemaal een raadsel hoe dat hier gaat. We zijn gekomen aan de vragen voor zowel de heer Baptist als de heer Pierik. Ik ga links bovenin beginnen. Ik zie een vraag van de heer Vegter van het CDA. Wilt u daarbij ook even aangeven voor wie u een vraag heeft?

De heer Vegter: Dank u wel, mijnheer de voorzitter. Uiteraard wil ik dat doen. Ik wil beide sprekers danken voor hun inbreng. Ik heb een vraag aan mijnheer Baptist, maar die stel ik pas nadat ik eerst mijn ongenoegen wil uiten in zijn richting over de brief die hij gestuurd heeft, waarin de gedeputeerde nogal wordt aangevallen en waarin hij eigenlijk ook vindt dat de gedeputeerde dient af te treden. Hij was vandaag een stuk vriendelijker. Dus wat dat betreft moet ik constateren dat er sprake is van een ontwikkeling in positieve richting, want ik was totaal niet te spreken over de brief. Ik heb een vraag aan mijnheer Baptist en dat is: voor hoeveel landbouw is er volgens u plaats in Drenthe?

De voorzitter: Mijnheer Baptist.

De heer Baptist (inspreker): Ik denk dat er heel veel plaats voor landbouw is. Het is juist nu de kunst om het nieuwe evenwicht te vinden tussen het natuurbehoud en de landbouw. De problemen zijn ontstaan door die gigantische intensivering van de landbouw. Dus je kunt hier een heel verhaal over opzetten, maar in mijn visie

zie ik in Drenthe veel ruimte voor veel kleine boeren. Maar zij moeten dan wel in staat zijn om op kleinere bedrijven, minder intensieve bedrijven, een goede boterham te verdienen en daar wil ik wel graag over praten natuurlijk. Maar ja, mijn vak is niet boer, mijn vak is natuur.

De voorzitter: Mijnheer Vegter, voldoende?

De heer Vegter: Ja, wel voldoende. Jammer dat u niet ingaat op het eerste deel van mijn opmerking. Daar zullen we het maar bij laten. Dank u wel.

De heer Baptist: Het eerste deel van uw opmerking heeft u geen vraag over gesteld.

De voorzitter: Dat is geheel correct. U zou zo mijn plaats kunnen innemen in deze zaal. Wij gaan naar de heer Moes van de VVD.

De heer Moes: Dank u wel, voorzitter. Beide sprekers ook bedankt voor het verhaal. Allereerst wil ik aansluiten bij de heer Vegter. Ik spreek ook mijn afkeer uit over de wijze waarop de heer Baptist schrijft over onze gedeputeerde. Dat vind ik zeer onterecht. U hoeft er verder geen uitleg over te geven, maar ik wil wel even gezegd hebben dat dat het ons slecht smaakt. Ik heb een vraag aan de heer Baptist. U zit op de juridische toer, dat alle eisen en verplichtingen vanuit Brussel uitgevoerd moeten worden. Dat weten we allemaal en dat is al vaak genoeg gezegd: al halen we alle leven uit Drenthe weg, alle bedrijvigheid en alle mensen, dan zullen we nog de gestelde doelen en eisen vanuit Brussel met al onze Natura 2000-gebieden niet halen. Mijn vraag is: bent u ook bereid om te gaan verhuizen uit Drenthe om de doelen te halen?

De voorzitter: Mijnheer Moes en dat geldt ook voor andere commissieleden: een spreker is iemand die een inspraakreactie mag geven in deze commissievergadering. Het is niet de bedoeling dat wij hem persoonlijk gaan bejegenen of een oordeel gaan uitspreken over datgene wat hij zegt. Deze ronde is bedoeld voor het stellen van aanvullende, informatieve vragen. Op die manier wil ik de sprekers een beetje beschermen, zodat de volgende spreker niet denkt: ik durf niet meer, want ik word geroosterd door de commissieleden. Dus ik vind dat niet helemaal terecht. De heer Baptist mag op de vraag ingaan, maar als hij dat niet wil, vind ik dat ook goed. Mijnheer Baptist, gaat uw gang.

De heer Baptist (inspreker): Ik ben niet zo bang om geroosterd te worden. Daar ben ik ook min of meer aan gewend, omdat ik het uitdaag. Maar de stelling van mijnheer Moes is onjuist. Dus dit is ook niet de plaats om hier op dit moment op te reageren. De doelstellingen van het natuurbeleid zoals vervat in Habitatrichtlijn zijn wel degelijk haalbaar.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we door naar de volgende vragensteller, dat is de heer Moinat van de SP.

De heer Moinat: Nee, voorzitter. Ik had geen vragen.

De voorzitter: Dan ga ik naar de heer Van Liempd van GroenLinks en daarna de heer Vorenkamp, van de PVV.

De heer Van Liempd: Dank u wel, voorzitter. Ik heb een vraag aan de heer Pierik. Dank voor uw inbreng. Een beetje een eenzijdige belichting, als u het mij vraagt. Ik vond het wel mooi dat u besloot met de woorden, dat er niet strenger dan gaande afspraken moeten zijn. Het is natuurlijk altijd goed om je aan gemaakte afspraken te houden. Dan ben ik benieuwd hoe u in dat licht kijkt naar de afspraken vastgelegd in 2004 met de aanwijzingsbesluiten van de Natura 2000-gebieden. Dat zijn ook afspraken die we gemaakt hebben.

De heer Pierik (inspreker): Ja, duid u nader als dat kan.

De heer Van Liempd: Dat kan. U gaf aan dat u het belangrijk vindt om u aan gemaakte afspraken te houden in het vervolg van uw betoog. De Europees vastgelegde afspraken, namelijk het voldoen aan de instandhoudingsplicht in de Natura 2000-gebieden. Dat is een Europees vastgelegde afspraak, die we aangegaan zijn. Ook daar moeten we ons aan houden in mijn beleving.

De heer Pierik (inspreker): Ja en dus?

De heer Van Liempd: Mooi dat we het daarover eens zijn.

De voorzitter: Gaan we naar de heer Vorenkamp. PVV of Forum of allebei?

De heer Vorenkamp: Nee, alleen voor de PVV. Dank u wel. Ik ben heel blij dat de heer Baptist als deskundige hier zijn visie geeft, want ik hoor hier hele andere geluiden dan wat ik daarover lees en als ik daar zelf aan gaan rekenen. U zegt dat de doelstellingen van het beleid dus haalbaar zijn. Met andere woorden: de gevoelige natuur is gewoon te redden door stikstofvermindering. Dat begrijp ik goed. Ik zal twee voorbeelden noemen die ik zo meteen nader uitwerk. Maar we hebben de heidevelden, we hebben de zandverstuivingen. Stel dat we inderdaad alle landbouwstikstof weg doen en misschien ook alle andere stikstof, zijn door de conservatie in die stikstofvermindering, zijn dan definitief door het conserveren en de stikstofvermindering tot een zeer laag niveau, zijn dan definitief de zandverstuivingen in Drenthe gered? De heidevelden worden dan definitief geen bos? Bent u dat van mening?

De heer Baptist (inspreker): Ik heb uw vraag niet helemaal goed kunnen verstaan. De heidevelden in Drenthe, het is haalbaar. Dat is zonder meer een feit, maar het is niet alleen stikstof die de heide bedreigt. Het is een combinatie van met name de verdroging en de stikstof samen, die ervoor zorgen dat die heidevelden veel minder vitaal zijn. Daar komt nog eens een keer het bestrijdingsmiddelenprobleem bij, waardoor de insectenstand helemaal is aangetast. En dat alles met elkaar ook de... .. Recreatie heeft er invloed op. Dat alles met elkaar zorgt ervoor dat aan de instandhoudingsdoelstelling voor een vitaal heideterrein niet kan worden voldaan. Dus stikstof is maar een deel van het probleem.

De heer Vorenkamp: Ja, maar als er op een gegeven moment geen boeren meer zijn, zal er ook geen probleem zijn met bestrijdingsmiddelen en dat soort dingen. Maar ik zal de vraag nog een beetje scherper stellen. Ziet u het ook zo dat de eindsituatie in Drenthe van bijvoorbeeld alle heidevelden in Drenthe, zoals die in het verleden bijvoorbeeld niet voorkwamen ook in Drenthe, dat dat in feite bos is, gemengd bos? En dat de natuurlijke ontwikkeling van heideveld op den duur gewoon bos is. Er valt niks aan te veranderen met of zonder stikstof.

De heer Baptist (inspreker): Dat is waar. In feite kun je zeggen: heideveld is een landbouwkundige bestemming vanuit de oorspronkelijke oerwouden die in Nederland waren. Die oerwouden werden landbouwkundig gebruikt en uit dat landbouwkundig gebruik is het habitatype heideveld ontstaan. In de huidige situatie is dus in feite dit beheerde natuurgebied door Europa aangewezen als een behoudsdoelstelling. En daar zullen we aan moeten voldoen. En natuurlijk: als we niets aan het heideveld doen, is het over 100 jaar weer bos.

De heer Vorenkamp: U bent het dus met me eens dat heidevelden een cultuurlandschap zijn en dat ze dus niet zozeer door stikstof bedreigd worden, maar door een tekort aan beheer, zoals dat in het verleden plaatsvond

in de tijd van de kleine boertjes, die schapen weiden om dan vervolgens die plaggen et cetera, dus in hun potstallen weer aan te wenden voor de meststoffen die naar de es gingen et cetera. In die tijd is dat ontstaan toch?

De heer Pierik (inspreker): Ik ben het met u eens, dat heideveld een vorm van cultuurlandschap is. Maar we hebben een Europese opdracht om die heidevelden in stand te houden en daartoe zijn wij in staat.

De heer Vorenkamp: Dank u wel.

De voorzitter: Dan gaan we naar mevrouw Zuiker van de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel. Ik heb een vraag voor de heer Pierik. De heer Pierik zegt aan de ene kant: we moeten ons houden aan de regelgeving vanuit Europa en tegelijkertijd geeft hij ook in zijn bijdrage aan dat de boeren zich bevinden in een onzekere juridische positie. Dat vinden wij niet fijn. De manier waarop we nu omgaan met de stikstofproblematiek zorgt ervoor dat we die regelgeving negeren en waardoor die boeren in die onzekere juridische positie komen. Dus ziet u de oplossing zoals die nu wordt voorgesteld door de provincie Drenthe als een oplossing? Of denkt u dat het nog meer naar onzekere juridische posities zal leiden?

De heer Pierik (inspreker): U stelt een aantal vragen. In uw eerste opmerking wijst u naar de laatste zin in de laatste alinea die ik genoemd heb en dan gaat het met name over het aanwenden van nieuwe grond bij Natura 2000-gebieden, die vrijkomt ... Hoe moet ik dat zeggen? De provincie Drenthe gaat bedrijven opkopen rondom Natura 2000-gebieden om de stikstofuitstoot daar te verminderen. Daar is € 12 miljoen voor gereserveerd. Daar ligt onze zorg dan ook, dat de provincies de vrijheid krijgen met die grond te doen wat ze willen. Wij zijn van mening dat die gronden een agrarische bestemming moeten blijven behouden en dat ze ook voor de agrarische sector behouden blijft. En dat die gronden dus niet op de Natura 2000-gebieden Onder worden geschoven of in NNN begrenzing komen, dat ze daardoor nog weer omgebouwd worden tot natuur. Daar ligt onze zorg. De afspraak is dat er met gemeenschapsgeld, tenminste de provincie is zo vrij om te doen en te laten wat ze willen, maar voor ons is het zo: die € 12 miljoen gebruik je in principe voor het aankopen van vergunningen en de ammoniakuitstoot van individuele bedrijven en niet om gronden aan te kopen en die weer bij Natura 2000-gebieden onder te brengen om zo de natuur uit te breiden. Ik denk dat je daar de extensivering van bedrijven in die gebieden ook niet mee helpt, wat ook een doel op zich is. Maar u hebt daar nog een reactie op, ik zie uw hand.

De voorzitter: Mevrouw Zuiker, ga uw gang.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel. Ik vraag niet naar de bestemmingen van die opgekochte bedrijven. Waar ik op wijs, is de onzekere, juridische positie van boeren, waar ze nu al in zitten en waar ze in het nieuwe systeem nog steeds in blijven, doordat wij niet de Europese regelgeving respecteren. Dat is waar ik u naar vraag.

De heer Pierik (inspreker): De individuele bedrijven die nog geen NB-vergunning hebben, dat probleem ligt bij de Rijksoverheid en dus ook bij de provincie. Daar wijzen wij ook op. Zorg dat dat geregeld wordt en daar liggen onze zorgen. Dat de bedrijven een goede NB-vergunning krijgen, dat die door kunnen. Dat is de opzet.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we naar de heer Camies van JA21.

De heer Camies: Dank u wel, voorzitter. Ik heb een vraag aan de heer Pierik. Eigenlijk een tweeledige vraag in deze. De eerste vraag is: is LTO Noord ook betrokken geweest bij het opstellen van het Koersdocument? En als dat zo is: steunt u dit Koersdocument ook?

De heer Pierik (inspreker): We hebben er wel opmerkingen over die hier dus staan, maar het Koersdocument is eigenlijk een beetje een uitvloeisel van het landelijk beleid met een klein Drents sausje eroverheen. Dat horen we gewoon te respecteren, maar de nuances die we kunnen aanbrengen voor de Drentse situatie heb ik net aangegeven. Dus in principe staan we er dan wel achter.

De heer Camies: Maar u bent niet in directe zin betrokken geweest bij het opstellen van het Koersdocument?

De heer Pierik (inspreker): Voor zover ik dat weet niet. Dan moet ik dat even navragen, maar ikzelf niet.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we naar de heer Schomaker, Partij van de Arbeid.

De heer Schoenmaker: Ik heb een vraag aan de heer Pierik. Hij stelt dat de boerenbedrijven het niet altijd even gemakkelijk hebben. Onzekerheid en veel verplichtingen. Ik heb eigenlijk een hele algemene vraag. Hoe staat hij tegenover de vrijwillige opkoopregeling van de boerenbedrijven nabij de Natura 2000-gebieden?

De heer Pierik (inspreker): Hoe wij daartegenover staan? Het is een gewenst gedroomde oplossing van de overheden om daar geld voor uit te gaan trekken, om boerenbedrijven te gaan opkopen. De provincie heeft dat opengesteld en er hebben zich blijkbaar een aantal boeren aangemeld, waarvan er drie of vier worden uitgezocht en dan is het natuurlijk de vraag wat ga je daarmee doen? Welke bedrijven zijn dat? De zonerings, dat heb ik ook aangegeven in mijn reactie: die zone van 10 kilometer is vrij fors. Eigenlijk is het een zoekgebied wat betreft het opkopen van bedrijven. Ik denk dat dat onwenselijk is. Ik denk dat je heel dicht bij de Natura 2000-gebieden bedrijven moet gaan opkopen. Ik denk dat de provincie ook wel zo verstandig is om dat te gaan doen. Maar wij zijn geen voorstander van het opkopen van bedrijven. Maar goed, als dat zo is, dan is dat zo. Het besluit is genomen, dat het gaat gebeuren, maar we zijn er geen voorstander van. Maar als het toch enigszins lucht geeft elders, dan moet het.

De voorzitter: Dank u wel. Volgens mijn gegevens heeft niemand verder nog een vraag? Nee. Dan houden we het daarbij. Dan ga ik zowel de heer Pierik als de heer Baptist bedanken voor hun inspraakreactie. U mag natuurlijk blijven kijken hoe dit agendapunt verder afgewikkeld wordt, ware het niet dat wij nu eerst een half uur gaan pauzeren. Na de pauze gaan wij door met de fracties in eerste termijn. Dus ik schors de vergadering.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters, wat wilt u nog vragen?

Mevrouw Kleine Deters: Ik weet niet of er iets bij mevrouw Zouine met beeld en geluid fout gaat. D66 heeft ook een vraag, maar dat komt blijkbaar niet in beeld. Mag ik de vraag namens haar stellen aan mijnheer Pierik?

De voorzitter: Ga uw gang.

Mevrouw Kleine Deters: De vraag is of mijnheer Pierik van mening is dat deze nota, die nu voorligt voldoende perspectief geeft aan de agrariërs.

De voorzitter: Mijnheer Pierik.

De heer Pierik (inspreker): Het is een Koersdocument. Er staat niet gekaderd: wat zijn de ontwikkelingsmogelijkheden van de bedrijven. Dit is een gedachtenrichting.

De voorzitter: Dat is het antwoord waarmee u het moet doen. En dan gaan wij nu wel schorsen.

De heer Duut: Voorzitter.

De voorzitter: Mijnheer Duut.

De heer Duut: Nee, ik heb het niet over de vergadering, maar een punt van orde, want in de agendering staat dat deze schorsing 3 kwartier gaat duren en daar wil ik u graag aan houden, want die heb ik echt nodig.

De voorzitter: Als dat in de vergaderorde staat en u wilt daar per se aan gehouden worden, dan is dat prima. Dus dan gaan we nu schorsen tot 12.51 uur en daarna gaan wij door met deze vergadering. Tot straks.

Schorsing

De voorzitter: Ik zie in beeld in ieder geval Moinat, Camies, Van Liempd, Moes, Vegter, Duut. Steenbergen. Even kijken of er nog meer komt. We gaan beginnen met de eerste termijn van de kant van de commissie en dit is wel een bijzondere, want er is door het presidium bepaald dat hier ook een tweede termijn zal zijn. Dus dit wordt een lang agendapunt om het zo maar te zeggen. Ik ben van plan om in de standaardvolgorde te starten met dit agendapunt, maar dan moet ik wel iemand hebben van de Partij van de Arbeid en die zie ik nog niet. Jawel. Nee, ik zie de heer Pruisscher nog. Ik zie de heer Schomaker geheel in het zwart. Hebt u een schuifje op uw laptop of zo? Ja, daar is mijnheer Schomaker ook. Dan is het woord aan de heer Schomaker namens de Partij van de Arbeid voor zijn eerste termijn. Ga uw gang. U heeft 4 minuten.

De heer Schomaker: Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, de stikstofproblematiek kenmerkt zich door ogenschijnlijke tegenstrijdigheden, maar om de klimaatdoelstellingen waar we ons aan verbonden hebben te halen, moeten landbouw en milieu ontwikkelruimte hebben onder de juiste regie. Hierbij blijft van belang dat ook de natuur een stem gegeven wordt. Beschaving betekent waardevolle zaken beschermen tegen de 'survival of the fittest'. De wijze van doorgeven van de aarde aan toekomstige generaties maakt het belang van natuur onomstreden. Niet alles kan overal en we zijn al een paar keer gewaarschuwd. Toetsing aan vigerend recht leidt tot verstrekkende, juridische uitspraken. De heer Baptist gaf het ook aan. Maar voorzitter, het is goed om het ook zonder deze juridische dreiging met elkaar eens te worden. Keuze hebben we niet. Voorzitter, binnen ons land bestaan grote verschillen in inrichting en milieubelasting. Onze provincie heeft een voor ons land uitzonderlijke stikstofstructuur. Er bestaan twee grote sectoren: de natuur, 12 kwetsbare Natura 2000- gebieden en de agrarische sector. Enerzijds de natuur die afhankelijk is van menselijke beslissingen. Anderzijds de agrarische sector. Belangrijk voor Drenthe, maar met een grote stikstofdepositie. Binnen de provincie bestaan verschillen per gebied die maatwerk verlangen, de regionale gebiedsgerichte aanpak. Het Koersdocument legt een aantal inhoudelijke en procedurele uitgangspunten voor de Drentse aanpak vast. Voorzitter, Natuur en Milieufederatie Drenthe stelt in haar reactie op het Koersdocument, dat de provincie in methodiek, tempo en maatregelen koerst op tekortschietende resultaten. De wettelijk verankerde instandhoudingsdoelen worden bij lange na niet gehaald. Hierdoor wordt de ruimte voor vergunningen ingeperkt met groot risico voor de ontwikkelingsruimte voor alle sectoren, ook voor de landbouw. Een externe versnellingscommissie van deskundigen zou be-

noemd kunnen worden om de provincie te helpen bij het vinden van consistente adequate en snelle oplossingen in de complexe opgave. Dit is in het belang van alle sectoren. Zou de gedeputeerde voor een versnellingscommissie voelen? Voorzitter, de weinig empathische uitspraak dat de veestapel gehalveerd moet worden, werkt averechts bij de groep die mag leveren, terwijl empathie en vertrouwen noodzakelijk zijn om met de Drentse landbouwsector mogelijkheden om het stikstofprobleem te verminderen te realiseren. Overschakelen op duurzame landbouw, rechtvaardige prijsvorming, nut en noodzaak van de uitgebreide wereldhandel en stimulering van bewezen effectieve innovaties zijn relevante aspecten. In het Koersdocument is 'samen' een veelvoorkomend woord, evenals 'enerzijds' en 'anderzijds'. Aan de Bestuurlijke tafels stikstof Drenthe vinden actoren met tegengestelde belangen elkaar en genereren draagvlak. Het college speelt hier een heel goede rol. De wensenaanpak geldt als voorbeeld. Voorzitter, inmiddels is de opkoopregeling voor boerenbedrijven nabij Natura 2000-gebieden opengesteld. 42 landbouwbedrijven hebben zich gemeld. De financiële ruimte is zeer beperkt. Vraag aan de gedeputeerde: is er al inzicht in de geschiktheid van de bovengenoemde landbouwbedrijven, dus de bedrijven die zich gemeld hebben? Voorzitter, de stikstofproblematiek is in Drenthe zo urgent, dat er volgens de Partij van de Arbeid-fractie één voorwaarde essentieel is en dat is vertrouwen. Waar hebben we dat de laatste week meer gehoord? Vanuit vertrouwen koers kiezen en samenwerken, hier in dit huis van de Drentse democratie en in onze provincie. Onze toekomst laat geen tijd meer om elkaar te bestrijden. Voorzitter, tot zover in eerste termijn. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Schomaker en voordat we naar de heer Moes van de VVD gaan, zit ik me even af te vragen hoe het nou toch zit met de vertegenwoordiging van JA21, want ik zie zowel mijnheer Camies als mijnheer Duut. Wie hoort hier niet thuis? Mijnheer Duut verwijderd zichzelf. Dat is opgelost. Mijnheer Moes, VVD. Ga uw gang.

De heer Moes: Dank u wel, voorzitter. Allereerst willen wij het college bedanken voor de mogelijkheid, die wij als Staten krijgen om dit Koersdocument te behandelen als een Statenstuk. Het college was dit niet verplicht, maar het is een goede zaak dat alle partijen nu in deze openbaarheid hierover kunnen spreken. De VVD hinkt met dit Koersdocument op twee gedachten, voorzitter. We sluiten onze ogen niet voor de stikstofcrisis en we weten dat dit Koersdocument een vervolg is op de aangenomen Stikstofwet in de Eerste en Tweede Kamer. Deze wet maakt ontwikkeling weer mogelijk voor de bouw, industrie, landbouw en de PAS-melders en daar is de VVD een voorstander van. Echter weten we net als u sinds het begin, dat de gestelde doelen nooit haalbaar zullen zijn. Niet alles kan, is vaak gezegd door Remkes en ook door onze gedeputeerde, maar het lijkt soms wel of voor de natuur alles kan. We zijn een groot liefhebber van de prachtige natuur in Drenthe, maar we vinden ook dat niet alles hiervoor kan wijken. Het is ook van belang dat de inwoners en bedrijven hier kunnen leven, werken, recreëren en hun boterham kunnen verdienen. Laten we ook eens kijken hoe de natuur erbij staat en waardoor het komt dat bepaalde planten niet groeien. De zuurgraad van de bodem bijvoorbeeld heeft hier een grote rol in. Heeft de provincie recente grondonderzoeken van natuurgebieden waar wij inzage in kunnen krijgen? Terug naar de inhoud van het Koersdocument, voorzitter. Vanuit het Rijk is er op dit moment ruim € 12 miljoen beschikbaar voor vrijwillige opkoop van bedrijven. De provincie heeft vanmorgen vermeld dat meer dan 40 bedrijven zich hiervoor hebben gemeld. Dit is omgerekend € 300.000 per bedrijf of genoeg geld voor aankoop van 3 of 4 bedrijven, maar dat gaat ons niet helpen, voorzitter. Ook professor Rabbinge heeft dat het afgelopen najaar in het college al aan ons verteld: boeren opkopen is de dood in de pot. Het opkopen van bedrijven lijkt ook 6 tot 7 keer duurder dan het investeren in innovatie om de emissie aan de bron terug te brengen. Ofwel: opkopen van boerderijen is een dure grap voor de belastingbetaler. Daarnaast is de techniek voor renovatie er al en kan al worden toegepast. Is het college het met de VVD eens dat we met een subsidie voor innovatie met behulp van de ruim € 12 miljoen honderden bedrijven kunnen helpen? En dat renovatie veel meer opbrengt dan het opkopen van bedrijven en daarnaast zorgt voor minder of geen emissie? Dan het veel genoemde woord in het stuk 'overgangsgebieden'. Gedeputeerde Jumelet geeft aan dat er geen harde grenzen

zijn aan een overgangsgebied, van de landelijke richtlijn van 10 kilometer rond Natura 2000-gebieden. Voorzitter, de VVD heeft hier grote moeite mee. Dat kan betekenen dat de provincie in bijna heel Drenthe bedrijven kan opkopen in verband met de provinciale opkoop. Immers, ...

De heer Vegter: Voorzitter?

De voorzitter: Een interruptie van de kant van de heer Vegter.

De heer van Liempd: Nee, de heer Van Liempd, GroenLinks.

De heer Vegter: Ik was het wel, maar dat was om te wijzen op de hand van mijnheer Van Liempd inderdaad.

De voorzitter: Oké, dank u wel, collega.

De heer van Liempd: Ja, mijn hand was al geruime tijd omhoog, voorzitter. Wellicht was ik buiten beeld. Ik wil graag reageren als u het goedvindt, op het vorige punt van de heer Moes. Ik snap zijn oproep en sterker nog, ik kan hem zelfs ondersteunen om in te zetten op innovatie en daardoor eigenlijk meer te doen. Maar hoe kijkt de heer Moes in dat kader aan tegen de recente uitspraken van de Noordelijke rechtbank, die ook de Rav-codes van de stalaanpassingen ter discussie stelt. Dat maakt dat spoor wel heel erg moeilijk in mijn beleving.

De heer Moes: Ik ken die uitspraak en de rechter heeft twijfel of het 0,02% werkt of 2%. De rechtbank spreekt zijn twijfel uit over AERIUS. U weet ik heb zelf onderzoek naar AERIUS gedaan. Er zijn grote problemen bij AERIUS. Dat is ook toegegeven door de minister. Het is het instrument waar we mee werken, maar ik ben het met u eens: voor- en tegenstanders hebben allebei grote moeite en bezwaren tegen AERIUS. Dat kan dus wel een heel groot punt worden van deze hele ontwikkeling. Voorzitter, zal ik verder gaan?

De voorzitter: Prima.

Mevrouw Zuiker: Voorzitter, u ziet mij niet.

De voorzitter: Nee, ik zie u niet.

Mevrouw Zuiker: Ik heb mijn hand al een tijdje omhoog. Ik wil de heer Moes vragen over die uitspraken van de rechter, want bent u het niet met ons eens, dat we in een rechtsstaat leven en als de rechter zegt: dat kan niet, dat is geen onderbouwing, die technische innovatie voor die vergunning, dan kan dat niet. Bent u dat met ons eens?

De heer Moes: De rechter heeft een uitspraak gedaan en het is ook nieuw onder de rechter, want de provincie Friesland is in beroep gegaan, samen met vele andere provincies. Dus het is nog steeds onder de rechter. En wat ik ook net tegen de heer Van Liempd zei: dit kan een hele grote bom leggen onder het hele stikstofverhaal van Nederland. Stel dat de hoogste rechter ook weer dezelfde uitspraak doet. Ja, het kan, maar ik heb net ook uitgelegd: van de andere kant kunnen ook uitspraken komen. Dus het is allemaal zeer discutabel, dat ben ik met u eens.

Mevrouw Zuiker: Dus u pleit voor innovatie, maar dat kan alleen als dat juridisch kan, begrijp ik. Dus dat is het voorbehoud wat u maakt, want als de uitspraak van de rechter of een hogere rechter uiteindelijk zegt: het kan niet, dan legt u zich daar bij neer. Begrijp ik dat goed?

De heer Moes: Ik heb altijd de wens van een politiek landschap, maar tegenwoordig heb ik het idee dat de rechters het beleid gaan uitvoeren in Nederland. Zoals ik net al zei: stel dat de hoogste rechter die uitspraak zou doen dat innovatie niet meer gebruikt mag worden, dan hebben we in Nederland een heel groot probleem.

De voorzitter: Ik stel voor dat u doorgaat met uw betoog.

De heer Moes: Ik was op het punt dat waar je ook een voet zet binnen 10 kilometer sta je altijd ergens in een Natura 2000-gebied. De VVD stelt voor om het overgangsgebied voor het vrijwillig opkopen te beperken op de volgende manier: de stikstofdepositie van veehouderijbedrijven op omliggende stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden dient in de afgelopen 2 jaar ten minste 2 mol/hectare te zijn geweest. Of indien er minder dan 2 mol uitstoot per hectare is het bedrijf binnen 500 meter van het Natura 2000-gebied ligt. Wij komen met dit voorstel, omdat uit berekeningen blijkt dat een gemiddeld Drents bedrijf met een depositie van 2.500 kg, dat is dus een gemiddeld bedrijf in Drenthe, al bij 750 meter buiten de Natura 2000-gebieden met de uitstoot onder de 2 mol komt. Alle eventuele opkoop van bedrijven buiten die 750 meter van de Natura 2000-gebieden is weggegooid geld. Wij horen graag de reactie van het college op dit voorstel om op deze manier het overgangsgebied te beperken en de eventuele gelden voor vrijwillige opkoop goed en effectief in te zetten, al zijn we daar geen voorstander van. De VVD wil meewerken aan een sterke natuur in Drenthe, maar niet ten koste van de leefbaarheid en bedrijvigheid van ons mooie Drenthe, dat is gevormd door de boeren en waar we trots op zijn. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Moes. Dan gaan wij door naar de heer Camies van JA21.

De heer Camies: Dank u wel, voorzitter. Eerst even een klein beetje geschiedenis. De huidige stikstofcrisis is namelijk onder het Kabinet-Rutte I gecreëerd en wel heel specifiek door de toenmalige staatssecretaris Henk Bleker. U weet wel dat hij het tegenwoordig zo goed kan vinden met Forum voor Democratie. Ik ben benieuwd wat zij daarover zeggen. Was deze man toentertijd wat bedachtzamer geweest en iets minder inhalig wat betreft de centjes uit Brussel, dan hadden we nu niet een enorme lappendeken aan Natura 2000-gebieden in Drenthe gehad met de daaraan gebonden zelfopgelegde restricties. Denkt u eens in wat dat had kunnen schelen voor het vestigingsklimaat en de werkgelegenheid in de provincie, als de heer Bleker toentertijd wat beter na had gedacht over de real life implicaties van zijn ongetwijfeld goede bedoelingen. Maar goed, er is gelukkig wel iets wat we kunnen leren van het hele gebeuren. Namelijk dat de overheid slechts zelden de oplossing is, maar doorgaans de grote veroorzaker van het probleem. De werkelijke oplossing zou je zeggen, is dat de overheid beter een paar stappen terug kan doen in dit land. Laten we wel wezen, de agrarische sector was natuurlijk allang op de goede weg door zelfregulering. De dingen zijn nu zoals ze zijn en de realiteit is dat er een stikstofwet is aangenomen en daarmee moeten we het doen. Want feit is wel dat JA21 in principe tegen deze wet is om legio redenen en om er een uit te leggen: bijvoorbeeld dat de norm in een aantal gevallen strenger is dan de achtergrondwaarde, wat erop neerkomt dat in een kwart van de gebieden de norm zelfs zo streng is dat deze nog zal worden overschreden, zelfs als alle menselijke activiteit zal worden gestopt in het gebied. Daarnaast wordt in Nederland ook nog eens gemeten met een compleet ander model, de AERIUS Monitor, we hoorden collega Moes daar al over, dan de rest van Europa die met het Lotus-systeem werken, waardoor de waarden nog hoger uitvallen. Je kunt je afvragen wat hieraan ten grondslag ligt. Ik ben het overigens met de plannen van collega Moes eens, ook zijn visie op die 10 kilometer-buffer. Ik ben ook heel benieuwd wat de gedeputeerde daarover te vertellen heeft. Maar feit is dit. JA21 is een rechtsstatelijk partij en als de nationale democratie een wet aanneemt, hoe absurd ook, dan zijn wij als provincie, binnen het redelijke natuurlijk, daar wel aan gebonden. Maar dat betekent niet dat wij daar geen kritische vragen over kunnen stellen, waarmee ik dan maar zal beginnen. Een vraag aan het college. U geeft aan dat er veel gesproken is met de boerenorganisaties,

dat dit zagezegd prettige gesprekken waren rond de stikstofafels, suggererende dat er een hoop instemming is en een vraag die daar natuurlijk bij rijst is: hoe breed gedragen is dit Koersdocument in de praktijk? En de vraag die daaraan gekoppeld is: kunnen zij hun fiat hier aan geven? Hoe heeft u zelf het draagvlak ervaren? En dan heb ik het niet alleen maar over de vergaderingen, maar ook bijvoorbeeld in de praktijk. En als dan blijkt dat ondanks alle goede wil van de wereld, deze doelstellingen onhaalbaar blijken te zijn, zoals onze collega van de VVD al aangaf, iets wat wij niet uitsluiten, kunt u nog garanderen dat u op de bres gaat voor deze organisaties? Last but not least: kunt u een vaste jaarlijkse rapportage opstellen waarin de inspanningen en resultaten worden weergegeven? Voorzitter, JA21 wacht de antwoorden van de gedeputeerde even af voordat wij in kunnen stemmen met het document zoals dat nu voor ons ligt. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Camies. Dan gaan we door naar de heer Vegter van het CDA.

De heer Vegter: Dank u wel, voorzitter. Het koersdocument is een goede inventarisatie van de huidige stand van zaken en geeft inzicht in de Drentse aanpak of eigenlijk het Drentse proces. Een nadere uitwerking in goed overleg met de stakeholders moet uiteindelijk concreet Drents beleid opleveren en daarom is het goed dat wij het daar nu met elkaar over hebben. De bestaande situatie van de diverse sectoren waaronder de veehouderij en ik spreek even mijn dank uit aan de Partij van de Arbeid, die ook met respect over de landbouw en de veehouderij praat, want dat is ook wel eens anders geweest, dus dank u wel, mijnheer Schomaker. De bestaande situatie dient te worden geaccepteerd en gewaardeerd en samen met deze sectoren moeten we oplossingen vinden die het mogelijk maken om knelpunten in bijvoorbeeld de bouwsector op te lossen. We moeten ook accepteren dat Nederland nu eenmaal een relatief dichtbevolkt land is en dat zal ook zo blijven. Het aantal bruggen in dit land is volstrekt onvoldoende om alle woningzoekenden onder te huisvesten, dus er moet gewoon veel gebouwd worden en wel op korte termijn. Dat betekent voor de CDA-fractie dat je bij het al dan niet verlenen van een vergunning, niet alleen moet kijken naar de stikstofdepositie als gevolg van nieuwe bewoners in een nieuwbouwwijk, maar dat je daar dan ook in mindering moet brengen de uitstoot die deze bewoners voordat zij kwamen op hun vorig adres produceerden. Wij willen de Staten en het college wat dit betreft uitdagen om alle creativiteit in te zetten om een versnelling aan deze oplossingen te geven. Juist nu, in de aanloop naar een nieuw kabinet hebben we de kans het Rijk ook daarmee te beïnvloeden. Voormalig hoogleraar Rudy Rabbinge stelt dat 70% uitstoot van de stikstofreductie al in 2030 kan worden bereikt door volop in te zetten op het scheiden van mest en urine en ook met het uitrijden hiermee rekening te houden. Een investering per koe van zo'n € 1.000 euro zal voldoende zijn en de financiering daarvan moet plaatsvinden, dan wel door de overheden, dan wel door de banken met steun van de overheden. En we stellen voor dat we maximaal gaan inzetten op die innovatie. De CDA-fractie ziet om die reden, net zoals de VVD ook al meldde, helemaal niets in een gedwongen krimp en dus ook niets in de opkoop van veehouderijen. En wat dat laatste betreft, als dat dan toch moet, gaan we graag mee in het voorstel van de VVD om daarbij een ondergrens te hanteren van 2 mol/hectare.

De voorzitter: Mijnheer Vegter. Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: Ik heb dezelfde vraag als aan de VVD. Als de rechter zegt dat innovatie niet genoeg is, want er moet geen twijfel over zijn dat natuur verbeterd wordt. Dat is een harde eis. Dus er is een grote kans dat dat gewoon door de rechter wordt afgewezen. Hoe staat het CDA er dan in? Gaan ze dan het recht respecteren zoals het er is?

De heer Vegter: Wij leven in een land, waarin het recht altijd gerespecteerd dient te worden. De uitspraak van de rechter maakt in ieder geval duidelijk dat er behoefte is aan vooraf betrouwbaar bewezen effecten van de maatregelen die we inzetten. En dat geldt dus ook voor alle maatregelen. Maar we achten de capaciteiten van

voormalig hoogleraar Rudy Rabbinge ook buiten elke twijfel op dit punt. Wat die opkoop betreft waar ik het net over had, er is een opmerking gemaakt over wat het college dan gaat doen met de vrijgekomen grond en wij zouden ook willen inzetten op het aanwenden van deze grond voor extensivering van de landbouw. Dat zou ook goed passen in het programma duurzame veehouderij. De zorgen die eerder zijn geuit over de betrouwbaarheid van AERIUS ...

De voorzitter: Ik heb een interruptie van mevrouw Kleine Deters van D66.

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel, voorzitter. Mag ik mijnheer Vegter de vraag stellen hoe hij staat tegenover de suggestie die de heer Baptist deed om te kijken naar bredere mogelijkheden als het gaat over aankoop? Dan zou het dus ook om bebossing kunnen gaan op welke wijze ook. Staat u open voor een bredere suggestie dan wat u nu voorstelt?

De heer Vegter: Wij staan altijd open voor alternatieve suggesties. Je moet mogelijkheden nooit van tevoren uitsluiten. Net als dat het onverstandig is in de politiek om vooraf al samenwerking met andere partijen uit te sluiten. Maar dat terzijde. Ik had het even over de betrouwbaarheid en het nut van AERIUS en daarin blijkt af en toe een grote foutmarge te zitten. En die zorgen blijven, maar die kunnen wellicht worden opgelost met een ecologische contra-expertise in voorkomende gevallen en daarmee heeft de gedeputeerde in een eerdere sessie met de Staten op verzoek van de CDA-fractie ook al ingestemd. Zoals we kunnen lezen in het document en in de brief van de Natuur en Milieufederatie Drenthe worden de wettelijk vastgestelde KDW-doelen niet gehaald en niet alles kan inderdaad en sommige uitgangspunten heb je nou eenmaal te accepteren. De CDA-fractie stelt dan ook voor om hier een keuze te maken. Wat wil Drenthe? Extra inspanningen doen of laten we de resultaatverplichting op voorhand los voor een aantal gebieden en geven we aan wat wel realistisch is? Het is goed om daarover in gesprek te gaan met de stakeholders.

De voorzitter: Ik zie een interruptie van de kant van de heer Van Liempd van GroenLinks.

De heer Vegter: We maken wat los.

De heer Van Liempd: Dank u wel, voorzitter. Ja, ik verbaas me een beetje over de oproep van de heer Vegter, om de resultaatverplichting los te laten. Is de heer Vegter er niet van op de hoogte dat die resultaatverplichting een Europees aangegane plicht is, namelijk instandhoudingsdoelen van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de Natura 2000-gebieden?

De heer Vegter: Ja, dat is ook zo. Dat ben ik met u eens. Maar we hebben ook vastgesteld dat we in Drenthe een aantal gebieden hebben waar we die normen gewoon niet gaan halen. Neem bijvoorbeeld het Fochteloërveen. En wat wil je daar dan mee? En zou je ook niet gewoon blij moeten zijn in dat kader om, even kijken er gaat iets mis hier. Zou je niet blij moeten zijn met bijvoorbeeld het feit dat de kraanvogels daar een plek gevonden hebben om te bivakkeren met elkaar. Dus zo slecht is die natuur daar waarschijnlijk ook niet. Wij zouden zeggen: ga geen energie steken in onhaalbare doelen en probeer zoveel mogelijk rendement te halen uit die zaken die je wel doet. Ik kom tot een samenvatting, mijnheer de voorzitter. Het stimuleren van nog meer innovatieve maatregelen in de landbouw, met de erkenning dat er respect is voor datgene wat al gerealiseerd is in de afgelopen jaren, heeft de instemming van de CDA-fractie. Daar waar we de uitstoot terug kunnen dringen, moeten we het niet nalaten. Maar ook de ontwikkelingen en het perspectief in de andere sectoren is van groot belang en zoals eerder opgemerkt vraagt dat om maximale creativiteit van alle betrokkenen. Nederland heeft een sterke en efficiënte landbouw, waardeer dat, zorg voor rust bij de boeren en geef ze de tijd om verder met

de innovatie aan de slag te gaan, zonder harde deadline in 2030. Er is sprake van een Koersdocument en als we zien dat de koers goed is, is het uitstekend, ook al duurt het een paar jaar langer. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Vegter. Ik zat even te twifelen of mevrouw Zuiker nog wilde interrumperen, maar dat was waarschijnlijk een andere handbeweging. Wij gaan door naar de heer Van Liempd van GroenLinks.

De heer Van Liempd: Dank u wel, voorzitter. Mooi dat er nu een Koersdocument in Drenthe ligt. Natuur is belangrijk voor Drenthe en daar moeten we goed voor zorgen. Maatwerk is nodig, gericht op bedrijven en infrastructuur in en rond natuurgebieden. Daar is de fractie het roerend met het college eens. We zijn verheugd dat het college de intentie heeft een onderzoek te willen doen naar de effecten van de eventuele snelheidsverlaging op de N-wegen en ook de gebiedsverkenningen lijken ons heel zinvol. Al vinden wij het jammer dat dit nu pas in het Koersdocument staat, terwijl GroenLinks daar al veel eerder oproepen toe deed. Voorzitter, eigenlijk is er meer sprake van een startdocument dan een Koersdocument. Het woord innovatie komt vaak voor in het stuk. Het college is ervan op de hoogte dat vele innovaties onzeker zijn wat het effect betreft. Zou GS willen overwegen om dit aan te passen in wetenschappelijk bewezen effectieve innovaties in het Koersdocument? Wij hopen dat het college inziet dat het beste ondernemingsklimaat ligt na het behalen van alle kritische depositiewaarden. Pas dan is vrije vergunningverlening weer aan de orde. In de gerechtelijke uitspraken zal ergens een keer een kritische depositiewaarde bereikt moeten worden. Wanneer denkt het college dat te kunnen bereiken? Het koersdocument geeft aan dat op verzoek vergunningen moeten worden ingetrokken, tenzij er een gedegen gebiedsplan ligt. Hoe groot is dat risico? Zijn er al intrekingsverzoeken gedaan? Of worden deze verwacht? En is het dan niet zaak om al heel snel de gebiedsplannen te laten om de risico's voor de ondernemers die het betreft. GroenLinks begrijpt en ondersteunt het dat er veel naar het Rijk gekeken wordt voor de bronaanpak. Tegelijkertijd vragen we ook om zelf concrete acties te ondernemen voor onze natuurgebieden, maar ook voor onze bedrijven en burgers. Kan de gedeputeerde toezeggen dat hij ook zelf gaat praten met de Duitse bureaus over hun stikstofproblemen? Ook verzoeken wij de gedeputeerde om aan een aantal punten een duidelijke planning toe te voegen. Wanneer gaat het onderzoek naar de N-wegen plaatsvinden? Welke subsidieregelingen verwacht de gedeputeerde wanneer te kunnen openstellen? Is het mogelijk om boeren te ondersteunen in hun transitie naar extensieve veehouderij en zo ja, wanneer? Het Koersdocument geeft aan dat gekeken zal worden naar een maximale depositie die past bij de instandhoudingsdoelen voor de gebieden. Wat is het doel daarvan? Bij de aanwijzing van de Natura 2000-gebieden is dit immers al bepaald? Graag een reactie van gedeputeerde hierop. Extern salderen draagt bij aan het behalen van de instandhoudingsdoelen ...

De voorzitter: Ogenblikje, mijnheer Van Liempd, want er komt een interruptie van de heer Moes van de VVD.

De heer Moes: Ik ben benieuwd hoe GroenLinks er dan tegenover staat, dat we ook Natura 2000-gebieden hebben, waar de achtergronddepositie al veel hoger is, en echt werkelijk een onhaalbaar doel voor de komende periode. Hoe staat GroenLinks daartegenover?

De heer Van Liempd: Voorzitter, het is een beetje alsof we nu met de scheidsrechter discussiëren dat we pas bij 3 keer geel rood willen. We hebben lang geleden met de spelregels ingestemd. In 2004 zijn de aanwijzingsbesluiten voor de Natura 2000-gebieden geweest, althans de meeste. Daar zijn toen doelen in vastgelegd. Die zijn niet ineens anders of strenger geworden. Dat is een Europese plicht geworden. We hebben de heer Rabbinge ook horen zeggen dat het haalbaar is, maar er moet wel heel wat voor gedaan worden en dat is helemaal waar. En dat moet efficiënt en effectief. In die zin ben ik het met de heer Moes eens en zijn oproep om zo te berekenen dat het geld dat we inzetten daar ook effectief voor gebruikt wordt.

De heer Moes: Voorzitter, nog één korte opmerking. Het klopt wat de heer Van Liempd zegt over 2004, maar hij vergeet dat er enorm veel hectares leefgebieden later toegevoegd zijn en daar is eigenlijk geen enkel besluit over te vinden van onze GS in Drenthe. De gebieden zijn wel toegevoegd en die hebben wel een kritische depositiewaarde waar heel veel bedrijven heel veel last van hebben.

De voorzitter: Dat was geen vraag, dus mijnheer Van Liempd mag gewoon door. Nee, hij mag niet door, want er is nog een interruptie van de heer Camies van JA21.

De heer Camies: Dank u wel, voorzitter. Ja, dit is een vraag aan de heer Van Liempd. Hij stelt: we moeten ons houden aan de wet, want de rechter heeft dat opgelegd. Er zijn heel veel partijen die denken dat het gewoon niet haalbaar is. De vraag aan mijnheer Van Liempd is eigenlijk heel simpel: ten koste van wat moeten wij dit uit gaan voeren? Wat is de ultieme prijs die mijnheer Van Liempd er voor over heeft om ons toch aan die uitspraken te gaan houden?

De heer Van Liempd: Voorzitter, het zal niemand verbazen dat natuur heel belangrijk is voor GroenLinks, maar we kunnen niet iedereen het land uitjagen om die doelen te halen en dat is ook helemaal niet nodig. Zoals we de heer Rabbinge hebben horen zeggen, is het behalen van de kritische depositiewaarde mogelijk. Hij spreekt zelf over de eerder hier aangehaalde 70% reductie in 2030. Dat is verder dan de stikstofwet gaat. Dan is het helemaal nog niet aan de orde om al te resolute besluiten te gaan nemen. Dus die vraag ligt nu niet voor. We zien alleen wel dat de rechter ons steeds verder in een klem brengt. Dus we worden duidelijk op ons pad van het verleden teruggefloten, constateren wij.

De voorzitter: Ik zie nog een interruptie van de kant van mevrouw Zuiker, Partij voor de Dieren en daarna van de heer Steenbergen.

Mevrouw Zuiker: Ja, ik wil aan GroenLinks vragen of zij er uiteindelijk ook voor zijn, dat wij minder dieren houden.

De heer Van Liempd: Dank u wel, voorzitter. Het houden van minder dieren zal waarschijnlijk nodig zijn. Het is wat mij betreft geen doel. Ik gun iedere agrarisch ondernemer ook zijn broodwinning. Ik denk wel dat het extensiever zal moeten en dat zal ten koste gaan van het aantal dieren. Nogmaals, het behalen van de instandhoudingsdoelen is het doel. Als dat kan met de huidige veestapel, dan is iedereen blij, maar ik vermoed dat dat niet het geval zal blijken te zijn.

De voorzitter: Meneer Steenbergen, Sterk Lokaal.

De heer Steenbergen: Dank u wel. Mijnheer Van Liempd spreekt iedere keer dat er enorm veel nodig is. Dat gaf de spreker ook aan. Maar kan mijnheer Van Liempd mij ook zeggen, want hij noemt iedere keer dat er heel veel voor nodig is, wat hij denkt dat er allemaal voor nodig is?

De heer Van Liempd: Er zit natuurlijk een groot aantal herstel zoals stikstofwet voluit heet.

De voorzitter: Mijnheer Van Liempd, u was even niet hoorbaar. Dus u mag opnieuw beginnen met het antwoord geven op de vraag van de heer Steenbergen. En mevrouw Kleine Deters moet haar microfoon uitzetten.

De heer Van Liempd: Dank u wel, voorzitter. Ik hoop dat ik nu wel verstaanbaar ben. In reactie op de heer Steenberg: de Wet stikstofreductie en natuurherstel kent 16 sporen om stikstof te reduceren. Dus het is terecht dat we ook naar het Rijk kijken voor die bronmaatregel. Tegelijkertijd denk ik dat we zelf ook het nodige kunnen doen. Boeren helpen om te extensiveren, ik noemde het al, is een zeer zinvolle, het opkopen van boerenbedrijven kan ook een mogelijkheid zijn. Veel industrie hebben wij niet. Het effect waar we erg benieuwd naar zijn van snelheidsreductie op de N-wegen kan een kleine stap zijn. Er lopen vele sporen richting het behalen van de kritische depositiewaarde en naar bevind van zaken zullen we bij- of af kunnen schakelen als dat nodig is. Voorzitter, ik ga door met mijn betoog.

De voorzitter: Nog weer een interruptie en die is van de heer Vorenkamp van de PVV.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Mijnheer Van Liempd, we hebben nu een traject, tot 2010 hebben we dus die 14 Natura 2000-gebieden aangewezen in Drenthe en zijn die dus onder de Natura 2000-wetgeving in Europa komen te vallen. Weet u ook in hoeverre de agrarische sector, die nu zwaar getroffen wordt door alle druk die er opgelegd wordt, in hoeverre die betrokken is geweest bij de besluitvorming daaromtrent? Hebben zij ingestemd, hebben zij inspraak gehad? Vonden zij het allemaal prachtig?

De heer Van Liempd: Ik snap de vraag van de heer Vorenkamp en ook ben ik niet verantwoordelijk voor de vaststelling destijds, dus ik kan ook niet antwoorden hoe de agrarische sector daarbij betrokken is geweest. Ik constateer wel dat allerlei sectoren veel baat hebben gehad bij het PAS-systeem dat opgetuigd is en dat uiteindelijk niet terecht is geweest volgens een uitspraak van de Raad van State. Maar de heer Vorenkamp duidt eigenlijk op een ander groot feit, namelijk een enorm boekhoudkundig systeem, dat we met zijn allen hebben opgesteld. Alleen het predicaat Natura 2000 maakt natuur niet kwetsbaar. Veel natuur is kwetsbaar voor stikstof en dat doet het predicaat Natura 2000 niets aan af of bij. Heideterreinen, vooral hoge droge zandgronden zijn stikstofgevoelig, schrale gronden zijn stikstofgevoelig als ze binnen of buiten een Natura 2000-gebied liggen. Voorzitter, ik kan verder met mijn betoog. Extern salderen draagt bij aan het behalen van instandhoudingsdoelen staat te lezen. Dat is een mooie belofte, maar kan het college deze waarmaken? Controleert het college iedere aanvraag met extern salderen of er niet een overcapaciteit op de vergunning zat, die groter is dan de afstandspercentage? Alleen zo kan immers gegarandeerd worden dat extern salderen bijdraagt aan het omlaag brengen van de depositie. Voorzitter, het volgende citaat uit het document geeft in het kort aan waar het Koersdocument voor staat. Ik citeer: 'De verkenningen zijn nadrukkelijk niet bedoeld om keuzes te maken, maar vormen de basis om in een volgende fase gebiedsagenda's op te stellen. Het college verkent, maar kiest nadrukkelijk niet.' 2 jaar na de Raad van State-uitspraak, voorzitter. Daarmee zorgt het college niet goed voor de natuurgebieden, maar het zorgt ook niet goed voor bedrijven en boeren en mensen die een woning willen bouwen. Hierbij wil ik benadrukken dat het college als eindproduct voor de periode 2021 tot 2030 een gebiedsplan per gebied belooft en dat pas over 9 jaar. GroenLinks hoopt dat het college wat ambitieuzer wil zijn dan dat. Neem als voorbeeld de aanpak van Noord-Holland, die zelf stelt dat in 2030 50 % van de hectares van een stikstofgevoelige Natura 2000-gebied onder de KDW moet zijn gebracht. Wij verzoeken de gedeputeerde om binnen 6 maanden met een concreet uitvoeringsprogramma te komen. Zicht op concrete uitvoering is voor mijn partij van groot belang. Kan de gedeputeerde dat toezeggen? Voorzitter, ik kom tot een afronding en dat doe ik graag met een belangrijke vraag aan de gedeputeerde. Kan de gedeputeerde aangeven welke van de geplande zaken uit het spoorboekje op bladzijde 25 daadwerkelijk bijdragen aan het omlaag brengen van de stikstofdepositie en in welke mate? Tot zover mijn eerste termijn, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Van Liempd. Wij gaan door met de bijdrage van de PVV en dan geef ik het woord aan de heer Vorenkamp. Daarna volgt de ChristenUnie met de heer Pruijscher.

De heer Vorenkamp: Dank u wel, voorzitter. Dit document wordt een puzzelstuk genoemd in een ingewikkelde stikstofpuzzel, die we in Nederland te leggen hebben. Nee voorzitter, het is iets anders, namelijk een stap in een onoplosbare, juridische valstrik, waar Nederland en ook Drenthe zich in 2010 met onvoldoende bewustwording van de consequenties zich in heeft laten verstrikken. Is daar ook inspraak over geweest? Die vraag heb ik net ook gesteld. De verantwoordelijke VVD staatssecretaris Henk Bleker had daar een paar jaar geleden nog wel herinneringen aan, met name dat hij destijds met enige naïviteit, zei hij zelf, deze Natura 2000 verdragen en bijbehorende gebiedsopgave heeft getekend en ingediend bij de EU. Maar de doelstellingen zijn zodanig neergelegd dat ze niet realiseerbaar zijn met alleen conservering. Dat is feitelijk, weliswaar met goede bedoelingen op zich, een nonsens idee, namelijk dat wij bijvoorbeeld in staat zijn door stikstof neerslagbeperkende maatregelen op natuurlijke wijze de stikstofgevoelige zandverstuivingen in stand kunnen houden, zodat onder andere de zeldzame zandhagedis wordt gered of dat dat door de heidevelden in stand gehouden kan worden. De heer Baptist was dat dus ook met mij eens. Onmogelijk, want er zit altijd een beetje gebonden stikstof in de lucht. Zeker als die over zee komt en anders wel op natuurlijke wijze ontstaan door onweer. En het beetje gebonden stikstof zal zorgen voor enige begroeiing met struikjes en boompjes en we weten allemaal dat de eindpresentatie van heel Nederland qua land maar één vegetatietype is: gemengd bos. Dat geldt ook voor zandverstuivingen, heide en ook voor veen. Dat laatste wordt steeds hoger en droger en dan raakt alles begroeid met elzen en berken en later met andere bomen. Zandverstuivingen en heidevelden houd je niet in stand door het terugbrengen van stikstofdepositie, maar door er activiteit uit te oefenen die deze destijds veroorzaakt hebben, namelijk overbegrazing en afplaggen. Een menselijke activiteit door constante menselijke activiteiten uitgevoerd in de tijd van de potstal. Dit weten we allemaal, voorzitter. Waarom blijven we dan toch achter het ons juridisch voorgehouden maar onrealiseerbare doelwit aanhollen? Omdat de rechters dit nodig vinden, moeten we als politici niet de regels kunnen wijzigen. Om te beginnen voor de Natura 2000-status van onze 12 zogenaamde stikstofgevoelige gebieden in Drenthe. Ga de KDW's, de kritische depositiewaarde, eens goed onder de loep nemen en evalueren wat zij beogen en of ze wel geschikt zijn als toetsingscriteria. Het voorbeeld van de zandverstuiving en de heidevelden laat mijns inziens inzien dat deze niet geschikt zijn. Het Koersdocument is onzes inziens zodoende een niets oplossende stap in een juridisch onoplosbare kluwen en valstrik en wij zullen hier onze goedkeuring niet aan kunnen geven. Dit gaat uiteindelijk allemaal ten koste van de agrarische sector, die voor Drenthe veruit de belangrijkste dragende economische sector is. Dus voor deze belangrijke werkgelegenheid nogal schadelijk. Net zoals de klimaatontwikkeling proberen te dwingen naar onze wensen, proberen we de natuurontwikkeling in dit door onszelf juridisch afgekaderde keurslijf te dwingen. Beide zijn dynamisch en grillig en starre, vereiste doelen nastreven is niet zinvol. Je moet meebewegen in plaats van zinloze acties te ondernemen. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Vorenkamp. Wij gaan het woord geven aan de heer Pruisscher van de ChristenUnie en daarna de heer Moinat van de SP.

De heer Pruisscher: Woorden van de heer Vorenkamp om op een tegeltje te schrijven, geen zinloze acties, maar Dat is toch ook weer een mooie bijdrage. Dank daarvoor. Net zoals de VVD zou ik willen beginnen met dank voor dit Koersdocument, want we praten veel over stikstof, maar ook fijn dat er nu een document op tafel ligt. Dank daarvoor. En het eerste beeld dat daaruit naar voren komt, is toch eigenlijk wel vrij somber. Met nog twee provincies heeft Drenthe de grootste opgave om aan de wettelijke norm te voldoen en de kritische depositiewaarden op niveau te krijgen. Dat roept bij ons ook al meteen een beetje de vraag op wat we dan de afgelopen jaren allemaal voorbij hebben zien komen, want het is niet voor het eerst dat we iets met stikstof doen. Ook onder de PAS waren er maatregelen om dat te verbeteren, dus graag een korte terugblik van de gedeputeerde daarop. Een mantra dat ik vaak hoor terugkomen, ook in dit stuk, ook door de gedeputeerde, ook door de collega's, is haalbaar en betaalbaar. En het wordt een soort randvoorwaarde voor algemeen beleid. Maar dat is ook wel erg algemeen, want dat is wel een beetje afhankelijk van de verschillende opvattingen die

je hebt. Dat zien we ook vandaag, want wat de een als het maximaal haalbare acht, kan ik bestempelen als minimale inzet. Of wat als onbetaalbaar wordt gekwalificeerd, kan ik als noodzakelijke investering benoemen. Niemand wil onhaalbaar en onbetaalbaar beleid, maar daarmee zeg ik dus ook helemaal niets. Een ander gevaar is dat we de problematiek toch weer wat voor ons uit gaan schuiven en dan wordt het voor toekomstige generaties natuurlijk niet haalbaar en betaalbaar. Dus we willen vragen om die termen toch wat nader te duiden wat dat in deze context nu betekent. Want specifiek voor Drenthe zien we een grote, maar ook wel belangrijke opgave voor de verschillende gebieden. Daar zit ook veel verschil tussen. En de doelstelling is om die per gebied tot een maximaal niveau van depositiewaarde te krijgen en een alinea verder kunnen we dan lezen dat eventueel vrijgekomen of vrijgekochte ruimte wordt ingezet voor natuurherstel en -ontwikkeling. Dan krijgen wij ook wel meteen de vraag naar de houdbaarheid van het systeem, want hoeveel ruimte voor nieuwe ontwikkelingen is er zolang we nog niet het maximale depositieniveau hebben bereikt. Met andere woorden, als we nog niet voldoen aan de norm, hoeveel ruimte is er voor nieuwe ontwikkelingen? Dat wordt ook in de risicoparagraaf benoemd. En die vraag komt ook wel een beetje voort uit de doelstellingen van onze aanpak, zoals die nu voorligt, dat volgt eigenlijk rechtstreeks uit de Habitatrichtlijn, maar waar die richtlijn duidelijk is in prioriteiten en opbouw, wordt er in dit Koersdocument wel eens gewisseld in de volgorde van die criteria. We zoeken om ook onze provinciale teksten in lijn te brengen met die systematiek. Dat kan alleen juridische houdbaarheid maar ten goede komen. We onderkennen het uitgangspunt dat er per gebied maatwerk geleverd moet worden. En dat klinkt vaak heel positief, maar dat zou in dit geval ook wel eens kunnen betekenen dat er in het ene gebied zwaardere maatregelen getroffen moeten worden, dan in het andere. Niet alles kan overal. Iets wat wel gebruikt wordt. Onderkent de gedeputeerde deze mate van ongelijkheid? U bent nu in beeld, mevrouw Zouine. Dan toch eindelijk. Voorzitter, dan ook een vraag over de monitoring, want dat wordt vervolgens bepaald in de tweede stap van de gebiedsgerichte aanpak. Daar zouden wij toch wel een nadere toelichting op willen hebben, want een verschillende monitor per gebied lijkt ons wat onwenselijk. Daar zou ook best provinciale eenheid mogelijk zijn. Tot slot voorzitter, wil ik het nog hebben over de leefbaarheid, ook een paragraaf in dit document. Die staat sowieso al onder druk in onze provincie. Niet alleen de agrarische sector, maar ook het verdwijnen van voorzieningen en de toenemende ondermijnende criminaliteit, ook in leegstaande panden. Kern is dat er een helder perspectief geboden moet worden, maar daar stopt vervolgens de tekst. Dan komt er een ander hoofdstuk tussendoor en dan vinden we vervolgens een paragraaf over de koppelkansen en daar gaat het ineens over de transitie naar een duurzame landbouw, koppelingen met de energietransitie, het klimaat, biodiversiteit, de uitdaging rond waterkwaliteit. En daar staat ook dat we met het aanpakken van die transitie sturen op innovatie, stimuleren van ondernemerschap, het openen van nieuwe perspectieven. En daar is ook ruimte voor nieuwe ontwikkelingen.

De voorzitter: Uw tijd is om.

De heer Pruisscher: Ik heb nog één zin, voorzitter. U kent mij langer dan vandaag, maar deze valt mee. Dat vraagt wellicht ook omdenken van ons, want in plaats van belemmeringen zouden we misschien ook kunnen zeggen: alles kan, zolang het de natuur maar niet aantast. Dank u, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Compacte laatste zin. Wij gaan naar de heer Moinat van de SP en daarna de heer Bos van Forum voor Democratie.

De heer Moinat: Dank u wel, voorzitter. We hebben het hier over een Koersdocument, dus alleen richtinggevend en voorzichtig begin van kaderstelling, waarbij de invulling van het hoe en wat stapsgewijs ingevoerd gaat worden, met als doel de uitstoot van stikstof te verminderen. Dit stuk is gelukkig mooi, compact en overzichtelijk. Toch nog enkele vragen en opmerkingen. Onder het kopje tijdsplanning staat een zin en die luidt: 'Uitvoe-

ring van de uit het Koersdocument voortkomende acties lopen uiterlijk tot zeker 2030 door.' Die zin vind ik verwarrend. Volgens mij loopt dit door tot uiterlijk 2030 of het loopt zeker door tot 2030 en misschien zelfs wel langer. Wij zijn het helemaal eens met de tekst in het voorwoord dat we beseffen dat de gestelde doelen haalbaar en betaalbaar moeten zijn. Ik neem aan dat we het dan niet alleen hebben over de landelijk gestelde doelen, maar ook over de doelen die we zelf nog willen stellen. En dan lijkt het ons van groot belang dat PS volledig inzicht krijgt in die haalbaarheid en betaalbaarheid en actief wordt meegenomen in de te nemen stappen. En dat vraagt weer van ons allen, dat we voortdurend moeten aftasten of we nog op de gewenste koers zitten of dat er bijgestuurd moet worden. Als dat laatste geval is, moet PS daarover kunnen besluiten. U wilt waar mogelijk de doelen van het coalitieakkoord koppelen. Dat roept de vraag op of er ook al door u gewenste keuzes zijn, die niet in het akkoord staan en er eventueel wel strijdig mee kunnen zijn. Is het antwoord ja, dan horen wij graag welke. Verder schrijft u over een goede balans tussen mobiliteit en leefomgeving en een positief effect op zowel CO2 als stikstofuitstoot. Misschien is het in dat licht dan ook slim om alsnog af te zien van een eventuele verdubbeling van de N34 en de snelheid toch terug te brengen naar 80 km/uur. Dit kunnen we dan meteen zien als provinciaal maatwerk op landelijke maatregelen met betrekking tot mobiliteit, zoals de verlaging van de snelheid op snelwegen naar 100 km/uur overdag. Over mobiliteit schrijft u verderop in dit document dat we in beeld brengen wat de effecten zijn van eventuele snelheidsverlagingen van provinciale wegen in en direct rondom Natura 2000-gebieden. Wanneer denkt u daar iets over te kunnen zeggen? Voorzitter, wat ons betreft is dit Koersdocument een goed begin en gaan we deze uitdaging met z'n allen aan. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Moinat. Dan gaan we naar de heer Bos van Forum voor Democratie en daarna mevrouw Zouine D66. Mijnheer Bos, als u uw geluid aan zet, horen we u toch wel een stuk beter.

De heer Bos: Dank u wel, voorzitter. Veel van wat ik wil zeggen, is eigenlijk al benoemd door een aantal Statenleden. Dank u wel daarvoor. Voor mij ligt het Koersdocument Drentse aanpak. Hier worden wij van Forum voor Democratie niet blij van. Er is een aantal onduidelijkheden en voor ons is het doel te eenzijdig. Waarom wordt er alleen berekend met het AERIUS-model en niet ook met het Lotus-model? Bijna heel Europa rekent met het Lotus-model. Er zal met Lotus ook uitkomen dat we in Nederland veel strenger rekenen, dan in de rest van Europa. Door ze naast elkaar te leggen, kun je komen tot een beleid dat nog enigszins wat onderbouwing bevat. Forum voor Democratie is van mening dat er meer onderbouwing moet komen met betrekking tot het stikstofbeleid. Dit kan onder andere zoals gevraagd in het Wob-verzoek van document 26 van 25 februari jongstleden. Hieruit blijkt dat er in 2010 en 2014 in opdracht van de provincie een nieuwe meting bodemmonsters is uitgevoerd. Als je dezelfde meting nu uitvoert en hierop verder voortzet, door bijvoorbeeld ook bodemmonsters te nemen, kun je verzuring, verdroging en vermesting blijven volgen, maar ook eventuele voedingsmiddelentekorten voor planten in de bodem blijven peilen. Wordt dit al gedaan? En zo nee, zijn er plannen om dit te gaan doen? Het Koersdocument, zoals de heer Moes ook al heeft aangegeven, bevat ook het woord 'overgangsgebied', een gebied waar de provincie bedrijven kan opkopen. Er wordt daarvoor 10 kilometer aangehouden vanaf een natuurgebied. Dit baart ons grote zorgen. Mijn vraag is: Waar mag ik mijn bedrijf vestigen of een huis bouwen in Drenthe om niet 10 kilometer van een natuurgebied af te staan? En uit de depositiegrafiek, onder andere N2000 Norgerholt, kun je zien dat de emissie na 500 meter bijna vlak is. Waarom wordt er dan rekening gehouden met 10 kilometer? Wij gaan akkoord met het voorstel van de VVD. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we naar mevrouw Zouine D66 en daarna Sterk Lokaal en dat is de heer Steenbergen.

Mevrouw Zouine: Dank u wel, voorzitter. Vorige week heeft het college de nota Klimaatadaptatie, het Regionaal Mobiliteitsplan en het Koersdocument Drentse aanpak stikstof gepresenteerd en toegelicht. De overeenkomsten van deze documenten zijn: 1) Ze komen uit het Klimaatakkoord en zijn gericht op het behalen van de

klimaatdoelen, zoals vastgesteld in het Klimaatakkoord en ingebed in de Wet stikstofreductie en natuurverbetering. 2) De doelen zijn helder: realisatie van CO2 zero-emissie en vergaande stikstofreductie op onze beschadigde en kwetsbare natuur in het algemeen en Drentse Natura 2000-gebieden in het bijzonder. 3) Met concrete inspanningseffecten en resultaatverplichtingen per 2030. Namelijk een inspanningsverplichting van 24% reductie in 2030 en 50% Natura 2000-areaal onder de KDW, een resultaatverplichting van 50% reductie in 2035, 74% Natura2000-areaal onder de KDW. Zie hiervoor het door u genoemde amendement Futselaar en De Groot op pagina 42. De urgentie voor een ingrijpend herstel van natuur en forse reductie stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden voor Drenthe wordt onderstreept in het document op pagina 8. Drenthe heeft de grootste opgave wat betreft de kritische depositiewaarde, zoals ook het college tijdens de informatiebijeenkomsten de Staten keer op keer op het hart drukken. Voorzitter, feitelijk komt het er in het kort op neer dat met dit document en met inspanning van de landbouwsector en natuurorganisaties en met de miljoenen- investeringen vanuit alle deelprogramma's van de provincie, in 2030 circa 69% van de stikstof overbelaste habitat in Drenthe nog overbelast is, volgens de cijfers in tabel op pagina 32, tenzij het college bereid is sneller, ingrijpender en maximaal in te zetten op de uitvoering van gebiedsgerichte aanpak om zo aan de Wet stikstof en natuurverbetering te voldoen. D66 had in het Koersdocument graag willen lezen welke doelen u wanneer wilt behalen en een concrete invulling hiervan. Wij hadden verwacht dat GS inmiddels weet dat haalbaar, betaalbaar en draagvlak een mooi streven is, maar juridisch geen criterium uit de Vogel- en Habitatrichtlijn, de Wet natuurbescherming en geen onderdeel van de Wet stikstofreductie. En als we de uitspraak Logtsebaan van de Raad van State op 20 januari jongstleden langs de vrijwilligheid in uw Koersdocument leggen, dan is het voorspelbaar dat u met dit document niet kunt aantonen dat er voldoende maatregelen zijn geborgd om de natuurwaarden te behouden. Voorzitter, D66 ziet kansen en mogelijkheden om zowel te voldoen aan de wet alsook de kernkwaliteiten van Drenthe: robuuste natuur, aantrekkelijk landschap en gezonde leefomgeving verder te versterken en versnellen. Een goed inkomen voor de boer, een gezonde bodem en biodiversiteit en aantrekkelijke natuur. Daarvoor willen wij verantwoordelijkheid nemen en daarvoor vragen wij GS met ons hierin haar verantwoordelijkheid te nemen. D66 zou graag een Drentse aanpak stikstof willen zien, waarin perspectief, dus duidelijkheid aan de agrariërs, inclusief de PAS-melders wordt geboden. Met dit Koersdocument wordt geen perspectief geboden. Om in termen van het NRK-rapport 'Zoektocht naar duurzaamheid in het landbouwbeleid' te spreken: dit Koersdocument is niet concreet, niet meetbaar en biedt daarom geen overzicht van de ecologische, economische en beoogde maatschappelijke effecten. Voorzitter, D66 heeft de volgende vragen aan het college. Is GS bereid meer sturing te geven en hiermee duidelijkheid en economisch perspectief te bieden aan de Drentse agrariërs in de transitie naar natuurinclusieve en kringlooplandbouw? Is GS bereid om een concrete streefdatum van minimaal 50% stikstofreductie bijdrage in 2026 per sector op te nemen in dit Koersdocument en hiermee de vrijwilligheid te vervangen door verplichting? Is gedeputeerde bereid om de prioritering of zoals hij schrijft in de brief ranking, bij de opkoopregeling piekbelasters op te nemen in dit Koersdocument en hiermee direct ook kaders en transparantie in het voortgangsproces te bieden aan de staten, conform de aanbevelingen van de NRK in haar rapport 'Zoektocht naar duurzaamheid in het landbouwbeleid', om zo tussentijdse toetsing en bijsturing mogelijk te maken? Tot zover, voorzitter. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Zouine. Dan gaan we naar de heer Steenbergen van Sterk Lokaal en daarna tenslotte naar mevrouw Zuiker van de Partij voor de Dieren.

De heer Steenbergen: Voorzitter, dank u wel. Allereerst dank aan het college dat wij een mee mogen praten over dit Koersdocument. Het gaat om de Drentse aanpak van stikstof, met name en dat wil ik nog even benadrukken, de Drentse aanpak, want wij als Drenthe hebben natuurlijk wel een hele grote opgave als je kijkt naar de andere provincies in Nederland. Dit Koersdocument moet zorgen dat er een beeld ontstaat van de Drentse aanpak van vermindering van de stikstofdeken in Nederland, als onderdeel van de landelijke aanpak, waarvan de regie bij het Rijk ligt. Belangrijk is dat het resultaatgemiddelde over Nederland wordt behaald, want in een

aantal gebieden in Drenthe durven wij als Sterk Lokaal nu al vooraf te zeggen dat het bijna zo niet onmogelijk is. Met 12 van de 14 Drentse Natura 2000-gebieden die gevoelig zijn voor de neerslag van stikstof, heeft Drenthe een enorm grote opgave vergeleken met de andere provincies. Dat is natuurlijk gevolg van het feit dat Drenthe in het verleden enorm heeft ingezet op de realisatie van zo veel mogelijk Natura 2000-gebieden en daar ondervinden we nu de ernstige beperkende gevolgen van. Maar desalniettemin: we moeten aan de slag met de lokale uitwerking op basis van de bronmaatregelen van het Rijk, maatregelen die beter bij Drenthe gaan passen. Eerste voorwaarde en die is al vaker genoemd, voor Sterk Lokaal is de betaalbaarheid. Daarnaast is de snelheid ook een ding. Geef de sectoren, onder andere landbouw, maar ook de andere sectoren de tijd om zelf aanpassingen te realiseren. Van ons mag dat wat langer duren. Biedt daar als provincie wel de ruimte voor, want opkopen zien wij, gezien de effecten en de financiële gevolgen als een slecht begaanbare weg. Gezien ook de budgetten die het Rijk beschikbaar stelt. Er zijn nu bijvoorbeeld al 42 bedrijven aangemeld en de gedeputeerde geeft aan dat we op dit moment maximaal 3 of 4 bedrijven kunnen opkopen. Wij zien meer in innovatie en dergelijke maatregelen, waarin we met name de sector gaan ondersteunen om te zorgen dat zij op die manier gaan meehelpen om de stikstof in de sector te verlagen. Eigen kracht is het beste en geeft het meeste draagvlak. En draagvlak is een vereiste om doelstellingen na te streven en voor draagvlak is heel veel communicatie nodig. Natuurlijk gaat het niet om de landbouw alleen. De landbouw heeft de afgelopen jaren ook al heel serieus ingezet op stikstof en de stikstofpercentages al behoorlijk verlaagd. Ook de andere sectoren die het betreft zullen aan de slag moeten. Het uitdagen van de sectoren moet de basis zijn voor het beleid van de provincie, niet het dwingen. En wat het buffervoorstel van de VVD betreft, dat ondersteunt Sterk Lokaal. Tot zover, voorzitter. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Steenbergen. Dan gaan we naar mevrouw Zuiker, Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel. De Drentse aanpak stikstof zit vol met wensdenken. Het mist realiteitszin. De honderden miljoenen euro's die we de afgelopen 10 jaar hebben uitgegeven voor innovatie in de veehouderij hebben niet geleid tot minder stikstof. En onze voedselvoorziening en onze economie zijn niet afhankelijk van de intensieve veehouderij, in tegenstelling tot wat het Koersdocument impliceert. Zuivelreuzen, slachthuizen, de Rabobank en veevoederproducenten varen allemaal wel bij business as usual, met een hoofdletter b. Daarom worden wij en ook de boeren misleid met innovatie als oplossing. GS gaat mee in de lobby van de agro-industrie en blijft tegen beter weten in geloven in emissiearme technieken, zelfs nu duidelijk is dat die oplossingsrichting niet juridisch houdbaar is. Graag een reactie van GS over de juridische onhoudbaarheid van stalinovatie. Dan luchtwassers, weer een vorm van innovatie die eigenlijk niet doet wat het belooft.

De heer Vegter: Voorzitter.

De voorzitter: Mijnheer Vegter, CDA. Ga uw gang.

De heer Vegter: Is de conclusie dan, mijnheer de voorzitter, dat mevrouw Zuiker de kwaliteiten van de heer Rabbinge in twijfel trekt? Dat innovatie wel degelijk een stevig effect kan hebben en u doet alsof dat geen effect heeft.

Mevrouw Zuiker: Mijnheer Rabbinge doet aan wensdenken. Hij gelooft in de innovatie die er nog niet is. Die innovatie is niet eens juridisch houdbaar en de afgelopen 10 jaar hebben we al heel wat innovatie gedaan. Er is al € 700 miljoen door het Rijk uitgegeven, om die stalvloeren te subsidiëren. Dat heeft niets opgeleverd qua stikstof. Dus mijnheer Rabbinge heeft daar ideeën over, maar die worden niet door de praktijk gestaafd en dat is mijn antwoord.

De voorzitter: Ik zie een interruptie van mijnheer Moes.

De heer Moes: Voorzitter, wat mevrouw Zuiker als antwoord geeft op de interruptie van de heer Vegter, dat al die geïnvesteerde miljoenen en innovatie nooit geholpen hebben, bestrijd ik ten zeerste, want de landbouwsector heeft de laatste 20 jaar de stikstofreductie met 70% teruggebracht. Dat is bewezen en staat op papier.

Mevrouw Zuiker: Mag ik daar wat op zeggen, voorzitter?

De voorzitter: Nee, mevrouw Zuiker, laat u mijnheer Moes even uitspreken. Of is mijnheer Moes klaar? Oké.
Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: Ja, de laatste 20 jaar is de stikstof inderdaad naar beneden gegaan. De laatste 10 jaar is er € 760 miljoen door het Rijk uitgegeven en is er geen stikstofreductie bereikt door al die dure stalvloeren, en waar ik het nu ook over ga hebben, luchtwassers. Dus ik ga even door met mijn betoog.

De voorzitter: Nee, dat gaat u niet, want er is nog een interruptie van de heer Camies.

De heer Camies: Dank u wel, voorzitter. Ik maak altijd een klein sprongetje van vreugde op het moment dat ik iemand van de Partij voor de Dieren hoor praten over wensdenken, want als iemand daar een expert in is, dan is het die partij wel. Ik zou graag een vraag willen stellen. Hoe denkt de Partij voor de Dieren dan wel al die maatregelen op redelijk realistische, pragmatische wijze voor elkaar te kunnen krijgen om al die stikstofdepositie zo ver naar beneden te brengen, dat ze dan binnen de marges vallen zoals die door ons worden gesteld?

De voorzitter: Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: Deze vraag is bijna te makkelijk. Iedereen die er verstand van heeft, weet gewoon dat we minder dieren moeten houden en dat wordt zelfs door hoge ambtenaren bij LNV gezegd. Dus dat is gewoon de olifant in de kamer, die we hier kennelijk niet willen bespreken.

De voorzitter: Mijnheer Camies, ga uw gang.

De heer Camies: U gaat persoonlijk al die dieren uit deze wereld verwijderen?

Mevrouw Zuiker: Voorzitter, het punt is dat die dieren doorgaans maar een aantal jaar leven. Dus als je niet meer dieren gaat fokken en je laat ze er niet bij komen, dan heb je op een gegeven moment minder dieren. Dus je hoeft geen dier af te maken voordat ze al zouden zijn afgemaakt.

De voorzitter: We gaan naar de heer Vegter van het CDA.

De heer Vegter: Ja, nog even de stellingname over wat misschien niet bereikt is, maar sinds 1990 is de ammoniakemissie in de veehouderij met 67% afgenomen. Dat kunt u niet ontkennen. De werking van luchtwassers, mijnheer de voorzitter, ligt ook buiten het onderwerp van discussie en heeft veel reductie tot gevolg gehad. Is mevrouw Zuiker bereid om zich te laten bijpraten door boeren die daar gebruik van maken? En is zij ook bereid om daar zelf contact over te zoeken met die boeren of zich daarover te laten informeren?

De voorzitter: Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: Mijn antwoord is een tegenvraag. Is de heer Vegter bereid om te kijken hoe de stikstofreductie de laatste 10 jaar, daar heb ik het over, 10 jaar € 760 miljoen, niet is gedaald en daar heb ik het dus over. Dus bent u bereid om dat ook te gaan opzoeken en u zich daarover te laten informeren?

De heer Vegter: Mijnheer de voorzitter, ik vind het onbehoorlijk dat mevrouw Zuiker geen antwoord geeft op mijn vraag.

De voorzitter: Dat is het goed recht van mevrouw Zuiker en ook het goed recht van haar om een tegenvraag te stellen. Ik denk dat we door moeten gaan met de bijdrage van mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: Ik concludeer dat de heer Vegter ook geen antwoord geeft op mijn vraag. Ik ga verder over luchtwassers. Dat is weer een innovatie die absoluut niet doet wat het belooft. Ze zijn dieronvriendelijk en gevaarlijk, want dichte stallen vergroten de kans op stalbranden met duizenden slachtoffers per keer. Willen wij dat dieren leven in potdichte stallen zonder buitenlucht, zich nauwelijks kunnen bewegen en geen kant op kunnen bij brand en dus levend verbranden of stikken. Graag een reactie van GS over de consequenties van luchtwassers op dierenwelzijn. De hoofdzakelijk voor de export bestemde vee-industrie belast ons leefmilieu, verspilt kostbare grondstoffen zoals water en draagt bij aan de opwarming van de aarde. De baten wegen niet op tegen de maatschappelijke en ecologische kosten, maar die rekensom wordt nooit gemaakt. Laten we een redingsboei uitgooien naar de boeren die niet op die doodlopende weg willen doorgaan. We kunnen ze helpen overstappen naar biologisch en plantaardig. Dat heeft namelijk wel toekomst.

De voorzitter: Er is een interruptie van de kant van de heer Moes, VVD.

De heer Moes: Voorzitter, ik ben benieuwd hoe de Partij voor de Dieren de groeiende bevolking in Nederland wil laten voeden als we een als hun idealen ingevuld zouden worden?

Mevrouw Zuiker: Ik wil wel graag antwoorden, want het is natuurlijk bijna grappig. We exporteren 80% van wat wij hier produceren aan dierlijke eiwitten. Dus dat heeft helemaal niks met de voeding van Nederlanders te maken. En ten tweede: dierlijke eiwitten zijn super inefficiënt. Als je mensen voedt met plantaardige eiwitten hoef je veel minder land te gebruiken en veel minder grondstoffen te gebruiken, minder CO₂-uitstoot, minder broeikasgassen. Dus ik vind het bijna te simpel om daar antwoord op te geven.

De heer Moes: Als ik daar nog even kort op mag reageren. Als we alles biologisch gaan produceren, hebben we 6 keer zoveel grondoppervlak nodig dan wat we nu gebruiken.

Mevrouw Zuiker: Ik hoor geen vraag, maar als we plantaardig gaan eten, hebben we misschien wel 20 keer minder landoppervlak nodig.

De voorzitter: Dit loopt een beetje dood te gaan.

De heer Vorenkamp: Voorzitter?

De voorzitter: Een interruptie van de kant van de heer Vorenkamp op mevrouw Zuiker.

De heer Vorenkamp: Is mevrouw Zuiker ervan op de hoogte dat als we wereldwijd overschakelen op biologisch, wat natuurlijk een prachtig, idealistisch beeld zou zijn, dat wij dan in Nederland misschien wel de Nederlandse

bevolking kunnen voeden, maar zeker op wereldschaalbevolking de sterk groeiende wereldbevolking niet kunnen voeden. Is dat de bedoeling van mevrouw Zuiker?

Mevrouw Zuiker: De wereldbevolking voeden? Bedoelt u dan dat wij iedereen moeten voorzien van dierlijke eiwitten? Want dat is inderdaad wat nu niet kan en dat gaat ook niet kunnen, want daar hebben we gewoon drie planeten voor nodig. Dus we moeten overstappen naar plantaardige eiwitten. Daarmee is zo veel winst te behalen, qua efficiëntie en minder natuurschade, dat dat gewoon de juiste oplossing is.

De heer Bos: Voorzitter?

De voorzitter: Ik denk dat we naar de volgende interruptie gaan? Nee, niemand meer verder? De heer Bos, Forum voor Democratie. Mijnheer Bos, wilt u uw microfoon aanzetten? En willen de heren Camies, Schomaker en Vorenkamp de microfoons uitzetten?

De heer Bos: Voorzitter, dank u wel. Begrijp ik nu dat mevrouw Zuiker iedereen in een dictatoriaal systeem vegetarisch wil maken? En hoe wil ze dat gaan doen?

Mevrouw Zuiker: Wat op dit moment het geval is, is dat wij iedereen vooral stimuleren om veel dierlijke eiwitten eten. Daar wordt heel veel gemeenschapsgeld ingepompt, enorm veel subsidies, miljardensubsidies voor dierlijke eiwitten. Daar kunnen we best mee stoppen. Als mensen dierlijke eiwitten willen eten, dan moet dat binnen de grenzen van wat deze planeet aan kan. Dus dat moet minder. Maar ik zou niemand willen opleggen wat hij moet eten, maar ik wil ook niet dat wij allemaal moeten meebetalen aan de productie van dierlijke eiwitten, zoals nu gebeurt.

De voorzitter: Ik denk dat u door mag, mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: Ik wilde zeggen, dat de toekomst is: minder dieren en dat is onvermijdelijk. Dan over de natuur in Drenthe. In dit Koersdocument wordt vrij gelaten gedaan over de slechte staat van de natuurgebieden. De provincie is verantwoordelijk voor de duurzame instandhouding van de natuur. Dus eigenlijk moeten we ons schamen, dat we onze taken verzuimen. Voorzitter, we leven in een rechtsstaat en dat betekent dat er wetten zijn, waar we ons aan moeten houden. De PAS is ingevoerd door CDA en VVD, terwijl toen al bekend was dat het tegen de regels in ging, die we hadden afgesproken. En nu ligt er weer een plan dat juridisch zeer discussabel is. Dat is een keuze. Het college kiest als zachte heemeester voor stinkende wonden, want zo meteen worden er vergunningen verleend die niet juridisch houdbaar zijn en dat is misleiding van de boeren die de vergunning aanvragen. Dat geeft alleen maar meer spanningen in de samenleving. Maar ja, wie dan weer leeft, wie dan weer zorgt. Dat is de korte termijnpolitiek van CDA en VVD. In het Kersdocument lezen we weer de schijnbare tegenstelling tussen natuur en ondernemersklimaat, alsof beide tegelijk niet kan. Het is niet of of maar én én. Sterker nog: een aantrekkelijk ondernemersklimaat zal moeten passen binnen de grenzen van de natuur en biodiversiteit, want alles wat daarbuiten komt, is per definitie niet haalbaar en dus schadelijk voor toekomstige generaties. Dus GS gebruikt vaak de term natuurinclusieve samenleving. Is dat dan binnen de grenzen van de natuur? Want immers wat slecht voor de natuur is, is slecht voor de mensen op de lange termijn. Zo nee, wat verstaat GS dan onder natuurinclusief? Het aspect van leefbaarheid op het platteland.

De voorzitter: Mevrouw Zuiker, gaat u een einde maken aan uw betoog? Want we zitten al over de tijd.

Mevrouw Zuiker: Dat is waar, maar ik ben vaak onderbroken en dat snap ik.

De voorzitter: Ja, maar als u onderbroken wordt, dat zet ik mijn klokje hier stil. We hebben hier echt wel de echte tijd te pakken.

Mevrouw Zuiker: Ik wil nog twee punten maken. Eén is leefbaarheid. Wij roepen op om de stikstofcrisis hand in hand te laten gaan met de wooncrisis. Dus kan GS onderzoeken of vrijkomende percelen kunnen worden gewijzigd in bestemming woningen? En tot slot extern salderen en verliezen. De heer Baptist heeft in zijn brief uitgelegd dat extern salderen juridisch niet kan. Graag een reactie. En mijn allerlaatste punt is: de vergunningen zijn om niet van de provincie verkregen en als je die stikstofruimte niet gebruikt, dan zou die moeten terugvallen naar de provincie. Dat zou logisch zijn. Maar het is vreemd, want nu kunnen we die allemaal verkopen. Kan GS uitleggen dat zij het goedvinden dat wordt gehandeld met stikstofrechten? Dus eigenlijk een projectgebonden vergunning weer wordt verhandeld? Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Vorenkamp heeft nog een vraag aan mevrouw Zuiker.

De heer Vorenkamp: Ik wil nog een korte, aanvullende vraag stellen, met betrekking tot de plantaardige eiwitten, waar mevrouw Zuiker zoveel propaganda voor maakt. Is mevrouw Zuiker ermee bekend, dat met name soja gebruikt wordt als plantaardige eiwitbron en dat die heel milieuvriendelijk is en dat er ook heel veel bos gekapt wordt in tropische gebieden voor de sojaproductie. En vindt zij dat eigenlijk niet jammer?

Mevrouw Zuiker: Mijnheer Vorenkamp, wat denkt u dat de koeien eten? Die eten de soja uit de Amazone. De soja die in Nederland wordt verkocht voor menselijke consumptie komt voornamelijk uit Canada en Europa. En die andere soja wordt gemaakt voor veevoer. Dat is het grote probleem, dat wij ook aansnijden.

De heer Vorenkamp: Mevrouw Zuiker, ik ben op de hoogte van de veevoederindustrie en zoals u misschien niet weet, de veevoederindustrie verwerkt sojaschroot. Dat is een restproduct dat anders gewoon in de Amazone gedumpt wordt. Daar maken wij dus in de veevoederindustrie een hoogwaardig product van, dat de koeien dus geweldig kunnen verwerken tot melk.

De voorzitter: Waarvan akte. Anders dwalen we te veel van het onderwerp af. Wij zijn inmiddels 5 kwartier verder en 12 meningen rijker en dat betekent dat wij nu kunnen gaan naar de gedeputeerde, die daar zijn bespiegelingen over kan houden, de vragen kan beantwoorden en ons licht in de duisternis kan verschaffen.

Gedeputeerde Jumelet: U legt de lat wel hoog, voorzitter. Ik zal een poging doen, als u mij dat op deze manier toestaat. Ik neem toch maar even de tijd om alle fracties en alle inbreng langs te lopen en om zoveel mogelijk recht te doen aan de opmerkingen en de vragen in het bijzonder. Dan begin ik bij de Partij van de Arbeid. De heer Schomaker begon als eerste met zijn bijdrage. Hij constateert in ieder geval dat we met elkaar een puzzel hebben te leggen en u hebt inderdaad ontdekt dat het woord 'samen' vaak in het document voor komt en dat het ook vaak gaat over enerzijds en anderzijds en dat is inderdaad terecht. Het is echt een wikken en wegen hoe we met elkaar deze puzzel gaan invullen. Laat ik zeggen dat we dat natuurlijk niet alleen in Drenthe doen. Dat weet u ook. We hebben al veel bijpraatmomenten gehad. We hebben dat regelmatig gedaan, omdat het soms van tot week tot nieuwe ontwikkelingen en aanpak heeft geleid, voor het ministerie van LNV, maar ook in relatie tot het ministerie van I&W en de andere ministeries. Dat leidt tot allerlei overleggen en wij hadden gekozen voor een bijpraatmoment, want als we een document aan u zouden toesturen, dan zou het zomaar kunnen zijn dat het een week of twee later weer anders zou zijn en dan loop je eigenlijk achter de feiten aan. We hebben nu gekozen voor dit document, omdat de wet ook het licht heeft gezien. Op 9 maart heeft de Eerste Kamer uiteindelijk ook gestemd over de stikstof- en natuurwet, die nu aangenomen is. We hebben nu met elkaar ook een kader en op grond daarvan hebben wij ons stuk kunnen afronden, waardoor we nu met elkaar

hier ook over kunnen spreken. Het is met nadruk een Koersdocument, we proberen een koers aan te geven. Aangeven in de zin van: dit zijn de kaders, dit hebben we meegekregen vanuit de wetgeving en vervolgens moeten we in Drenthe beschouwen hoe onze natuur er voorstaat, wat vervolgens onze inzet zal zijn en is vermindering van stikstofdepositie natuurlijk één van de belangrijkste opgaven waarvoor we staan: het versterken van de natuur en natuurlijk weer een ontwikkelperspectief. Ook in die volgorde. Het verminderen van stikstofdepositie heeft ook zijn betekenis gekregen in de wetgeving. Het heeft een aantal maatregelen in zich. Daar werd ook even op geduid door een van u, 16 maatregelen. We zien natuurlijk het versterken van de natuur, waarbij ook extra wordt geïnvesteerd in de natuur. We hebben u daar ook over bijgesproken. Enerzijds is het weer een programma voor het platteland, maar we hebben daarnaast straks ook het programma natuur. Er wordt nu met het rijk afgesproken waar we onze middelen voor kunnen gaan inzetten. Dus dat is dat tweede spoor. En het creëren van het ontwikkelperspectief moet ertoe leiden dat we vergunningen kunnen uitgeven. En u weet, we werken op dit moment ook aan een zogenaamde stikstofbank, eerder noemden we dat het RSRS, het Regionaal Stikstofregistratiesysteem. Het wordt nu de stikstofbank genoemd om uiteindelijk ook te doen wat ons mogelijk lijkt, namelijk enerzijds werken aan natuur en anderzijds ontwikkelingsruimte een kans te bieden. Voorzitter, dat is in grote lijn wat het is. Ik heb ook nadrukkelijk in het document de rollen van verschillende overheden laten opnemen, want het is niet onbelangrijk om toch nog te melden dat natuurlijk uiteindelijk het rijk verantwoordelijk is voor datgene wat hier aan de orde is, namelijk het systeem van stikstofreductie. Dat is toch iets waar het rijk verantwoordelijk voor is. Misschien staat het achteraf gezien wel wat te nadrukkelijk in het stuk, maar het maakt het wel helder en we hebben zelf als provincie natuurlijk, als het gaat om de instandhoudingsdoelen en Habitatrichtlijn natuurlijk ook te maken met onze verantwoordelijkheid. Daar iets over zeggend: het is in de wet opgenomen dat het toch echt het rijk is, dat een resultaatsverplichting is aangegaan. Wij hebben als provincie vooral een inspanningsverplichting. Dit is nadrukkelijk aan de orde geweest in het overleg met de minister, de 12 provincies en de minister, de Unie van Waterschappen en de VNG. Waarom? Omdat ons ook niet de middelen ter beschikking zijn gesteld om hier ook volop mee aan het werk te gaan. Ik kan u zeggen dat wanneer het bijvoorbeeld gaat over het natuurherstelprogramma inmiddels zo'n € 3 miljard beschikbaar is voor de komende 10 jaar. Maar u is ook bekend dat het rijk vervolgens zei: we hebben zelf ook nog wat projecten, dus er gaat ook iets af van die € 3 miljard. En vervolgens hebben we met elkaar ook nog iets met de bossencompensatie te doen. Uiteindelijk bleef er van die € 3 miljard € 2,2 miljard over, voor 10 jaar uitgegeven in 12 provincies, terwijl wij wel gezamenlijk als provincies voor meer dan € 11 miljard op de plank hebben liggen aan allerlei projecten om natuur te versterken. Dus we hebben met elkaar ook de kwestie aan de orde gehad, dat er een inspanningsverplichting voor de provincie is. De resultaatsverplichting is voor het rijk. Dat ontslaat ons niet van de plicht om te doen wat je moet doen, want wij staan natuurlijk wel met elkaar als overheid, ook als provinciale overheid, voor de opgave wat betreft de volgende Habitatrichtlijn en de Staat van Instandhouding. Maar die rollen moeten we goed uit elkaar houden en ook als het gaat om, en om alvast even te reageren op de opmerking over die aankoopregeling, waarvan besloten is om daaraan mee te doen: het rijk heeft een bronmaatregel bekendgemaakt. We kennen de eerste bronmaatregel, die nog werkt en dat is de snelheidsverlaging op een aantal rijkswegen, want in het Westen rijdt men altijd al 100 km/uur op een heel aantal wegen. In het Oosten en Noorden konden we nog 130 km/uur rijden op een aantal wegen. Dat is overdag naar 100 km/uur gebracht. Wat dat oplevert, is ingeboekt in een systeem en daarvan kunnen we nu huizen bouwen. De tweede bronmaatregel is eigenlijk de aankoopregeling en dat is nog maar de eerste tranche, die ook beschikbaar is gekomen en daar geldt dus natuurlijk ook weer voor dat het rijk daaraan weer een aantal voorwaarden stelt, waarvan wij in ieder geval gezegd hebben als provincie: dan zetten we daar een aantal voorwaarden bij en dat heeft te maken met koppelkansen, maar ook in relatie tot het programma natuur en platteland in het Programma Natuur. Ik kom zo meteen terug op dat onderwerp wat betreft de afstanden over 10 kilometer, want daar had mijnheer Moes als eerste een opmerking over. Ik zal daar straks op terugkomen. De Partij van de Arbeid zegt ook iets over een commissie. Het is inderdaad zo dat de Natuur en Milieufederatie

Drenthe samen met een aantal partners, TBO's hebben gezegd: we zouden wel graag een onafhankelijke commissie willen, een versnellingscommissie. Als je dat zo hoort zeggen, dan lijkt mij dat prima. Tegelijkertijd stel ik de vraag: hoe stel je dat voor? Wie moeten daar dan in? Ik heb die vraag 'Wie zouden daar dan in moeten?' inmiddels ook al teruggelegd. Je zou kunnen zeggen: waarom kunnen we dat zelf niet? Dus ik wil daar graag met hen over in gesprek om ook aan te geven dat we altijd openstaan voor goede ideeën, maar het moet wel wat opleveren als we nog weer een vergadercircuit oprichten. Ik kan u zeggen dat er heel veel werk zit in de stikstofproblematiek en ik denk dat het goed is om te kijken of het inderdaad tot versnelling leidt als je zoiets zou doen en wie daar dan in moeten zitten. Dan zou dat geen gek idee zijn, maar het moet het niet nog ingewikkelder maken dan het nu al is, zou ik haast zeggen. En laat het geen brevet van onvermogen zijn naar de gedeputeerde, zeg ik naar mezelf kijkend, maar zeker ook niet naar alle andere partners die aan de stikstofafel zitten, want daar zitten de TBO's aan tafel met het Agrarisch Collectief, het landbouwcollectief, in de breedte en ook bijvoorbeeld VNO-NCW, Bouwend Nederland en MKB Noord. Ik heb die vraag daarom ook opgeroepen: hoe denkt u dan zelf over uw eigen positie? Want we hebben wel met elkaar die puzzel te leggen. Dan heb ik daar in ieder geval over gezegd wat ik wilde zeggen. De heer Schomaker vroeg over de aankoopregeling of er al iets bekend is over de geschiktheid van de meldingen. 42 meldingen hadden we aan het begin van deze dag. Nee, dat is nog niet bekend. We gaan het uiteraard zo snel mogelijk tegen de meetlat aanleggen. Op 31 maart was de sluiting, tot die datum konden mensen zich aanmelden. Die aanmeldingen zijn binnengekomen en we zullen zo snel mogelijk aan de mensen kenbaar maken hoe dat vervolgproces zal zijn. Maar u kunt zich voorstellen dat het prudent moet gebeuren. Dat het uiteindelijk ook iets is van een-op-een gesprekken en we zullen dan moeten kijken of er voor alle 42 melders, voor de meldingen van mensen die zich daarvoor hebben aangemeld, moet ik in dit geval zeggen, of dat ook van toepassing kan zijn, maar ik kom zo terug op die afstand waar mijnheer Moes van de VVD het over had. Daar kom ik zo direct op terug. We mogen onze ogen niet sluiten voor de stikstofcrisis. Ik ben blij met die opmerking, want je hoort ook nog wel eens: die stikstofcrisis bestaat niet en ik denk dat we met elkaar moeten constateren dat dat wel zo is. Zelfs ook als je dit ontkent, kun je er niet omheen, want we hebben te maken met rechters in dit land, die ons daar uiteindelijk ook op wijzen. Dus je moet uiteindelijk met elkaar constateren, dat we hier iets mee moeten en dit Koersdocument probeert daar ook een koers in aan te geven. Over dat haalbaar en betaalbaar in het voorwoord, dat zijn mijn woorden. Het is inderdaad zo dat je je kunt afvragen: wat bedoel je daar nou mee? Met haalbaar wil ik aangegeven dat we elke keer bij de gebiedsgerichte aanpak moeten kijken wat die maatregelen betekenen. En dan gaat het inderdaad over de agrarische sector, dan gaat het over natuur, dan gaat het ook over de leefbaarheid. Zelf woon ik op Erica. Ik woon vrij dicht tegen het Bargerveen aan. Laat nou dat Bargerveen toch wel een heel mooi gebied zijn, maar ook wel heel erg ingewikkeld als het gaat om de opgave, want 60% van de stikstofdepositie komt uit het buitenland, in dit geval Duitsland en een deel vanuit andere provincies en een deel dus, zoals u ook in het overzicht heeft gezien, uit de provincie Drenthe zelf. Dan moeten we wel met elkaar na gaan denken wat haalbaar is, zeker bijvoorbeeld uit Duitsland, naar aanleiding van het overleg van het ministerie van LNV met de Duitse collega, of dat dan ook tot resultaat leidt. En dan moet je met elkaar de vraag stellen of dit haalbaar is. De tweede vraag was of het ook betaalbaar is. Dat heeft ook te maken met de financiële middelen. Mag ik een uitstapje maken naar Gelderland. De Veluwe, ook een belangrijke provincie als het gaat om wat zich daar op dit moment allemaal afspeelt. De provincie Gelderland heeft uit eigen middelen meer dan € 100 miljoen ter beschikking gesteld alleen al om een regeling te treffen voor het opkopen van de kalverhouderij. Dat betekent inderdaad dat daar ook weer niet voldoende geld voor is, want er zijn meer gegadigden dan dat er geld is. Maar men heeft de organisatie opgetuigd met veel fte's binnen de provincie Gelderland. Ik moet constateren dat wij dat niet hebben. Wij hebben bij uw Staten maar een beperkt budget extra gevraagd bij de Voorjaarsnota en we hebben geen extra middelen ingezet voor opkoop. We maken gebruik van de landelijke regeling, dat staat ook in het Koersdocument. Voorzitter, dan de aankoopregeling en innovatie, hoe verhouden die zaken zich tegenover elkaar? Ik denk dat, net ook opgemerkt door meerdere van u, dat je aan die aankoopregeling mee moet doen. Dat kan je op een aantal plekken helpen om ruimte te krijgen. Maar tegelijkertijd is innovatie wel een

punt van aandacht, waar we nu mee te maken hebben als het gaat om de uitspraak in Friesland. Maar ik heb de heer Rabbinge meerdere keren gehoord en ook anderen, dat innovatie echt veel meer en beter zou zijn, veel effectiever en misschien zelfs veel efficiënter zou kunnen zijn als het gaat om de stikstofcrisis. Dus ik hou nog maar even vast aan de gedachte, dat die uitspraak in Friesland vooral ging over een niet goede onderbouwing en dat ligt natuurlijk ook weer bij het rijk, omdat de Rav-lijst door het rijk wordt vastgesteld en daarop wordt nu een uitspraak gebaseerd en daarom ligt het nu ook bij LNV om te kijken, wat die Rav-lijst nu betekent voor andere innovatieve methoden en mogelijkheden. Maar de provincie Friesland maakt ook gebruik van de kennis van de landsadvocaat en trekt ook samen met LNV op en wij als provincies hebben er allemaal baat bij en belang bij dat dat tot een uitkomst komt. We zullen zien hoe dat gaat en dat kunnen we op dit moment niet inschatten. Overgangszones, dan kom ik bij die 10 kilometer. De aankoopregeling is dus een van de bronmaatregelen vanuit het rijk. Naast die verlaging van de snelheid is dit dus de eerste andere bronmaatregel, de aankoopregeling, eerste tranche, € 95 miljoen. € 12,5 miljoen valt neer in Drenthe en in die regeling staat dat het over 10 kilometer gaat. Het gaat erover dat je niet bij de eerste tranche op een andere plek als boer je werk mag voortzetten. Dat is wel heel vergaand en daar hebben we ook bezwaar tegen gemaakt. Maar dat schijnt niet anders te kunnen bij de eerste tranche én er is gesproken over die 10 kilometer en die 2 mol. Wij hebben in Drenthe met elkaar vooral voor ogen dat we kijken hoe wij overgangsgebieden kunnen zien en wat ons betreft, gaat het niet over zones. Dat staat wel in het stuk, maar zo zie je maar weer: een koers kan snel weer een beetje bijgestuurd worden en we gaan het niet meer hebben over overgangszones, maar we gaan het hebben over overgangsgebieden. Dat is ook in lijn met de landelijke werkgroep, die daar nu mee bezig is en de aankoopregeling kan misschien wel de mogelijkheid zijn om te kijken, als er een bedrijf uit een gebied weggaat, dat je dan gaat extensiveren en wat daar dan mogelijk is, als het gaat om de agrarische sector. De vraag is ook gesteld: wordt dat dan allemaal natuur als die aankoopregeling geëffectueerd wordt? Nee, binnen een NNN wordt het natuur en buiten het NNN is het agrarische grond en is het gewoon om te gebruiken en zou er ook extensivering aan de orde kunnen zijn. Maar het gaat wat ons betreft over de meest efficiënte en effectieve inzet van die € 12,5 miljoen. Dat betekent dus dat we niet heel ver weg gaan zitten uiteraard, want dan heb je het minste effect op die Natura 2000-gebieden, op die hexagonen, die ook in de berekeningen aan de orde zijn wanneer het gaat om vergunningverlening. Dus logischerwijs zou je haast zeggen, moet je zo dicht mogelijk daarbij dat Natura 2000-gebied zitten om het meeste effect te hebben en plezier te hebben misschien wel van die € 12,5 miljoen. Dus ik kan me wel vinden in de opmerkingen van de heer Moes en anderen die dat ook onderstreept hebben. Voorzitter, dan naar JA21. U deed een beetje aan geschiedenis. Dat is altijd goed. Je moet weten waar je vandaan komt en misschien ook wel waar je naartoe gaat. In ieder geval die context zie ik wel en dan wordt de heer Bleker even opgevoerd. Dat moet u vooral doen. Zeker als hij tot een andere partij behoort, wat mij betreft. Maar u deed niet helemaal recht aan de geschiedenis, want het stikstofprobleem is al van veel eerder en niet van de tijd van mijnheer Bleker. Dus het is een groter vraagstuk, trouwens niet alleen in Nederland, maar kijk even wat er nu in België aan de hand is en ook in Frankrijk is het thema stikstof inmiddels op de agenda en in Vlaanderen is er bijvoorbeeld sprake van een druk op geen vergunningen meer kunnen verlenen. Dat geeft aan dat het Europese speelveld zich misschien inmiddels wel ontwikkeld en dat Nederland daar wel ook een voorpositie in heeft. Daar kun je iets van vinden, maar het is niet alleen een Nederlands probleem. Op de bres gaan, rapportages, u hebt gezien in het overzicht, van alle zaken die nog komen, dat u uiteraard ook wordt bijgepraat. Dat u uiteraard ook op de hoogte wordt gehouden van allerlei andere dingen, maar dat u ook nog besluitvorming hebt en dat staat netjes in het document beschreven op een bladzijde die ik nu zoek. En dat gaat ook over het spoorboekje. Dat is op bladzijde 25 en daar ziet u ook uw eigen rol en uw eigen moment. Ik zal zo meteen nog iets zeggen over de vraag van de heer Van Liempd of er ook al ergens iets van reductie in dat schema, in dat spoorboekje terug te zien is. Dat heeft hij volgens mij zojuist gevraagd.

De voorzitter: Mijnheer Jumelet, ik ga u even onderbreken, want het valt mij op dat u inmiddels 16 minuten aan het woord bent en dat u gevorderd bent tot ongeveer een derde van de bijdragen van de fracties. Dus als u

in dit tempo doorgaat, dan schat ik in dat u ongeveer om 3 uur klaar bent. Dus dat wordt wel heel erg langdurig, aangezien u maar een spreektijd had van 9 minuten. 12 minuten, sorry.

De heer Vorenkamp: Voorzitter?

De voorzitter: Ik heb nog niet het woord gegeven aan de heer Vorenkamp. Ik vraag even aan gedeputeerde Jumelet hoe hij denkt dit in het vat te gaan gieten.

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter, ik ben breedsprakig begonnen en volgens mij zaten er wel wat dubbelingen in, dus ik schat in dat het vervolg wel iets sneller kan.

De voorzitter: Daar gaan we dan maar even op hopen. Dan kijk ik even voor de zekerheid wat mijnheer Vorenkamp in te brengen had.

De heer Vorenkamp: Even voor de goede orde. Dit is wel een belangrijk onderwerp, dat wel een zuiver, goed en gedegen antwoord van de gedeputeerde verlangt, volgens mij.

De voorzitter: Ik begrijp het, maar ik heb de voorschriften te volgen van het presidium en dat doe ik graag. Dus vandaar dat ik ook af en toe mensen bij de les moet houden. Het woord is weer aan de gedeputeerde.

Gedeputeerde Jumelet: Dank u wel, voorzitter. Ik zou u graag bij de les willen laten houden, dus ik doe wat u zegt en probeer het tempo erin te houden. Daarom ook CDA 70% als het gaat ook om reductie, als het gaat om wat u net inbracht, inzet op innovatie, de aankoopregeling binnen en buiten, NNN, daar heb ik iets over gezegd. Ook over de resultaatverplichting en de inspanningsverplichting heb ik net iets gezegd, de Vogel en Habitatrichtlijn. Ik maak toch nog een opmerking bij de doelen: is het haalbaar of niet? Dat is dus echt een discussie. Ik denk dat je inderdaad bij een aantal van de Natura 2000-gebieden kunt zeggen, dat dat inderdaad haalbaar is met de inzet volop in de breedte van alle maatregelen. Dat is inderdaad ook wat de wet aan ons meegeeft. Dat is de instrumentenkoffer, de bronmaatregelen, alles wat ook generiek is en ik denk dat het goed is om te zeggen, dat het dan ook een poging is om het haalbaar te laten zijn. Dat is het echte doel om dat te halen. Maar dat zul je ook tussentijds moeten zien en daarom zit er ook in de wet en ook in het amendement van De Groot en Futselaar een moment om elke keer te kijken waar we nu met elkaar staan. Het gaat niet over morgen. Het gaat over 2028, 2030, 2035. Dus ik denk dat we daar ook steeds naar moeten kijken, maar we moeten dat wel beseffen. Dat is ook de bedoeling van haalbaar en betaalbaar. Dan de vraag over de zaak van GroenLinks van de heer Van Liempd, over de intrekkingsverzoeken. Zijn die er ook al niet in Drenthe? Dat is een kwestie die landelijk speelt. Ik denk dat u een terecht punt hebt en dat hebben we daarom ook opgeschreven, de Logtsebaan, het verhaal daaromheen hebt u ook gezien. Daarom ook het grote belang van gebiedsgerichte aanpak. Die plannen moeten er komen. Gewoon om te laten zien dat je daaraan werkt. Er moet perspectief zijn, er moet zichtbaar aan gewerkt worden. Dat is ook bij de Raad van State in 2019 al aan de orde geweest. Er moet in dit geval gewoon minder emissie zijn. Er moet gewerkt worden aan reductie. Dat was toen niet zo. Dat deden we toen op de pof, dat weet u ook. Vervolgens leidde deze uitspraak ertoe dat je in een gebiedsgerichte aanpak ook moet aantonen dat je daar mee bezig bent. Anders komt die staande vergunning inderdaad onder druk te staan. En daar is natuurlijk met de Duitse overheden over gesproken dat dat vooral iets is van LNV. Het is niet aan ons om met één land, bijvoorbeeld net over de grens, Nedersaksen of een aantal anderen afspraken te maken. Dat werkt ook in Duitsland niet zo. Dat is in het totaal van de Duitse Bondsrepubliek en daar moet je met elkaar toch die kwestie aan de orde stellen. En de minister heeft aangegeven dat ze daar ook met haar collega's over spreekt. Voorzitter, de heer Van Liempd had het ook over die 16 sporen. Die zijn van het rijk en laten we even constateren dat dat die rolverdeling is en toen kwam het, op mij tenminste, wel heel bijzonder

over, dat de heer Van Liempd zei: Wat is het dan wat wij als provincie kunnen doen? Toen zei hij: die boeren helpen, met innovaties wellicht denk ik, opkoop en reductie van de snelheid op onze N-wegen en verder kwam het niet. Dat geeft precies aan hoe ingewikkeld het is. Dus we hebben ook nadrukkelijk de sectoren uitgedaagd om ons te melden en mee te geven waar we met elkaar aan moeten werken. Dus het zou mooi zijn om aan die versnelling, te kunnen werken, om daar snelheid in te krijgen, maar het is echt geen gemakkelijke stap om tot echte maatregelen te komen op korte termijn en u hebt mij uitgedaagd om bij bladzijde 25 nog even te kijken of er reducerende maatregelen zijn. Die zie ik in ieder geval bij de aankoop, die zie ik ook bij het vullen en openstellen van de stikstofbank, die zie ik ook bij het besluit bij beëindiging van het bedrijf bij de beëindigingsregeling, de tweede tranche en ook besluiten van de aankoop. En het is aan ons met elkaar om verder invulling te geven aan de gebiedsplannen.

De voorzitter: Ik zie een interruptie van de kant van de heer van Liempd van GroenLinks.

De heer Van Liempd: Dank u wel, voorzitter. Ik wil even reageren. De heer Jumelet zegt dat we niet veel verder komen dan een paar voorbeelden die hij al aanhaalde. Ik wil daaraan toevoegen dat ik hulp bij extensivering van de sector ook genoemd heb. Dat is volgens mij een hele belangrijke. Daarmee kunnen we én de boeren behouden voor de Drenthe, maar ook de stikstofdepositie omlaag brengen naar mijn beleving. Daarbij wil ik opmerken dat GS de uitvoerende is en PS de controlerende partij. Dus in principe hoeft het beleid niet bij GroenLinks vandaan te komen.

Gedeputeerde Jumelet: Nee, voorzitter, dat het is ook zo. U hebt groot gelijk met deze opmerking en tegelijkertijd leg ik hem even terug hoe ingewikkeld het is. Dus als allerlei voorbeelden zomaar voor handen zouden zijn en we een hele grote koffer hebben met heel veel instrumenten, dan zouden we zo met elkaar kunnen beginnen. Ik kan u zeggen dat als het gaat om de uitdraag bij de provincies door het rijk, welke innovatieve maatregelen zou je kunnen nemen, als bronmaatregel komt opkopen als enige elke keer weer naar voren en wij als provincie Drenthe hebben dan nog onze aanpak binnen ons project Duurzame Melkveehouderij. Waar ook stikstofreductie aan de orde is, wordt overgegaan tot alleen maar het opkopen. Voorzitter, de PVV heb ik een aantal dingen horen noemen en daarvan zeg ik heel kort maar gewoon dat wij de wet hebben uit te voeren. Want u zegt: we vinden het niks, maar volgens mij proberen we de wet met elkaar in te vullen en uit te voeren en dat is waar we voor staan. De ChristenUnie geeft aan dat het document nu op tafel ligt en geeft een korte terugblik. Het zou heel mooi zijn om dat ook nog even te beschouwen. U daagt mij uit en dat zou ik bijna gaan doen, maar ik denk dat de voorzitter mij dat niet toelaat. Haalbaar en betaalbaar, daar heb ik net iets over gezegd. Dat moet geduid worden en ik heb dat proberen te doen. Mensen die zeggen van: die habitatypes, het aanwingsbesluit had nooit moeten gebeuren. Maar het is wel, zoals het is en sommigen willen dan ook dat de minister nog eens een keer naar Europa gaat om daar ook over te spreken, over de status van Natura 2000-gebieden. Ook daarvan is teruggekomen, dat dat een mission impossible is, zoals de minister dat zelf heeft gezegd. Ik denk dat het moet gaan over hoe kun je het in je eigen provincie ook zo vorm proberen te geven. Het is een strijd om de ruimte, een gevecht om de ruimte en die discussie komt ook in onze gebiedsplannen aan de orde. Wat willen we waar en wat vinden wij met elkaar acceptabel, onder het motto: niet alles kan overal. Mate van ongelijkheid, daar ben ik het mee eens. Je ziet inderdaad dat er een soort maatwerksysteem komt, want niet alle Natura 2000-gebieden hebben dezelfde oplossing. Dus ik denk dat u dat terecht opmerkte. En alles kan zolang het de natuur maar niet aantast. Ja, dat is het verhaal zoals u het ook verwoordde. Toch kun je ook zeggen: als het maar in ieder geval laat zien dat we aan die reductie van stikstof werken, want dat is wat we nu in feite met elkaar ook zien. Provinciale en landelijke doelen, haalbaar en betaalbaar. De SP heeft dat ook nog weer ingebracht. De heer Moinat heeft ook iets gezegd over die 80 kilometerwegen, over die N-wegen. Ik moet zeggen dat dat bij mijn collega Bijl ligt en u weet ook wat hij daar al eens over heeft gezegd bij gelegenheid.

Maar onderzoek kan altijd, zeker als het iets bijdraagt. Dan kan het er zeker toe doen en we zijn altijd welwillend en dat hebben we daarom ook met elkaar in dit document opgeschreven, om te kijken wat dan de bijdrage is. De verwachting is dat het weinig zal zijn, maar soms kunnen alle beetjes helpen, om het maar met enig understatement te zeggen. Forum voor Democratie, waar het gaat om monitoren. Ik moet u zeggen dat we al jarenlang met monitoren te maken hebben. Het is echt niet zo dat we nu pas aan het monitoren zijn. Onder de PAS-wet hebben we ook de PAS-monitoring toegepast. In feite zijn het natuurlijk modellen, maar tegelijkertijd kijk je echt in het veld wat er gebeurt met die habitattypes die je hebt te beschermen. En daarnaast hebben we op dit moment ook een onderzoek naar het doelbereik en dat vergt ook weer uitleg, maar dat betekent eigenlijk dat er nog eens goed wordt gekeken wat nou allemaal van invloed is op de staat van instandhouding, die goed moet zijn voor allerlei habitattypes die wij in het aanwijzingsbesluit hebben zitten. Voorzitter, D66 vraagt welke doelen wij aan het nastreven zijn. Daarbij maak ik toch maar weer de opmerking, mevrouw Zouine. Het is toch zo dat wij als provincie de inspanningsverplichting hebben. Dus als u de percentages noemt uit bij wijze van spreken het amendement Futselaar De Groot, dat is landelijk de afspraak. De resultaatsverplichting staat in de wet. Wij hebben daar als provincies aan te werken en daar dragen we graag aan bij. Het is ook vanuit de provincie onze resultaatsverplichting voor de staat van instandhouding van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Maar we hebben ook niet voor niks opgeschreven dat als het 30% is in 2030, dat het dan best kan betekenen dat het landelijk wel gehaald wordt. Maar dat betekent wel dat wij met elkaar wel die volgende stappen moeten gaan zetten. Dat is wat is wat het is. Dus die doelen die in de wet staan, zijn niet een-op-een op elke provincie te plakken, want die 74% is dan niet bij wijze van spreken 12 stickertjes van 74%. Het is bij wijze van spreken, zoals ook in het stuk staat, het gemiddelde. Voorzitter, dan 2036 de verplichting. U weet dat de minister steeds ook in het debat over dit onderwerp heeft gezegd: vrijwilligheid. Die lijn volgen we in Drenthe ook en we zullen zien of we met die vrijwilligheid een eind kunnen komen. U hebt net ook met elkaar over de DAW-projecten gesproken, maar het ging ook over vrijwilligheid. De vraag is: hoe kun je nou inderdaad verleiden om mee te doen? Weet ook dat heel veel agrarische bedrijven geen opvolging hebben en ook tussen nu en 10 jaar een besluit moeten nemen hoe het bedrijf verder gaat. De verwachting is dat ook een heel aantal bedrijven op termijn willen stoppen en zo staat vrijwilligheid er eigenlijk voor. Laten we ook dat maar gewoon de kans geven om daar werk van te maken. De heer Steenbergen van Sterk Lokaal. Ik kan zijn redentie helemaal volgen en ik ben blij met zijn woorden. Vervolgens de Partij voor de Dieren. Ik heb iets gezegd over de juridische kwestie in Friesland, waar het gaat om innovatie. Dat zullen we moeten zien. Het gaat in hoger beroep. Als de uitslag andere inzichten oplevert, dan zullen we met elkaar de koers moeten bijstellen. Die opmerking maak ik hier ook maar heel nadrukkelijk, want dan hebben we maar een paar smaken over, die kunnen leiden tot stikstofreductie. U vraagt iets over de stalbranden in relatie tot de luchtwassers. Er is een rapport verschenen. U duidt daar denk ik op, vanwege dat rapport. De minister heeft gezegd dat we dat verder gaan bestuderen. We wachten het af, net zoals zo vaak de minister eerst aan zet is. Extern salderen kan niet. Dat zou zomaar een gedachte kunnen zijn, maar toch hebben wij onze beleidsregel. Al jarenlang is mogelijk extern salderen aan de orde is, met veehouderijen is in Drenthe nog niet open. We hebben het u aangekondigd dat we dat wel willen gaan doen in relatie met het stikstofregistratiesysteem of wel die stikstofbank. Natuurinclusief stelt u ook nog een vraag over. Dat is spoor 2, dat heeft de minister in de brief aangegeven. Spoor 1A, spoor 1B en spoor 2 was natuurinclusieve samenleving. Dat wordt op dit moment ook uitgewerkt. Daar is nog geen financiering voor, maar het is wel het idee om de hele samenleving veel meer natuurinclusief te laten worden. Handel met stikstof. Stikstof heeft geen prijs gekregen, maar je kunt niet voorkomen dat er transacties zijn tussen bedrijven, waar het gaat om de koop van een bedrijf of dieren waar die stikstofvergunningen aan vastzitten. Maar de landsadvocaat heeft aangegeven en dat is ook de lijn landelijk met de minister afgesproken, dat er geen prijs zit op stikstof. Voorzitter, ik heb het tempo erin gehouden, dacht ik zo en zo veel mogelijk van de vragen proberen te beantwoorden bij deze.

De voorzitter: Dank u wel. Ik zie de hand van mijnheer Van Liempd. Is dat een interruptie? Want er komt nog een tweede termijn. Een interruptie zie ik. Ga uw gang.

De heer van Liempd: Ja, ik heb op een aantal vragen die ik gesteld heb van de gedeputeerde geen antwoord gehad. Ik ga ze hier niet allemaal herhalen, dat lijkt mij wat overdreven, maar ik heb ook een verzoek gedaan aan de gedeputeerde of hij binnen een half jaar met een uitvoeringsprogramma kan komen om het wat concreter te maken. Daarop had ik graag nog wel een reactie.

Gedeputeerde Jumelet: Ja, soms moet je een semantische discussie voeren. Wij zitten met elkaar nu met het Koersdocument op tafel en u ziet daar staan, dat wij gaan werken aan het vaststellen van gebiedsplannen. We hebben met elkaar nu eerst de analyses, dat zijn de gebiedsagenda's en dan de gebiedsplannen. Dat is wat het is. Weet u, toen ik als gedeputeerde begon, ben ik een tijdje rondgegaan bij heel veel projecten, onder andere ook bij een aantal boeren. Ik herinner me dat nog goed. Ik zal niet zeggen waar, maar het was een heel interessant bezoek bij een bedrijf dicht tegen een Natura 2000-gebied aan. Hij was verdrietig en zelfs ook nogal gefrustreerd toen ik binnenkwam. Waar ging dat over? Er stonden uit het verleden en dat bleek al 20 jaar geleden te zijn, lijnen op de kaart en die strepen stonden over zijn boerderij heen en dat is voor mij wel het moment geweest, dat je nooit plannen kunt maken zonder de inbreng van de agrarische sector als het gaat om ruimtegebruik. Dat je het nooit over natuur kunt spreken, zonder natuurorganisaties. En om die lijn door te trekken: ik vind in deze zorgvuldigheid toch wel boven snelheid gaan. Dus als u zegt: kan het binnen een half jaar? Wat mij betreft wel, maar ik zie in ieder geval een heel aantal partijen die heel graag een inbreng willen hebben bij allerlei gelegenheden en dan stel ik zorgvuldigheid voorop. En als het binnen een half jaar kan, dan gaan we het binnen een half jaar doen en als het driekwart jaar duurt, dan doen we het in driekwart jaar. Wij hebben hier een planning opgeschreven en daar houden we elkaar zoveel mogelijk aan. Dank u wel.

De voorzitter: Prima. Dan zijn wij inmiddels ruim anderhalf uur verder dan bij het begin van de eerste termijn. Dus dat betekent dat we gaan schorsen tot 14.45 uur en dan gaan we door met de tweede termijn.

De voorzitter: Het is kwart voor drie hier Assen en ik neem aan in de rest van Drenthe ook. Dat betekent dat wij doorgaan met de tweede termijn. Dat betekent dat ik gewoon dezelfde volgorde hanteer als bij de eerste termijn. Dus ik geef nu weer als eerste het woord aan de heer Schomaker en we hebben afgesproken dat de spreektijd in de tweede termijn 3 minuten per fractie is. Het woord is aan de heer Schomaker.

De voorzitter: Voorzitter, dank u wel. In het Koersdocument wordt veelvuldig gesproken over samenwerking om de grote uitdaging aan te kunnen. Vorige week was er in de geest van het Koersdocument een bemoedigende digitale OGB-bijeenkomst betreffende duurzame melkveehouderij. Hierbij waren ook diverse natuurorganisaties uitgenodigd, zoals de Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuurmonumenten. In het programma worden melkveehouders bescheiden beloond, wanneer bepaalde milieu-gerelateerde waarden worden behaald. Bijvoorbeeld de beperking van ammoniakproductie per hectare. Er zijn in Drenthe 8 melkveehouders die ambassadeur zijn en er doen 232 melkveehouders mee. De ambassadeurs zijn helemaal van deze tijd. Bewust van de milieuproblematiek en bereid deskundigheid in te zetten om te helpen de klimaatdoelstellingen te halen. De verstandhouding tussen ambassadeurs en aanwezige natuurpartijen was positief. Zo meldde de heer Gorter, hij sprak vanochtend over de bomenstrategie van Natuurmonumenten, ontwikkelingen in de landbouw te willen ondersteunen en dat boswachters op landbouwcursus gestuurd worden om kennis en begrip te bevorderen. Landbouw wordt natuurbeheerder en natuur helpt boer met de omschakeling. De bereidheid om samen te werken, is tekenend voor Drenthe en gezien de enorme uitdaging zeer noodzakelijk. Voorzitter, er doen 232 melkveehouders mee. Dit hangt samen met een beperking in de beschikbare middelen. Naar inschatting van de ambassadeurs zou dit aantal kunnen oplopen tot circa 650 melkveehouders, wanneer de middelen

toereikend zouden zijn. Vraag aan de gedeputeerde: Vindt hij het belangrijk dat het aantal veehouders dat meedoet aan het programma wordt verhoogd? En zou hij bereid zijn te onderzoeken of de benodigde beperkte middelen, gevonden zouden kunnen worden? Tot slot, voorzitter. In de Actualisatie Luchtkwaliteitsplan provincie Drenthe staat dat de ingeschatte daling van de stikstofdepositie in Drenthe van 2020 naar 2030 slechts 14% bedraagt. Wat verder opvalt is dat Duitsland met 33% een groot aandeel levert. Vraag aan de gedeputeerde: Zijn hierover contacten met Duitsland? En zo ja, nog belangrijker: is men zich daar in Duitsland bewust van? En is de inschatting dat men bereid is hier iets aan te doen? Voorzitter, de Partij van de Arbeid-fractie stemt in met het Koersdocument Drentse aanpak stikstof, waarbij het belang van tempo houden groot is. Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Schomaker. Dan gaan we naar de heer Moes, VVD.

De heer Moes: Voorzitter, dank u wel. Gedeputeerde, dank voor de antwoorden. Vooral dat u inging op ons voorstel om het overgangsgebied te beperken, in zoverre dat we echt wel een vrijwillige opkoop doen en dat we daar voorwaarden aan gaan stellen. Ik heb in de eerste termijn genoemd hoe we dat voor ons zagen. Het is geen motie, maar u spreekt wel uw redelijke waardering voor ons voorstel uit. We zullen dit voorstel uitwerken in een motie of een amendement, dat gaan we nog even precies uitzoeken. En die motie of dat amendement zullen we dan in een vergadering van PS indienen, als u dit ter besluitvorming voorlegt. Ik heb u een vraag gesteld of de provincie ook in het bezit is van recente grondonderzoeken van de natuurgebieden en of wij daar ook inzage in kunnen krijgen. Daar heb ik nog geen antwoord op gekregen. En voor de rest houd ik het gezien de tijd maar even kort. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Moes. Dan gaan we naar JA21. Wie was daar de woordvoerder van? De heer Camies.

De heer Camies: Voorzitter, dank u wel. Ik moet zeggen, dat de antwoorden van de gedeputeerde bij ons op zich vrij goed landen. We willen ons daar ook graag constructief in opstellen. Maar voor ons geldt eigenlijk heel simpel, nog steeds en dat staat bij ons als een paal boven water, dat wij willen dat het Koersdocument breed wordt gedragen door de agrarische organisaties. Als wij daarvan overtuigd zijn, dan denk ik dat wij behoorlijk tot elkaar komen en voorts wacht ik ook inderdaad graag nog het amendement van de collega's van de VVD af. Ja, we hebben inderdaad toch te maken met het Europese speelveld en we moeten ons misschien toch eens een keer achter de oren krabben, waarom wij dergelijke zaken van dit niveau laten beslissen in Brussel en waarom wij niet veel meer zeggenschap terug willen in eigen land of misschien zelfs regio. Maar dat is natuurlijk meer een overkoepelende vraag. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Camies. Dan gaan we naar de heer Vegter, CDA.

De heer Vegter: Dank u wel, voorzitter. Wat het amendement betreft, dat zal niet alleen van de VVD zijn, dat zullen wij ook mee indienen. Bij het vaststellen van de gebiedsplannen waar de heer Jumelet het over had, zijn wij het helemaal met hem eens, dat zorgvuldigheid boven snelheid gaat. Wij doen wel de suggestie om bij de maatregelen die worden afgesproken van tevoren zo goed mogelijk het effect proberen te bepalen. Dan zul je toch van tevoren moeten meten, die informatie moeten vastleggen om dan vervolgens, nadat je de maatregelen getroffen hebt, opnieuw een meting te kunnen doen. Regelmatig bijpraten en besluitvorming, dat komt dus dat zien we tegemoet. Ik vond het mooi dat de gedeputeerde nog eens het gevecht om de ruimte gebruikt. Daarin denk ik dat we uitdrukkelijk willen melden dat we niet meegaan in de strategie van de Partij voor de Dieren, die in feite het aantal dieren wil halveren en dan de vrij gekomen ruimte volledig wil gebruiken voor woningbouw. Dat lijkt ons geen goed idee in Drenthe. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Vegter. Dan gaan we naar de heer Van Liempd, GroenLinks. Nee, mevrouw Zuiker, Partij voor de Dieren, een interruptie.

Mevrouw Zuiker: Ja, graag een interruptie op het CDA, want zij willen geen woningbouw plegen. Er stoppen heel veel boeren. Er blijkt nu ook al dat zich heel veel boeren hebben aangemeld om te stoppen. Dat is een gegeven, dat gebeurt onder het CDA en VVD-beleid. Als zij stoppen, dan moet je wat met dat gebied. Daar wil je geen xtc-lab in, dus je wilt daar ook gewoon wat anders mee. En we hebben gewoon ook heel veel woonruimte nodig. Dus dat je nu al zegt: er mag niet op gewoond worden, dat snap ik niet. Hoe wilt u dan de wooncrisis aanpakken?

De heer Vegter: Mijnheer de voorzitter, mevrouw Zuiker interpreteert mijn woorden verkeerd en daar wil ik het voorlopig maar even bij laten.

Mevrouw Zuiker: Voorzitter, daar kan ik echt niet mee akkoord gaan, want ik stel een vraag: hoe denkt het CDA de wooncrisis aan te pakken als er zoveel boeren stoppen? En als ik dat verkeerd interpreteer, hoor ik dat ook graag, maar dit vind ik geen antwoord.

De heer Vegter: U geeft in een eerste termijn ook geen antwoord op de door mij gestelde vragen. Dat is één, maar de wooncrisis zullen we moeten oplossen. Dat betekent dat we daar ook vergunningen voor nodig hebben. Daarom moeten we aan de gang met het besparen van de uitstoot van stikstof, zodat we die woningen kunnen gaan bouwen. Er moeten een miljoen woningen gebouwd worden in Nederland. Daar moet ook ruimte voor gevonden worden. Er moeten trouwens ook een miljoen bomen worden gepoot. Dus laten we samen ook afspreken, dat we voor iedere woning ook minimaal één boom neerzetten.

De voorzitter: Goed, ik denk dat wij door kunnen naar de heer Van Liempd van GroenLinks.

De heer Van Liempd: Dank u wel, voorzitter. Fijn dat de gedeputeerde aangeeft ervan doordrongen te zijn, dat de stikstofdepositie omlaag moet en er aan natuurherstel gedaan moet worden. Verder vinden we het wel heel jammer dat hij niet de toezegging doet om binnen 6 maanden met een uitvoeringsplan te komen, maar we willen toch graag een paar concrete stappen zetten, proactief als het even kan. Binnen een half jaar of tenminste voor de kerst zou toch in ieder geval duidelijk moeten zijn wat er kan. En ik verwacht heus geen plan op adresniveau wat uitgekocht gaat worden, maar wel: wat gaat er onderzocht worden en wanneer verwacht u de uitkomsten? Wat voor openstellingen zijn er te verwachten? Dat soort zaken moet toch voor de kerst makkelijk kunnen? Bovendien zou het mooi zijn als becijferd kan worden met de partners in het veld wat voor middelen er tekort zijn om de doelen te halen uit de Wsn. Dan kan daarmee een discussie met het rijk gevoerd worden. Ik heb ook contact met diezelfde partijen in het veld en zij denken dat dat mogelijk moet zijn. Dus ik hoop dat de gedeputeerde alsnog dat voor de kerst zou willen toezeggen. En als GroenLinks kan helpen met onze goede contacten over de Duitse grens, dan willen we daar graag bij helpen. Dat lijkt me toch de kortste klap om niet van rijk naar rijk te spreken, maar van regio naar regio. Hopelijk wil de gedeputeerde het Koersdocument ook nog even op inhoudelijke fouten controleren. Zo leidt NOx niet p as over grote afstand tot depositie, maar t ot een grote afstand tot depositie. Ook NOx slaat het meeste neer dicht bij de bron en zo zijn er nog een paar onjuistheden. Het is goed om daar even op te checken. Graag wil de fractie nog enkele suggesties voor verbetering meegeven. Geef er duidelijk blijk van dat het college conform het coalitieakkoord de biodiversiteit wil versterken. Benoem ook het niet op tijd behalen van de kritische depositiewaarde of natuurdoelen als risico in de risicoparagraaf. Laat goed naar de juridische kwetsbaarheden van de aanpak kijken. We zien geregeld allerlei

zaken sneuvelen in dit kader. Kom met concrete acties die Drenthe zelf kan doen om de depositie te verminderen. En laat technische innovaties goed onderzoeken. Doe openstellingen voor opkoop en andere regelingen met een voldoende lange termijn. Kijk naar koppelkansen, het klimaatbeleid, omgevingsvisie, de bossenstrategie. Daar hadden we het daarstraks al over. Vooral dat is een hele mooie, want bos vanuit de Zuidwestkant van natuurgebieden verlaagt de depositie in die gebieden. Overleg dus zelf ook met de buurprovincies en de Duitse regio. Hopelijk kan het college nog wat met deze suggesties. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Van Liempd. Even een puntje van de vergaderorde. Na dit agendapunt is het ongeveer 3 uur en dat betekent dat we na dit agendapunt eerst agendapunt 12, Statenstuk 2021-988, de rotondes Fluitenberg gaan doen, omdat de betrokken gedeputeerde anders met een afspraak in de knoei komt. Dus mochten er fracties zijn die bepaalde woordvoerders moeten activeren, wakker schudden en erbij moeten roepen en dergelijke, dan kunnen zij dat alvast gaan doen. Dan kunnen wij in de tussentijd even dit agendapunt afmaken. Ik geef het woord vervolgens nu aan de heer Vorenkamp van de PVV.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Ik hoorde dat de gedeputeerde gezegd heeft, dat een aantal doelen wel haalbaar zou zijn. Dat houdt in dat dan niet alle doelen voor de gedeputeerde haalbaar blijken te zijn. En mijn vraag richting de gedeputeerde is dan ook: Wanneer gaat de gedeputeerde dit laatste meedelen aan het rijk? Want dat zou dan toch wat mee gedaan moeten worden of niet? Dan heb ik nog een paar reacties richting de andere fracties en ik wil het nog even hebben over de brief van Farmers Defence Force, B27. We zijn het helemaal met de VVD eens, dat opkopen eigenlijk een heilloze weg is. De veeteeltsector wordt hiermee afgebouwd en daarmee wordt de agri-sector weer aangetast. Het voorstel van die 2 mol, van die grens van de heer Moes, die zien we met belangstelling tegemoet. Innovatie is dan inderdaad veel beter voor Drenthe, als je dan toch wat wil doen. Dat ben ik eens met de heer Rabbinge en met de gedeputeerde, wat dat betreft. Ik zie ook beweging bij het CDA komen. Dat is leuk. Zij zeggen: geen energie meer steken in onhaalbare doelen. Dat is logisch, maar ik heb dat gemist tot op heden. Volgens mij heb ik vanmiddag wel aangetoond dat die doelen zeker in een deel van de gevallen onhaalbaar zijn en ik hoop dat we samen met CDA en VVD kunnen werken aan wettelijke oplossingen voor deze juridische chaos, waar we in beland zijn. Voorzitter, over de brief van Farmers Defence Force wil ik het volgende zeggen. De bewijslast van stikstof wordt vooral bij de boeren neergelegd, zoals laatst weer bleek bij die stalvloeren in Friesland. Maar er ligt ook een taak bij de terreinbeheerders en het is denk ik ook goed om te kijken naar omgekeerde bewijslast of in ieder geval naar bewijslast voor de problematiek, zoals die steeds wordt neergelegd. En daar wil ik het dus even over hebben in de agendering. Ik hoop vrijdag voor 12 uur met een goede onderbouwing te kunnen komen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Vorenkamp. Dan gaan wij naar de heer Pruisscher van de ChristenUnie.

De heer Pruisscher: Dank u wel, voorzitter. Ik heb in mijn eerste termijn inderdaad gevraagd om een terugblik. Gedeputeerde, het zij u vergeven dat u daar, omwille van de tijd niet aan toe bent gekomen. Dat hoeft wat mij betreft ook nu niet. Het is goed om zo af en toe wat tijd voor reflectie te nemen. Dus dat mag ook bij PS en daar zal ik u dan ook weer naar vragen. Rond die termen haalbaar en betaalbaar heeft u al gezegd dat dat eigenlijk neerkomt in de gebiedsgerichte aanpak hoe dat in het concrete geval gerealiseerd kan worden. Dat vraagt dan ook wel om de nodige transparantie om in die plannen te laten zien waarom dat het maximaal haalbare is. Dat is dan het vervolg dat wij daaraan geven. Ik heb ook gevraagd naar het risico dat we, ondanks alle inspanningen eigenlijk helemaal niet toe kunnen komen aan de vergunningverlening of dat die niet weer op gang komt. Dat staat ook op pagina 24. Dat is eigenlijk wel een schrikbarend risico. Daar zou ik u graag toch nog wat over horen willen zeggen. Voorzitter, ik heb naar aanleiding van het betoog van de gedeputeerde een vraag over de verdeling van de financiën. Het rijk snoept daar zelf al wat dingetjes van af en wat er dan vervolgens overblijft, wordt verdeeld over de provincies. De vraag is of dat eerlijk of evenredig verdeeld wordt. Je zou

kunnen zeggen: dat kan gewoon over 12 of over 12 provincies, ik weet het zo niet. Je zou ook kunnen zeggen naarmate van de opdracht die er ligt. Dus daar graag een reactie op. Ik hoorde ineens ook de heren Moes en Vegter, ondanks de goede woorden van de gedeputeerde toch een motie of amendement aankondigen. Dat is ook wel bijzonder eigenlijk als je iets voor elkaar krijgt, omdat dat dan toch nog te doen. Maar ik weet niet of mijn fractie daar nou direct zo overtuigd van is, want ik hoorde wel dat de heer Jumelet in de geest van die gedachte wil handelen en dat ook gaat doen. Maar of u dit in concrete vorm ook zo aandient, dan heb ik wel de vraag ook aan de gedeputeerde hoe dat past binnen de gebiedsgerichte aanpak? En eigenlijk ook hoe zich dat verhoudt tot de coalitieafspraken om geen provinciale regels op landelijke regels te leggen?

De voorzitter: U krijgt een interruptie van de heer Moes, VVD.

De heer Moes: Ik wil dat wel even aan de heer Pruisscher uitleggen. We zijn blij met de mondelinge toezegging van de gedeputeerde. En als hij een gewijzigd Statenstuk naar ons toestuurt, dan hoeven wij geen motie of amendement in te dienen. Maar ik heb hem dat nog niet horen zeggen, dus dan zullen we toch al dan niet komen om te zorgen dat het wel geregeld wordt in het stuk, zoals wij het graag willen en ook dit deel. Dus het is geen vraag naar u, maar een verduidelijking.

De voorzitter: Mijnheer Pruisscher mag verder.

De heer Pruisscher: Dank u wel. Ik ben benieuwd hoe de gedeputeerde daarmee omgaat, voorzitter. Dat was het wat mij betreft ook nu in de tweede termijn. Dank u.

De voorzitter: Dan geef ik het woord aan de heer Moinat, SP.

De heer Moinat: Dank u wel, voorzitter. De gedeputeerde heeft een hele batterij vragen op zich afgevuurd gekregen. Hij heeft goed zijn best gedaan om die te beantwoorden. Ik heb er nog twee. Ik heb aan het eind gevraagd naar de effecten van de snelheidsverlaging van provinciale wegen in en direct rondom Natura 2000-gebieden, wanneer denkt hij daar iets over te kunnen zeggen? En misschien nog wel een belangrijker vraag is of PS de gebiedsplannen ter bespreking krijgt of niet? En daar zou ik heel graag een ja of nee willen hebben. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Moinat. Dan gaan we naar de heer Bos van Forum voor Democratie.

De heer Bos: Dank u wel, voorzitter. De gedeputeerde geeft met betrekking tot monitoren aan dat dit al jarenlang gebeurt, zoals PAS-monitoring, onderzoek doelbereik en wat de staat is van invloed. Maar zijn daar dan ook bodemmonsters bij genomen of zijn dat veelal ecologen van TBO-organisaties die kijken hoe het groeit en bloeit? Kortom, eigen vlees keuren? Mochten er toch bodemmonsters zijn, waar onderzoek naar is gedaan, waar kunnen we die dan inzien? Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Bos. Dan gaan we naar mevrouw Zouine, D66.

Mevrouw Zouine: Dank u wel, voorzitter. D66 is uitermate teleurgesteld in de beantwoording van de gedeputeerde op onze vragen. Dat gezegd hebbende, vindt D66 dat dit Koersdocument nog altijd een koers zonder perspectief is. Met dit document kiest u niet voor een Drenthe mooi voor elkaar, maar voor een Drenthe dat het klimaatakkoord voor zich uitschuift en geen keuzes durft te maken. Een aanpak waarin iedereen stationair draait in deze koers. Natuur, de agrariër, de toerist en de inwoner. Voorzitter, D66 zal zich beraden op een

amendement op dit Koersdocument, om zo alsnog de doelen uit de Wet stikstof en natuur- herstelwerkzaamheden er in op te nemen. Daar wil ik het voor nu even bij laten. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Zouine. Dan gaan we naar de heer Steenbergen, Sterk Lokaal.

De heer Steenbergen: Sorry, voorzitter. Ik ben sneller aan de beurt, dan ik in de gaten had. Uiteraard ben ik zeer content met de reactie van de gedeputeerde. Wij ondersteunen volledig de woorden die hij uitgesproken heeft. Daarbij geeft hij ook aan dat draagvlak het allerbelangrijkste is en dat tijd daarbij aan moet sluiten en dat draagvlak en maatwerk allemaal voor de tijdsdruk gaat. Want tijdsdruk is dodelijk voor maatwerk, maar ook voor draagvlak. Daarnaast wacht ik het antwoord van de gedeputeerde af op het amendement dat door de VVD is aangekondigd, want dat zien wij als zeer sympathiek. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Steenbergen. Dan gaan we tenslotte naar mevrouw Zuiker van de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel. Als eerste wil ik even wat zeggen tegen het CDA. Op de website Compendium voor de Leefomgeving kun je heel goed uitzoeken hoe het gaat met de stikstofuitstoot en de afgelopen 10 jaar is die niet gedaald. Ik hoop dat ik zo het antwoord heb gegeven. De gedeputeerde kiest eigenlijk voor juridische onhoudbaarheid en dat vind ik best wel kwalijk, want dan creëer je alleen maar meer problemen. De gedeputeerde zegt ook: als dat zo blijkt bij de rechter, dat een innovatie niet lukt, dan hebben we inderdaad een groot probleem. Nou, dat zien we nu al aankomen, want bij een rechter kan het al niet. Dus u kiest niet voor juridische houdbaarheid, voor snelheid. Ik bedoel: zorgvuldigheid is belangrijk, maar juridische houdbaarheid lijkt mij nog wel even een stukje belangrijker. Dan over de innovatie. Jammer, dat u zich niet wilt uitspreken over luchtwassers en de consequenties voor dierenwelzijn, want dat is vrij ernstig. Dan hebben we nog gevraagd naar knelpunten om agrarisch te wijzigen in woonbestemming. Op dit moment zijn er al een aantal knelpunten, zoals problemen met stank en waarmee je de bestemming niet kan wijzigen. Dus onze vraag is of u dat wilt uitzoeken. En dan nog tot slot: gebiedsgerichte aanpak wordt niet aan PS voorgelegd. We zullen het ongetwijfeld ter informatie krijgen en het lijkt ons belangrijk om dat gewoon niet ter goedkeuring aan PS voor te leggen. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan zijn we gekomen aan het einde van de tweede termijn van de kant van de commissie en komen we bij de laatste termijn van gedeputeerde Jumelet. Ga uw gang.

Gedeputeerde Jumelet: Dank u wel, voorzitter. Dank u wel, voorzitter. De heer Schomaker ging in op het aantal deelnemers aan ons project Duurzame melkveehouderij. We hoorden hem daar positief over spreken. De presentatie was ook vooral bedoeld om te laten zien hoe het allemaal werkt, ook naar aanleiding van het Rekenkamerrapport, wat is geweest. Dat heb ik toen ook toegezegd, om veel meer inzage te geven hoe dat allemaal werkt en ik was ook heel erg blij met de aanwezigheid van de mensen die het werk moeten doen, ook vanwege boeren die boeren helpen en gewoon uit het oog van vakmanschap. Dus daarmee hebben we een beeld kunnen schetsen en vervolgens vraagt u ook meer deelname. Een deel van die financiering is al door u besloten, namelijk in de agenda BBB. Daar zit ook die € 4,5 miljoen in, uit mijn hoofd. Dat betreft ook het uitbreiden van het idee van het project: belonen voor presteren. Daar is een ophoging van het aantal deelnemers voor dit project voorzien, maar ook de uitbreiding naar de akkerbouw om daar samen met vooral agrarische ondernemers te kijken, hoe je met een systeem van belonen voor presteren de goede richting op kunt transformeren. Dus wat dat betreft wordt u op uw wenken bediend. U hebt daar zelf toe besloten, voorzitter. De heer Schomaker ging ook nog even op de Duitse situatie van stikstof in. Tegelijkertijd weten we natuurlijk dat we niet alleen stikstof in Nederland vanuit Duitsland krijgen, maar ook stikstof naar Duitsland exporteren. Dat is inmiddels

ook wel bekend, denk ik. Dus het is vooral een vraag hoe je in Europa omgaat met de stikstofproblematiek. En de afspraak dat er niet zoveel stikstof naar Nederland mag, stelt ons ook de vraag: hoe voorkomen we dat stikstof niet vanuit Nederland naar Duitsland gaat. Dus dat is echt een nationaal vraagstuk. Ik stel me zo voor dat dat echt ook op die tafel aan de orde moet komen. Dat neemt niet weg dat wij uiteraard bereid zijn om bij gelegenheid ook de grens over te gaan. En dat hebben we ook gedaan ten aanzien van een zienswijze bij een bedrijf net over de grens bij het Duitse Meppen, want daar hebben we ook een zienswijze ingediend om aan te geven wat wij er in Nederland van vonden om daar zo'n bedrijf uit te breiden. Voorzitter, dan de heer Moes. Hij vraagt of er recent ook grondonderzoeken zijn gedaan. Ik kan u zeggen dat en daar heb ik ook even bij de ambtelijke ondersteuning naar gevraagd, volgens mij is door Farmers Defence Force recentelijk een Wob-verzoek ingediend, waar het een onderzoek betrof uit 2010, 2014, 2018. Dat zijn volgens mij de meest recente onderzoeken die beschikbaar zijn. Daarnaast moet ik u zeggen: er zijn allerlei data bekend en in het kader van een zogenaamde Uitvraag Lokaal Doelbereik vanuit het IPO worden alle data nu verzameld, die bekend zijn om in gezamenlijkheid te interpreteren, want we moeten natuurlijk wel met elkaar in Nederland zorgen dat data op elkaar aansluiten, want natuurgebieden zijn soms ook provincie overschrijdend. Dus daar zijn ook data beschikbaar. Daar wordt op dit moment aan gewerkt. Voor de zomervakantie komt daar, als het goed is, dan een vervolg aan, waar we dan weer gebruik van kunnen maken. Dat maakt dat wij zelf tot de zomervakantie moeten werken aan die analyses, want die zaken worden weer met elkaar in relatie gebracht. Voorzitter, ik verwijs ook even naar het Wob-verzoek. Er is al een rapport. Ik weet niet hoe het daar verder mee staat. Dat wordt natuurlijk nu allemaal voorbereid, maar dat zal ook gewoon openbaar zijn. Dat is dus ook openbaar zo meteen en dat kan gewoon ook worden verstrekt, zo stel ik mij dat voor. Dan JA21. Breed draagvlak met de agrarische sector. Dat hoor ik u zeggen, mijnheer Camies. We hebben nadrukkelijk steeds ook, los van de stikstofafspraken, gesprekken met het Landbouwcollectief, want daar zitten het Drents Agrarisch Jongerencontact, LTO Noord en ook Farmers Defence Force aan tafel. Dat is best een unicum, omdat die 3 partijen niet overal meer aan tafel zitten. Maar we hebben ze wel aan tafel gebracht. Dat waarderen wij zeer en zij waarderen gelukkig ons. We spreken hier ook regelmatig over. U kunt zich voorstellen dat de ene partij van die 3 partijen positiever is dan de andere. Zo gaat dat met die dingen ook, maar ze zitten aan tafel en dat vind ik het meest van belang dat het gesprek gaande is, want we hebben niet gevraagd om in te stemmen met dit stuk, want anders hadden we ze niet meer aan tafel gehad, zo stel ik mij dat voor. Dus dat is ook een keuze geweest om op die manier te zorgen dat we met elkaar in gesprek kunnen blijven, want we hebben elkaar hartstikke hard nodig op dit vlak. Dan het meten. We hebben vanochtend ook het stuk van Meten=weten aan de orde gehad. De heer Vegter vraagt eigenlijk ook: zorg dat die monitoring ook goed laat zien hoe je opschiet met die gebiedsplannen en die aanpak. Ik denk dat het gewoon heel terecht is, want dat moeten we ook laten zien. Als je maatregelen neemt, moet je ook laten zien wat het uiteindelijk als resultaat heeft. De vraag van de heer Van Liempd van GroenLinks. Je moet toch voor de kerst een keer laten zien wat er al onderzocht is en wanneer dat uiteindelijk leidt tot een aantal acties. Het streven is zeker om dat te doen. U refereert ook aan de brief van de Natuur en Milieufederatie die ook zoiets hebben gezegd: je kunt ook al laten zien, als het gaat over haalbaarheid en betaalbaarheid, wat je tekorten zijn, als het gaat om de maatregelen die je moet nemen. Ik duid er maar vast op dat dit elke keer ook een discussie is met het rijk. We kunnen met elkaar heel veel willen en dat moet op de een of andere manier ook betaald worden of maatregelen moeten ook mogelijk zijn. En ik stel me zo voor dat dat dan inderdaad ook aan de orde komt en dat is niet alleen met de TBO's, maar uiteraard ook met andere sectoren als MKB Noord en de andere partijen, die ik zojuist allemaal heb genoemd. Wat niet haalbaar is in Den Haag kenbaar maken. Je moet altijd ergens beginnen. Dus laten we alsjeblieft beginnen met elkaar aan de stikstofreductie, want het is van belang voor de vergunningverlening. Dat heeft u zelf net ook onderstreept. Dat is echt een cruciaal punt. Ik zal dat blijven zeggen en het is natuurlijk wel van lange adem, dat zal ik ook nog maar een keer aanduiden, want het gaat over 2035. Wie kan zo ver vooruitzien? Maar dat is wel de scope, dat is wel de richting van denken. Daar moet naartoe gewerkt worden en daar hebben we als Drenthe ook ons steentje aan bij te dragen, aan die landelijke resultaatsverplichting. Dan de ChristenUnie, waar het gaat over de verdeling van

de middelen. U kwam even terug op die € 3 miljard en ik ging er wat afhalen, toen ging er weer wat af en toen bleef er nog € 2,2 miljard over. Hoe ziet die verdeling er dan uit? U kunt zich voorstellen dat we daar weer lang met elkaar over hebben gediscussieerd. Ik maak toch wel bijzondere bijeenkomsten mee. Dat kan ik u wel zeggen. Het levert in ieder geval op dat wij tussen de 10 en 15% van het budget zouden krijgen en we zijn nu inmiddels uitgekomen op zo'n 12,5% of 13%, ongeveer. En dat is meer dan het delen door 12, zal ik maar zeggen. Dat betekent ook dat er niet alleen gekeken is naar gewoon maar door 12 delen, maar ook naar de opgave. Wij zijn daar denk ik gewoon goed in uit gekomen. Je krijgt nooit het hoogste. Je krijgt niet die 10%, niet 15%, maar je komt ongeveer in het midden uit en we hebben afgesproken dat het voor de komende 3 jaar in ieder geval € 70 miljoen is voor Drenthe. Dat zal betekenen dat in de komende jaren en dan 4, 5, 6 en naar die 10 jaar uiteindelijk nog een substantieel bedrag zal zijn uit die € 2,2 miljard. Een terugblik zegt u, mag u dan te zijner tijd doen. Dan de SP, het delen van de gebiedsplannen. Ja, dat wordt met u gedeeld. Het wordt niet besloten, want het is echt uitvoering, maar het is natuurlijk aan u om dat te agenderen. Het is net ook met de nota Klimaatadaptatie aan de orde geweest. Het is eerst aan GS, vervolgens kan het aan u zijn om dat ook te agenderen. Dat wil ik ook heel graag, maar laten we wel die lijn vasthouden. Dn Forum voor Democratie over die grondmonsters. Ik duidde net al even richting de VVD, dat die rapporten er zijn. Ik maak wel even de opmerking dat wij niet al die onderzoeken doen. Dat is bij de terreinbeherende organisaties. Op hun terrein nemen zij hun monsters en hebben zij hun onderzoeken, die wetenschappelijk gestaafd en gevalideerd zijn. Ik denk dat het goed is om dat ook maar gewoon te zeggen. En de data voor dat Lokaal Doelbereik heb ik net ook gehoord, die worden samengebracht in het IPO om vervolgens ook ons voordeel daarmee te doen. Ik heb ook mevrouw Zouine van D66 gehoord. Ik denk dat u toch verward datgene wat landelijk in de wet staat en wat we als provincie hebben te doen. En als u dat wat u landelijk in de wet ziet ook op dezelfde wijze in de aanpak in Drenthe wilt vertalen met dezelfde percentages, dan geef ik het u te doen. Want dan is de opgave ook interessant die u voor u ziet, maar dan hoor ik ook heel graag van u in de PS wat u dan voorstaat als de oplossing. De heer Steenbergen heb ik gehoord. Dank u wel voor uw woorden. Partij voor de Dieren. Een terechte uitspraak. U interpreteert mijn woorden nu wel heel bijzonder, alsof ik zou hebben gezegd: we zien dan wel. Nee, ik heb gezegd dat we met de werkelijkheid van het moment hebben te maken. Dat is op dit moment dat innovaties belangrijk worden genoemd, ook door mensen uit de Commissie Remkes als professor Rabbinge, maar ook anderen die daarop duiden en wij hebben daar niet als provincie Drenthe een eigen koers in. Dat zeggen alle provincies met elkaar. Die uitspraak was toch interessant genoeg om daarvoor in hoger beroep te gaan en zo gaat het in dit land. Gelukkig kunnen ook anderen daar nog iets over zeggen, dan één rechter die iets vindt.

De voorzitter: Er is een interruptie van de kant van de heer Pruisscher van de ChristenUnie.

De heer Pruisscher: Voorzitter, het is altijd even wachten. Komt het nog of komt het niet?

De voorzitter: Ja, hij moet even ademhalen, anders kan ik hem niet onderbreken.

De heer Pruisscher: Ik had ook gevraagd hoe de gedeputeerde oordeelt over het aangekondigde instrument van de heren Moes en Vegter in relatie tot de gebiedsgerichte aanpak en de coalitieafspraken om geen extra provinciale regels te stellen. Dat heb ik nog niet gehoord, tenzij er heel verhullend taalgebruik voorbij is gekomen. Maar daar zou ik graag ook nog over horen, voorzitter.

Gedeputeerde Jumelet: Dat kwam als laatste punt, maar wees gerust. Als u mij toestaat, voorzitter. Ik was bijna aan het einde. Als het gaat om die stallen en de stalbranden. Ik vind het net zo ernstig als u dat het plaatsvindt. U heeft daar direct een mening over. Ik wil graag het onderzoek ook laten beoordelen door de minister, want die heeft daar ook iets over te zeggen. En als het over stank gaat, dat kan ik op dit moment niet duiden. Dat

geef ik eerlijk toe. Ik kan niet precies duiden wat u daarmee bedoelt, maar volgens mij valt dat buiten de scope van dit Koersdocument.

De voorzitter: Mevrouw Zuiker, Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker: Dat wil ik nog wel even toelichten, want als je een agrarische bestemming hebt, dan heb je te maken met de omgevingsvergunning en je hebt ermee te maken dat er een bepaalde hoeveelheid stank mag worden geproduceerd. Daardoor kan je soms niet bouwen op die percelen en dat is dus het probleem waar je soms tegen aanloopt en daarom kunt u die knelpunten misschien weghalen.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Jumelet: Ja, ik neem dit mee. Ik weet dat niet. Ik denk dat dat soms ook bij gemeenten ligt om het bestemmingsplan te wijzigen, maar het is goed om hier ook even naar te kijken. Ik kan hier nu geen antwoord op geven en dan wil ik nog even naar de heer Moes, want hij heeft een voorstel gedaan. Ik moet u zeggen dat ik inmiddels niet meer precies weet hoe het voorstel eruit ziet. Voordat we hier met elkaar in verwarring raken of verkeerde conclusies trekken. Misschien zou ik daarom nog even aan de heer Moes mogen vragen om dat toe te lichten. Dan kan ik zeggen of het inderdaad zo is dat er geen licht tussen zit en of het afwijkt van de landelijke regeling.

De voorzitter: Oké, wel een beetje bijzonder dat we aan het einde van de tweede termijn nog moeten luisteren naar meneer Moes en zijn voorstel. Maar, laten we dat maar even doen. Mijnheer Moes, ga uw gang.

De heer Moes: Voorzitter, dank u wel. Ik moet even zoeken. Letterlijk heb ik genoemd en dat zal ik nog even heel snel opnoemen. De stikstofdepositie van een veehouderijbedrijf op omliggende stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden dient in het afgelopen jaar tenminste 2 mol stikstof per hectare te zijn geweest of, indien er minder dan 2 mol per uitstoot is, het bedrijf binnen 500 meter gelegen van een Natura 2000-gebied. Dat is even grof het voorstel. Maar ik stel voor dat we dit in een motie of amendement gaan verwerken en dat we dat in de PS-vergadering voorleggen. En daar kan nog van alles aan veranderen met de inspraak die iedereen er maar in wil hebben. Dank u wel.

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter, dit gehoord hebbende, is het goed dat de heer Moes nog even kijkt naar de rijksregeling. Die gaat over 10 kilometer en 2 mol enzovoort. Daar wijkt het allemaal niet zoveel van af, volgens mij. Ik ben het met de heer Pruisscher wel eens dat er ook gekeken moet worden naar wat die regelgeving betekent. Dus ik zou me kunnen voorstellen dat we even afwachten wat de motie of het amendement zal worden, maar volgens mij weten wij elkaar op enig moment ook te vinden, in ieder geval op 21 april. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Ik begrijp dat de heer Moes nog iets wil zeggen.

De heer Moes: Ja, voorzitter. Ik heb dit niet bedacht. Ik heb dit voorbeeld van de site van de provincie Overijssel gehaald, die dit toepast. Dus juridisch kan het allemaal.

De voorzitter: Ik hoor geen reactie meer van de gedeputeerde. Dus hij zal het daarmee eens zijn. Ik zie nog een hand van de kant van de heer Vorenkamp, PVV.

De heer Vorenkamp: Voorzitter, ik heb nog het antwoord gemist, maar misschien ligt dat aan mij, voorzitter. Ik heb het antwoord gemist op een belangrijke vraag van de ChristenUnie: wanneer komt die vergunningverlening weer op gang? Dat antwoord heb ik gemist.

De voorzitter: Mijnheer Pruisscher is het met u eens, zie ik. De heer Jumelet.

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter, er worden inmiddels ook weer vergunningen verleend. Wij hebben de vergunningverlening niet gestopt. Dus in die zin denk ik niet dat er op dit moment een reden is om daaraan te twijfelen.

De voorzitter: Zijn er nog anderen die een interruptie willen plegen op datgene wat de gedeputeerde heeft gezegd? Dat is niet het geval. Dan sluiten we hiermee het agendapunt af met in ieder geval de vaststelling dat het een bespreekstuk wordt op de eerstkomende PS-vergadering en dat zal dan ook worden vergezeld van dan wel een motie, dan wel een amendement, dan wel een gewijzigde Statenstuk. Ik neem aan dat de heren Jumelet en Moes daarover met elkaar nog wel even in discussie gaan. Wij zijn in gespannen afwachting van het resultaat daarvan.

12. Subsidiëring rotondes A28 – Fluitenberg, gemeente Hoogeveen; Statenstuk 2021-988

De voorzitter: Dan komen wij bij agendapunt 12. Dat is Statenstuk 2021-988, Subsidiëring rotondes A28 – Fluitenberg, gemeente Hoogeveen. Dat agendapunt pakken wij nu eerder op, omdat gedeputeerde Bijl zo meteen om uiterlijk kwart voor 4 hier weer weg moet. Het agendapunt staat voor een half uur genoteerd, met andere woorden, dat zal allemaal precies moeten passen en kunnen. Degenen die daarover het woord willen voeren, vraag ik om hun camera aan te zetten en ik zie in ieder geval nu in mijn beeld de heren Steenbergen, Schomaker, Vorenkamp, mevrouw Udinga en de heren Moinat en Pruisscher. Als ik u niet genoemd heb, moet u nu even geluid maken.

Mevrouw Vedder: Voorzitter, het CDA hier.

De voorzitter: Ja, mevrouw Vedder komt tevoorschijn. De heer Pragt komt tevoorschijn.

De heer Bos: Misschien dat ik nu in beeld kom?

De voorzitter: De heer Bos komt tevoorschijn. Dan hebben we ze zo ongeveer allemaal wel gehad, denk ik. Goed, even kijken. We hebben hier een spreektijd van 2 minuten en we gaan nu eens een keertje andersom beginnen. Ik begin bij Sterk lokaal, de heer Steenbergen.

De heer Steenbergen: Voorzitter, dank u wel. Dit voorstel met betrekking tot de A28 in relatie tot het knooppunt Fluitenberg zullen wij van harte ondersteunen. Het is een punt waar iedere dag heel veel verkeer vooral 's morgens vastloopt en met de aanleg van deze 3 rotondes, waar zowel provincie als rijk als gemeente financieel haar medewerking verleend, kunnen we dit probleem gaan oplossen. De bereikbaarheid en de ontsluiting van Hoogeveen wordt hiermee sterk verbeterd. Ik kan uit ervaring spreken. Ik zie 's morgens geregeld dat er op de A28 een file staat en dat is onwenselijk. Dus Sterk Lokaal stemt van harte in met dit voorstel. Dank u wel.

De voorzitter: Fantastisch. Dank u wel. Dan gaan we naar de heer Pragt van D66.

De heer Pragt: Dank u wel, voorzitter. Wat de aanpak van de afrit Fluitenberg op de A28 betreft en de daarbij behorende subsidie van € 375.000 vanuit de reserve-investering verkeer, kunnen we volledig mee instemmen.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Moinat, SP.

De heer Pragt: Ik ben nog niet klaar, hoor.

De voorzitter: Nou mijnheer Pragt, u deed alsof u klaar was.

De heer Pragt: Nee, daar kunnen we wel mee instemmen, dus dat komt wel goed, maar wij hebben nog een vraag met betrekking tot de opmerking die gemaakt is onder punt A, alinea 5. Hier wordt de aanpak van de knooppunten Hoogeveen en Lankhorst genoemd. De werkzaamheden worden voor 2025 uitgevoerd en de investeringskosten worden betaald door het rijk. Dat is heel mooi. Wij zijn wel verbaasd en verrast dat de aanpak van de knooppunten Hoogeveen en Lankhorst hier genoemd wordt. We zien de relatie niet. Kan de gedeputeerde aangeven waarom de aanpak van deze knooppunten in dit Statenstuk op deze wijze worden vermeld? We horen graag van de gedeputeerde. Dank u.

De voorzitter: De heer Moinat SP. Ga uw gang.

De heer Moinat: Dank u wel, voorzitter. Het doel om door middel van de voorgestelde aanpassingen in de weg de veiligheid en de doorstroming te bevorderen, is helder en daar zijn wij het als SP ook mee eens. Ik kom er zelf ook wel eens langs en het is altijd druk, onoverzichtelijk en dus onveilig. Ik kan me best voorstellen dat de gemeente Hoogeveen dit graag aangepakt wil zien. Dus wij zullen daar ook mee instemmen.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we naar de heer Pruisscher, ChristenUnie.

De heer Pruisscher: Dank u wel, voorzitter. Inhoudelijk zijn wij akkoord. Goed dat hier werk van wordt gemaakt en gewerkt wordt aan de verkeersveiligheid op dit punt. We hebben met regelmaat wel vragen gesteld over de reserves van onze provincie. Er komen zo nu en dan een keer projectjes op, die altijd weer uit de reserve gedekt worden, zonder dat er in het stuk melding gemaakt wordt over de stand van die reserve. En we hebben in het verleden al eens gevraagd of dat nou niet planmatig inzichtelijk gemaakt kan worden, hoe die reserve ingezet gaat worden in de toekomst? Dit blijkt toch wel weer een beetje van die systematiek te zijn, die wij niet kunnen doorgronden. Dus nogmaals graag een toelichting daarop. Dank u.

De voorzitter: Dan gaan we naar de heer Vorenkamp van de PVV.

De heer Vorenkamp: Voorzitter, dank u wel. Op zich zijn we niet op voorhand tegen dit voorstel voorzitter, om 2 rotondes bij Hoogeveen te subsidiëren. Maar het voorstel steekt qua onderbouwing wel heel schril af tegen het voorstel in de laatste PS voor de aanpassingen aan de N376, project Achterste Erm in de gemeente Coevorden, ten behoeve van de verbetering van de verkeersveiligheid daar, op dat relatief rustige weggetje. Daar werd wel verschrikkelijk veel en gedetailleerde info aan ons verstrekt. Maar hier ontbreekt ook maar enige kwantitatieve onderbouwing. Vraag aan GS: Zouden wij als PS misschien wel enig inzicht mogen krijgen, bijvoorbeeld over het aantal verkeersbewegingen op de 2 afslagen en kruispunten, voordat we tot instemming overgaan in de aanstaande PS-vergadering? Er zal toch wel iets over bekend zijn, mag ik aannemen. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we naar de heer Bos van GroenLinks.

De heer Bos: Voorzitter, GroenLinks vindt € 375.000 voor het oplossen van stagnatie bij piekmomenten met een mogelijk negatief effect op de verkeersveiligheid en de economische bereikbaarheid nogal licht onderbouwd. Wij hebben een studie uit 2017, die werd aangehaald niet kunnen vinden. En ons raadslid kon ons ook nog geen nadere informatie bieden. Kan het college ons misschien wat meer uitleg verschaffen over de genoemde negatieve effecten? Waarom is deze aanpassing nodig? En welk probleem lossen we op? Drenthe, de fietsprovincie. Vanuit ons nieuwe Mobiliteitsprogramma en onze Investeringsagenda zetten wij in op goede fietsverbindingen en op het oplossen van knelpunten. De Middenveldweg in Hoogeveen is de zogenaamde hoofd fietsroute, zo stelt ook de gemeente Hoogeveen in hun Fietsnota van 2019. Wij hebben geprobeerd om de bijlage te interpreteren naar de effecten voor de fietsverbinding. Wij zien dat ter hoogte van de afrit van de A28 vanuit het zuiden, de fietsers niet één oversteek moeten maken zoals nu, maar 2 na de aanpassing. En de tweede oversteek is dan zelfs op een snelle bypass, waar autoverkeer niet geneigd zal zijn om af te remmen. Nu wij als provincie aan dit plan gaan bijdragen, vinden wij dat we dit plan ook moeten toetsen aan onze eigen kaders. Wat ons betreft past dit deel van het plan niet binnen die kaders. Ook de oversteek van de stroom wordt voor fietsers minder aantrekkelijk gemaakt door deze te verplaatsen, naar het lijkt zonder nieuwe verkeersregelinstantie. In het Dagblad van het Noorden zagen we een toelichting van Adviesbureau Goudappel op de situatie omtrent de afrit. De middenberm wordt verbreed, zodat fietsers de 2 oversteeken afzonderlijk in kunnen schatten. GroenLinks is van mening dat dit een ongewenste ontwikkeling is en wij verzoeken het college om te kijken naar mogelijkheden om de genoemde fietsverbinding dusdanig veilig en aantrekkelijk te maken, zodat deze gaat passen binnen onze eigen beleidskaders. Met de provinciale aanvulling van dit plan kunnen misschien zowel fietsers als gemotoriseerd verkeer voordeel krijgen. Voorzitter, bedankt.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we naar mevrouw Vedder van het CDA.

Mevrouw Vedder: Dank u wel, voorzitter. De CDA-fractie zal kort zijn over dit voorstel. Mooi dat het rijk inmiddels ook de waarde inziet van een soepele en veilige verkeersafwikkeling rondom afslag Fluitenberg. We hebben er een tijd op moeten wachten, maar dan is hij er nu toch uiteindelijk. Uiteraard zal de CDA-fractie daarom ook met het subsidievoorstel instemmen. Wel willen we ons aansluiten bij de oproep van de ChristenUnie om ons meer inzicht te verschaffen over de reserves waar deze middelen vandaan moeten komen. En als laatste opmerking zijn we verheugd dat het rijk ook laat zien dat ze willen investeren in het verbeteren van de verkeersveiligheid en doorstroming bij de knooppunten Hoogeveen en Lankhorst. Wij kunnen ons niet aan de indruk onttrekken dat daar behoorlijk wat stevig lobbywerk voor nodig is geweest, al jarenlang door meerdere gedeputeerden, als wij dat goed onthouden hebben. Dus vanaf deze plek vinden wij dat ook een compliment waard, dat ze in Den Haag ons toch uiteindelijk weer in het vizier hebben in Drenthe. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dan gaan we naar mevrouw Udinga, VVD.

Mevrouw Udinga: Dank u wel, voorzitter. Verkeersveiligheid en bereikbaarheid van bedrijven, die 2 zaken staan eigenlijk al jaren onder druk bij de afrit Fluitenberg op de A28. Het levert naast vertraging ook heel veel frustratie op bij de weggebruikers en de ondernemers op Bedrijventerrein De Wieken. De VVD vindt het daarom een goed idee om mee te betalen aan de aanleg van 3 rotondes en een nieuwe verkeersregelinstantie. Op die manier kunnen we werken aan een toekomstbestendige oplossing, want de spits kan nog groeien met 35% en de ochtendspits en de avondspits zelfs met 15%. We hebben eigenlijk maar één oproep aan alle betrokken partijen: zorg dat de overlast voor de ondernemers beperkt blijft. Ga met hen in gesprek en pas samen hoe de werkzaamheden uitgevoerd kunnen worden, zodat er een minimum aan hinder ontstaat. Na de aanbesteding moet snel duidelijk worden wat de omleidingsroutes gaan worden. En misschien kan er wel geregeld worden dat er bijvoorbeeld één wegstrook altijd open blijft. Ook voor de hulpdiensten zou dit wat ons betreft wenselijk

zijn. En dan tenslotte nog een laatste opmerking, ook even richting mijnheer Bos van GroenLinks. Het Adviesbureau Goudappel heeft inderdaad een rapport opgesteld over deze casus. Ook wij hadden graag gezien dat dit rapport bij de stukken bijgevoegd was. Maar ook het filmpje van een informatiebijeenkomst die is gehouden, is te vinden op YouTube en misschien is het een idee om dit voor de Statenvergadering aan de stukken toe te voegen, zodat iedereen van deze informatie kennis kan nemen. Dank u wel.

De voorzitter: Dan ga ik tenslotte naar de heer Schomaker van de Partij van de Arbeid.

De heer Schomaker: Voorzitter, dank u wel. Ook wij stemmen in met het gevraagde bedrag. Met de realisatie van de rotondes wordt een groter gebied in één keer verkeerstechnisch aangepakt. Dat is een goede zaak. Ook een goede zaak is dat de ondernemersvereniging van Hoogeveen bij de planvorming betrokken is. En even naar aanleiding van wat mevrouw Udinga net zei. Het is ook goed als de ondernemers zelf de zaak preventief blijven volgen. En dat is altijd een kwestie van overleggen met de partijen die de wegen aanleggen. Dus dat is een wederkerig proces. Als je denkt dat het allemaal goed geregeld wordt, dan kun je wel eens teleurgesteld worden. Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Schomaker. Ik neem aan dat er verder geen fracties zijn die hier nog het woord over willen voeren? Nee, dat is niet het geval. Dan gaan we naar gedeputeerde Bijl.

Gedeputeerde Bijl: Voorzitter, dank u wel. Dank aan de commissie dat dit agendapunt naar voren mocht. Ik heb straks een overleg met de beheerders van het Provinciefonds, de minister van Binnenlandse Zaken en de staatssecretaris van Financiën. Het lijkt mij handig dat ik dat overleg ook kan bijwonen. Het is mooi dat het zo kan. Dank voor uw brede steun voor dit voorstel. Eigenlijk alleen GroenLinks kan de steun nog niet uitspreken. Wat misschien wel een klein zinnetje is, dat niet echt opviel, maar niet onbelangrijk in dit geheel is, dat er geen provinciale wegen bij betrokken zijn. Dus het gaat over rijkswegen en gemeentelijke wegen. En we hebben onlangs een hele waslijst aan bijdragen gedaan, bijna € 4 miljoen in het kader van wat vroeger de BDU-regeling heette en eigenlijk had dit daar ook niet misstaan, omdat we dan gemeenten een bijdrage geven voor de kosten, die ze maken voor verkeersveiligheid. Zo moeten we het zien. Wij geven de gemeente Hoogeveen een bijdrage in de kosten, die zij maken voor het aanleggen van die rotondes. Dus alle opmerkingen zoals de bereikbaarheid en dat de hulpdiensten er langs kunnen en dat soort zaken, dat is echt aan de gemeente Hoogeveen om dat te regelen, maar ik ga ervan uit dat dat bij hen in goede handen is. De belangen van de ondernemers is één van de redenen geweest waarom we dit gesteund hebben, omdat we het belangrijk vinden dat het bedrijventerrein daar goed bereikbaar is.

De voorzitter: Gedeputeerde, ik ga u even onderbreken, omdat de heer Bos wil interrumperen.

De heer Bos: Dank u wel. Is de gedeputeerde het met GroenLinks eens dat wanneer wij dan wel een bijdrage doen vanuit de provincie, dat het dan logisch is dat we dan onze eigen beleidskaders ook wel daaraan ten grondslag leggen?

Gedeputeerde Bijl: Voorzitter, ik was nog niet toegekomen aan de inhoudelijke beantwoording van de opmerkingen van de heer Bos, maar die neem ik uiteraard graag mee. Het startpunt voor het hele verhaal, want dat was ook een van de vragen: wat doen nou precies Lankhorst en knooppunt Hoogeveen erbij, is dat we met het rijk inderdaad al jarenlang in gesprek zijn en mijn voorganger Henk Brink heeft daar ook heel veel energie in gestoken, om bij het rijk helder te krijgen, dat er aan de A28 in het kader van verkeersveiligheid op een aantal punten wat moet gebeuren. Eén van die punten naast Lankhorst en Hoogeveen is Fluitenberg en wat eigenlijk

een vrij principieel standpunt was van het rijk is, dat ze niet wilden bijdragen aan de kosten van het onderliggende wegennet. Dat zou dan helemaal voor rekening van de gemeente Hoogeveen moeten komen. We zijn er toch in geslaagd om het rijk te overtuigen dat je niet alleen kan zeggen als die afrit eenmaal gelegd is, dan houdt het voor ons op. Dus het rijk heeft ook voor de helft meebetaald in de oplossing bij Fluitenberg. En uitgangspunt van ons was vanuit de verkeersveiligheid, dat die situatie van de A28 veiliger moest worden en dat dat betekende dat vervolgens Fluitenberg dat kon oplossen. Dat was ook de voorkeursvariant van de gemeente Hoogeveen door middel van deze rotondes en in de financiering daarvan zouden we meegaan. Ik denk dat wij zeer binnenkort gaan praten over wat we gaan doen met de fietsinvesteringen in Drenthe. Daar gaan we ook met alle gemeenten over in gesprek. Ik denk dat het goed is dat we dan ook bij de gemeente Hoogeveen vragen hoe ze daarin zitten. Maar om even terug te komen op de vraag van de heer Bos wat was het uitgangspunt? Uitgangspunt bij dit voorstel was de verkeersveiligheid op de A28. Hoe kunnen we dat oplossen? Nou, ik ga ervan uit dat dat niet tot een oplossing leidt die echt onaanvaardbaar is voor fietsers, want ik neem aan dat ze er in Hoogeveen ook over nadenken. Ik zal de opmerking van GroenLinks nog wel laten landen bij de gemeente Hoogeveen, maar onze bijdrage maak ik niet randvoorwaardelijk daarvoor, want daarvoor is de hele ingreep gewoon te groot en te belangrijk dat dit door kan gaan. Dus daar hecht ik wel aan. Dan vragen de heer Pruisscher en mevrouw Vedder naar de reserve. De stand van zaken van de reserve. Volgens mij hebben we ook een afspraak met u dat als wij begrotingswijzigingen doen, dat we dan ook even de actuele stand meenemen van de post onvoorzien, van de vrije ruimte en ook van de reserves. Dus als dit wordt verwerkt in een begrotingswijziging, dan komt er ook automatisch in de brief die u van ons nu maandelijks ontvangt, de uitwerking op de stand van de reserve. Maar het zien van de stand hoeft nog niet altijd tot inzicht te leiden. Dat zal ook een van de discussies worden de komende tijd. Waar gaan wij de mobiliteitsreserve voor gebruiken? In de discussie over het OV heb ik al aangegeven, mochten er echt de komende jaren rekeningen onze kant opkomen, dan acht ik dat ook een rekening die uit de mobiliteitsreserve voor een deel voldaan zal kunnen worden. Als we gaan praten over een fors investeringsplan voor het fietsen in Drenthe, dan vind ik het ook redelijk dat we kijken naar de mobiliteitsreserve en ik denk dat als het gaat om cofinanciering van de grotere projecten, en we krijgen ook nog de komende tijd discussie over het Deltaplan voor het Noorden en als daar investeringen achter weg komen, dan zal het rijk ook Drenthe moeten gaan aankijken. Willen jullie daar wat in meebetalen? Ik ken de heer Pruisscher als een groot voorstander van de Nedersaksenlijn. Geen geld, geen Nedersaksenlijn zou ik haast zeggen. Dus ik denk dat we er ons ook mentaal op moeten voorbereiden, dat als we dat soort dingen willen, dat we ook op die manier naar de mobiliteitsreserve moeten kijken, want nogmaals: de stand van de mobiliteitsreserve, die krijgt u met de begrotingswijziging en het inzicht daarin, hoe we daarmee omgaan, dat zal ook in de loop van het jaar een aantal keren aan de orde komen, als het gaat om grotere infra-wensen die we met zijn allen hebben. Voorzitter, volgens mij heb ik de vragen beantwoord. O ja, de Achterste Erm, waarom daar zoveel informatie en hier zo weinig? Ik heb al aangegeven dat het geen provinciale weg is wat we hier doen, we financieren een investering mee van de gemeente Hoogeveen en bij het Achterste Erm is het wel een provinciale weg. Dus daar is ook heel veel energie gestoken in allerlei varianten die met de buurt, met het dorp daar is besproken en tot een uiteindelijke oplossing heeft geleid. Dat hebben we op een goede manier aan u voor willen leggen en ik hoop niet dat als we het op die manier heel erg goed doen, als wij iets anders bij de kop hebben, dat dat dan allemaal op dezelfde manier moet, want nogmaals, dit had ook op die lijst kunnen staan van wel 40 projecten die we in het kader van de BDU hebben gefinancierd. Maar dit komt even apart naar u toe en wordt net als die projecten uit de BDU dus betaald uit de mobiliteitsreserve. Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Ik zie nog een interruptie van de kant van de heer Pragt.

De heer Pragt: Ja, ik heb toch een korte vraag over de knooppunten Lankhorst en Hogeveen. Dat ze daar vermeld zijn, dat begrijp ik nu. Alleen worden we daar ook nog verder over geïnformeerd? Hoe gaat dat proces verder? Kunt u dat duidelijk maken?

Gedeputeerde Bijl: Voorzitter, ik ben bereid, hoewel het een investering is van het rijk, om over de inhoud van die investering de Staten per brief te informeren. Dan weet u wat er gaat gebeuren, maar het is een investering die ten laste komt van het rijk.

De voorzitter: Ik zie instemmend geknik bij de heer Pragt. Ik ben een beetje huiverig om gelijk te zeggen van... Hij vindt het goed. De heer Vorenkamp wil kennelijk interrumpen.

De heer Vorenkamp: Ja, nog een laatste vraag aan de gedeputeerde. Mevrouw Udinga heeft het gehad over het rapport van Adviesbureau Goudappel, dat er wel schijnt te zijn. Zouden wij dat misschien ook kunnen krijgen?

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Bijl: Voorzitter, u kent mij als een ruimhartig persoon. Ik heb daar geen enkel bezwaar tegen, maar als dat rapport in opdracht van de gemeente Hogeveen is gemaakt, dan wel even met de disclaimer dat de gemeente Hogeveen daar natuurlijk akkoord mee moet gaan. Maar ik zal mijn best doen om dat voor u te bemachtigen. Ik zal vechten als een leeuw.

De voorzitter: Ik zie dat de heer Vorenkamp blij is. Voordat ik concludeer dat dit stuk doorgaat als hamerstuk naar Provinciale Staten, kijk ik met name even naar de heren Vorenkamp en Bos of dat ook inderdaad het geval kan zijn? De heer Bos van GroenLinks in dit geval.

De heer Bos: GroenLinks is tevreden met de toezegging dat de aandacht voor de fietsverbinding nog op tafel komt.

De voorzitter: Oké, prima. Dank u wel. Dan gaat het stuk door als hamerstuk naar de vergadering van PS. Dank u wel. Dan is daarmee dit agendapunt afgesloten en kan gedeputeerde Bijl andere dingen gaan doen.

10. Verstrekken van een subsidie in de vorm van een lening van € 1,2 miljoen aan de Stichting Groenfondsten behoeve van het Ontwikkelfonds Energiecoöperaties, Statenstuk 2021-984

De voorzitter: Dan komen we bij waar we gaan eerst de schorsing doen van vijf minuten en dan gaan we om tien minuten voor vier verder met Agendapunt 11, De Investeringsagenda 2020-2023, Elektriciteitsnet en waterstof. Tot straks. Dus dat betekent dat wij nu weer doorgaan, waarbij ik voor de schorsing zei dat wij door zouden gaan met Agendapunt 11, dat is natuurlijk helemaal niet zo. We gaan eerst door met Agendapunt 10, want die hadden we nog niet gehad namelijk. Sorry. Agendapunt 10 en Agendapunt 11 zijn samen nog wel anderhalf uur. Dus dat betekent dat de twee vergaderingen van 16.30 uur in de knel komen. Die hebben wij voor u inmiddels verplaatst naar 17.00 uur en die gaan om 17.00 uur ook beginnen. U heeft daar inmiddels ook een mail van ontvangen, dus het zou nog even spannend kunnen worden als Agendapunt 11 nog niet afgewikkeld is, dat dan die twee andere bijeenkomsten al willen gaan beginnen. Maar we hopen dan maar dat u dat allemaal intern binnen de fractie kunt oplossen. En misschien is het wel helemaal niet zo en kunnen we gewoon de agendapunten spoedig afhandelen. We gaan dus nu beginnen aan Agendapunt 10, Het verstrekken van een

subsidie in de vorm van een lening van € 1,2 miljoen aan de Stichting Groenfonds ten behoeve van het Ontwikkelingsfonds Energiecoöperaties, oftewel Statenstuk 2021-984. Als u daarover het woord wil voeren, dan mag u de camera nu aanzetten en ik geef ik nu direct al het woord aan de heer Zwiers van de Partij van de Arbeid. Gaat uw gang, u heeft 2 minuten de tijd.

De heer Zwiers: Voorzitter, dank u wel. U zou van de Partij van de Arbeid- fractie mogen verwachten dat we ontzettend enthousiast zouden zijn over dit voorstel. Immers we pleiten al langere tijd voor het ondersteunen van energiecoöperaties. Maar we zijn niet ontzettend enthousiast. Ja, we staan achter dit voorstel, maar er zit voor ons wel een groot struikelblok in. En dat zit in de minimum investering van € 500.000 en dat is zo'n fors bedrag', dat de mooie kleinschalige initiatieven niets hebben aan deze regeling. Met deze regeling helpen we de projectontwikkelaars in hun zoektocht naar 50% participatie uit de bevolking. En uiteraard is dat ook goed. Maar de Partij van de Arbeid wil graag een stap verder gaan. De Partij van de Arbeid wil graag dié zelfstandige coöperaties ondersteunen die in hun eigen wijk of dorp actief zijn, waarbij er 100% lokaal eigendom is. En graag horen we van het college of er mogelijkheden zijn om deze drempel van een minimum investering weg te halen. Zijn we gebonden aan landelijke spelregels? En zo ja, is het college dan bereid een extra regeling op te stellen voor kleinschalige initiatieven? Voorzitter, het stuk is daarin wel wat verwarrend. Er wordt ook gesproken over 20 projecten met een totale waarde van € 2 miljoen en dat is weer wat anders dan € 500.000 per project. Misschien kan het college ons dat wat verduidelijken. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik het woord geven aan mevrouw Zwaan, VVD.

Mevrouw Zwaan: Voorzitter dank u wel. Voorzitter, er ligt in Drenthe een grote opgave voor het opwekken van duurzame energie in de vorm van zonne-energie op land, op daken en op windenergie. Draagvlak en een eerlijke verdeling van lusten en lasten is voor Drenthe en voor de VVD van groot belang. Meer lokaal eigenaarschap, streven naar 50% lokaal eigendom bij zonne- en windparken, opgenomen in onze eigen concept-RES. GS vragen ons in te stemmen met een subsidie van € 1,2 miljoen, te verstrekken aan de Stichting Groenfonds ten behoeve van een Ontwikkelingsfonds voor onze energiecoöperaties. Onze fractie vindt het een prima idee om zo lokaal eigenaarschap te stimuleren, maar we hebben echter nog wel een aantal vragen aan de gedeputeerde. Voorzitter, hoe zien de 20 projecten aangeleverd door de energiecoöperaties eruit? Er staat dat het met name zone is. Maar is dit zon op dak? Wij mogen toch hopen van wel. Het zijn 20 projecten met een waarde, zoals de PvdA dit ook al aangaf, van boven de € 2 miljoen, dus gemiddeld zo'n € 100.000 per project. Wij vragen ons af waarom dan het risicoprofiel zo hoog is. Dit zijn in onze ogen relatief kleine projecten, waar met een beetje professionele hulp van bijvoorbeeld Stichting Groenfonds juist een hoog slagingspercentage kan zijn. Waarom dan toch zo'n hoog risicoprofiel? Zou je dan bijvoorbeeld niet met een go of no go-moment moeten gaan werken, om zo niet voor het volledige bedrag het eventuele schip in te gaan? Voorzitter, tot zover. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mevrouw Zwaan. Dan gaan we naar de heer Duut, JA21.

De heer Duut: Dank u wel voorzitter. Voorzitter, de grondslag voor deze subsidie verwoorden GS in hun inleiding, namelijk de opgave voor het opwekken van zon en wind. Die grondslag komt weer uit het Klimaatakkoord, en dat is voor JA21 geen evenwichtig akkoord. Zoals blijkt met de weerstand tegen het vernielen van onze landschappen door zonneweides en windparken. Die weerstand groeit op alle fronten, niet alleen op rechts. Om maar te zwijgen over de voorwaarde dat het betaalbaar zou blijken. Dat zie je terug in de weerstand onder woningbezitters, die een vermogen kwijt zijn aan het gedwongen afschakelen van aardgas. En dat op het moment dat de Europese Commissie aardgas als groen en duurzaam bestempelt. Maar buiten dat voorzitter, groeide het besef dat het een utopie is, dat we met alleen zon en wind onze energievoorziening veilig zouden

kunnen stellen. Niet voor niets zei premier Rutte tijdens de verkiezingsdebatten, dat we het akkoord moeten herijken. Kortom voorzitter, wij zijn tegen deze subsidie. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Duut. CDA, ik vermoed de heer Neutel, maar ik zie hem nog niet.

De heer Neutel: Ik zie mezelf wel voorzitter. Ik weet niet of u mij hoort.

De voorzitter: Nou zie ik en hoor ik u ook.

De heer Neutel: Oké, dank u wel. Voorzitter, wij denken dat deze subsidie helpt in het streven naar 50% lokaal eigenaarschap minimaal. Het sluit aan bij het verkiezingsprogramma van het CDA, waarin wij pleiten voor betere participatie en meer profiteren door mensen in het gebied. Dan staat er in mijn tekst: Het helpt de kleintjes tegenover de groten. En dan moet ik toch even denken aan wat mijnheer Zwiers net zei over die € 500.000 investering. En ik moet zeggen, ik heb toen ik dat las, ook enigszins gefronst, maar niet de consequenties meteen eraan verbonden die de heer Zwiers dat doet. Ik weet dus door zijn opmerking niet precies of dat wel klopt, dat in dit geval het de kleintjes helpt tegenover de groten. Maar het kan in ieder geval wel helpen om de omgeving te versterken, de regionale economie dus. Wij vinden het eigenlijk wel een goed voorstel. De provincie stelt € 1,2 miljoen beschikbaar en dan blijft er wel een onduidelijkheid over, want er zijn al aanvragen voor € 2 miljoen. € 1,2 miljoen die het Rijk beschikbaar stelt. Dan is er nog maar € 400.000 over en dat zal ook snel op gebruikt zijn, verwachten wij. Dan is onze vraag, als er meer aanvragen zijn, hoe worden dan de keuzes gemaakt voor wie wel of wie niet? En de notitie rept dan ook nog van een enorme groei van energiecoöperaties, dus de gedachte dat het geld ook snel op zal zijn, is wat ons betreft niet irreëel. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Neutel. Dan gaan we naar de heer Bos van GroenLinks.

De heer Bos: Voorzitter. Het lag turbulent, mede het voorstel van GroenLinks werd in de Investeringsagenda van onze provincie opgenomen met ondersteuning te bieden aan energiecoöperaties in de aanloopfase van hun projecten. Wij zijn blij om te zien dat die mogelijkheid nu geboden gaat worden. We vragen ons nog wel af wat bedoeld wordt met een bedrag boven de € 2 miljoen, dat een lijst van projecten weer zou geven. Het is niet nader gespecificeerd in de tekst. Zijn dit de geschatte aanvragen die op dit fonds komt te liggen? Misschien kan de gedeputeerde hier wel duidelijkheid in verschaffen. GroenLinks is blij met de handreiking van EZK om de beheerskosten het eerste jaar te dragen, ervan uitgaande dat de stichting een dusdanig succes wordt, dat deze kosten vervolgens uit de opslag betaald kunnen gaan worden. Maar we willen desondanks toch graag dat onze provincie alert is tijdens de evaluatiemomenten, dat goed zicht gehouden kan worden op deze beheerskosten. Voor ons ligt een enorme opgave, ook na 2030. En gezien de kasstroom van de projecten kunnen wij ons voorstellen, dat de middelen wellicht ontoereikend zullen zijn wanneer meer leningen uit komen te staan. Althans, wij gaan ervan uit dat door dit fonds de meeste projecten ook tot realisatie gaan komen. Het voornoemde wordt ook beschreven. Na circa 5-6 jaar heeft het fonds geen middelen beschikbaar en regent het met nieuwe inleg van deelnemers dan wel andere partijen, banken of financiers instap. Maar dat verhaal kennen we wel een beetje. Kijken we naar bijvoorbeeld Groningen Airport Eelde of Top Dutch, dan zouden we kunnen stellen, dat onze ervaringen uit het verleden met bijdragen vanuit het bedrijfsleven, ronduit slecht zijn. Klopt het dan ook dat de € 600.000 die gestort wordt in de risicoreserve, ook ingezet kan worden als de nieuwe inleg? En dan nu, voortvarend te werk om onze partners van de Drentse Kei, bronnen van ons en de individuele energiecorporaties en initiatieven op weg te helpen. Oh ja, nu ik het toch over deze partijen heb, het valt ons op dat in de beleidsbrieven onder het kopje 'Participatie' vaak de effecten van het beleid worden weergegeven. Maar is het feitelijk niet de bedoeling om daar het participatieve traject weer te geven, dat tot besluiten heeft geleid? Voorzitter dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Bos. Dan gaan we naar, ik denk Koopmans PVV? Nee?

De heer Koopmans: Dat zou heel goed kunnen. De camera staat al aan.

De voorzitter: Ik zie u nu ook.

De heer Koopmans: Dank u. Ook wij hebben naar het verhaal zitten kijken en we hebben eigenlijk de motivatie van de provincie eventjes als leidraad genomen. En dan zie je daar 4 punten De energiecoöperaties spelen een belangrijke rol, maar ze zijn ondeskundig en niet vermogend. De energiecoöperaties hebben moeite met die aanloopkosten, dat is een probleem. De verstrekte leningen hebben een hoog risicoprofiel en tot slot zegt de provincie in haar beoordeling, dat er een behoorlijke groeipotentie is. Al met al eigenlijk een beeld dat de provincie oproept, dat dat de coöperaties eigenlijk niet geschikt zijn om dit te doen. Ze hebben meer hulp nodig, ze hebben de capaciteiten niet en dus gaan we het met geld doen. Je zou de andere kant kunnen bekijken. Wat is de reden dat die coöperaties moeite hebben? Is dat misschien toch een beetje de weerzin in Drenthe om in al die projecten te gaan stappen? Die vervuiling van de landschappen, die zonneweides, en daarmee de animo van burgers om te participeren en dus krijgen die energiecoöperaties het geld niet bij elkaar. Vandaar dat wij eigenlijk...

De voorzitter: Ik zie een interruptie van de kant van de heer van Zwiers van de Partij van de Arbeid.

De heer Zwiers: Ja voorzitter, dank u wel. Ik ben eigenlijk uiterst verrast, ik ben wel blij dat de PVV ingaat op het voorstel, maar u heeft het over de financiering, terwijl u vanochtend nog een stembetuiging tegen het PLED heeft gedaan. Hoe verhoudt zich dat tot elkaar? Want dat was juist om die lokale initiatieven inhoudelijk te ondersteunen.

De heer Koopmans: Daar kom ik op terug. Heel simpel, ik wek misschien de indruk dat we dit een goed voorstel vinden, maar we vinden dit geen goed voorstel, omdat het ingaat op een probleem bij de kleine energiecoöperaties, die dus niet in staat zijn om te doen, omdat de animo er niet echt is. En de provincie gaat nu met een zak geld proberen die energiecoöperaties te verleiden alsnog actief te worden en alsnog dingen op te gaan zetten. Dus vandaar dat wij zeggen: Doe dit niet, want er speelt nog iets mee. En dat is, daar waar die kleine coöperaties meewerken in grote projecten, over een aantal jaren als de subsidiestroom afgelopen is, de SDE+ afgelopen is, dan blijft dus de energiecoöperatie met de gebakken peren zitten, want de grote exploitant zegt na 15 jaar: Ik stop ermee, alsjeblieft je mag het park hebben. Zon en wind is... We zien allemaal voorbeelden voorbijkomen, in Nederland nog niet, maar in het buitenland al wel, waar dus of zon- of windparken staan, die niet meer beheerd worden, niet meer gebruikt worden, om de doodeenvoudige reden dat er niks meer te verdienen valt. Dus ja, wat ons betreft, goed voorstel, maar we gaan er niet in mee, want wij vinden het gewoon niet nuttig en niet praktisch voor de energiecoöperaties. Tenzij, en dat is een hele kleine en dan ga ik met u mee, het om kleine coöperaties gaat waarbij de eigendomsrechten volledig bij de mensen liggen, dan vind ik het wat anders. Maar daar waar het om grotere projecten gaat: Niet doen, ook niet aan meewerken.

De voorzitter: Dank u wel. Was dat ook einde betoog?

De heer Koopmans: Ja.

De voorzitter: Prima. Goed, dan gaan we door naar de heer Veldsema van de ChristenUnie.

De heer Veldsema: Inderdaad, die een iets andere benadering heeft gekozen dan zijn voorganger, want voorafgaand aan de vergadering voorzitter, hebben we contact opgenomen met een coöperatie, om eens te horen hoe hun ervaringen tot dusverre zijn met de coöperatie en met de provincie. Als eerste. De coöperatie die ik sprak is positief, zowel over het rendement van de installatie, over de investering, als over de lening van de provincie. De gedeputeerde mag wat dat betreft de complimenten doorgeven aan DEO. Wat leden betreft. Er is sprake van een wachtlijst, mijnheer Koopman, dus aan animo ligt het niet. Zij zien vooral problemen voor bestaande coöperaties nu de voorwaarden voor coöperaties de windroos, de postcoderoos moet ik zeggen, gaat wijzigen. De vragen die ik richting de gedeputeerde heb, is: Is dat ook in beeld bij GS? Maar goed, door het beschikbaar stellen van provinciaal geld en de bijdrage van EZK ontstaat een fonds met een bedrag dat beschikbaar komt voor energieproductie van onderaf. Dat juichen wij van harte toe en mijnheer Zwiers heeft me wel getriggerd met zijn vraag. Dus ik ben wat dat betreft ook wel nieuwsgierig naar het antwoord. Maar nog een andere kant, wat het risico betreft. De inschatting van deze coöperatie die ik sprak, is dat het risico maximaal 30% is, waarbij het risico met name is dat er pas later opbrengst is. Immers, de installatie wordt al gebouwd. Als onderbouwing: De energiecoöperatie die ik sprak, verwacht al na 3 jaar een bescheiden winst te kunnen maken. Dus graag een reactie van GS op deze bevinding. Mogelijk geeft dat een optie om minder in de risicoreserve en meer in het fonds te kunnen stoppen. Dank u.

De voorzitter: Dank u wel, dan gaan we door naar, even kijken, SP niet, Forum niet. D66, mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter dank u wel. Het verstrekken van de subsidie in de vorm van een lening van € 1,2 miljoen aan de Stichting Groenfonds ten behoeve van het Ontwikkelfonds voor Energiecoöperaties, is D66 voorstander. Wij steunen graag de energiecoöperaties. Een evenwichtige eigendomsverdeling vinden wij van groot belang. Wij zijn ervan overtuigd dat de betrokkenheid van onze inwoners zal toenemen, wanneer ze ook daadwerkelijk kunnen deelnemen en verantwoordelijkheid dragen. En dat deze energiecoöperaties moeite hebben met de aanloopkosten en daarvoor een beroep doen op het Ontwikkelfonds, vinden wij voorstelbaar, evenals de risico's zoals die beschreven zijn in het voorstel Echter, wij hebben ook een vraag en die sluit aan bij de Partij van de Arbeid: Vanwaar deze drempel? Werkt dat inderdaad niet een mindere deelname, of juist de groep die het nodig heeft, sluiten we die daarmee uit? Dat horen wij dan graag van de gedetineerde. En daarnaast hebben wij ook nog enige zorgen over bekendheid of juist onbekendheid en wij willen de gedeputeerde vragen om daar extra aandacht aan te besteden. Dus wij wachten even de beantwoording van de gedeputeerde af wat betreft Drenthe. Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel mevrouw Kleine Deters, dan gaan we naar de heer Mäkel van de SP.

De heer Mäkel-van Luttikhuizen: Dank u wel voorzitter. De SP is het eens met de gedeputeerde, wanneer deze zegt mee te willen doen met dit Ontwikkelfonds, omdat wij zien dat veel energiecoöperaties ondanks goede plannen hun projecten niet kunnen realiseren vanwege gebrek aan specifieke kennis of financiële middelen op het juiste moment. Het fonds biedt een mogelijkheid volgens de SP om hun rol te versterken. Energiecoöperaties weten wat er speelt in de omgeving, willen en kunnen inwoners betrekken en kunnen daarmee onder andere een belangrijke rol spelen om dat doel van 50% lokaal eigendom in zon- en windprojecten te bereiken. Dus wat dat betreft is de SP daar een voorstander van, allemaal prima. Echter wel, zoals de heer Zwiers dat al aangaf, die € 500.000 daar zien we wat tegen op. Ik hoef dat niet te herhalen, dat heeft de heer Zwiers al heel duidelijk verwoord. En ook wat mevrouw Zwaan zei, dat zon op dak, willen wij heel graag bestendigd zien. Dus daar willen we ook heel graag weten hoe de gedeputeerde daar over denkt. En wat we hebben zien gebeuren in Emmen, is dat het energiepark Pottendijk met alle subsidies en geld van overheden is doorverkocht aan een

multinational, ik meen Shell. Voorzitter, wij zouden graag aan gedeputeerde willen vragen: Kan het niet zo geregeld worden in dit plan, dat zulke dingen zoals dat in Emmen gebeurd is, niet meer kan gebeuren of redelijkerwijs valt uit te sluiten? Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, dan gaan we naar de heer Steenberg, Sterk Lokaal.

De heer Steenberg: Voorzitter dank u wel. Ook Sterk Lokaal staat volledig achter deze subsidie voor het Groenfonds. Het is belangrijk dat particuliere programma's het meest participeren in de energiecorporaties, waardoor er ook meer draagvlak ontstaat en wij dus op mooie ideeën kunnen komen om toch de energie duurzamer te gaan maken. Waar wij wel... We hebben het al vaker genoemd, zowel door de PvdA als het CDA, is die € 500.000 als drempel. Met name voor kleinere coöperaties is dat denk ik een probleem. Dus graag wacht ik op de reactie van de gedeputeerde daarop. En ook het risicoprofiel, ook al vaker genoemd, maar dat is voor ons... Wij vinden ook dat dat wel erg hoog is. En als ik nu hoor wat het CDA daarover zegt, het CDA, dan wil ik daar graag ook wat van de gedeputeerde horen. Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan vraag ik me nog af: Is er nog iemand van de Partij voor de Dieren?

Mevrouw Peeks: Ja, ik ben er nog.

De voorzitter: Kijk, mevrouw Peeks. Ook voor het eerst vandaag, of niet?

Mevrouw Peeks: Ja.

De voorzitter: Gaat uw gang.

Mevrouw Peeks: Oké. Dank u wel voorzitter. De Partij voor de Dieren is voorstander van het betrekken van de Drentse bevolking bij de energietransitie. We dus blij met deze ondersteuning voor lokale initiatieven in de vorm van coöperaties door de provincie en door het Rijk. Uit gesprekken met Drentse inwoners kwam het punt van regievoering sterk naar voren. Het is dus in onze ogen zeer belangrijk dat de Drentse bevolking betrokken wordt hierbij en ook gestimuleerd wordt tot nieuwe initiatieven en dat ze ondersteund worden om hiermee aan de slag te gaan. Dit versterkt ook nog eens de betrokkenheid met de leefomgeving van de bewoners. We onderschrijven ook de vragen die de SP heeft gesteld en ook de PvdA, over die drempel van € 500.000 en ook over dat het het liefst natuurlijk zon op dak moet zijn. De vragen aan de gedeputeerde is, of ook bekend is hoe veel procent van het totale stroomverbruik in Drenthe hiermee duurzaam wordt, bovenop alles wat al duurzaam is.

De voorzitter: Ik zie een interruptie van mijnheer Zwiers van de Partij van de Arbeid.

De heer Zwiers: Voorzitter dank u wel. Ik snap aan de ene kant de opmerking van zon op dak wel, want we willen natuurlijk het liefst dat dat gebeurt, maar volgens mij gaat deze regeling er ook voor zorgen dat er meer zon op dak of land komt. En volgens mij kan dit juist van het land die er komt, ervoor zorgen dat dat in elk geval nog deels in lokaal eigendom komt, en dat we dat kunnen stellen. Ik snap eerlijk gezegd niet helemaal de opmerkingen van de partijen die daarvoor pleiten. Dus graag uw reactie daarop.

Mevrouw Peeks: In principe is zon op dak de eerste keus, maar als je dus de bewoners de regie geeft, dan zal zon op land ook op plekken gaan gebeuren dat de omwonenden of de betrokkenen daar het daarmee eens

zijn. In wat we al eerder hebben gezien met veel bezwaren van die grote projectontwikkelaars, dat je dat voorkomt. Dat punt. Dus ja, dus echt in overleg met de betrokkenen. Dat heeft wel de voorkeur. Is daarmee de vraag voldoende beantwoord? Oké. Daarnaast over de monitoring. De indruk op ons is dat die helder opgezet wordt en we zijn dus positief over deze investering, temeer daar in het verleden ook gebleken is, dat zo'n stimulerende maatregel de verandering die inwoners van Drenthe willen, een hogere vlucht kan nemen. En daarom vragen we ons ook af of deze investering wel ambitieus genoeg is, omdat energieneutraal zijn in 2050 een bescheiden doel is. Wij pleiten ervoor de doelstelling iets scherper te maken en dus eerder energieneutraal te zijn in Drenthe. De stip op de horizon is dan gezien de klimaatcrisis uiterlijk 2030. Er zal bijvoorbeeld ook veel winst te behalen zijn met energiebesparing. Wat je niet gebruikt, hoef je ook niet op te wekken. Tot zo ver.

De voorzitter: Dank u wel. Dan komen we bij de gedeputeerde, dat is gedeputeerde Jumelet. Die zie ik nog niet.

Gedeputeerde Stelpstra: Als u het niet erg vindt, dan wou ik het uit mijn portefeuille laten, dit.

De voorzitter: Ja, oké, ik vind het prima hoor. Nee, het is inderdaad gedeputeerde Stelpstra. Sorry. Gaat uw gang.

Gedeputeerde Stelpstra: Dank u wel. Dank u voor uw bijdragen en ook bij de meesten van u voelde ik steun. Ook wel een paar vragen, daar zal ik op ingaan. Eerst maar even: Is het ambitieus genoeg? Kan het meer? U gaat over het geld, dus als u zegt we gaan extra geld beschikbaar stellen, dan zult u mij niet direct op uw pad vinden. Maar we moeten wel de schaarste verdelen en daar hoort dit ook bij. Dit is iets waar we al heel lang mee bezig zijn, moet ik zeggen, om dit van de grond te krijgen. We zouden het eerst in Drenthe alleen doen, maar dan hadden we ook minder geld gehad. Uiteindelijk bleek dat er nog een paar provincies hiermee bezig waren en dat ook EZK eventueel wel geld zou willen geven, zodat we in ieder geval konden verdubbelen. En dat is wel een voordeel geweest. Het nadeel is wel dat je dan ook inderdaad met zijn allen aan een aantal richtlijnen komt. Een van die richtlijnen is, en daar wees mijnheer Zwiers op, is die € 500.000. Dat heeft gewoon heel simpel te maken met de kosten die zo'n fonds- beheer gaat kosten. Als je dan lager gaat, dan gaat het eigenlijk niet meer renderen. Dan gaan de kosten erg uit de pan lopen. Maar, maar, op aanraden van Drenthe is toen wel expliciet opgenomen, want wij zien ook kleine initiatieven die we wel kunnen koppelen, dat we meerdere initiatieven bij elkaar kunnen doen, om zo op die manier boven het bedrag uit te komen. U mag ervan uitgaan dat we daar actief op inzetten. We hebben veel contact met de Drentse Kei hierover en die zien daar ook zeker mogelijkheden toe. En daarnaast heb ik ook toch ook voor de echt kleinschalige initiatieven ook onder andere mogelijkheden. We hebben subsidiebedrag eventueel voor ledenwerving; bij kleinere initiatieven kan men een subsidie bij ons krijgen. We hebben een mogelijkheid om tot 5 jaar voor een haalbaarheids- onderzoek tot de businesscase de geld te krijgen. We hebben ook € 10.000 procesgeld voor de uitvoering van concrete projecten doen. Daar is best nog heel veel mogelijk. Ik onderken wat u zegt, ik voorzie, ik denk niet echt dat het problemen gaat opleveren, maar laten we dat ook in de monitoring meenemen. Zouden er echt dingen tussen wal en schip vallen, want daar ben ik wel gevoelig voor, ik denk dat ik dan toch eens moet kijken wat we daaraan kunnen doen. Onverlet dat dit denk ik goed is en dat we dat proberen met veel handwerk voor elkaar te krijgen. Want we vinden dit belangrijk, want dit staat dicht bij onze inwoners en dat wilden we graag in Drenthe. Dus vandaar ook dit voorstel. Dan even de laatste zon op dak. Dit voorstel gaat niet over zon op dak of zon op land of wind. Dit gaat over een vorm van coöperaties. En we hebben verder allemaal andere processen waar we spreken over zon op dak, zon op land, wind op land. In de RES waar we daar getallen over afspreken, u hebt vanmorgen bij de ingekomen stukken nog een brief gezien van college ook over de wijziging van de POV als het gaat over zon op dak, maar volgens mij moeten we ook in dat kader blijven handelen. Want als we blijven stapelen dan kan ik u in ieder geval wel vertellen, laten we dan niet over extra ambities spreken, want dan krijg je het niet eens voor elkaar. Volgens mij is dit nou net iets wat we willen om dicht bij onze inwoners te gaan

staan, naast ze gaan staan. Het gaat hier ook over aanloopkosten, voordat een project gaat draaien. Voordat een project gaat draaien, weet je niet of je het rendement gaat krijgen. Dus daar zit het risico. Ik zie allemaal handen omhoog gaan, maar ik praat maar gewoon door. Ik ben geen voorzitter. De, even kijken, mijnheer Neutel, u vroeg ook: Hoe zit het nou, die € 2 miljoen? Dat is inderdaad wat we via de Drentse Kei hebben binnengekregen aan aanvragen. Als die allemaal gehonoreerd zouden worden, dan zijn we inderdaad wel redelijk snel door het geld heen. Op is op. Ik kan wel geld drukken, maar dat mag ik niet. Tenminste, dan is het vals geld. Dus, op een gegeven moment is er niet meer. Zo simpel is het ook. Het is altijd sneu. Mijnheer Bos zegt: Ik heb slechte ervaring met het bedrijfsleven als het om geld gaat. Dit is een maatregel waar we een bepaalde pot voor inzetten en we hopen daar een aantal goede projecten mee los te trekken. Is het risico dan 50% of 30%? Nou, dan zeg ik u maar heel eerlijk, dat hebben we laten inschatten door onze financiële experts. Het enige dat ik weet is dat je een euro maar één keer uit kan geven. Dat is ongeveer maar financiële kennis. Daar kom ik toch nog aardig ver mee tot op heden. Maar die hebben een inschatting gemaakt van 50% en dan vind ik niet dat het aan mij is om daar dan een ander getal aan te hangen. Natuurlijk zou dat in ons belang zijn, maar ik vind dat je daar ook de deskundige moet laten. Maar we gaan monitoren. Blijkt dat het meevalt, dan kunnen we altijd naar een ander profiel gaan. Even kijken. Bekendheid geven aan dit proces. Nou, mevrouw Kleine Deters, dat doen we zeker, maar eerlijk gezegd denk ik dat het heel erg bekend is. En we doen het vooral via de Drentse Kei, de mensen die dichtbij, die met hun poten in de klei staan en daar heel veel aan werken. Doorverkopen. Pottendijk dat is niet te vergelijken met een energiecoöperatie. Pottendijk was gewoon een particulier initiatief. Iedereen is vrij om te verkopen en aan te kopen wat hij wil. Dus daar kan ik niet zoveel aan doen. Laat het zo zijn, doorverkopen en dan niet deze lening terugstorten, dat zit er natuurlijk niet in. Dat gaan we natuurlijk niet doen. Even kijken, ik kan niet vertellen hoeveel stroom dat gaat opleveren. Dat kan ik pas weten als de projecten er zijn mevrouw Peeks. Over de ambitie had ik al gezegd, u zegt: Besparen gaat voorop. Daar hebben we weer een heel ander mooi programma voor, Expeditie energieneutraal wonen. waar we daar heel veel aan doen. Dus volgens mij zijn we op heel veel terreinen bezig. We kunnen hele grote ambities stellen, grotere ambities, we kunnen er nog meer geld in stoppen. Op een gegeven moment moet je ook roeien met de riemen die je hebt. Ik constateer dat mijnheer Duut steeds meer de kant op gaat van, dat hij niet zo van energietransitie is, heb ik het gevoel. U zegt: het landschap wordt er niet mooier van en daar is iedereen ook tegen. Dat is uw opvatting, dat u dan tegen dit voorstel bent. Mijnheer Koopmans heeft... Dat vond ik eigenlijk wel de allermooiste, hij vond het een goed voorstel, maar hij gaat er niet in mee. Dat is dan... Ik heb het vroeger wel eens gezegd: Soms is het begrijpen mij te wonderbaarlijk en te verheven. En dat is ook in dit geval zo.

De voorzitter: Ik zie nu van de kant van mevrouw Zwaan een interruptie.

Mevrouw Zwaan: Dank u wel voorzitter. Ik had toch nog even een vraag aan de gedeputeerde met betrekking tot mijn opmerking van, dat wij toch hopen dat dat zon op dak is. De gedeputeerde gaf aan van, dan gaan we nog meer stapelen dan dat we al doen. Die richting denk ik eigenlijk niet. Het is meer van, worden dan ook de energiecoöperaties waar dit geld naartoe gaat om te ondersteunen, wel gewezen op het feit wat de ambities van de provincie Drenthe zijn met betrekking tot zon op dak? Dat is eigenlijk meer een richting waarin wij dan denken. Wordt dat meegegeven in dit proces?

Gedeputeerde Stelstra: Mevrouw Zwaan, we hebben altijd gezegd, ook in de energietransitie, we hebben alles nodig. Waar ik veel weerstand tegen voel, zijn inderdaad de grote projecten met de grote ontwikkelaars waarbij de inwoner weinig betrokken is. Dat proberen we in ieder geval hiermee te doorbreken. Als het zon op dak kan zijn, is het mooi. Maar het ligt er niet als een voorwaarde bij. We handelen binnen de kaders van de RES en binnen de kaders van de provinciale Omgevingsverordening. Dat wou ik aangegeven. Om dan hier nog een keer een extra voorwaarde aan te verbinden, dat vind ik iets te ver gaan, want dan schieten we ons doel voorbij. Maar volgens bedoelen we hetzelfde. Natuurlijk zullen wij ook voor zon op dak gaan, maar kom straks niet als

er iemand is die een project heeft voor wind op land, dat u dan zegt: Het was voor zon op dak. Nee, het gaat ook naar een project voor wind op land, het gaat ook wel naar een project zon op land.

De voorzitter: Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel voorzitter. Niet over zon op dak, want dat is een hele andere discussie lijkt me. Toch even gedeputeerde over die drempel. Valt er aan dat drempelbedrag te tornen door u?

Gedeputeerde Stelpstra: Nou, ik heb gezegd dat we daar proberen zo creatief mogelijk mee om te gaan. Maar dit is gewoon een deal die we met deze EZK hebben. Als weet dat wij hier ongeveer 2 jaar over gedaan hebben, om dit met deze EZK rond te krijgen. Dat heeft mij veel te lang geduurd, maar ik durf in dit geval met alle eer en geweten te zeggen, dat lag echt niet aan ons, zie ik die mogelijkheid niet zitten. Dus we gaan proberen om dat zoveel mogelijk te clusteren. Ik heb u toegezegd, als er dingen tussen wal en schip zouden vallen, daar gaan we ook op monitoren, ik denk dat het goed is dat ik dan ook met u in gesprek ga, van kunnen we daar ook wat aan doen. Ik probeer dat dadelijk ook via de andere impulsen te leiden.

De voorzitter: Dan zie ik nog de hand van de heer Bos van GroenLinks.

De heer Bos: Een vraag ter verduidelijking over die drempel, die hoor ik nu vaak vallen. Zoals ik het Statenstuk gelezen heb, dacht ik dat het ging om totale investering in plaats van aanloopkosten. Kan de gedeputeerde daar een uitspraak over doen?

Gedeputeerde Stelpstra: Dat gaat om een investeringswaarde van € 500.000. Daar een deel van zijn aanloopkosten, want het gaat om de investeringswaarde van € 500.000. Dus u zult ook zien dat als de investeringswaarde lager is, dat die aanloopkosten waarschijnlijk veel kleiner zijn en dat we dan waarschijnlijk uit die andere potjes weer geld kunnen gebruiken.

De heer Bos: Maar ik zal even, ter verduidelijking, als je kijkt naar het rapport 'Verdeling onder hoogspanning' van onze eigen Noordelijke Rekenkamer, dan zit je met een halve hectare al een € 0,5 miljoen. Dus volgens mij ben je vrij snel al bij die voorwaarde.

Gedeputeerde Stelpstra: Dat zou zo maar kunnen.

De voorzitter: Dan dacht ik dat ik nog de hand zag van de heer Zwiers van de Partij van de Arbeid.

De heer Zwiers: Ja voorzitter. Dank u wel. Om meteen maar een tweede termijn te besparen, hartelijk dank aan de gedeputeerde voor de beantwoording. Maar ik heb niet het idee dat het een gatenkaas is, ons beleid rondom energiecoöperaties, maar het is wel... ik denk in dat onderste stukje is mij niet helemaal helder hoe dat eruitziet. Dus ik zou het wel zeer waarderen als een keer een overzicht kunnen krijgen hoe het zit aan die kleinere initiatieven, zodat we daar ook een beetje een beeld krijgen van waar nou die risico's zitten. En dat hoeft echt niet voor de volgende PS, want ik wil in die zin nog wel de complimenten overbrengen dat deze regeling met het ministerie eruit is gesleept. Dat vind ik dan nog wel prijzenswaardig. Als we dat nog een keer zouden kunnen krijgen, zou ik dat zeer waarderen.

Gedeputeerde Stelpstra: Laat ik daar op reageren. Ik ga kijken of ik dat ook voor u in beeld kan brengen en ook thuis een keer met u het gesprek over aangaan. Er staat binnenkort ook een gesprek met uw Staten gepland. Ik

moet wel zeggen, het is soms wel lastig om ergens een uurtje te vinden in uw drukke agenda, maar ik ga daar mijn best voor doen.

De voorzitter: Goed. Ik kan daarmee constateren dat wij dit agendapunt voldoende behandeld hebben. Mag ik concluderen dat alleen de PVV tegen zou willen stemmen? Wilt u dat dan als een bespreekstuk of wilt u dat als een hamerstuk waar u geacht wordt te hebben tegengestemd?

De heer Koopmans: Ik denk dat dat het laatste maar moet worden.

De voorzitter: Prima. Dan noteren wij dat.

De heer Duut: Dat geldt dus ook voor JA21.

De voorzitter: Geldt dat ook voor JA21? Prima, dat noteren wij ook. En daarmee kunnen we dan door naar het laatste agendapunt van vanmiddag.

11. Investeringsagenda 2020-2023: Elektriciteitsnet en waterstof; Statenstuk 2021-987

De voorzitter: Het laatste agendapunt van vanmiddag is Agendapunt 11. de Investeringsagenda 2020-2023 Elektriciteitsnet en waterstof, Statenstuk 2021-987. Daar mogen de woordvoerders zich ook weer in beeld zetten. Spreektijd is daar 3 minuten. Er zijn een aantal mensen die om 17.00 uur natuurlijk naar de vergadering van de RES willen. Dus als ik weet wie dat zijn, dan ga ik die voorrang geven. Ik weet in ieder geval dat dat mevrouw Meeuwissen is. Ik zie ook mevrouw Kleine Deters en ik zie de heer Bos, Neutel en Zwijs, dus we gaan snel beginnen. Mevrouw Meeuwissen, gaat uw gang.

Mevrouw Meeuwissen: Dank u wel voorzitter. We begrijpen de vraagstukken die er spelen en met betrekking tot de alternatieve oplossingen voor netcapaciteitsproblemen en de benodigde waterstof- investeringen. Het is goed om als provincie daar iets in te doen. Ik heb bij beide onderwerpen wel twee vragen aan de gedeputeerde. Bij de eerste, ondersteunen van slimme energiesystemen. Vandaag stond ook op de agenda de lening voor het Groenfonds, die is net geweest, voor het Ontwikkelingsfonds Energiecoöperaties. Er stond op de agenda bij de ingekomen stukken: de subsidie voor Natuur en Milieufederatie Drenthe voor het programma Lokale energie Drenthe. En we hebben natuurlijk ook DEO waar ook altijd gebruik van gemaakt kan worden. En we hebben nu dit voorstel. Het begint mij wel iets te duizelen, die veelheid aan manieren van subsidie of investeringen die we hebben. Ik zie ook wel overlap in verschillende bedoelingen van de onderdelen. Dus ik vraag de gedeputeerde: Hoe voorkom je nou dat er dubbelingen zijn, en hoe blijft het ook transparant wat er allemaal is en voor wie dat bedoeld is? Dat is mijn eerste vraag. En mijn tweede vraag, dat gaat toch wel over de zonneweides, die wij liever toch wel zo veel mogelijk willen voorkomen. Dus is er ook een mogelijkheid om te voorkomen dat deze investering wordt ingezet voor het aanleggen van zonneweides? Daar zijn wij benieuwd naar, want dat zouden wij graag willen. Dan waterstof. Het project of de projecten waar geld voor beschikbaar gesteld kan worden. Vanuit de verschillende potten samen met deze investering erbij is er ruim € 6 miljoen beschikbaar dan. En 2 ervan, voor € 1,3 miljoen samen, hebben we al een besluit over genomen, dus dan is er nog € 4,7 miljoen over. Ik heb geprobeerd te kijken of ik er achter kan komen waar dat dan ongeveer aan besteed zou worden, wat voor soort projecten dat zouden kunnen zijn. Maar eerlijk gezegd, de projectenlijst in bijlage 1 bevat ook alle partners, waardoor het heel ondoorzichtig wordt wat nou projecten zijn en wat nou partners zijn. Dus wat voor projecten denkt u dan aan? Dat vraag ik aan de gedeputeerde. En hoeveel zijn dat er dan ongeveer? Het gaat vaak natuurlijk om grote bedragen. En mijn tweede vraag... Oh ja, en heeft dat dus voldoende

impact wat we hier aan het doen zijn? En mijn tweede vraag over dit onderwerp is: Wat doen andere provincies in Noord-Nederland? Want die waterstofeconomie is ook iets wat we gezamenlijk willen ondersteunen. Doen zij ook zulk soort investeringen of misschien meer of minder, trekken we daarin samen op? Dus daar ben ik ook benieuwd naar. Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we direct door naar mevrouw Kleine Deters van D66.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, dank u wel. D66 heeft in diverse bijdragen ook de energietransitie, de groene energie benoemd als een kans voor de toekomst. Wij zien daarbij voor waterstof als energiedrager goede mogelijkheden en we hebben het voorstel dan ook van harte ondersteund wat betreft de waterstoffabriek in Emmen. En dat er nu voorstellen voor financiële ondersteuning voorliggen, is noodzakelijk om concreet invulling te geven aan de waterstofregio Noord-Nederland. Gedeputeerde, wij ondersteunen dit van harte en waar wij u kunnen bijstaan doen wij dat graag. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mevrouw Kleine Deters. Gaan we naar de heer Zwiers, Partij van de Arbeid.

De heer Zwiers: Voorzitter dank u wel. We zijn blij dat de provincie een structurele rol wil spelen in de ondersteuning van initiatieven die met problemen met de netcapaciteit te maken hebben. De oplossing voor Nieuw-Buinen vonden we natuurlijk prachtig, maar er zijn er meer die met dit probleem spelen. We vragen ons daarbij wel af wat voor rol het Rijk speelt. Is het Rijk ook bereid om hier in mee te financieren of, en dat zeg ik met een knipoog, moeten we dan weer 2 jaar wachten? Kan het college aangeven of hier al over gesproken is? In een stuk kunnen we lezen dat er tal van initiatieven niet uitgevoerd kunnen worden, omdat er geen netcapaciteit is. Daarbij gaat gekeken worden naar generieke voorbeelden. Zijn er nog meer criteria in beeld? De Partij van de Arbeid kan zich voorstellen dat het maatschappelijk rendement ook een grote rol gaat spelen. Komt dat terug bij PS? Dan richting de waterstof. Het is goed dat de provincie als launching customer optreedt. Dat zien we bijvoorbeeld bij de subsidie aan Green Planet voor waterstof- auto's, die we ook eerder vandaag aan de orde hadden. En natuurlijk onze eigen waterstofbussen. Volume maken om markt te creëren. We hebben wel vragen bij het stuk Stadsverwarming. We zien in Assen dat het tot weerstand leidt, als het wordt gebracht als een gedwongen feit om van het gas af te gaan. In hoeverre is de Drentse schaal geschikt voor die stadsverwarming? En dan zien we ook nog een stuk staan over de ambitie om een handelshub te worden. En wat betekent dat eigenlijk? Gaan we energie leveren voor heel Nederland of in EU-verband? Wat betekent dat voor onze ambitie en ruimtelijke impact? We vragen het college daar om duidelijkheid. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Zwiers, dan gaan we naar de heer Veldsema, ChristenUnie en daarna de heer Neutel, CDA.

De heer Veldsema: Dank u voorzitter. Een belangrijke vraag bij dit gedeelte, waar we het hebben over waterstof aan de ene kant en innovatieve technieken aan de andere zijde, ligt in de wet van de remmende voor-sprong. Want hoe zorgen we ervoor dat er geen budget verspild wordt aan ideeën die er in een folder wel heel mooi uitzien? We vragen aan GS de voorwaarden zó te formuleren dat de daadwerkelijke innovaties als bijvoorbeeld bij de VV-Buinen, net al genoemd, gestimuleerd worden en dat er geen waterkrachtgeneratoren in een Drents kanaal met een minimale hoogteverschil terechtkomen, om maar eens een paar uitersten te noemen. Dus kunnen we dat op een of andere manier borgen? Wat waterstof aangaat. U kent ons enthousiasme voor deze ontwikkelingen. Mogelijk kunnen we nog een extra schakel hieraan toevoegen. Want tussen opwek en gebruik zit transport en de bijbehorende materialen. Omdat men met onder andere de Rijksuniversiteit Groningen, c.q. de Universiteit van het Noorden, ook expertise hebben op het gebied van hightech materials, ma-

terialenkennis in het Nederlands, moeten we deze doelgroep wat mij betreft niet vergeten, want er zal onderzoek moeten plaatsvinden om leidingsystemen en de verbindingen ertussen, bekakkingen, geschikt te maken voor waterstoftoepassing. Kan de gedeputeerde aangeven of hij dat aandachtspunt deelt en of de regeling ook hiervoor toepasbaar is? En voor het overige denk ik dat de meeste zaken al genoemd zijn. Dat is tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Neutel CDA, daarna de heer Mäkel SP.

De heer Neutel: Dank u wel voorzitter. Het is bij een innovatieve ontwikkeling zoals de waterstofeconomie altijd moeilijk in te schatten hoeveel subsidie er nodig zal zijn om het goed te kunnen laten lopen. Niemand kan inschatten wanneer het bedrijfsleven de kinderziekte heeft overwonnen en zelfstandig kan investeren in waterstof. Dus het blijft voorlopig nog even, net als toen met de waterstoffabriek in Emmen, dat we enigszins gereserveerd zijn om een bedrijf dat een miljardenwinst maakt, te subsidiëren. Maar toch moeten we hiermee voortgaan en ook op verschillende punten. Vanochtend is er wat kritiek geleverd op het punt van auto's die op waterstof rijden. Ook daar moet je in blijven investeren, om te kijken of dat een haalbare weg is om op die manier met alternatieve energie overweg te kunnen. We hebben ook meerdere malen geconstateerd dat redelijk kleinschalige initiatieven voor hernieuwbare energie stukliepen op capaciteitsproblemen op het net. En we weten dat dat funest is voor wat we graag willen, dat is namelijk participatie en acceptatie. Daarom is het goed dat dit soort initiatieven om voor oplossingen te zorgen voor de capaciteitsproblemen en voor de waterstof, door de provincie worden gestimuleerd. En wij steunen dus ook dit voorstel met deze subsidie. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Mäkel SP, daarna de heer Koopmans PVV.

De heer Mäkel-van Luttikhuizen: Dank u wel voorzitter. Om het allemaal een beetje kort te houden. Wij kunnen ons als SP gewoon in deze Investeringsagenda volledig vinden. Er zijn altijd wel wat punten waar je misschien wat minder mee eens ben. Maar dat is door andere partijen al aangehaald, dus wat ons betreft is dat prima. Wat ik toch even op wil merken is, als SP... Er staat bijvoorbeeld: 'De netbeheerders kunnen de huidige sterke groei van hernieuwbare elektriciteitsproductie niet aan'. Dan vraag je je toch af, was dit nou ook gebeurd als al die netbeheerders niet geprivatiseerd waren? Dat vraag ik me soms wel eens af. Ik ben nou 60, en het is toch snel gegaan, moet ik u zeggen, maar zoals ook bijvoorbeeld bij ProRail, dat is ook allemaal geprivatiseerd, ik heb voordat het geprivatiseerd was nooit iets gehoord over dat er sneeuw op de rails lag, of dat er bladeren lagen waardoor de treinen niet goed reden. Maar dat heb ik allemaal pas gehoord nadat de jongens geprivatiseerd waren. Dus ook mijn vraag hier is: Moeten we daar toch wel zo gelukkig mee zijn? Ik stel me dan toch die vraag: Dat privatiseren van dit soort zaken, ik geloof niet dat we daar met elkaar blij om moeten zijn. Ik hoop dat een nieuwe regering daar toch een andere koers in gaat varen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, dan gaan we naar de heer Koopmans PVV en daarna de heer Bos GroenLinks.

De heer Koopmans: Dank u wel voorzitter. Ik kan mijnheer Mäkel geruststellen, ook in Rusland rijden de treinen niet bij blad op de rails. Dus geprivatiseerd of niet geprivatiseerd zal niet veel uitmaken. Als ik even kijk naar wat er hier voorligt, het gaat over het elektriciteitsnet, de provincie signaleert veel problemen met het opknappen en het opwaarderen, dan wordt er een subsidiepot opengetrokken waarin € 2,7 miljoen zit, waarvan € 1,7 miljoen weer uitgaat voor de waterstof- bubbel, blijft € 1 miljoen over. En dan kijk ik naar het bedrag wat de netbeheerders beschikbaar hebben. Dat is € 1 miljard, dat is 1000x zoveel. Natuurlijk, het zijn hun kabels, maar die € 1 miljoen die de provincie heeft om slimme systemen te ontwikkelen en te supporten... En dan zie je staan, het gaat om tientallen projecten. Dan denk ik, dat zijn geen grote projecten, dat zijn geen dure projecten, het zijn hele kleine projectjes. Of die nou echt het capaciteitsgebrek op de kavels op gaan lossen, ik weet het niet. Wat zou het leven eigenlijk toch fijn zijn en gemakkelijk als wij gewoon gebleven waren bij die

centrale opwek van een paar grote gascentrales, eventueel een of twee kerncentrales. Dan hadden we gewoon het hele kabelnet kunnen laten en was het probleem niet half zo groot geweest. Maar goed. Dan hebben we nu gewoon een waterstoffabriek en daar viel ons eigenlijk het punt op dat we al eerder opgemerkt hadden, dat was die subsidieaanvraag van Shell voor de bouw bij de GZI. En nu inmiddels, Shell is ook eigenaar geworden van energiepark Pottendijk, daar gaan ook ettelijke miljoenen aan SDE+ subsidie in de portemonnee van Shell. Ik gun ze dat allemaal, alleen, ik heb een beetje de indruk dat Shell geen waterstofgigant, maar een beetje een subsidiegigant aan het worden is. En ik denk niet dat dat nou de bedoeling is, dat moet toch op een andere manier geregeld kunnen worden. Uiteindelijk zeggen wij: dit is niet de juiste weg. Dus wij zullen dit voorstel ook niet steunen. En het verzoek is dan ook om dit, en dan hoeven we geen tweede termijn meer, met een stemverklaring over te gaan naar een A-stuk in de Statenvergadering. En dat geldt ook nog even, dat is dan voor de voorzitter, ook voor de vorige afkeuring. Dat was het.

De voorzitter: Dank u wel. Even kijken, waar was ik gebleven? Bos, GroenLinks geloof ik en daarna mevrouw Peeks, Partij voor de Dieren.

De heer Bos: Voorzitter dank u wel. Voorzitter, ons elektriciteitsnet staat voor een uitdaging, dat is duidelijk. En GroenLinks vindt het goed dat wij als provincie ondersteuning bieden aan onze inwoners, bedrijven en verenigingen om tot inpassing te kunnen komen op het netwerk met een duurzame opwek. Eerlijk is eerlijk, onze provincie heeft met VV-Nieuw-Buinen een waar huzarenstukje geleverd. Gelukkig is het probleem van het netcongestie inmiddels breed onder de aandacht. Landelijk kent men het convenant tussen Netbeheer Nederland en Holland Solar, de branchevereniging die mensen tot slechts 70% van het opgestelde vermogen aan zal sluiten op het elektriciteitsnet. De Rijksoverheid is aan het nadenken over de stimulering van uitgestelde levering van projecten en de netbeheerders faciliteren ook nog eens Ewig koeling en slimme omvormers die afschalen bij te veel spanning op het net. Wij zijn dan ook benieuwd naar wat voor denkrichtingen er verder nog zijn en wat nu die innovatieve oplossingen zijn, Waar in het stuk ook over geschreven wordt. Kan de gedeputeerde hier misschien meer toelichting op geven? In het stuk valt te lezen dat er verschillende oplossingsmogelijkheden visueel gemaakt kunnen worden voor de diverse groepen met een SDE+ subsidie. Maar is de oplossing voor VV-Nieuw-Buinen bijvoorbeeld nu niet juist gevonden in het behouden van een kleinverbruiks aansluiting? Klopt het dat zij hierdoor niet onder de genoemde doelgroep zouden vallen? En zo ja, zou deze doelgroep niet juist breder getrokken moeten worden? Hoe gaan subsidies door de regelingen dan ook zorgen voor advies en onderzoek? Gaan we in feite de initiatiefnemers helpen aan advies door een zoveelste adviesbureau? Of is misschien een idee dat wij als provincie ambtenaren aanbieden ter ondersteuning en advisering om de doelgroep te helpen? Groene waterstof. Inmiddels is dit de heilige graal van de energietransitie en het lijkt GroenLinks dan ook een goed idee om als Provinciale Staten hierover eens een mening te vormen. Ik nodig dan ook iedereen uit om te laten weten waar men toepassingen voor zich ziet en waarom. GroenLinks is groot voorstander van het ontwikkelen van groene waterstof, maar wel voor de juiste doeleinden. In de komende jaren hebben wij nog altijd niet op grote schaal groene waterstof voorhanden. Daarom is het volgens ons belangrijk om aan te geven waar het gebruik van deze kostbare en schaarse waterstof gewenst is. Een soort waterstof ladder. De ingenieurs en energie-experts zijn het erover eens. De meest nuttige toepassing van waterstof zal in beginsel dáár zijn bij die industrie die waterstof gebruikt voor bijvoorbeeld de productie van kunstmest en allerlei soorten kunststof. Daar zal ook de grootste slag gemaakt kunnen worden om CO₂ te reduceren en er zijn weinig tot geen alternatieven voorhanden die de huidige waterstofvraag kunnen vervangen. Daarnaast liggen er op korte termijn kansen om zwaar lange afstands- transporten te verduurzamen met groene waterstof. Deze voorgaande punten worden ook gesteund door de Europese Commissie. Op lange termijn zien we ook kansen in de staalproductie of voor de intercontinentale lucht- en scheepvaart. Uiteraard vinden wij het belangrijk om te leren innoveren, zoals in de waterstofwijk in Hoogeveen. Maar we stellen onszelf de vraag wat het doel is van deze innovatie. Deze woonwijken zijn zeer geschikt om vergaand te isoleren en om te verwarmen met de

warmtepompen hoog, laag of midden temperatuur warmtenetten. Er zijn historische binnensteden of monumenten die in aanmerking zouden kunnen komen voor verwarming op waterstof. Duidelijkheid over de toepassing van waterstof zal ook duidelijkheid geven aan onze inwoners. Laat onze inwoners niet wachten op waterstof die er niet gaat komen, zodat zij nu al kunnen gaan isoleren en energie besparen. Maar nu, het punt dat voor ons het meest knelt: de innovatie van elektrische auto's en laadinfrastructuur is het afgelopen decennium hard gegaan. De productiekosten duikelen en het maximale bereik van voertuigen blijft toenemen, net als de ontwikkeling van snelladers en de beschikbaarheid hiervan. Vrijwel alle autofabrikanten hebben hun waterstofidealen overboord geworpen. Binnenkort zijn er 140 volledig elektrische voertuigen, waarvan 7 met een bereik van meer dan 450 km met een kostprijs onder de € 65.000. Tegenover een handvol op waterstof. GroenLinks is van mening dat de race al gelopen is. Voor de verkeersveiligheid is het dan ook nog eens verstandig om na een paar uurtjes te rijden te rusten, zodat men ook kan laden.

De voorzitter: Mijnheer Bos gaat u wel afronden?

De heer Bos: Ja, laatste zinnen. En dan hebben we een industrie...

De voorzitter: Laatste zin, adem happen en dan de laatste zin.

De heer Bos: Wij horen graag hoe het college en onze Staten denken over de toepassingen van waterstof in de verschillende genoemde modaliteiten. Maar omdat ik aan het eind van de rit kom in deze gang van de woordvoerders, denk ik dat we misschien een aparte sessie moeten beleggen. Voorzitter dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Bos. Dan gaan we naar de heer Duut JA21.

De heer Duut: Voorzitter, in alle discussies over energie en klimaat, transities et cetera is er één constante en dat is, dat over waterstof alle deskundigen het eens zijn dat het bizar duur is en een extreem laag energierendement heeft. Het is dus allesbehalve duurzaam. Zelfs als we de hele Noordzee en het vasteland van West-Europa volzetten met windmolens en zonnepanelen voor het maken van waterstof, is het bij lange na niet voldoende om de doelen van 2050 te halen. Zie de artikelen hierover in Elsevier. Voorzitter, het adagium van het Nederlandse Klimaatakkoord is, dat het haalbaar en betaalbaar moet zijn. Haalbaar betekent dat het technisch efficiënt moet zijn, betaalbaar dat het de consument niet bovenmatig meer mag kosten. Inmiddels weten we dat het een utopie is om haalbaar en betaalbaar waar te maken. Voorzitter, wij roepen op om juist af te stappen van de fixatie op megalomane zon- en windprojecten. Kleine windmolens bij de boerderij of zonnepanelen op daken allemaal prima, maar voor ons staat vast dat we alleen draagvlak krijgen voor een klimaatakkoord, als we bereid zijn om de oogkleppen af te doen en de oordoppen uit als het gaat om kernenergie. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Duut en excuus aan mevrouw Peeks, want ik had al eerder aangegeven dat u na de heer Bos zou zijn, maar nu heeft u het voordeel van het laatste woord. Gaat uw gang.

Mevrouw Peeks: Oké. Voorzitter, voor ons ligt de vraag of de provincie gaat investeren in waterstofprojecten, voor een bepaald deel ervan. De Partij voor de Dieren vraagt zich af, of dit wel gaat opleveren wat men voor ogen heeft, namelijk energietransitie en banen, twee punten die ons na aan het hart liggen. Wij pleiten al langer voor het stoppen met fossiele energie. Kan de gedeputeerde aangeven hoe gemonitord wordt? Of de doelen die men voor ogen heeft, gehaald worden en of het geld aan de juiste zaken wordt uitgegeven? Andere partijen hadden het daar ook al over. De Partij voor de Dieren is voor ontwikkeling van groene waterstof afkomstig van wind- en zonne-energie, waarbij we, zoals eerder ook al gezegd, erbij aantekenen dat we zonne-energie graag afkomstig zien van daken en windmolens die op plekken staan waar de natuur er zo min mogelijk last van

heeft. In het Statenstuk lezen we dat de inzet een mix is van verschillende energiebronnen. Kan de gedeputeerde aangeven of er daadwerkelijk groene waterstof geproduceerd gaat worden en niet zogenaamde gele waterstof van biomassa.? En is de gedeputeerde al bekend met de waterstofladder van Natuur & Milieu? Verder vinden we het ook een positief punt dat GS oog heeft voor meldpunten voor kleinschalige projecten en initiatieven en dat er nagedacht wordt over het oplossen daarvan. Verder blijven wij van mening dat, zoals aangegeven is al in november 2020, dat geld steken in een project waarbij Shell een van de participanten is, zeer discutabel vinden. Het riekt ons te veel naar 'greed.' Zoals bekend hebben wij er moeite mee, dat een privaat bedrijf dat voornamelijk fossiele energiebronnen exploiteert, subsidie gegeven wordt vanuit publiek geld. De gedeputeerde heeft in voorgaande vergadering aangegeven dat dit project niet zonder Shell kan, vanwege de kennis en ervaring die dit bedrijf heeft voor de elektrolyse. Daarom mijn vraag aan de gedeputeerde: Zijn er echt geen andere partijen die dit proces beheersen? En zo nee, kunt u aangeven of daar daadwerkelijk onderzoek naar gedaan is? Tot zover. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan komen we bij gedeputeerde Stelpstra. Voorzitter. Wie is daar?

De heer Wiersema: Ik zie mijzelf in beeld, ik heb mijn camera tijdig aangezet. Ziet u mij ook of hoort u mij?

De voorzitter: Ik zie u nu pas verschijnen. Dat betekent dat u...

De heer Wiersema: Ik zit al de hele middag te wachten op deze laatste beurt.

De voorzitter: Die krijgt u dan bij dezen mijnheer Wiersema van Sterk Lokaal.

De heer Wiersema: Zowaar. Dank u wel voorzitter. Zoals ik zei, we zitten er al middenin. De trein van de energietransitie is onderweg, maar soms gaat dat sneller dan dat spoor aan kan. Netbeheerders kunnen in een aantal gevallen het tempo niet bijbenen. Op langere termijn zijn er dan ook dure en tijdrovende aanpassingen nodig. Maar soms willen we hier niet op wachten en vragen we om een oplossing die creativiteit en innovatie vraagt. We zijn bereid deze projecten van zon, wind, waterstof een zetje mee te geven en deze mee te financieren. Een paar opmerkingen willen we nog wel maken. Vooral een oproep naar de uitvoerders en bestuurders: Zorg voor een goede, tijdige communicatie en voorlichting naar onze inwoners, die bij pilots, projecten of experimenten betrokken zijn. Dit zal leiden tot draagvlak en acceptatie. Een goed voorbeeld, en de heer Zwiers noemde het ook al, vinden we in de wijk Kloosterveen in Assen, waar het stadsbestuur het de bewoners door de keel wil duwen. Gevolg: georganiseerd verzet. Hetgeen jammer genoeg contraproductief uitpakt. Het paard achter de wagen spannen. Ook de toekomstige prijs van bijvoorbeeld waterstof roept nogal wat vragen op. Ik heb dat bij meerdere collega's gehoord. Dit kan een drempel zijn. Maar een prijsgarantie kan ook een instrument in deze zijn. Met andere woorden: Wees helder, open, communicatief en eerlijk over het pad dat we met zijn allen te gaan hebben. Dank.

De voorzitter: Dank u wel. Ik heb alleen nu Forum nog niet gehoord, maar die, nee, die hebben daar waarschijnlijk ook geen behoefte aan. Dus dan ga ik nu wel naar gedeputeerde Stelpstra voor zijn eerste termijn.

Gedeputeerde Stelpstra: Dank u wel voorzitter. Tjonge, jonge, wat een vragen. Ik zal proberen er doorheen te komen.

De voorzitter: U heeft 6 minuten gekregen van ons presidium.

Gedeputeerde Stelpstra: Oh, nou ja, dat is dan niet anders. Dan probeer ik wel even de sprekers langs te lopen en als het op is, is het op. Dat is net als met geld. Mevrouw Meeuwissen. U zegt, een veelheid aan subsidies en investeringen. Dat klopt. Op heel veel terreinen wordt tegelijkertijd gewerkt. Maar de heer Zwiers had in de vorige ronde al over, hoe gaat het nu met die coöperaties en er gebeurt zo veel. Het woord gatenkaas viel daar zelfs. Dus misschien is het goed dat wij dat nog eens in beeld brengen van, wat speelt er allemaal op al die verschillende terreinen? We zien geen overlap. Het is mij in ieder geval nog redelijk helder waar we de dingen voor doen. En zeker met dit voorstel gaan we niet overlappen in de andere voorstellen. Dat zal duidelijk zijn. Om uw vraag om... Ik weet hoe u in de zonneweide staat, daar hebben we volgens mij nu afspraken over, ook rondom de POV. Maar daar is dit in ieder geval niet voor bedoeld. Dit is juist zou ik zeggen, voor kleinschalige projecten Het gaat om de netcongestie vooral, dat is de rits op de netcongestie. En dat zullen vaak projecten van zon op dak zijn. Dat is tenminste wat wij nu veel tegenkomen. Dus dat er eens een kleintje tussen zit, ik wil niet zeggen dat dat niet gebeurt, maar wij gaan geen zonneweide subsidiëren, daar is het geld niet voor. Daar heb je de SDE's voor.

Mevrouw Meeuwissen: Voorzitter.

Gedeputeerde Stelpstra: Ja sorry.

De voorzitter: Ja, mevrouw Meeuwissen.

Mevrouw Meeuwissen: Gaat u dat ook expliciet uitsluiten in de criteria voor projecten die voor investeringen in aanmerking komen?

Gedeputeerde Stelpstra: Het geldt voor alle projecten met netcongestie.

Mevrouw Meeuwissen: Maar gaat u dan uitsluiten dat het een project met netcongestie is, die voor het aanleggen van een zonneweide is? Want dat zou ik graag willen.

Gedeputeerde Stelpstra: Nou, dat was ik niet van plan. En dit gaat echt om hele kleinschalige projecten en we werken in het kader van, we hebben afspraken in het kader van de RES, we hebben ons beleid in het kader van de POV en dat is waar we als college binnen handelen. Dit gaat bijna allemaal om kleinschalige dingen. De waterstof vroeg u naar. Waar het om gaat, wij behappen dat hele ecosysteem van al die waterstofprojecten. En ik kan nu nog niet... Dat is het punt, daarom zeggen we ook, als het project komt, komen wij daar apart bij u op terug, omdat ik nog niet helemaal kan overzien wat er speelt. Er spelen bijvoorbeeld vragen uit de industrie om iets met pijpleidingen te doen, om misschien wel aanpassingen van verbrandingsinstallaties die moeten gebeuren. Ik bedenk maar even wat. Er zit van alles aan te komen, daarom juist komen wij er apart bij u op terug. Daarom hebben wij die splitsing gemaakt. Mevrouw, u vroeg ook wat andere provincies doen in Noord-Nederland. We hebben een gezamenlijk waterstofplan gepresenteerd van Noord-Nederland met een totale investering van € 9 miljard zoals u weet. Dat is niet volgend jaar, dat moet allemaal nog gebeuren, maar heel veel wat uit het bedrijfsleven moet komen. Daar proberen we ook bij het Rijk echt geld los te krijgen. Dat Rijk is daar niet zo scheutig in moet ik zeggen, dat kan allemaal wel wat meer doen. Maar goed, ik heb goede hoop op het nieuwe kabinet, want iedereen heeft al gezegd, dat hij het belangrijk vindt. En om heel eerlijk te zijn, wij werken het meeste daarin samen met Groningen. Friesland is wat minder actief op het hele waterstofgebied. Maar we doen heel veel met Groningen en daar trekt men ook aan dit soort projecten en we proberen uiteraard niet hetzelfde te doen. Bijvoorbeeld, misschien mag ik dat wel noemen, dat we inmiddels ook bezig zijn om te kijken wat we op vliegveld Eelde kunnen doen rondom vliegen met waterstof. Dat zijn hele mooie innovaties, die ook voor ons totaalverhaal heel belangrijk zijn. Mijnheer Zwiers, de netcapaciteit, wat doet het Rijk, ik moest

even lachen toen u zei, moeten we weer 2 jaar wachten... Ik kan in ieder geval vertellen, ik heb gisteren nog een bijeenkomst gehad, tegenwoordig heet dat dan een High Level bijeenkomst, met de directie van EZK, maar ook met mensen die hoog in de organisatie zitten bij Telenet en bij Enexis en nog een aantal, om ook te kijken juist op dit punt om die netcongestie te gaan tackelen en of we dat op langere termijn kunnen gaan doen. Dat gaat wel lukken. Maar vooral voor de kortere termijn... waarom vind ik die kortere termijn zo belangrijk, omdat dat dat alles heeft te maken met draagvlak en met mensen die graag willen. Een boer die zijn zonnedak wil aanleggen, maar dat niet kan omdat er geen stopcontact is, dat is superfrustrerend. Dus daarom kijken we naar al die oplossingen. Of waterstof iets is voor stadsverwarming, het zal blijken. We hebben het eerste project in Hogeveen. Het kwam ook nog even bij anderen terug, die vraag. Die handelshub, wat betekent dat? Uiteindelijk betekent dat, ik kan me niet eens herinneren dat dat ergens stond, maar uiteindelijk proberen wij natuurlijk ook te vermarkten, al die kennis die wij als binnen onze provincie gaan opdoen. En dat is ook direct het antwoord op de vraag van de heer Veldsema, ook als het gaat om die materialen, zeker heeft dat onze aandacht. Ik ben heel concreet in gesprek met een aantal mensen, met Groningen Seaports, met de Gasunie, samen met de New Energy Coalition, om te kijken hoe wij met name die hele maakindustrie, juist voor Zuidoost-Drenthe waar het heel erg speelt, of we dadelijk nog een extra slag kunnen slaan. En dat heeft weer te maken met de Universiteit van het Noorden, met de mbo- opleidingen, de hbo-opleidingen, dat proberen we allemaal bij elkaar te brengen. En dan is het inderdaad soms moeilijk mijnheer Neutel, om alles van tevoren in te schatten, want dat is het lastige met innovatie. Daar hebt u gelijk in. U zegt dan ook: Maar we moeten wel wat. En dat is dat ook zo. Soms moet je maar stappen nemen, soms ook een beetje in het ongewisse, maar we zijn wel vol vertrouwen dat het tot iets moois zal leiden. Of het ook was gebeurd als de netbeheerders niet geprivatiseerd waren mijnheer Mäkel, dat...

De voorzitter: Ik zie een interruptie van de kant van mijnheer Zwiers.

De heer Zwiers: Ja voorzitter. Het is al wel wat zinnen geleden, nog even ter verduidelijking: die handelshub, dat is dus een soort van opbouw van een soort kenniseconomie en niet een handelshub om vanaf het noorden een tweede Groninger gasveldachtige situatie te creëren?

Gedeputeerde Stelpstra: Nou, kijk, alles hangt met alles samen. Als er grootschalige wind op zee wordt opgewekt, boven Groningen, maar misschien zelfs wel verder bij Doggersbank, daar was zelfs wel sprake van, dan moet het natuurlijk wel ergens aan land komen. En dan kan het wel eens heel interessant zijn om dan toch aan die grote pijp te liggen, om van daaruit toch, net als met de gasrotonde, ik denk niet dat het uit de grond komt, maar dan ben je wel een soort tussenpersoon. Dus dat zou wel kunnen denk ik.

De voorzitter: Mijnheer Zwiers.

De heer Zwiers: Hartelijk bedankt. Dan is het even helder dat het dan dus gaat om grootschalige energie-opwek vanuit wind op zee, en niet om nog meer Drenthe, Groningen, Friesland vol te leggen.

Gedeputeerde Stelpstra: Nee. Ook daar zeg ik van, we hebben nu een RES, daar gaat het om, dat is ook ons bestuurlijke kader, en ik denk dat we er allemaal wel van overtuigd zijn, dat we niet onze hele provincie vol moeten gaan leggen, helemaal vol moeten gaan plannen met windmolens. Dat kunnen we wel doen, maar dan moeten we misschien met zijn allen gaan emigreren en volgens mij is dat niet de bedoeling, want daar is Drenthe veel te mooi voor. Dus dat zit er niet achter, in ieder geval niet bij mij. Of het niet gebeurd zou zijn, als de netbeheerders niet geprivatiseerd waren, dat weet ik eerlijk gezegd niet mijnheer Mäkel. Ik merk wel dat het goed is dat we met ze in gesprek zijn, er ook echt samen in proberen op te trekken om de problemen op te lossen. Dat gaat stapje bij stapje steeds meer. Mijnheer Koopmans. U heeft gezegd: De netbeheerders hebben

meer dan € 1 miljard en wij hebben maar € 1 miljoen. Dat gaat er ook vooral om de kleine projecten los te trekken. Er zijn veel verhalen over draagvlak, ik kan veel verhalen, maar dat ga ik niet doen. U grijpt nog een keer terug op Shell, maar die besluitvorming hebben we gehad, dat ga ik niet overdoen. Mijnheer Bos: Wat zijn innovatieve oplossingen? Als ik het wist, dan had ik ze wel opgeschreven. Daar doen we nu dus heel veel onderzoek naar en dat laten we niet onze eigen ambtenaren doen, die hebben het al erg druk, maar die helpen wel mee in de goede mensen vinden. Zo is het ook bij Nieuw-Buinen gebeurd, waar we uiteindelijk samen met een ontwikkelaar van een park, samen met de mensen uit de advieswereld, tot oplossingen zijn gekomen en dat proberen we zo efficiënt... Doorgaans ben ik niet degene van de sponsorclub consultants. Het moet ook een beetje praktisch wezen. Dat u een discussie wil voor de toepassing van waterstof, dat is prima. Wat ik u in ieder geval mee wil geven, is, u toont zich kritisch op het personenvervoer, op het autovervoer, u ziet nu in ieder geval in Groningen dat er een bedrijf is dat voor het vrachtvervoer zelfs al een fabriek gaat bouwen: Holthausen. Ook bij Greenplanet, het gaat voor een deel om vrachtvervoer en voor een deel ook om personenvervoer, met name mensen die echt een grote range willen hebben. En dan praten we niet over 400 km, maar tegen de 1000 km. Je kunt ook snel tanken met zo'n ding, daar kun je niet tegen laden. Ik heb zelf laatst getankt en dat ging als een speer. Dus ook dat zal zich uiteindelijk uitwijzen van wat er komt. Ik verwacht met name van de leasemarkt dat er nog enige markt in zal zitten. Dus dat is..., maar de toekomst zal het uitwijzen. Ook u hebt al over wonen gesproken. Dat komt bij meerderen terug. Isoleren is altijd beter. Ja, Ja, ja, ja, ja zou ik zeggen. Alles wat je niet hoeft te gebruiken, dat hoeft je ook niet op te wekken. Meneer Duut, u bent uiterst kritisch op de waterstof natuurlijk, omdat u de Elsevier heeft gelezen. Maar ik lees ook wel eens andere bladen en andere artikelen, waar ik hele andere inzichten in zie. Dus ik zou u aanmoedigen om dat ook te doen. Maar misschien doet u dat al en hebt u uw mind al opgemaakt. Met kleine windmolens gaan we de energietransitie niet redden. Dat weet u net zo goed als ik. Mevrouw Peeks: Gaat dit wat opleveren? Jazeker. Hoe monitoren we? We monitoren het hele klimaat, de hele energietransitie in Drenthe nu ook via de klimaatmonitor. En u vraagt naar groene waterstof. Ja, wij gaan voor groene waterstof, maar daarmee zijn we er niet. Dus in de tussentijd zullen we ook waarschijnlijk nog andere soorten waterstof nodig hebben om daar te komen. En wat mij betreft is dat zo kort mogelijk. U spreekt over Shell, maar die discussie hebben we gehad wat mij betreft. Zijn er geen andere bedrijven? Ik heb u dat toen verteld, dat ga ik niet herhalen. Mijnheer Wiersema, u zegt ook: Je kunt soms niet afwachten, je moet soms ook stappen nemen. Dat is ook een beetje besturen. Soms tasten in onzekerheid en een wat donker pad dat misschien voor u ligt, maar uiteindelijk gaat het licht wel schijnen, denk ik.

De voorzitter: Mevrouw Peeks, Partij voor de Dieren, gaat uw gang.

Mevrouw Peeks: Ik had nog een vraag gesteld over de waterstofladder van Natuur & Milieu, of gedeputeerde daarmee bekend is.

Gedeputeerde Stelpstra: Ja, die kennen we. We hebben met name in Noord-Nederland nu gekozen voor een integrale aanpak. Daar hebben we ook die grote subsidie voor gekregen, omdat we kijken op heel veel verschillende terreinen. Daarvoor hebben we die subsidie gekregen, omdat we het totaal integraal aanpakten en niet op een ding focusten. Dus daar zit dus ook nu onze kracht en daar zal zich uiteindelijk ook wel oog voor onze Noordelijke provincies een voorkeur uit gehaald worden.

De voorzitter: Goed. Dat was het van uw kant?

Gedeputeerde Stelpstra: Ja.

De voorzitter: Ik vraag het aan de gedeputeerde, ja. Oké. Dan zijn we daarmee gekomen in de richting van het einde van dit agendapunt. Mag ik concluderen dat het als een hamerstuk door kan gaan, maar met een tegen

stemverklaring van de fracties van JA21 en PVV? Ik zie instemmende bewegingen bij die twee fracties. Ik zie een 'nee' bij mijnheer Bos van GroenLinks. En dat gaat u nu even toelichten.

De heer Bos: Ik zou er graag een bespreekstuk van maken voorzitter.

De voorzitter: Oké. Dan maken we er een bespreekstuk van. Zijn er nog andere opmerkingen over dit agendapunt? Niet het geval. Dan ronden we dit agendapunt hiermee af.

13. IPO-, SNN-, EU-aangelegenheden, NRK en verbonden partijen

De voorzitter: En dan kan ik constateren dat bij Agendapunt 13 geen sprekers zijn gemeld.

14. Sluiting

De voorzitter: En dan kunnen we de vergadering sluiten om 17.05 uur, zodat u allemaal snel door kunt naar uw opvolgende vergaderingen. Dank allen voor uw aanwezigheid en inbreng. Hai, hai. Tot ziens.